T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
KÜRESEL ŞEHİRLER VE İSTANBUL ARAŞTIRMALARI BİLİM DALI

YEREL YÖNETİMLERİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ VE BİR İŞBİRLİĞİ MODELİ OLARAK KARDEŞ ŞEHİRLER: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

MALİK ÖZMEN

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
KÜRESEL ŞEHİRLER VE İSTANBUL ARAŞTIRMALARI BİLİM DALI

YEREL YÖNETİMLERİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ VE BİR İŞBİRLİĞİ MODELİ OLARAK KARDEŞ ŞEHİRLER: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

MALİK ÖZMEN

Danışman: Doç. Dr. Erbay ARIKBOĞA

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

YEREL YÖNETİMLER Anabilim Dalı KÜRESEL ŞEHİRLER VE İSTANBUL ARAŞTIRMALARI Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi MALİK ÖZMEN'nın YEREL YÖNETİMLERİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ VE BİR İŞBİRLİĞİ MODELİ OLARAK KARDEŞ ŞEHİRLER: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 19.07.2018 tarih ve 2018-20/18 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 2/8/2018

Öğretim Üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Doç. Dr. ERBAY ARIKBOĞA	
2.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi OSMAN SAVAŞKAN	
3.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi HİCRAN ÇELİKYAY	

TEŞEKKÜR

Bu Tezi hazırlama şansı yakaladığım ilk andan itibaren müspet ve menfi tüm olasılıkları realist bir tavırla önüme koyan, konu seçiminden ana fikrin belirlenmesine, bölüm başlıklarından imla kurallarına, paragraflardan dipnotlara kadar, yazmaya çalıştığım tüm satırları tekrar tekrar okuyup en ince ayrıntısına kadar düzeltmeleri yapma zahmetinden kaçınmayan, onayladığı her bölüm sonunda gelecek bölüm için gerekli motivasyon notunu ihmal etmeyen kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Erbay ARIKBOĞA başta olmak üzere,

Yüksek Lisans Eğitimim süresince tecrübelerinden istifade ettiğim ve İstanbul'a dair bir ufka sahip olmamda emeği geçen "Küresel Şehirler ve İstanbul Araştırmaları" programının kıymetli Hocalarına,

Bir kısmı mesai arkadaşlarım olan, bir kısmını ise sadece gıyaben tanıdığım ancak bu satırları yazmamı sağlayacak arşivin oluşmasında emeği geçmiş, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğü'nün eski yeni tüm çalışanlarına,

İlk göz ağrım Mehmet Akif'e, umut ışığım Ömer Asaf'a ve varlığı ile desteğini her an hissettiğim sevgili eşim Nurcan'a müteşekkirim…

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TEŞEKKÜR ..... **ii**
TABLO LİSTESİ ..... **vi**
KISALTMALAR ..... **vii**
ÖZET ..... **ix**

GİRİŞ **1**

1. YEREL YÖNETİMLER VE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ **4**
1.1.Yerel Yönetimler 4
1.1.1.Yerinden Yönetim ve Yerel Yönetimler 4
1.1.2.Yerel Yönetimlerin Tanımı, İşlevi ve Önemi 8
1.1.3.Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi 10
1.2.Yerel Yönetimlerde Uluslararası İlişkiler 14
1.2.1.Yerel Dış Politika ve Benzer Kavramlar 14
1.2.2. Paradiplomasi 15
1.2.3. Şehirler Diplomasisi 18
1.3.Yerel Yönetimlerin Uluslararası İlişkilerini Etkileyen Faktörler 21
1.3.1. Küreselleşme Faktörü 21
1.3.2.Yerelleşme Faktörü 29
1.3.3. Demokratikleşme Faktörü 33
1.4.Yerel Yönetimlerin Uluslararası İlişkileri 36
1.4.1. Önemi, Gerekliliği ve Kazanımları 36
1.4.2.Yerel Dış Politika ile Ulusal Dış Politika İlişkisi 40
1.4.3.Yerel Yönetimlerin Uluslararası İşbirliği Türleri: Birlikler 47

2. KARDEŞ ŞEHİR İŞBİRLİKLERİ **55**
2.1. Bir İşbirliği Türü Olarak Kardeş Şehirler 55
2.1.1. Kardeş Şehir İşbirliklerinin Anlamı ve Tarihsel Gelişimi 55
2.1.2. Kardeş Şehir İşbirliklerinde Amaçlar ve Kazanımlar 59
2.1.3. Kardeş Şehir İşbirliklerinde Süreç Yönetimi 62
2.1.3.1. Başlangıç Süreci 62

2.1.3.2. Durum ve İhtiyaçların İncelenmesi 63
2.1.3.3. Ortak Seçimi 63
2.1.3.4. Kardeş Şehir İşbirliğinin Tesis Edilmesi 64
2.1.3.5. Kardeş Şehir İşbirliklerinde Başarının Anahtarı ve Eleştiriler 65
2.2. Türkiye'de Kardeş Şehirler 69
2.2.1. Ortaya Çıkışı ve Gelişimi 69
2.2.2. Yasal Mevzuat ve Genelgeler 75
2.2.3. Sayılarla Türkiye'de Kardeş Şehirler 82

3. İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN KARDEŞ ŞEHİR İŞBİRLİKLERİNİN İNCELENMESİ 89
3.1. İstanbul Şehri ve Belediyeciliğin Gelişimi 89
3.1.1. İstanbul ve Tarihsel Gelişimi 89
3.1.2. İstanbul'da Modern Belediyeciliğin Gelişimi 93
3.1.2.1. Tanzimat Sonrası Dönem 93
3.1.2.2. Cumhuriyet Dönemi 96
3.2. İstanbul Büyükşehir Belediyesi 100
3.2.1. Organları 100
3.2.2. İdari ve Mali Yapısı 102
3.2.2.1. Dış İlişkiler Müdürlüğü 103
3.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Uluslararası İşbirlikleri ve Kardeş Şehirler 105
3.3.1. İBB Kardeş Şehirleri 105
3.3.2. İBB İşbirliği Protokolleri 116
3.3.3. İBB Mutabakat Zaptı/İyi Niyet Mektupları 117
3.3.4. İBB Kardeş Şehir Protokollerine Dair Bir İnceleme 118
3.4. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kardeş Şehir İşbirliği Örnekleri 121
3.4.1. İstanbul – Şimonoseki Kardeş Şehir İşbirliği 121
3.4.2. İstanbul – Lahor Kardeş Şehir İşbirliği 125
3.4.3. İstanbul – Şanghay Kardeş Şehir İşbirliği 127
3.4.4. İstanbul – Busan Kardeş Şehir İşbirliği 129
3.4.5. İstanbul – Saraybosna Kardeş Şehir İşbirliği 133
3.4.6. İstanbul – Berlin Kardeş Şehir İşbirliği 137
3.5. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Kardeş Şehir Faaliyetleri ve Beklenen Faydalar 139

3.5.1. Diplomatik Faaliyetler 141
3.5.2. Kültürel Faaliyetler 144
3.5.3. Ekonomik Faaliyetler 146

SONUÇ 151

KAYNAKÇA 158

EKLER 167

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1: İBB Kardeş Şehir Protokolleri 106

Tablo 2: İBB İşbirliği Protokolleri 116

Tablo 3: İBB Mutabakat Zaptı/İyi Niyet Mektupları 117

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AER	: Avrupa Bölgeler Meclisi
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKOM	: Afet Koordinasyon Merkezi
AYKOME	: Altyapı Koordinasyon Merkezi
BELBİM	: Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri A.Ş.
BM	: Birleşmiş Milletler
CEMR	: Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi
COR	: Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi
DB	: Dünya Bankası
DİM	: Dış İlişkiler Müdürlüğü
EUROCITIES	: Avrupalı Kentler Birliği
FMCU-UTO	: Dünya Birleşmiş Kentler Federasyonu
İETT	: İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmesi
İGE	: İnsani Gelişme Endeksi
İSBAK	: İstanbul Bilişim ve Akıllı Kent Teknolojileri A.Ş.
İSKİ	: İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
İSTAÇ	: İstanbul Çevre Yönetimi Sanayi ve Ticaret A.Ş.
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
IULA	: Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği
KEİ	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği
KUDEP	: Kültürel Mirası Koruma Müdürlüğü
METROPOLIS	: Dünya Büyükşehirler Birliği
NALAS	: Güneydoğu Avrupa Ulusal Yerel Yön. Der. İletişim Ağı
SALAR	: İsveç Bölgeler ve Yerel Yönetimler Birliği
SCI	: Kardeş Şehirler Uluslararası
TBB	: Türkiye Belediyeler Birliği

TDBB	: Türk Dünyası Belediyeler Birliği
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UCLG	: Dünya Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı
METRO İSTANBUL	: Metro İstanbul Sanayi ve Ticaret A.Ş.
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UKOME	: Ulaşım Koordinasyon Merkezi

GENEL BİLGİLER

İsim – Soy isim	: Malik Özmen
Anabilim Dalı	: Yerel Yönetimler
Programı	: Küresel Şehirler ve İstanbul Araştırmaları
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Erbay Arıkboğa
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – Ağustos 2018
Anahtar Kelimeler	:Yerel Yönetimler, Kardeş Şehirler, Şehirler Diplomasisi

ÖZET

YEREL YÖNETİMLERİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ VE BİR İŞBİRLİĞİ MODELİ OLARAK KARDEŞ ŞEHİRLER: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

21. yüzyıl küreselleşme sürecinin etkisiyle dünya üzerinde şehirlerin yarıştığı, buna bağlı olarak yerel yönetimlerin güçlendiği ve işlevselliğini arttırdığı bir zaman dilimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Şehirlerarasındaki bu rekabet yerel yönetimleri uluslararası alanda faaliyet ve politika üretmeye yönlendirmiştir. Yerel yönetimlerin uluslararası faaliyetlerinin dünya üzerinde kabul görmüş en popüler hali kardeş şehir işbirlikleridir. Türkiye'nin en büyük belediyesi olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) de yarım asırdan fazla bir süredir kardeş şehir işbirlikleri kurmaktadır. İBB'nin bu ilişkilerini ulusal dış politika ile uyumlu ve dünyadaki uluslararası gelişmeler takibinde gerçekleştirdiği görülmektedir. İBB açısından 2000'lere kadar dünyadaki gelişmeleri takip eden bir görünüm gösteren kardeş şehir işbirliklerinin, özellikle 2005 sonrası dönemde ulusal dış politikayı destekleyen yerel dış politikalar üreten bir pozisyon aldığı anlaşılmaktadır. Bir taraftan Türkiye'nin Avrupa Birliği tam üyelik sürecinin etkisiyle Avrupa şehirleri ile kurulan işbirlikleri, diğer taraftan İslam ülkeleri ile sürdürülen ulusal dış politikanın takibinde kurulan işbirliklerinin, İBB'nin yerel dış politikasını şekillendirdiği anlaşılmaktadır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name-Sur name	: Malik Özmen
Department	: Local Governments
Programme	: Global Cities and Istanbul Research
Thesis Advisor	: Doç. Dr. Erbay Arıkboğa
Thesis Type and Date	: Master – August 2018
Keywords	:Local Governments, Sister City, City Diplomacy

ABSTRACT

INTERNATIONAL RELATIONS OF LOCAL GOVERMENTS AND SISTER CITIES AS A COOPERATION MODEL: ISTANBUL METROPOLITAN MUNICIPALITY EXAMPLE

The 21st century is considered to be a period when all the cities across the world are in competition with one another as a result of globalization and accordingly, a period when the local governments have become more powerful and functional. Such competition between the cities led the local governments to play an active role in the international arena and develop policies. The most common and well accepted form of such international activities of the local governments is sister city cooperation. Istanbul Metropolitan Municipality (IMM), which is the largest municipality of Turkey, has established numerous sister city relations for more than half a century. IMM establishes such relations in line with the national foreign policy and the latest developments in the international arena. Until 2000s, the sister city cooperation that IMM developed followed the developments across the world; however, after 2005, IMM took a position where it produced local foreign policies that supported national foreign policy. In this context, IMM established cooperation with European cities as an outcome of Turkey's negotiation process for full membership to the European Union as well as with the cities from Islamic countries in parallel with the national foreign policy, which seems to have shaped the local foreign policy of IMM.

GİRİŞ

Günümüz dünyasında hızlı bir gelişme gösteren şehirleşme, önümüzdeki çeyrek asır sonunda dünyadaki kentsel alanlarda yaşayacak nüfus oranında ciddi artışların olacağına işaret etmektedir. Zira 20. yüzyılın son çeyreğinde dünya nüfusunun şehirlerde yaşayan kısmı %30'lar civarındayken, 21. yüzyılın ilk çeyreğine gelmeden bu oranın %50'yi geçtiği bilinmekte ve anılan yüzyılın ilk yarısında dünya nüfusunun üçte ikisinin şehirlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir. Şehirleşme konusunda yaşanan bu gelişmeler yerel yönetimlerin önemli görevler üstlenmesini, farklı birçok sorunla mücadele etmesini ve yeniliklere açık olmasını gerekli kılmıştır. Karşılaşılan yeni sorunların insan yaşamını doğrudan etkilemesi yerel yönetimlerin işini daha da zorlaştırmaktadır. Dünyanın birçok ülkesi ve bölgesinde şehirleşme konusunda farklı deneyimler yaşanmakla beraber, yaşanan bu deneyimlerin birçok ortak noktası da bulunmaktadır. Her ne kadar ülkeler ve bölgeler arasında tarihsel, toplumsal, siyasal ve ekonomik farklılıklar bulunsa da, insanların bir arada yaşamalarından kaynaklanan sorunların çözümleri karşılıklı etkileşimi ve işbirliğini gerekli kılmaktadır.

Bu çalışmanın öncelikli hedefi şehirlerin yönetimi konusunda yetkili kurumların başında gelen yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinin değerlendirilmesi olup ilk bölümde söz konusu uluslararası ilişkilerin kavramsal açıdan değerlendirilmesi yapılmaya çalışılarak, bu ilişkileri etkileyen faktörler açıklanmıştır. Yine ilk bölümde yer verilen diğer konular; yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerini gerçekleştirirken ürettikleri yerel dış politikanın ulusal dış politika ile olan uyum-terslik ilişkisi ve yerel yönetimlerin uluslararası alanda temsil fırsatına sahip olduğu uluslararası yerel yönetim birlikleri ile olan ilişkileridir.

Çalışmanın ikinci bölümü; yerel yönetimler için uluslararası bir işbirliği modeli olarak adlandırılan "Kardeş Şehir" ilişkilerinin ortaya çıkışı ve tarihsel gelişiminin tüm yönleri ile etraflıca incelenmesi ve kardeş şehir uygulamalarının ülkemizdeki gelişimi, faaliyet alanı, yasal mevzuatın bu işbirlikleri için belirlediği çerçeve ve kurulan işbirliklerinin yerel yönetimlerimize sağladığı bir takım katkıların değerlendirilmesidir.

Üçüncü bölüm ise; İstanbul özelinde Belediye tarihinin gelişimi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesinin uluslararası işbirlikleri ve faaliyetlerinin açıklanması ile devam etmektedir. Söz konusu işbirlikleri ve faaliyetlerin doğru bir değerlendirmesinin yapılabilmesi için öncelikle; İstanbul'un sahip olduğu doğal özellikleri, üzerine kurulu olduğu kültürel mirasın şehre kazandırdığı tarihsel misyonu, ülke içindeki ve dünyadaki jeostratejik konumuna dikkat çekilmiştir. Devamında İstanbul'daki modern belediyeciliğin temellerinin atıldığı Tanzimat dönemine dair bilgilere yer verilerek, Cumhuriyete bırakılan belediyecilik mirasının günümüze nasıl ve hangi özellikler ile ulaştığı değerlendirilmiştir.

Bu bölümde İBB'nin idari ve mali yapısı hakkında güncel bilgilere yer verilmiştir. Böylece İBB tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin arkasındaki kapasitenin boyutlarının değerlendirilmesi ve bu kapasitenin hangi doğrultuda kullanıldığının anlaşılmasına olanak sağlamaya çalışılmıştır. Buradaki amaç; kardeş şehir ve diğer uluslararası işbirlikleri için seçilen muhatap yerel yönetimlerin gelişmişlik seviyelerinin İBB ile kıyaslanabilmesi ve bu işbirliklerinin İBB açısından ne anlam ifade ettiğinin ortaya konulabilmesidir.

Tezin üçüncü bölümünün devamında, İBB'nin işbirlikleri niteliklerine göre incelenmeye çalışılarak, mevcut durumda 40 şehir ile kardeş şehir protokolü, 20 şehir ile işbirliği protokolü ve 26 şehir ile mutabakat zaptı imzaladığı görülmüştür. İBB ilk kardeş şehir protokolünü 1965 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro şehri ile imzalarken, son kardeş şehir protokolü 2016 yılında Gürcistan'ının başkenti Tiflis ile imzalanmıştır. Protokol imzalanan şehirlerin 21 tanesi Asya, 11 tanesi Avrupa, 5 tanesi Afrika ve 3'ü de Amerika kıtasında yer almaktadır. Bu haliyle İBB açısından kardeş şehir ilişkilerinin belirli bir bölge özelinde kurulmadığı, dünyadaki gelişmeleri takiben gerçekleştirildiği ancak, 90'larla birlikte önemsendiği, 2000'lerden sonra yükselen bir trende dönüştüğü görülmektedir. Özellikle Kadir Topbaş'ın Belediye Başkanlığı döneminde kardeş şehir işbirlikleri ve diğer uluslararası faaliyetlerin bir yerel dış politika faaliyeti olarak görüldüğü, aynı zamanda ulusal dış politika ile uyumlu ve destekleyici bir pozisyonda gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

Tezde, İBB'nin kardeş şehir ilişkisi kurduğu farklı nitelikte altı örneğe daha ayrıntılı olarak bakılmıştır. Bu kardeş şehirler; Şimonoseki (Japonya), Lahor (Pakistan), Şanghay (Çin), Busan (Güney Kore), Saraybosna (Bosna Hersek) ve Berlin (Almanya) dir. Bu şehirler ile kurulan kardeş şehir işbirliklerinden ayrıntılı olarak söz edilmiştir.

Üçüncü bölümün sonunda ise; İBB'nin kardeş şehir faaliyetleri ve bu faaliyetlerden beklenen faydalar analiz edilmeye çalışılarak, bu faaliyetler; diplomatik, kültürel ve ekonomik olarak sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Bu sınıflandırma İBB'nin aktif kardeş şehir işbirlikleri ve bunların dışındaki uluslararası faaliyet örneklerinin incelenmesi sonucu elde edilmiştir.

Tez çalışması, kardeş şehir işbirliklerinin İBB örneği üzerinden ele alındığı ilk araştırma olma niteliğine sahiptir. Tez yazarının İBB Dış İlişkiler Müdürlüğü'nde kazandığı bilgi ve tecrübe de, tez metnine yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu tez çalışmasının akademik dünyaya ve belediyelere küçük de olsa bir katkı sunması temenni edilir.

1. YEREL YÖNETİMLER VE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

1.1. Yerel Yönetimler

1.1.1. Yerinden Yönetim ve Yerel Yönetimler

Yerinden yönetim (*decentralization*) kavramı, farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bu farklılıkların sebebi, kavramın ayrı disiplinlerce, farklı devlet sistemleri ve zamanlara göre değişik tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında sahip olduğu çeşitlilik yerinden yönetim kavramının, düşünsel olarak uluslararası bir bilinirlilik ve küresel bir eğilime sahip olmasının önüne geçememektedir. Köken olarak kavram, nesnelerin merkezden uzak bir noktaya taşındığı, dağıldığı, yayıldığı durumları anlatmak için kullanılmaktadır. Bunun yanında, yönetim bilimi alanında yerinden yönetim kavramı "merkezden yerele doğru erk aktarımını" ifade etmektedir.[1]

Literatürde, yerinden yönetim ve âdem-i merkeziyet terimlerinin eşanlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Uluslararası literatürde; decentralization (yerinden yönetim) kavramı altında, deconcentration (yetki genişliği) ve devolution (devolüsyon) kavramları kullanılmaktadır. Bunlar, yerinden yönetimin alt türlerini ifade etmektedir.

Yerinden yönetim Uluslararası Toplumsal Bilimler Sözlüğü tarafından şöyle tanımlanmaktadır;

... *"yerinden yönetim terimi özeksel hükümetten bölge/alan düzeyinde yasal bir kimlikle işlevsel olarak uzmanlaşmış bir yönetime erk transferini ifade etmek için kullanılır."*[2]

[1]Ahmet Duman: "Yerinden Yönetim Mi? Yoksa Yerelleşme Mi?", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 1998, C.4, S.4, s.2, ss.467-483, http://www.kuey.net/index.php/kuey/issue/view/16, Erişim Eylül 2017, s.468

[2] "Uluslararası Toplumsal Bilimler Sözlüğü (International Encyclopaedia of Social Sciences)", (Ed. D. Sills), McMillan & Free Press, V.2, 1968, s.370 Aktaran Duman, s.469

Yetki genişliği ve diğer yerinden yönetim türleri, merkezden yönetim[3] ilkesinin dezavantajlarını (etkinlik ve verimliliği yok etmesi) en aza indirmek için yararlanılan yönetim ilkeleridir. Merkezi yönetimin bazı yetki ve sorumluluklarını kendi hiyerarşik yapısı içindeki alt birimlere devretmesi ve bu sayede merkezdeki yoğunluğun azaltılması sağlanarak, etkinlik ve verimliliğin arttırılması çabası yetki genişliği olarak adlandırılır. Burada dikkat edilmesi gereken husus yetkinin devredildiği kişi/birim bu yetkiyi merkez adına kullanmakta olduğu için alınan kararlar merkezin hiyerarşik denetimine tabi olmaktadır.

Keleş[4]'de yetki genişliğini âdem-i merkeziyetin[5] bir çeşidi olarak görür. Diğer taraftan yetki genişliğinin, aşırı merkeziyetçilikten kaçınmayı ifade eden "âdem-i temerküz"[6] kavramıyla karşılandığı veya "merkezin yerinden yönetimi"[7] olarak tanımlandığı da görülmektedir. "Burada vurgulanması gereken husus, merkezden yönetim ile merkeziyetçiliğin farklı şeyler olduğu, merkeziyetçiliğin merkezi yönetime has ve onun vazgeçilmez bir unsuru olmadığıdır. Örneğin, merkez örgüt bizzat kendi kuruluşu içinde yetki devrine başvurabilirken, yerinden yönetim ilkesine göre oluşturulan örgütler (belediyeler vb.) kendi içinde merkeziyetçi bir yapılanmayı benimseyebilirler".[8]

Yerinden yönetim; merkeze ait kimi görev ve yetkilerin, kamu tüzel kişiliği dışında tüzel kişiliğe sahip birimlere devredilmesidir. Bu birimlerin devletten ayrı tüzel kişilikleri bulunmakla beraber, yasama ve yargı yetkilerinin olmaması sebebiyle

[3] Merkezden Yönetim; tüm karar alma ve uygulama yetkisinin 'devletin merkezinde' 'tek el' de toplanması olarak tanımlanır. Buna göre taşrada yürütülen hizmetlerin kontrolü merkezin vesayeti altındadır. Tek başına uygulanması aşırı merkeziyetçiliğe (concentration) sebep olacağı için genellikle ülke yönetimlerinde diğer sistemler ile birlikte uygulanmaktadır. Erbay Arıkboğa, "Yerel Yönetimler, Katılım ve Mahalle Muhtarlığı", (**Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi SBE,1998), s.5

[4] Ruşen Keleş, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, 10. Baskı, Ankara: Cem Yayınevi, 2016, s.27

[5] Yetki genişliğinin âdem-i merkeziyetin bir türü olmadığını ifade eden görüşler için, bkz. Martine Lombard/Gilles Dumont, Droit Administratif, Dalloz, Paris, 2003, s.86 Aktaran Mehmet Karaaslan, "Türkiye'de Yerel Yönetimler Reformu Bağlamında Yerel Yönetimlerin Özerkliği ve Denetimi", (**Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi SBE, 2007), s.17

[6] Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), **Mahalli İdarelerin Yeniden Yapılandırılması (Yerel Yönetim Reformu)**, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Şubat- 1996, s. 7.

[7] S. Erder ve N. İncioğlu, **Türkiye'de Yerel Yönetimler**, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, Türkiye'nin Sorunları Dizisi- 23, s.9, Aktaran Arıkboğa, s.6

[8] Arıkboğa, s.6

federalizmden ayrıldıkları ve "tamamen idari nitelikte"[9] birimler oldukları unutulmamalıdır.[10]

Yetki genişliği; merkezdeki kuruluşların uzaktaki bir örgüte belli konularda işlevsellik kazandırmak için, kendi elindeki bir veya bir kaç yetkiyi devretmesi[11] olarak tanımlanırken, *yerinden yönetim*; kuruluşları yasalara dayanan birimlerin, yine yasalarca belirlenmiş konularda (merkezin dışında kalan) yetkilendirilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Her iki durumda da; merkezdeki yoğunluğun belli ölçülerde azaltılması söz konusudur. Yerinden yönetim âdem-i merkeziyetin gerçek bir türü olarak görülürken, "yetki genişliği merkeziyetçiliğin bir türüdür".[12]

Yerinden yönetim ilkesine dayalı olarak kurulan yerel yönetimler, yerel halkın kendi kendini yönetme *(self government*) biçimidir. Yerel yönetimler, (*local authority, local administration* veya *local government*), sınırları yasalar tarafından belirlenen konularda yönetme ve düzenleme hakkına sahip kuruluşlardır. Yerel yönetimler yerel halkın seçimiyle oluşmuş meclislere sahiptir. "Yerel yönetim dizgesinin, yerel yönetim birimlerinden ve onları yöneten kurallardan oluştuğu söylenebilir".[13]

Stevens (1995), siyaset ve yönetim biliminin yerinden yönetim kavramına farklı açılardan yaklaştığını ifade ederken; öncelikle kavramı erkin bölgesel dağılımı ve ulus altı düzeydeki politika yapmanın seçime dayalı yasallığı açısından değerlendirirken, ikici olarak yerinden yönetilen hizmetin niteliğini, nitel ve nicel etkililiği üzerinden değerlendirmektedir.[14]

Yerinden yönetim kavramı Türkiye'deki yönetim bilimi yazınında genellikle "*Siyasal"* ve "*Yönetsel"* olarak ikiye ayrılmaktadır.

-Siyasal Yerinden Yönetim (Siyasi Âdem-i Merkeziyet)

---

[9] TOBB Raporu, s.8
[10] Arıkboğa, ss.5-7
[11] Durmuş Ersoy, "Post-Fordizm ve Yerel Yönetimler: Türk Yerel Yönetim Sisteminde Yaşanan Değişim", (**Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi SBE, 2012), s.26
[12] Yıldızhan Yayla, **Anayasalarımızda Yönetim İlkeleri: Tevsii Mezuniyet, Tefriki Vezaif**, İstanbul, 1982, 146, Aktaran Keleş, s.26
[13] Keleş, s.27
[14] Stevens (1995), Aktaran Ahmet Duman, "Eğitimin Yerinden Yönetimi", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 7 Sayı 2, Nisan 1998, s.84

Federal devlet sistemlerinde, ulusal kimlikleri anayasal olarak güvence altına alınmış federe birimlere dayalı bir yönetim biçimidir. Burada kastedilen siyasal birimler, bulundukları ülke ve sisteme göre farklı isimler alırlar; genelde, eyalet, state, federe devlet, kanton, Land, cumhuriyet, bölge vb. olarak adlandırılırlar. Federal devletlerdeki bu siyasal birimler yasama ve yargı gücüne de sahip egemen birimlerdir.[15] Federalizmde siyasi güç merkezde toplanmamış, ulusal yönetim ile eyalet, kanton vb. siyasal birimler arasında bölüşülmüştür.[16]

- *Yönetsel Yerinden Yönetim (İdari Âdem-i Merkeziyet)*

Niteliği itibariyle idari yerinden yönetim olarak adlandırılan bu model, kendi içinde hizmet türleri ve uygulama bölgelerine göre ikiye ayrılmaktadır. Bu türler hizmet yerinden yönetimi (fonksiyonel desantralizasyon) ve yerel (mahalli) yerinden yönetim[17] (coğrafi desantralizasyon ya da 'devolution') olarak adlandırılmaktadır.[18] Hizmet yerinden yönetimi, belirli bir hizmetin merkezi yönetim tüzel kişiliği dışındaki başka bir kurum (ticaret ve sanayi odaları, yükseköğretim kurumları vb.) tarafından yerine getirilmesini ifade eder. Yerel yerinden yönetim ise belli bir bölgenin ortak ve yerel ihtiyaçlarının karşılanması için oluşturulan kurumlardır.

Yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde kurulan yerel yönetimler; örgütlenme modelleri sayesinde merkezi hiyerarşinin dışında konumlandıkları için, merkez ile aralarında bir ast – üst ilişkisi oluşmaz. Bu açıdan da hiyerarşik denetim ve gözetime tabi tutulmamaktadırlar. Ancak bu durum yerel yönetimlerin merkezden bağımsız ve hiçbir denetime tabi olmayan birimler oldukları anlamına gelmez. Şöyle ki, genel yönetim politikalarının çerçevesinin merkezi yönetimce belirlenmesi ve merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde ki vesayet denetimi merkez-yerel ilişkileri ortaya çıkarır.

Arıkboğa, yetki genişliği ile coğrafi yerinden yönetim arasında, şu farklara işaret etmektedir:

> "Merkezi yönetimin taşra kuruluşlarıyla bir desantralizasyona gitmekle, yerel yönetimler aracılığıyla yönetimi yaygınlaştırmak arasında hem demokratiklik

[15] Halil Nadaroğlu, **Mahalli İdareler**, Beta Yayınları, İstanbul, 1978; s.16
[16] Keleş, ss.73-115
[17] Güler'e göre: yerel yerinden yönetim; devletin toprağa dayalı olmasının çağdaş tanımıdır. "Yerel Yönetim Tarihi", *Belediye Dergisi*, Temmuz 1994
[18] Zerrin Toprak, **Yerel Yönetimler**, İzmir 2014, 9.Baskı, Siyasal Kitabevi, s.34,

açısından, hem de tarihsel ve toplumsal koşulların bu sürece etkisi bakımından çeşitli farklar vardır. Bu kuruluşlarda görev alanların atanarak ya da seçilerek göreve getirilmiş olması demokratiklik açısından bir farklılık oluşturur. Tarihsel ve toplumsal oluşum koşulları ise yönetimi yaygınlaştırmada bu ilkelerden hangisinin öncelikli olarak düşünüleceğini büyük ölçüde belirler. Bu gün dünya üzerindeki ülkelerde yönetimi desantralize etmede bu iki ilke, ağırlığı değişmekle beraber birlikte kullanılmaktadır".[19]

1.1.2. Yerel Yönetimlerin Tanımı, İşlevi ve Önemi

Yerel yönetim, birlikte yaşayan yerel bir topluluğun ihtiyaç duydukları şeyleri yerine getirmek için, mal ve hizmet üreten, yerel topluluğun kendi iradesiyle seçtiği organlar eliyle yönetilen birimler olarak adlandırılır.[20] Siyaset teorisyenlerine göre yerel yönetim, "devlet ile halk - merkez ile yerel arasında konumlanmış ara bir kuruluş, alt bir yönetim birimi, yerel hizmet kurumu ve kendi kendini yöneten özerk topluluktur".[21]

Uluslararası Toplum Bilimleri Ansiklopedisi'ne göre yerel yönetimler; "Bir devletin ya da bölgesel yönetimin alt birimi olan, göreceli olarak küçük bir alanda, sınırlı sayıdaki kamusal politikaların belirlenmesi ve uygulanması ile görevli ve yetkili kılınmış bir kamu kuruluşudur."[22]

*Kamu Yönetimi Sözlüğün*de ise, yerel yönetimler; "merkezi yönetimin dışında, yerel bir topluluğun ortak bir gereksinmesini karşılamak amacı ile oluşturulan, karar organlarını doğrudan halkın seçtiği, demokratik ve özerk bir yönetim kademesi, bir kamusal örgütlenme modeli"[23] olarak tanımlanmaktadır.

Yıldırım'a göre yerel yönetim "yerel topluluk üyelerinin (belde halkının) ortak ihtiyaçlarını karşılamak, ekonomik, sosyal ve kültürel zenginliğine ve refahına ilişkin yerel hizmetleri görmek üzere kurulan; bu hizmetleri, genel yetki ile kendi sorumluluğu altında ve yerel topluluğun yararları doğrultusunda yerine getiren; hiçbir ayrım gözetmeden insanı yerel demokrasinin temeli kabul eden; işleyişinde açıklığı, şeffaflığı, insan haklarını, çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini yaşama geçiren; yetkilerin yerel

[19] Arıkboğa, s.7
[20] İlhan Tekeli, "**Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi**", 1983, *Amme İdaresi Dergisi* Cilt: 16, Sayı: 2, 3-22, M. Akif Özer, "**Batıda Yerel Yönetimlerin Ortaya Çıkışı ve Gelişim Süreci"**, *Türk İdare Dergisi*, Yıl:71, s.425, Aralık 1999, s.105 Aktaran Karaaslan, s.19
[21] Selahattin Yıldırım, **Yerel Yönetim ve Demokrasi Kavramlar-Yaklaşımlar**, MBB, İstanbul, s.59
[22] İnternational Encyclopaedia of the Social Sciences, s.451, Aktaran, Keleş, s.29
[23] Ömer Bozkurt, Turgay Ergun, **Kamu Yönetimi Sözlüğü**, TODAİE Ankara 2014, 3. Baskı, s.258

topluluğa en yakın yönetim birimince kullanıldığı, kamu tüzel kişiliğine sahip, özerk ve demokratik bir yönetimdir". Yerel yönetimin yerel hizmetlerin sağlayıcısı olmasından ötürü yerel hizmet birimi olmanın yanı sıra, kendi kendini yönetme biçimi olması sebebiyle de siyasal bir sistem olma boyutu bulunmaktadır.[24]

Evrensel olarak nitelendirilen bir tanıma göre de yerel yönetimler; coğrafi sınırları belirli bir alanda (kent, köy, il, vb.) yaşayan yerel topluluğa, bir arada yaşayan üyelerine hizmet üretmek üzere, karar ve yürütme organları topluluk tarafından göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görev, yetki, özel gelir, bütçe ve personele sahip, merkez ile arasındaki ilişkilerde yönetsel özerklikten yararlanan kamu tüzel kişiliğidir.[25]

Keleş[26] yerel yönetimleri: belli yasal sınırlar içerisinde belli konularda kural koyma ve maddi yükümlülükler getirme yetkisine sahip, yerel bir meclisin denetimine tabi yönetim birimi olarak tanımlarken; Çukurçayır:[27] bireylerin ihtiyaç duyduğu ve bir arada yaşayan tüm yerel topluluğu alakadar eden hizmetlerin tümünü, yerinde tespit eden ve yerine getiren kamu tüzel kişiliği bulunan örgüt yapısı olarak nitelendirmektedir.

Yerel yönetimler çeşitli işlevlere sahiptir. Bu bağlamda yerel kimliğin korunması ve geliştirilmesinde, demokratik meşruiyetin sağlanmasında, yurttaşlığın geliştirilmesinde, siyasal süreçlere katılma olanakları sağlamada, temel yerel işler konusunda gerekli kararların alınmasında, toplumdaki değişik siyasal, dinsel ve etnik grupların yönetime katılmaları ve temsilinde yerel topluluğun ve onun temel yönetim birimi olan yerel yönetimin önemini yadsımak olanaksızdır.

Öyle ki, yerel yönetimlerin ciddi eleştirmenlerinden Laugrad bile yerel yönetimin özgürlüğün geliştirilmesinde kesin belirleyici bir role sahip olduğunu ve demokratikleşme sürecine olumlu katkılar sağladığını kabul etmektedir.

Tarihsel olarak merkezi yönetimden önce geldiği bilinen yerel yönetim, bir ülkedeki demokrasiyi geliştirici ve yaygınlaştırıcı bir işleve sahiptir. Demokratik yönetimin başarısının yerel yönetime çok şey borçlu olduğu gerçeği, sadece tarihsel bir

[24] Yıldırım, s.38
[25] **Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (KAYA) Genel Raporu**: TODAİE Yayınları, 1991, s.84, Karaaslan, s.19
[26] Keleş, s.22
[27] M. Akif Çukurçayır, **Küreselleşme ve Türkiye'de Yerel Yönetimler**, Ankara 2009, TBB, s.35

belirleme değil, her zaman gerçekliğini koruyan bir durum olarak artık kabul edilmektedir.[28]

1.1.3. Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi

Günümüzde, "yerel yönetim", "kent yönetimi", "belediye", "kent", ya da "komün" denildiğinde, yerel topluluklara kamu hizmeti sağlayan idari ve siyasi birimler akla gelirken, tarihsel akış içerisinde ilk yerel yönetimlerin, askeri örgütlenme, ulusal savunma ve suç ile mücadele eden, dolayısıyla günümüz açısından merkezi yönetime ait görevleri yerine getiren bir birim olduğu görülmektedir.[29]

Farklı bir tanımda, yerel yönetimlerin tarihsel açıdan ortaya çıkışları devlet sisteminin insanlar tarafından farkına varılması ile eşzamanlı olduğu düşünülmektedir. İnsanoğlunun soy örgütlenmesi yerine siyasi örgütlenme tercihleri ile başlayan süreç, yerel yönetimler eliyle devlet sisteminin de oluşmasına olanak sağlamıştır. Devlet sisteminin gelişmesiyle birlikte, öncesinde ait oldukları soy ile kimlik kazanan bireyler, artık yaşadıkları yere göre kimlik sahibi olmaya başlamışlardır. Bu süreçle birlikte toprağa dayalı meydana gelen yeni yapı, devlet sisteminin ilerleyişinin miladı olmuştur.[30]

Yerel yönetimlerin tarihsel gelişim sürecine bakıldığında, antik çağda kendi kendini yönetebilen, aynı toprak parçası üzerinde yaşayan insanlar tarafından oluşturulan, demokratik ve yönetsel bir birim olarak "siteler" karşımıza çıkmaktadır. Roma İmparatorluğu'nda kimi yerel ve siyasal yetkilerinin yanı sıra, yönetsel bir özerklikten faydalanan "municipeler" görülmektedir, Antik Yunan'da siyasal düşüncenin temel kavramlarından olan ve toplumsal yaşamın en gelişmiş örgütlenme biçimi ve ideal toplumu yaratmaya en elverişli ortam olarak algılanan "polis" adındaki kent devletleri yerel yönetimlerin ilk örnekleri olarak günümüz uygulamalarına ışık tutmuşlardır.[31] "Söz konusu bu birimlerin etkilerini yitirmeleri sonucunda, kentlerin özgürleşmesinde önemli

[28] Yıldırım, s.39
[29] Keleş, s.37
[30] Nadaroğlu, ss.17-19, Birgül Ayman Güler, **Yerel Yönetimler - Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım**, TODAİE, Ankara 1992, s.25
[31] Keleş, ss.30-33

roller üstlenen "komünlerin" [32] oluşması, yerel yönetimlerin önemini oldukça arttırmıştır. Günümüzde halk katılımını tam anlamıyla sağlaması ve yönetsel, siyasal ve toplumsal birimler haline gelmesi ile birlikte bu birimlere yerel yönetimlerin tam anlamıyla kurumsallaştığı ilk örnekler olarak bakılmaktadır".[33] Yerel yönetimlerin komün biçiminde ortaya çıkması tarihsel ve sosyal bir olgu olmakla birlikte, alışılmış yerel yönetimler, karşılıklı ilişkiler çerçevesinde bir arada yaşayan bir topluluğun bu ilişkiler ağı sebebiyle ortaya çıkan ihtiyaçlarının, kendileri ya da kendi seçtikleri organlar/temsilciler eliyle giderilmesi olgusuna dayanmaktadır".[34]

Feodalizm, kentlerin gelişmesini engellerken, gelişme emaresi gösterenlerinde çökmesine sebep olmuştur. Kentlerin ve yerel özerklik düşüncesinin gelişmesi ancak feodalizmin yıkılması ile mümkün olabilmiştir. Öyle ki, 10. yüzyıldan sonra burjuvazinin ortaya çıkışı ile birlikte kentler gelişme göstermiştir. Bu süreçte yerel yönetimin alt yapısını biçimlendiren etmen ekonomik ilişkilerdir. Ortaçağ kenti sadece yaşanılan bir yerken, burjuva kenti ekonomik etkinliğe sahip bir yerdir.[35]

Roma hukukunun gelişmesinden sonra yerel topluluklar tüzel kişilik hakkı kazanamaya başlamışlardır. Ancak bu hak, yönetenlerin, hükümdarın isteğine bağlıdır. Yani Roma'da tüzel kişilik kavramı, tek taraflı olarak tanınan bir hak olarak görülmektedir. Gerçekte bu kavram belli bir topluluğun faydası için ayrılmış varlıkların yönetilmesini amaçlayan vakıf kavramına dayanmaktadır. Bu açıdan yerel yönetimlerin tüzel kişiliği de yerel mal varlığının korunmasını ve geliştirilmesini sağlamayı amaç edinmiştir.[36]

16. yy'den itibaren ulus-devletin gelişmesiyle birlikte devletin egemen güç haline gelmesi, komünlerin güçlerini kaybetmesine ve ara kurum olarak varlıklarını sürdürmelerine, bu sayede devletin kente olan ideolojik üstünlüğünün güç kazanmasına sebep olmuştur. Bu süreçle birlikte, "yaklaşık iki yüz yıl ara bir kurum olarak anılan yerel

[32] Hamamcıya göre, ortaçağdaki komünler kentsel özgürlüklerin kaynağını oluşturmaktadır ve günümüzdeki anlamıyla yerel yönetimlerin temeli bu komünlere dayanaktadır. Hamamcı (1981) Aktaran Çukurçayır, s.42
[33] Yeter Çiçek, "**Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetimler**", *K.S.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan 2014, Cilt:11, Sayı:1, ss.53-64
[34] Nadaroğlu, s.23-24
[35] Maurice Dobb 1947, Murray Bookchin1974, Aktaran Keleş, ss.37-39
[36] Keleş, ss.37-39

yönetimlerin, Bentham ve Turgot gibi yararcı (*utilitarian*) düşünürler tarafından önemine değinilmesine ve güncel anlamda yerel yönetimlerin gelişmesine imkân sağlamıştır. Yerel yönetimler açısından gelişme dönemi olarak adlandırılan bu sürece, özellikle Webbler, Fabian Sosyalistler, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde ortaya çıkan Özerk Belediyecilik akımı ve Alexis de Tocquueville, Proudhn ve Sieyes'in yaptığı ciddi katkılar göz ardı edilemez. 18. yy sonunda başlayan reform hareketleri 19. yy. ile birlikte yerel yönetimlerin yerel hizmet kuruluşları olarak düzenlenmesi sonucunu meydana getirmiştir. Bu zaman diliminde yerel yönetimler devletin bir kolu ve merkezin yerel büroları olarak hizmet vermeye başlamışlardır.[37]

Turgot ve Bentham ayrıca, ülkelerin toplumsal ve bireysel fayda arasında bağ kurabilecek alt birimlere ayrılması gereğinden söz etmişlerdir. "Çağdaş bir yerel yönetim kavramının ortaya çıkışı ancak bu tür düşüncelerin gelişmesinden sonradır".[38]

Yerel yönetimlerin gelişme seyri, bulundukları coğrafyalara göre farklılıklar göstermiştir. Günümüz dünyasının temel aldığı demokratik yerel yönetim modelinin Yunan ve Roma örneklerinden etkilendiği söylenebilir. Avrupa'da modern kentler ve kent yönetimleri monarşilerle ve burjuvaziyle birlikte oluşmaya başlamıştır. Bu oluşumlar kurum ve kurallarıyla 18. ve 19. yüzyıllarda ortaya çıkmış ve farklı coğrafyaları etkilemeye başlamışlardır.[39]

19. yüzyıl yerel ve özel girişimlere devlete olduğundan daha fazla güven duyulan bir liberalizm çağıdır. Bu akımın Osmanlı İmparatorluğuna Prens Sabahattin ile yansımış olduğu söylenmektedir.[40]

20. yüzyıl yerel yönetimlerin zorunlu hizmetleri için kaynak bulabilecek duruma gelmesi ve yerel halka hizmet sunma noktasında merkezi yönetimin önüne geçmesinden dolayı "altın çağ" olarak anılırken, bu dönemde yerel yönetimler şu özellikleri ile nitelendirilmektedir: "*Hizmet çoğulculuğu, kentsel nüfus artışı ve kentleşme, yönetimde etkenlik"*.

---

[37] Mustafa Ökmen ve Bekir Parlak, **Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler Yaklaşımlar ve Mevzuatlar**, 2. Basım, 2010, Bursa; Alfa Akademi, s.584
[38] Keleş, ss.41-45
[39] Çukurçayır, s.41
[40] Keleş, **Yerel Yönetimlerde Güncel Oluşumlar**, Tütengil'e Saygı, İstanbul 1981, ss.152-155

Çiçek'in ifadesiyle, "21. yüzyılın başlangıcıyla birlikte artık yerel yönetimlerin, uluslararası örgütlerin ve küreselleşme sürecinin de katkılarıyla gün geçtikçe genel olarak tüm dünyada güçlendiği ve işlevselliğini arttırdığı; farklı örgüt yapıları ile giderek genişleyen bir yelpazede yerel hizmet sunumunu etkinleştirmeye çabaladığı yadsınamaz bir gerçek olmuştur".[41]

Bu bilgiler ışığında, yerel yönetimlerin köken olarak "Antik Yunan sitelerine ve Roma İmparatorluğuna kadar uzandığı ve genel olarak var olduklarını söylenebilir. Burada gözden kaçırılmaması gereken husus, bahsedilen bu yerel yönetimlerin idari ve mali özerkliğe sahip çağdaş anlamdaki yerel yönetim kavramında uzak oldukları gerçeğidir. Modern anlamda yerel yönetimlerin meydana gelmesi endüstri devriminin de etkisiyle 19. yüzyılın ikinci yarısına rastlamaktadır".[42]

Yerel yönetimlerin başlıca örneği belediyeler[43] olmakla birlikte, bu birimler farklı ülkelerde farklı adlarla da anılmaktadır. Belediyeler Fransa'da Comune, Almanya'da Gemeinde, İngiltere ve ABD'de City, Town, Township, Rusya'da Raion, Oblast, Krai, Okrug gibi isimler ile anılmaktadır.

Yerel yönetimler, uygulandıkları ülkelere ve demokrasi kültürlerine göre değişim göstermektedirler. Bu bağlamda yerel yönetimlerin sahip olduğu yetkiler, sorumlu olduğu hizmetler ve kullandıkları mali kaynaklar, bir ülkeden diğerine değişebilmektedir. Bununla birlikte, yerel yönetimlerin idari ve mali açıdan belirli bir özerkliğe sahip olmasına yönelik, uluslararası çabalar da vardır. Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, bu çabaların en somut örneğidir.

Yerel yönetimler pek çok ülkede görülmekle birlikte, uygulamada, her ülkenin siyasi, yönetim ve iktisadi düzenine göre şekillendikleri görülmektedir.

---

[41]Çiçek, s.55

[42] Karaaslan, s.15

[43] Belediye terimi ilk kez, 1789 tarihli Fransız Kurucu Meclisinde kullanılmıştır. İngiltere'de de, Belediye tüzel kişiliklerinin (*municipal corporations*) ilk kez 1835 tarihinde gerçekleştirilen düzeltimler sırasında kurulmuş ve terim İngiliz Avam Kamarasında kullanılmaya başlanmıştır. Osman Nuri Ergin'in tanımıyla belediye "ortak menfaatler ve karşılıklı ihtiyaçların zorlaması ile bir beldede oturan halkın, beldelerine ve dolayısıyla kendilerine ait meseleleri, hükümetin kanunla belirttiği sınır ve sorumluluk dairesinde seçmiş oldukları vekilleri vasıtası ile halletmeleridir", Keleş, s.40

1.2 Yerel Yönetimlerde Uluslararası İlişkiler

1.2.1 Yerel Dış Politika ve Benzer Kavramlar

Günümüz dünyasında şehirlerin her geçen gün daha fazla gelişmesi, onları yönetmekle sorumlu yerel yönetimlerin ulusal ve uluslararası alanda hedeflerini revize etmelerine sebep olmaktadır. Yerel yönetimler belirledikleri uluslararası politikalarla, yerel toplum, devlet ve uluslararası toplum arasında çeşitli aracı roller oynamaya başlamışlardır.[44]

Yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerine ilişkin olarak literatürde birçok kavram bulunmaktadır. Bunlar; "yerel dış politika" (*local foreing policy*), "beledi dış politika" (*municipal foreing policy*), "ulus-altı dış politika" (*subnational foreing policy*), "şehirler diplomasisi" (*city diplomacy*), ve "paradiplomasi", olarak karşımıza çıkmaktadır.[45]

Yerel dış politika ve ulus-altı dış politika kavramları merkezin altında kalan tüm yerel birimlerin dış ilişkiler faaliyetlerini kapsarken, beledi dış politika kavramı, bir yerel yönetim birimi olarak özellikle belediye düzeyinde dış dünyayla ilişkileri kapsamaktadır.[46]

"Yerel ve bölgesel yönetimi kapsayan ulus-altı terimini kullanan Salomon (2011); bu tercihini 'Dış Politika Analizine' dayandırmaktadır. Ona göre ulus-altı yönetimlerin uluslararası alandaki planlı faaliyetlerini 'dış politika' terimi ile adlandırmak daha uygunken, "diplomasi" sözcüğüne dayalı terimler kullanmak yanlıştır. Çünkü diplomasi ulusal politikanın uygulama boyutunu ifade etmektedir. Schuman (1992)'da, ABD yerel yönetimlerinin uluslararası faaliyetlerini bu kavramları tercih ederek açıklarken, ABD'de 1984 – 1992 yılları arasında yayınlanan 'Beledi Dış Politika Bülteni' de (*the Bulletin for Municipal Foreing Policy*) kavramın uluslararası geçerliliğine işaret olarak sayılabilir. Çalışmaların da bu terimi tercih eden Daoudov'a göre, uluslararası düzeyde etkinlik

[44] Emine Sare Aydın Yılmaz; "The Incrising Sole of Cities in international Politics", (Doktora Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul 2011), s.44

[45] Shuman (1992), Salomon (2011), Pluijm ve Melissen (2007) Aktaran Murat Daoudov, **Yerel Dış Politikanın Temelleri**, İstanbul 2013, MBB, s.27, Birgül Demirtaş, **Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Dış İlişkilerinin Analizi: Merkez-Çevre Etkileşimini Yeniden Düşünmek**, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 13, Sayı 52, 2016, s. 151-173.

[46] Mcmillan (2008) Aktaran Demirtaş, s.154

kazanmak isteyen her yerel yönetim için, ulusal düzey ile uyumlu, dinamik bir "yerel dış politika" stratejisi şarttır".[47]

Ayrıca, "yerel diplomasi türleri" olarak adlandırılan ve kentlerin sınırları ve bulundukları coğrafi alanın çevresel konumu üzerine bir sınıflandırma ile meydana çıkan, "sınır ötesi bölgesel mikrodiplomasi" (sınırdaş olan kentler arası ilişkiler), "bölge ötesi mikrodiplomasi" (sınırdaş olmayan kentler arası ilişkiler), "bölgesel mikrodiplomasi" (yakın coğrafya ile olan ilişkiler), "küresel paradiplomasi" (küresel çapta meseleler ve uzak uluslarla olan ilişkiler), ve "protodiplomasi" (bir arada yaşayan farklı kimliklerin kendilerini tanıtmak için kurduğu ilişkiler) gibi kavramlar da yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerini tanımlamak için kullanılan kavramlar arasındadır.[48]

Aşağıda, paradiplomasi ve şehirler diplomasisi üzerinde durulacaktır.

1.2.2. Paradiplomasi

Ulus altı yönetimlerin uluslararası faaliyetlerini ve konumlarını tanımlamaya yönelik bilimsel çalışmalarda, 90'lı yılların başlarında Duchacek ve Soltades tarafından kullanılmaya başlayan "paradiplomasi" kavramı "mikrodiplomasi" (*microdiplomacy*) teriminin yerine tercih edilmiştir. Merkezi yönetimlerin yürüttükleri diplomatik faaliyetlerin paralelinde meydana gelen, onları tamamlayan, onlarla uyuşan ya da bazen çelişen çalışmaları ifade etmek için diplomasi sözcüğüne para ön eki eklenerek kullanılmaya başlamıştır. Paradiplomaside, merkezi yönetimin takip ettiği ulusal diplomatik eylemlere benzer biçimde, ulus altı birimler de belirli diplomatik eylemlerde bulunmaktadır.[49]

Bu alandaki ilk akademik çalışmaları yapan Soldatos; geleneksel dış politika, dış ticaret ve yerel birimler eliyle gerçekleşen ortaklıklar üzerine yoğunlaşmıştır. Ona göre diplomatik faaliyetlerin merkezin tekeli olmaktan çıktığı ve diplomatik faaliyet ağının genişlediği günümüzde, paradiplomasi; ulus-altı yönetimlerin, ulus devletlerin

[47] Salomon (2011), Shuman (1992), Van den Berg (2008) Aktaran Daoudov, s.28
[48] Demirtaş, s.158
[49] Kuznetsev b, Sauriol (2007), Duchacek (1998) Aktaran Daoudov, s.58

diplomatik ilişkilerini etkileyerek çalışmalarını değiştirebilecek eylemleri üretmekte ve bu sayede yerel dış politika aktifleşmektedir.[50]

Federal sistemlerde eyaletlerin ve federe yapıların, bölgeli üniter sistemlerde ise bölgelerin çalışmaları ile federal/ulusal yönetim ile ilişkileri üzerinde yoğunlaşan paradiplomasi araştırmalarının, kavramsal açıdan Kuzey Amerika'da ortaya çıktığı bilinmektedir. Kanada'nın Québec Eyaleti başta olmak üzere, bu alanda aktif olan diğer eyaletleri incelemek için kullanılmaktadır. Avrupalı araştırmacılar ise İspanya'nın Bask, Katalonya, Galiçya bölgeleri, Belçika'nın federe devletleri, İsviçre'nin kantonları ve Alman eyaletlerini incelemek için kullanmaktadırlar. Amerikalı araştırmacılar paradiplomasiyi federalizm araştırmaları kapsamında tetkik ederken, Avrupalı araştırmacılar, değişen uluslararası ilişkilerin evrimi ve ulusallık, bölgeselleşme ve küreselleşme açısından ele almaktadırlar.[51]

Soldatos ise paradiplomasiyi, ulus-altı yönetimlerin ulus-devletlerin diplomasisini destekleyen, onlarla uyumlu ve benzeşen ya da birbirine zıt ve çatışan uluslararası eylemler olarak açıklarken, federe yapıların (eyaletlerin) paradiplomasisini onların farklı seviyelerde ve özerk olarak uluslararası faaliyetlere katılımı olarak tanımlamaktadır. Paquin ise; eyalet ya da diğer ulus altı yönetimlerin paradiplomasi faaliyetini gerçekleştirmesi için, karar organının resmi bir temsilcisine bu alanda yetki vermesinin yeterli olacağını belirtmektedir. Philippart paradiplomasiyi yoğunluk kriterlerine göre asgari (minimale), düşük yoğunluklu (*mineure*), yüksek yoğunluklu (*majure*), azami (*maximale*) ve protodiplomasi (*protodiplomatie*) olarak sınıflandırmaktadır. Ona göre; asgari paradiplomasi, sınır ötesi işbirliğinin coğrafi alanını aşmayıp daha çok ekonomik işbirliği üzerine yoğunlaşırken, düşük yoğunluklu paradiplomasi ulus-altı birimlerin çalışmalarını sınır ötesi ve bölge-ötesi ölçekte yürütürken dünyanın önemli ekonomi merkezlerinde temsilcilikler açmaktadır. Yüksek yoğunluklu paradiplomasinin ise coğrafi sınırı olmayıp eylemleri hem ekonomik hem de siyasi amaçlı olabilmekte ve bu eylemler zaman zaman merkezi yönetimin faaliyetleri ile çatışabilmektedir. Azami paradiplomasi ise yüksek yoğunluklu paradiplomasinin kıstaslarını taşımakla birlikte

[50] Criekemans (2009 a) Aktaran Y. Can Gönültaş, "Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Uluslararasılaşma Politikaları: Avrupa Birliği Mali Destekleri", (**Yüksek Lisans Tezi**, Kırıkkale Üniversitesi SBE, 2017), s.18

[51] Kuznetson a, Aktaran Daoudov, s.30

güçlü bir milliyetçilik ve bölgecilik duygularından beslenmektedir. Bu paradiplomasinin amacı çok kültürlü bir ülkede bir azınlığı güçlendirmek ya da merkez ile çevre arasındaki güç ilişkilerini dengelemekle birlikte, toplulukların milli kimliğini güçlendirecek stratejiler geliştirmesidir. Bu sınıflandırmadaki son aşama olan prototip paradiplomasinin amacı ise diğerlerinden farklı olarak, bağımsızlığa zemin hazırlamak ve müstakbel devlet için yurt dışında destek bulmak olarak tanımlanmaktadır.[52]

Paradiplomasi kavramını işlevsel olarak sınıflandıran bir görüşe göre; paradiplomasi üç katmanlı olarak düşünülmektedir ve ilk katmanda ekonomik ve finansal ilişkiler bulunur. Bu ilişkiler sayesinde dış kaynakları yerel birimlere yönlendirmek amaçlanmaktadır. Bu sayede ulus altı yönetimlerin uluslararası görünürlük kazanması ve çeşitli ekonomik faaliyetlerin merkezi olabilmesi hedeflenmektedir. Öyle ki bu özelliğin yerel bir birime dünya ekonomisine yön vermek gibi küresel bir rol kazandıracağı düşünülmektedir**.** İkinci katman kültür, eğitim, teknoloji vb. alanlardaki işbirliği olarak ifade edilmektedir. Ulus altı yönetimlerin bu işbirlikleri sayesinde uluslararası boyutta temsil özelliği kazanacağı ve bu temsil keyfiyetine bağlı olarak ulusal politikaya olumlu katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Yerel toplulukların ortak değerleri ve menfaatleri üzerine yapılacak işbirlikleri birinci katmandaki ekonomik, finansal ilişki tabanının genişlemesine katkı sağlayacaktır. Son katman ise ulus altı yönetimlerin uluslararası ilişkileri için en önemli katman olan politik hususları kapsamaktadır. Bu aşamada ulus altı yönetimler, bulundukları ülke sisteminin kendileri için çizdiği sınırların dışına çıkmaya ve merkezin ulusal politikaların yanında ulus altı yönetimlerin geliştirdiği uluslararası politikaları da dikkate almasını gerektiren bir süreci başlatmaktadır.[53]

Ulus altı yönetimlerin uluslararası ilişkilerinde paradiplomasi kavramının kullanılmasını uygun görmeyen görüşler de mevcuttur. Bunlardan Kincaid, "kurucular diplomasisi" (*constituent diplomacy*) kavramını önerirken, bunun gerekçesini ulus altı yönetimlerin devleti kuran, teşekkül ettiren, yani devletin bileşenleri olan siyasi birimler olduğu ve paradiplomasi, ulus-altı diplomasi gibi terimlerin "astlık", "emir altındalık" gibi küçümseyici anlamları çağrıştırırken, kendi önerisine daha tarafsız, nötr ve bir intiba vermektedir. Yine farklı bir tercihte Hocking tarafından dile getirilmektedir. Ona göre

[52] Daoudov, s.31
[53] Lecours (2008) Aktaran Gönültaş, s.15

paradiplomasi kavramı yerine katalitik (*catalytic*) veya çok düzeyli (*multilayered*) diplomasi kavramı daha uygundur. Çünkü merkezi yönetim ile ulus-altı birimler uluslararası arenada işbirliği yapmalıdırlar, diplomasi devletin birimleri arasında parçalanmamalı ve belirli organların yürüttüğü bir süreç olmaktan ziyade çeşitli durumlara göre değişen aktörler tarafından yürütülmelidir.[54]

Paradiplomasi üzerinde gelişen literatür, daha ziyade, bir devlette federe devletlerin (eyalet vb.) veya etnik, dini vb. temelli ulus altı çeşitli özerk bölgelerin uluslararası alandaki etkinliklerine odaklanmaktadır. Buna karşılık aşağıda görüleceği gibi şehirler diplomasisi ve kent diplomasisi kavramı ise, daha ziyade yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerini odağa almaktadır.

1.2.3. Şehirler Diplomasisi

Yerel yönetim kavramını "şehir" (*city*) ile açıklayan bir görüşe göre; şehirlerin uluslararası faaliyetlerde artan profesyonelleşme çabalarının yanı sıra, uluslararası politikaya karşı aynı yaklaşımın sergilenmediği gözlenmektedir. Bunun yanı sıra birçok şehirde "beledi dış politikanın" geliştirilmesi için uzman kadroların varlığından bahsedilen görüşte, bu alanı tanımlamak için "şehirler diplomasisi" veya "kent diplomasisi" (*city diplomacy*) kavramları kullanılmaktadır. Ayrıca bu görüşe göre kavram, kentlerin küresel siyasette kendilerini temsil etmek ve çıkarlarını gerçekleştirmek için uygulanan politikaya verilen isimdir. Şehirler diplomasisi aracılığıyla, yerel yönetimler uluslararası siyasi alanda profesyonel, faydacı ve gelişime açık diplomatik bir faaliyet içerisine girecek olup, klasik diplomasi sürecini değiştirme fırsatını elde edeceklerdir. Şehirler diplomasisi çok yönlü diplomatik faaliyetlerin bir çeşidi olmanın yanı sıra, hacmi ve etkisi büyüyen bir olgudur.

Pluijm ve Melissen, şehirler diplomasisinin alt bölümlerinden bahsederken bunların; güvenlik, kalkınma, ekonomi, kültür ve ağ oluşturma olarak sıralamaktadırlar. Bu alt başlıkları örneklerken, güvenlik boyutunun ülkeler arasındaki çeşitli çatışma ve çatışma sonrası ortamlarda yürütülen faaliyetleri kastetmekte, kalkınma boyutunda

[54] Hocking (1996) Aktaran Daoudov, s.33

gelişmiş ülkelerin yerel yönetimlerinin gelişmekte olan ülke yerel yönetimlerine yaptıkları destek çalışmaları, insani kalkınma ve acil durum yardımları gösterilmektedir. Diğer bir alt başlık olan ekonomik boyutta ise şehirlerin yerel yönetimler aracılığıyla cazibe merkezleri haline getirilmesi ve bu sayede kurum çıkarlarının da korunmasının amaçlanmasının gerektiği düşünülmektedir. Ekonomik boyut ile ifade edilen faaliyetler "ekonomik ithal eylemleri" (*economic pull activities*) ve "ekonomik ihraç eylemleri" (*push-diplomatic economic activities*) olarak kategorize edilebilir. Kültürel boyutta halkları ve yerel toplulukları yakınlaştırmaya yönelik yerel yönetimler arasındaki ortak faaliyetler kastedilmekteyken, ağ oluşturma boyutunda yerel yönetimlerin kendi aralarında uluslararası alanda çeşitli kurumsal yapılar kurmaları ve bu yapılar sayesinde iş birliği yapmaları öngörülürken, temsil boyutunda yerel yönetimlerin kendi çıkarlarını uluslararası kurumlar nezdinde savunabilmeleri ifade edilmektedir.[55]

Daoudov, şehirler diplomasisi ile ilgili Avrupa Konseyinin yaklaşımını şu şekilde belirtmektedir:

> "Şehirler diplomasisi ile ilgili olarak, Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin kabul ettiği "Şehirler Diplomasisi" başlıklı 234 sayılı Tavsiye ve 251 sayılı kararda ''Şehirler diplomasisi, yerel yönetimler ve birlikler için, vatandaşların barış, demokrasi ve refah içinde yaşayabilecekleri sürdürülebilir bir ortamı oluşturmak amacıyla sosyal bütünleşmeyi, çatışmanın önlenmesini, çatışmanın çözümünü ve çatışma sonrası yeniden yapılanmayı teşvik etme aracıdır. Bu durum şehirlerin, uluslararası toplumun demokrasi, insan hakları ve hukuk devleti değerlerini paylaşan bir üyesi olarak rolünün doğal bir gelişimi olarak görülmelidir" diye geçmektedir. Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi (CoR, 2009) ise bu tanımı benimsemekle birlikte 2009/C 120/01 sayılı aynı başlıklı görüşünde tanımı kısmen genişleterek "yerel yönetimlerin ve onların kuruluşlarının, vatandaşların barışçıl bir ortam oluşturmak amacıyla sosyal bütünleşmeyi, çevre sürdürülebilirliğini, çatışmaların önlenmesini, çatışmaların çözümünü ve çatışma sonrası yeniden yapılanma ve iyileştirmeyi küresel düzeyde teşvik edebilecekleri bir araç" olarak kabul etmektedir."[56]

Şehir diplomasisine atfedilen bir başka nitelik de küresel barışa katkısıdır.[57] Yerel yönetimlerin bu faaliyetler sayesinde, olası çatışma ortamları öncesinde, devamında ve çatışma sonrası dönemlerde, barışın inşasında[58] üstlenebilecekleri etkili roller vardır.

[55] Van der Plujim, Roger Melissen, Jan. (2007). "City Diplomacy: The Expanding Role of Cities in International Relations". The Netherlands Institute of International Relations Clingendael, 2007, s.11
[56] Daoudov, s.35
[57] Demirtaş, s.156,
[58] Yılmaz, s.48

Yerel yönetimler yapısal açıdan askeri güce sahip olmadıkları için politik konularda her zaman barışçıl, savaşa karşı ve çözüm odaklı bir durum içerisindedir. Galtung'a göre bu silahsızlık şehirlerin dünya barışına katkı sağlarken kullandıkları motivasyon kaynaklarından biridir. Öyle ki ulus-devletlerin silahlı güçleri dış politikalarını belirlemede etkili olmaktadır. Bu düşünceye göre silahsız ve ordusuz yapılar olan şehirler, dünyaya barış perspektifinden bakma imkânına daha fazla sahiptirler. İkinci motivasyon kaynağı ise yerel yönetimlerin ulusal yönetime göre daha az patolojik olmasıdır. Yani yerel yönetimlerin ürettikleri politikaların ulusal yönetimlerinki gibi güvenlik odaklı olmaması yerelin daha barışçıl olmasını olanaklı kılmaktadır. Son motivasyon kaynağı ise yerelin varlık sebebi barışın devamlılığı ile yakından ilgilidir. Çünkü savaşların ve yapısal şiddetin olduğu yerde yıkımların önüne geçilemez ve bundan en fazla şehirler ve yönetimleri etkilenmektedir. Ayrıca yerel yönetimlerin, ulus-devletler gibi uluslararası alanda güç gösterilerinden uzak kalmaları, kendilerini her şeyden üstün görmemeleri de barışa sağlayacakları katkının potansiyelini göstermektedir. [59] Benzer bir görüşe göre de, yerel yönetimler barışı desteklemek ve uluslararası alanda mevkidaşlarıyla iyi bir diyalog sağlamakla sorumludurlar.[60]

Yerel diplomasinin önemli bir uygulama alanı olarak kabul edilen ve dünya barışı ile de ilişkilendirilebilecek diğer bir kavram da arabuluculuktur. Bu alan ulus-içi (*intranationally oriented mediation*) ya da uluslararası (*internationally oriented mediation*) alanda uygulanabilirken, amacı ihtilafları çözmek ve çıkar çatışmalarını önlemek ya da muhataplar arasındaki işbirliğini sağlamaktır. Uluslararası alana örnek olarak iki ülke yerel yönetiminin arasındaki bir ihtilafın üçüncü bir ülke yerel yönetiminin çabası ile tarafları memnun edecek bir çözümün bulunmasını gösterebilir. Ulus-içi alana örnek olarak da aynı ülke yerel yönetimleri arasındaki bir ihtilafın giderilmesi ya da bir işbirliğinin tesis edilmesi için yabancı bir ülke yerel yönetiminin rol oynaması kast edilmektedir. Burada başarı için dikkat edilmesi gereken husus, arabulucu misyonunu temsil eden ülke yerel yönetiminin tarafsızlığı ve etkin diplomatik hamleler yapma kabiliyetine sahip olmasıdır.[61]

[59] Galtung, (2003) Aktaran Demirtaş, s.156
[60] Sizoo ve Musch (2008) Aktaran Yılmaz, s.73
[61] Daoudov, s.42

1.3. Yerel Yönetimlerin Uluslararası İlişkilerini Etkileyen Faktörler

1.3.1. Küreselleşme Faktörü

Küreselleşme, uzun yıllardır dünyanın içerisinde bulunduğu değişim ve dönüşüm süreçlerinin temel çerçevesini oluşturan bir kavram olarak görülmektedir. Kavramsal olarak kapsamının çizgileri net olarak belirlenememekle birlikte, ekonomi, siyaset, sosyal, kültürel, iletişim, teknoloji ve çevresel konulardaki etkisi, üzerinde hemfikir olunan alanlardır. Bu açıdan küreselleşme yaşanılan dünyanın küçülmesi ve dünya bilincinin güçlenmesi olarak tanımlanmaktadır.[62]

Küreselleşme veya kimine göre globalleşmenin[63] kavramsal açıdan köken olarak, küre (globe) ancak temel olarak topyekûn (global) anlamında olduğu belirtilmektedir.[64]

Küresel diye tercüme olunan "global" kelimesinin 16. Yüzyılın sonlarından itibaren kullanıldığı düşünülse de, İngilizcede "globalization", "globalize", "globalizing" olarak kullanılması 20. yüzyılın ikinci yarısına denk gelmektedir. Kavrama ait ilk tanımın 1961 yılında Webster sözlüğünde yer aldığı bilinmektedir.[65] Küreselleşme olgusunun 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren yoğun olarak hissedildiği söylenebilir. Kavramın kesin olarak, dünyanın küçülmesinin yanı sıra, gezegenin bütün bir küre haline geldiğini ve bu sürecin belirleyicisinin iletişim teknolojisinin geçirdiği değişimler ve dünya üzerinde ekonomik işleyişteki dönüşümler olarak tanımlanmaktadır.[66]

Küreselleşmeyi, "ülkeler arasında büyük ve artan bir ticaret akışı ile sermaye yatırımının gerçekleştiği açık bir uluslararası ekonomi olarak yorumlayan görüşe göre, gerçek anlamda bütünleşmiş bir dünya ticaret sistemi 19. yüzyılın ikinci yarısında oluşturulduğu için, uluslararası ekonominin karmaşık bir göreli açıklık-kapalılık hikâyesi vardır. Denizaltı telgraf kabloları 1860'lardan beri kıtalararası piyasaları birbirine

---

[62] Roland Robertson, **Küreselleşme Toplum Kuramı ve Küresel Kültür** (Çev. Ü. Hüsrev Yolsal), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999, s.21
[63] Türk Dil Kurumu Online Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a955106346a43.76440011 (Eylül 2017)
[64] Kadir Cangızbay, **Globalleş(tir)me Terörü**, Odak, Ankara, 2003, s.17
[65] Mehmet Aktel, **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, Asil, Ankara, 2003, s.5
[66] Robertson, ss.21-22, Veysel Bozkurt, **Küreselleşme: Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar**, Alfa, İstanbul, 2000, s.18, Fatih Atasoy, **Küreselleşme ve Milliyetçilik**, Ötüken, İstanbul, 2005, s.128

bağlamaktadır. Binlerce mil uzaklıktaki yerlere günlük ticareti ve fiyat belirlemeyi olanaklı kılan bu kablolar, günümüzün elektronik ticaretinden çok daha büyük bir yenilikti. Chicago ile Londra ya da Melbourne ile Manchester arasında anında iletişim kurmak mümkün hale gelmişti. Bono piyasaları da birbirlerine sıkı sıkıya bağlanmış, -hem portfolyo hem yatırım biçiminde- büyük çaplı uluslararası para akışı bu dönemde hızla artmıştı."[67]

Küreselleşme, dünya üzerinde yaşayan tüm ulusların, toplumların ve yerel grupların birbirleri ile karşılıklı ilişki ve etkileşimlerinin gelişme, derinleşme ve hareketlilik kazanması ile alakalı eğilim ve olguları bütünsel olarak kapsamaktadır.[68] Ülkeler arası iletişimsel bağlılıkların artmasının yanı sıra, ekonomi, siyaset ve kültürel açıdan yoğun ilişkilerin oluşmasının, "ulusal sınırları aşan evrensel bir hukukun ve kamuoyunun" ortaya çıkmasının sürecidir.[69] Bu açıdan küreselleşmenin sayılan birçok konuda ülkeler arasındaki ilişkilerin gelişmesine, ideolojik farklılıklara bağlı kamplaşmaların ortadan kaldırılmasına, farklı kültür, inanç ve taleplerin daha iyi karşılanması gibi birbirinden farklı gibi görünen ancak birbiri ile bağlı süreçlerin "küresel entegrasyonu" olduğu söylenmektedir.[70]

Küreselleşme bütünsel açıdan sosyolojik ve disiplinler arası bir yaklaşım ile incelenmesi gereken bir kavram olarak görülmektedir. Kavramı, çağdaş sosyal faaliyetlerin tamamını kapsadığı için, sosyolojik, kültürel ve siyasi açıdan değerlendirmek mümkündür. Bununla birlikte, küreselleşmenin teknolojik gelişmeleri, modernleşme stratejilerini, uluslararası ilişkilere ait teorileri ve birçok konuyu kapsayan makro bir kavram olduğu unutulmamalıdır.[71]

Küreselleşmenin ulaşım ve iletişim alanlarındaki gelişmelere sağladığı katkılar sayesinde mekânsal uzaklıkların ortadan kalktığını ifade eden Steger, küreselleşmeyi;

---

[67] Paul Hırst ve Grahame Thompson, **Küreselleşme Sorgulanıyor**, (Çev. Çağla Erdem, Elif Yücel), Dost, Ankara, 1998, s.5

[68] Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, **Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, 2000, http://ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf (Eylül 2017)

[69] Atilla Yayla, **Siyasi Düşünce Sözlüğü**, Liberte, Ankara, 2003, s.75

[70] Devlet Planlama Teşkilatı, **Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler**, DPT, Ankara, 1995, s.1

[71] Thompson, "Introduction: Situating Globalization", International Social Science Fornual, Vol. 51, issue 160, Jun-1999, s.139 Aktaran Özcan Sezer, "Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü", (**Doktora Tezi**, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 2008), s.22

uluslararası ölçekteki bağlılık ve değişimleri ortaya çıkaran ve yoğun bir şekilde yaşanmasını sağlayan çok boyutlu toplumsal bir süreç kümesi, insanlarında bu süreçler sayesinde yerel ile uzak olan arasındaki mevcut ilişkilerdeki bağlılığı idrak etmeleri olarak tanımlamaktadır.[72]

Küreselleşmeyi öznel açıdan değerlendiren tanıma göre; küreselleşme; dünyanın küresel güçler eliyle mesafe, sınırlama ve bağımlılıkların minimize edildiği sosyal bir alana dönüştüğü ve bir bölgede meydana gelen olay ve değişikliklerin farklı bir bölgedeki insanları ve toplumları önemli oranda etkisi altında bıraktığı bir süreçtir.[73] Yine küreselleşmeyi uluslararası hareket kabiliyetinin ve etkinliğin artması olarak ifade eden görüşe göre, bu süreçte ulus devlet egemenlik ve siyasal belirleyicilik rolünü küresel aktörler ve kurumlara devretmektedir. Modernite akabinde başlayan süreç, küreselleşmenin gelecek adına öngörülerin engellenmesine sebep olacağına ve birbirine yakın farklı çevrelerin, kültürlerin ve anlayışların birbirlerini soyutlaştıramadığı, her birinin mevcut varlığını muhafaza ettiği, ancak yine de hepsi arasında bir bağımlılığın bulunduğu toplumsal bir durumdur.[74]

> "1980'lerden sonra belirginleşen, ulus devletlerin yapısını ve işlevlerini olduğu kadar geleneksel dünya dengelerini de değiştiren ve yerinden oynatan ve yeni bir hiyerarşik yapılanmaya yol açan, bu anlamda 'Yeni Dünya Düzeni' adını alan ekonomik, siyasal, toplumsal ve teknolojik anlamda Batı merkezli değişim ve dönüşümleri içeren ve dünya ekonomisinin tek bir bütün olmaya yönelmesi küreselleşme olarak adlandırılmaktadır. Küreselleşme; ekonomi, politika, ekoloji, kültür ve sivil toplum alanlarındaki oluşumların yan yana ancak birbirlerine indirgenemeyen bir şekilde oluşmasını sağlayan ve ulus devletlerin yerine ulus ötesi aktörlerin ön planda olduğu bir oluşumdur. Küreselleşme, sadece ulus devletlerin rolünü geri plana iten ve ulus ötesi aktörlerin yön verdiği bir süreçten ziyade, bir politik-ideolojik eğilimi (globalizm) ve toplumların karşılıklı bağlılık ağlarının oluşturduğu 'dünya toplumu' gibi sosyolojik bir oluşumu da ortaya koymaktadır. Küreselleşme bütünüyle yeni bir olgu değildir. Yüzyıllardır teknoloji, mal ve sermaye ülkeler arasında karşılıklı değişime konu olmaktadır. Küreselleşme henüz devletin ötesine geçememiş ve işgücü ve kaynaklar tam olarak hareketli olsa da ulusal sınırlar kaybolmamıştır."[75]

[72] B. Manfred Steger, **Küreselleşme**, (Çev. A. Ersoy), Dost, Ankara, 2006, s.31
[73] Coşkun Can Aktan ve İ. Yaşar Vural, **Globalleşme Fırsat mı, Tehdit mi?** Zaman, İstanbul, 2004, s.13
[74] İlyas Doğan, **Parçalayan Küreselleşme**, Yetkin, Ankara, 2006, ss.38-39
[75] Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), "Devolution and Globalization", OECD, 2001, s.21, Aktaran Sezer, s.26

Scholte küreselleşmeyi "uluslararasılaşma", "liberalleşme", "evrenselleşme", "batılılaşma ve modernleşme", "respatialization (yeniden mekânsallaşma)" olarak beş farklı şekilde kavramsallaştırmaktadır. Ona göre global kavramı ile ülkeler arasında mevcut ilişki süreçlerinde ulusal sınırlar aşılmakta ve uluslararası etkileşim ve ilişkilerdeki değişim artarken, liberalleşme ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin maruz kaldığı sınırlamaların ortadan kaldırılması ve bu sayede açık ve sınırsız bir dünya ekonomisinin oluşmasını ifade etmektedir. Evrenselleşme ise, küreselleşme ile eşit anlamda kullanılırken, kavram küresel bir hümanizm çerçevesinde kültürlerin evrensel bir sentezi olarak algılanmaktadır. Şöyle ki, bu anlamda küreselleşme dünyanın farklı yerlerindeki çeşitli obje ve tecrübelerin, dünyanın diğer bölgelerindeki insanlar için yaygınlaşması olarak kullanılmaktadır. Diğer bir kavram olan batılılaşma ve modernleşme ise daha çok "Amerikanlaşma" olarak anılırken, bu ifadeye göre küreselleşme; modernliğin, sosyal dinamiklerin eliyle dünya üzerine yayılması ve mevcut kültürlerin etkisinin azaltılarak kendisini yerel olarak tanımlamasını ifade etmektedir. Son olarak küreselleşmeyi "respatialization" (yeniden mekânsallaşma) kavramı ile açıklayan görüşe göre, küreselleşme bu açıdan toplumlar arasındaki küresel iletişim ve etkileşimin artmasıyla birlikte coğrafi bölgelerin yeni bir yapılanma sürecini gerekli kılmaktadır.[76]

Dicken küreselleşme ile uluslararasılaşmanın farklılığına dikkat çekmektedir. Ona göre uluslararasılaşma ekonomik faaliyetlerin ulusal sınırların dışına çıkmasını ifade ederken, küreselleşme yalnızca ekonomik faaliyetlerin uluslararası hareketliliği ile sınırlı olmayıp, ulusal sınırların dışına çıkmış tüm faaliyetlerin "entegrasyonunu" ifade etmektedir.[77]

17. yüzyıl ile başlayıp 20. yüzyılın ilk yarısına kadar olan zaman dilimindeki küreselleşme ile 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan küreselleşme süreçleri arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. 21. yüzyıla giden bu zaman dilimi küreselleşmenin etkinlik ve sürat kazandığı, birçok farklı alanda yeni ilişkilerin ve küresel bağımlılıkların geliştiği bir dönem olmuştur.

[76]A.Aart Scholte, "Globalization: A Critical Introduction", Second Edition, Palgrave Macmillan, New York, 2005, s.16-17, Aktaran Sezer, s.27

[77] Peter Dicken, **Yeni Jeo-Ekonomi**, (Çev. Ahmet Ağca), "Küreselleşme Okumaları" (Ed. Kudret Bülbül), Kadim, Ankara, 2006, s.47

Dünyayı etkisi altına alan küreselleşme süreci birçok alanda birçok değişikliği gerekli kılarken, kurumsal ve bireysel alışkanlıkları, idari ve yönetsel sistemleri, ilişki ve yönetim şekillerini etkilemektedir. Mal, sermaye, hizmet, insan, fikir ve değerlerin, ulusal sınırların aşıldığı bir ortamda etkileyici bir süratle dolaşmasına bağlı olarak birçok yapının değişime uğradığı görülmektedir.[78]

Küreselleşmenin çok boyutlu bir kavram olduğu gerçeğinden hareketle, ekonomi, politika, çevre, teknoloji ve sosyo-kültürel açıdan meydana getirdiği değişim süreçleri, çalışmanın ileriki başlıklarında yerel yönetimlerin uluslararası faaliyetlerine etkisi çerçevesinde incelenmeye çalışılacaktır.

Küreselleşmenin ulus devlet yapısında meydana getirdiği dönüşüm ve değişimler, kamu yönetimi ve yerel yönetimler üzerinde ciddi etkiler yaratmaktadır. Kamu yönetimindeki bu değişim, gelişmişlik seviyelerine göre dünya üzerindeki birçok merkezi ve yerel yönetimi etkisi altına almakta ve bu yapılarda yeniden yapılandırma süreçlerinin başlamasına sebep olmaktadır. Reform çalışmaları olarak da görülen bu süreçlerde, her ülke açısından özgün siyasal yapı, ekonomik seviye, toplumsal dinamikler ve idari yapının belirleyici etkisi olmakla birlikte, ana etmenin küreselleşmenin ortaya çıkardığı gelişmeler olduğu düşünülmektedir. Küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı ulus devletin egemenlik alanındaki değişimler, sahip olunan bazı yetkilerin farklı kurum ve sistemlere devredilmesi ile birlikte yerel yönetimlerde bu yetkilerin devredildiği kurumlar olmaktadır. Küresel sistemin ulus devlet ve yerel yönetimlerin yapılandırılmasındaki artan etkisi günümüzde açıkça gözlenmektedir.

Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan klasik yönetim anlayışlarındaki değişim, yerel yönetimlerde esnek ve sade örgüt modellerinin tercih edilmesine ve yeni yönetsel anlayışların kabullenilmelerine sebep olmaktadır. Özellikle teknolojik açıdan meydana gelen hızlı gelişmeler, yerel yönetimlerin klasik hizmet üretme anlayışına etki etmekte, hizmet üretme süreçlerinin değişime uğramasını ve yeni aktörlerin (özel sektör, sivil toplum vb.) sürece dâhil olmasını gerekli kılmaktadır. Teknolojik değişim, farklı hizmet beklentilerinin karşılanabilmesi, yerel yönetimlerin uluslararası çeşitli ağlar ve birlikler

[78] Ökmen ve Parlak, Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler Yaklaşımlar ve Mevzuatlar, ss.312-316

ile ilişkiler kurabilmesi ancak girişimci niteliğe sahip yöneticiler, nitelikli insan kaynağı, modern ve çağdaş yönetim anlayışı ile mümkün olabilecektir. Bu yüzden, son zamanlarda yerel yönetimlerde kalite yönetimi, performans, strateji, proje yönetimi ve insan kaynakları yönetimi gibi çağdaş yönetsel tercihler yoğun olarak tercih edilmekte bu uygulamalar yerel yönetimlerin klasik yönetim sistemini ve işlevselliklerini değiştirmektedir.

Küreselleşmenin etkisiyle uluslararası ve yerel nitelikli sorunların eşdeğer hale gelmesi, yerel yönetimlerin faaliyetlerine küresel bir boyut kazandırmıştır. Örnek olarak, çevre sorunlarının uluslararası boyutta bir sorun olmasının yanı sıra yerel boyutu da dikkate alındığında, yerel yönetimlerin sorunun çözümüne katkı sağlamasının önemi hatta çözümündeki etkinliği daha net ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan, Birleşmiş Milletler (BM) nezdinde düzenlenen küresel etkinliklerde "sürdürülebilir kalkınma" ve "Yerel Gündem 21" gibi faaliyetlerde yerel yönetimlerin önemli bir rol kazandığı görülmektedir.

Küreselleşme, dünyanın farklı coğrafyalarındaki yerel yönetimlerin ulaşım ve iletişim olanaklarındaki gelişmelere paralel olarak karşılıklı etkileşim içerisine girmelerine ve bu etkileşim sayesinde meydana gelen yeni yapılanmaların kendi sistemlerine aktarılmasına ve bu sayede yerel yönetimlerin kendi ekonomik konumlarını belirlemelerine imkân vermektedir. Kendi aralarında kurdukları bu ağlar ile yerel yönetimler arasında karşılıklı ilişkiler kurulmakta, bu ilişkiler süreci zamanla yerel yönetimlerin yapısal ve yönetsel açıdan değişime uğramasına sebep olmaktadır.

Yerel yönetimlerin modern açıdan meydana gelmelerinden itibaren, ekonomik ve toplumsal yapıda meydana gelen değişimlerden etkilendiği görülmektedir. Artan küresel rekabet, yönetim anlayış ve yapısında değişimleri zorunlu haline getirirken yerel yönetimleri bu rekabetin tarafları haline getirmiştir. Güncel açıdan bakıldığında, küreselleşmenin ulus devleti sınırlayan etkileri ve yerel birimlerin ekonomik gelişmeye sağladıkları önemin farkına varılması yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin gerekliliğini meydana çıkartmıştır. Bu yüzden yerel kamu hizmetlerinin, yerel topluluğun ihtiyaçlarını karşılamanın yanı sıra küresel gelişmelerinde gerisinde kalmayacak şekilde revize edilmesi gerekir. Bugün dünyanın içerisinde bulunduğu hızlı değişim süreci, demokrasi, insan hakları ve çevre sorunları için gerekli çözüm yollarının bulunması küreselleşme

tartışmaları çerçevesinde devam ederken, olası çözüm senaryolarında merkezi yapılardan çok yerel yönetimlerin etkin ve avantajlı konumları kabul görmektedir.[79]

Küreselleşmenin etkisi ile birlikte yerel yönetimlerin ulusal yapı içerisindeki rolüne ilişkin yapılan tartışmalar, devletin işlevsel açıdan merkez ile yerel arasında bölüşülmesi aşamasında etkinlik ve katılımcılık niteliklerine dayanmaktadır. Bu süreçte yerel yönetimler, kamu hizmeti sunmanın yanı sıra, ekonomik gelişmeye katkı sağlayan, kaynak yaratma olanaklarına sahip olan ve küresel roller üstlenebilecek birimler olarak ön plana çıkmaya başladığı görülmektedir.[80]

Küreselleşmenin etki alanlarından biri olan ekonomik faaliyetler, yerel yönetimlerin de ekonomik gelişmelerde yeni ve etkin roller edinmesini gerekli kılmaktadır. Bu faaliyetlerin gereksinimi olarak yerel yönetimler özel sektör ve diğer ilgili tüzel kişiliklerle ortaklık ve işbirliği ilişkileri kurmaktadırlar. Ekonomik küreselleşme, şehirleri ve onları yöneten yerel birimleri sosyal faaliyetlerin dışında rekabet ve ekonomik hedeflere yönlendirmektedir.[81]

Bilgi teknolojilerindeki ilerleme, insanlar arasındaki iletişim hızını arttırmakta olup, bu iletişim sayesinde bireyler farklı coğrafyalarda ki yönetim sistemleri ve kamu hizmetleri ile kendi ülkelerindeki yönetim yapılarını ve hizmetleri karşılaştırma imkânını elde edebilmektedirler. Bireylerin yönetsel açıdan muhatap oldukları ilk birimlerin yerel yönetimler olduğu gerçeği, kamu hizmetlerinin hızlı bir şekilde gerçekleşebilmesi için yönetsel bir değişimi gerekli kılmaktadır. Küreselleşme ile başlayan değişim süreci tüm dünyaya yayılmış ve bu değişimler yerinden yönetim kavramı kapsamında ilerleme göstermiş ve hizmet üretmede, örgütlenme modellerinde, planlama ve denetim mekanizmalarının oluşturulmasında kendini göstermeye başlamıştır. [82]

Küreselleşmenin merkez-yerel ilişkilerindeki etkisi, günümüz merkeziyetçi yapıların, yerinden yönetim anlayışı ile yer değiştirmesini ve bu sayede yerel demokrasinin de geliştirilmesinin mümkün hale gelebilmesi için kamu yönetim biçiminin

[79] Sezer, s.26
[80] Tekeli, **Modernite Aşılırken Kent Planlaması**, İmge, Ankara, 2001, ss.130-139
[81] E. Clarke Susan, "Globalism and Cities: a North American Perspective, Globalism and Local Democracy", New York, 2002, s.34, Aktaran Sezer, s.6
[82] Ökmen ve Parlak, Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler Yaklaşımlar ve Mevzuatlar, s.51

küçülmesi ve kamu hizmetlerinin yerelleştirilmesinin sağlanmasına katkı sağladığı görülmektedir.[83] Bu sürecin beraberinde devletin örgütlenme modelini sorgulamaya açık hale getirdiği ve devletin bazı hizmetleri (sosyal ve alt yapı hizmetleri gibi üretken sektörler) sunmadaki görev ve sorumluluklarının yeniden tanımlanmasının gerekliliği ve bu görevlerin yerel yönetimlere devredilmesinin uygunluğu ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşmenin yerel yönetimlerin gelişme sürecine iki açıdan etki ettiği ifade edilmektedir. İlk olarak, küreselleşme süreci yerel yönetimlerin etkinlik ve işlevsellik kazanması için itici bir güç durumundadır. Bütünleşen dünya ekonomisi, kamu ve özel sektör için rekabetçi baskıları ortaya çıkarmakta, kamusal hizmetlerin etkinliğinin sağlanabilmesi ancak yerel yönetimlerin sorumluluğuna geçerek mümkün hale gelecektir. İkinci olarak da; kamuoyunda meydana gelen değişimler, bilinçli bir yerel topluluğun oluşmasına ve yerel yönetimlerin farklı talepler ile karşı karşıya kalmasına sebep olmaktadır.[84] Bu taleplerle muhatap olan yerel yönetimler, şeffaflık, sorumluluk ve denetim açısından daha gelişmiş olmaya zorlanmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte ortay çıkan değişim süreci, toplumun farklılaşan hizmet taleplerine cevap vermede ve kentleşmenin bir sonucu olan nüfus artışına bağlı olarak meydana gelen altyapı, ulaşım, konut ve sosyo-kültürel sorunların çözümü için yerel birçok birimin yanı sıra özellikle belediyelerin önemli görevler üstlenmesi sonucunu doğurmuştur. Belediyeler bu süreçte hizmet sunum yöntemlerinin geliştirilmesine öncülük etmenin yanı sıra özel sektör eliyle kamu hizmetlerinin sunulmasını sağlamışlardır. Yine kaynak problemi yaşayan belediyelerin uluslararası borçlanma yöntemleri ile bu problemi aştıkları görülmektedir. Tüm bu gelişmeler, yerel yönetimlerin ulusal ve uluslararası alanda faaliyet gösteren, muadilleri ya da diğer kuruluşlarla kurumsal ilişkiler kurmalarını sağlamıştır.[85]

Küreselleşme kavramı bir taraftan da "yerelleşme" olgusunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Küreselleşmenin etkisiyle yerel değerler, yerel kimlikler ve yerel topluluklar dikkat çekmeye, değer kazanmaya başlamıştır. Küreselleşme ile yerelleşme

[83] Burhan Aykaç, "Türkiye'de Kamu Yönetiminin Küçültülmesi, Yerel Yönetimler ve Yerel Demokrasinin Amaçları", *Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1999, C.1, s.2-3*
[84] Robin Hambleton, *The New City Management*, Palgrave Macmillan, New York, 2002, s.147-148, Aktaran Sezer, s.6
[85] Sezer, a.g.e., s.14

ilişkisini ifade etmek için "küyerelleşme", "glokalleşme" (*glocalization*) terimi kullanılmaya başlamıştır.[86]

Küyerelleşme tanım olarak, küreselleşmenin yerele etkisi ve yerelde yansıması, yerel değerlerinde küresele yansımasıdır. Bu bakışa göre küyerelleşme, toplumların, aşırı fikir ve kurumların mekânda büründükleri özel şekildir. Küyerelleşmeyi küresel fırsatlar ile yerel menfaatlerin buluşması olarak değerlendiren görüşe göre; küresel olguların yerel imkânlara uygunluğu ve küresel problemlerin çözümünde yerel aktörlere daha önemli bir pozisyon kazandırmak suretiyle sosyo-ekonomik anlamda daha dengeli bir dünyanın inşa edilmesi hedeflenmektedir. Küyerelleşme, internet ve medyanın temas haline getirdiği "küresel" (çokuluslu şirketler, uluslararası terör, eğlence sanayii vb.) ve "yerel" (mekân, mahalle, şehir vb.) gibi iki düzlemin daha dinamik ve karşılıklı ilişkilerini ifade etmektedir.[87]

James, küyerelleşmeyi toplum hayatının küreselleşmesi ve yerelleşmesi ile zamandaş olarak kullanılır, toplumsal ilişkilerin yaygınlaşmasını ve değişik seviyelerde karışık bir boyut kazanması olarak ifade eder. Ritzer ise, kavramı "zaman-mekân belirsizliği" ve "zaman-mekân sıkışması" olarak tanımlamaktadır.[88]

Küyerelleşme, "uluslar-arası ilişkilerde global gerçeklerden hareket ederek global düşünmeyi, otarşizm yerine dışa açılmayı, dünya ekonomisi ile bütünleşmeyi; ülke içinde ise merkezi yönetim kanalıyla ekonomi ve siyaseti yönlendirme yerine yerel yönetimleri daha fazla güçlendirmeyi" ifade etmektedir.[89]

1.3.2 Yerelleşme Faktörü

Yerelleşme (desentralizasyon) kavramsal olarak açıklanırken, "yerel" kavramının anlaşılmasının önemine dikkat çekilmektedir. Tekeli yereli anlamlandırırken, karşıtlık ve

[86] Ökmen ve Parlak, Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler Yaklaşımlar ve Mevzuatlar, s.355
[87] Stroupe 2000, Roldan 2010, Aktaran Daoudov, s.76
[88] Sezer, s.85
[89] Aktan, "Globalleşme, Bölgeselleşme ve Yerelleşme", http://studylibtr.com/doc/603990/globalle%C5%9Fme---b%C3%B6lgeselle%C5%9Fme-veyerelle%C5%9Fme, (Ekim 2017)

görelilikten bahsetmektedir. Ona göre yerel kavramı, "küresel-yerel" veya "ulusal-yerel" karşıtlığı içerisinde bir kavram çiftidir. Yerelin karşıtı kimi zaman küresel olurken, kimi zamanda ulusal olabilir. Toplumların gelişmişliklerine göre farklı yerellikler meydana çıkabilir. Sanayi öncesi toplum ile sanayi toplumunun yereli arasında farklılık olabileceği gibi bilgi toplumunda da farklı bir yerel olması mümkündür. Bu manada yerelleşme, yereller arasındaki farklılıkların arttığını anlatmaktadır. Yerel kavramının tanımlanmasının zorluğuna işaret eden Tekeli, bu zorluğu yerel ilişkilerin ölçeğinin tespitinin güç ve karmaşık olmasından kaynaklandığını belirtmektedir.[90] Şengül'e göre, bu açıdan yerel; sosyal ile mekânsalın etkileşimi ve bu etkileşimin coğrafi ölçekte meydana gelen sosyal ilişkilerin birleştirilmesini ifade etmektedir.[91]

Geray'a göre yerelleşme; yönetimsel açıdan, merkeziyetçiliğin saf dışı edilerek, bölgesel ve yerel tüm faaliyetlerin, demokratik, şeffaf ve özerk bir yönetim eliyle, yerel topluluklar için yerinden yönetilmesi amacıyla ortaya çıkan güçlü eğilimleri barındıran bir kavram olarak tanımlanırken,[92] Rodoplu yerelleşmeyi mevcut sorunların çözümü için yaşanılan coğrafyanın (farklı ölçeklerde) dışına çıkmak ve ortak yaşama katkı sağlamak olarak ifade eder. Bununla birlikte bu süreçte önemli olan hususun merkezi otoritenin yetkilerini yerele devredecek olması ve ulus devletin varlığını bir kısım yetkilerini devretmiş olarak sürdüreceğidir.[93]

Yerelleşmenin inisiyatif gücü (*power of initiation*) ve özerklik gücü (*power of immunity*) olarak iki boyutundan söz edilmektedir. İnisiyatif gücü; yerel birimlerin meşru tüm görev ve faaliyetlerini, alan kısıtlaması olmadan yerine getirmesi olarak tanımlanır. Özerklik gücü ise; yerel birimlerin etkinlik kabiliyetini, üst otoriteden bağımsız olarak ifa edebilmesi olarak ifade edilmektedir. Özerklik ile hareket kabiliyeti kazanan yerel birimler, inisiyatif ile sınırlı kurallar içerisinde olmayı tercih eder.[94] Bu açıdan Birleşmiş Milletler yerelleşmeyi; "yetki ve sorumlulukların, yönetimde kalite, verimlilik ve

---

[90] Tekeli, **Sivil Toplum Kuruluşları, Yerel Yönetimler ve Yerelleşmenin İç İçeliği, STK'lar, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler-Sempozyum**, (Yayına Hazırlayan Ali Çakmak), Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2002, ss.6-7

[91] Tarık Şengül, **Siyaset ve Mekânsal Ölçek Sorunu: Yerelci Stratejilerin Bir Eleştirisi, Küreselleşme: Emperyalizm Yerelcilik İşçi Sınıfı**, (Der. Ahmet Tonak), Ankara, 2000, İmge, ss.122-123

[92] Cevat Geray, "Kentleşme Sorunlarının Çözümü Açısından Küreselleşme, Özelleştirme, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 2001, Ekim, C.10, S.4, s.8*

[93] Gültekin Rodoplu, "Küreselleşme ve Yerelleşme", *Yerel Siyaset Dergisi, 2006, Mayıs, Y.1, S.5, s.5*

[94] De Vries, Aktaran Sezer, s.83

etkinliği arttırmak için, hizmetlerin özellikleri göz önünde bulundurularak ulusal ve yerel arasında düzenlenmesi" olarak tanımlamaktadır.[95]

Günümüz dünyası birbirine karşıt olduğu düşünülen iki süreci, yerelleşmeyi ve küreselleşmeyi bir arada yaşamaktadır.[96] Küreselleşme eğilimlerinin sarsıntılarının yaşandığı dünyada, bir taraftan da yerelleşme eğilimlerinin güç kazandığı anlaşılmakta ve küreselleşme süreci ile birlikte yerelleşmede önem kazanmaktadır. Merkezileşmeye karşıt bir rol belirlenmeye çalışılsa da yerelleşme, merkezileşmenin alternatifi bir kavram olarak görülmemelidir. Yerelleşme politikaları küreselleşme süreci ile birlikte tercih edilmeye başlanmış ve tüm dünyada birçok ülkede farklı biçimlerde uygulanırken, bu uygulamaların yerel yönetimlerin ulus altı bir birim olarak dikkat çekmesine sebep olmuştur. Küreselleşmenin itici gücüyle ortaya çıkan yerelleşme politikaları, birçok devletin yapısal açıdan âdemi merkeziyetçi örgütlenmelere teşvik etmektedir. Bunun yanında Dünya Bankası (DB) raporlarında, küreselleşme ve yerelleşmenin kaçınılmaz bir süreç olduğu, 21. yüzyılda başarılı olmak isteyen ülkelerin bu ikiz güçleri doğru yönetmesinin zorunlu bir durum olduğu savunulmaktadır.[97]

Yerelleşmenin küreselleşmeye bir tepki olarak ortaya çıktığını savunan görüşe göre; "yerelleşme, ulusların mevcut kültürlerini ayakta tutmanın yanında, sebep olduğu etnik milliyetçilik akımları yüzünden ulus-devleti tehdit etmektedir.[98]

Küreselleşme ile zamandaş olarak gelişme gösteren yerelleşme kavramı, yerel yönetimlerin değişiminde etkili olan bir diğer süreçtir. Yerelleşme, yerel demokrasinin yukarı doğru ivme kazanması, yerel kamu hizmetlerinin muhataplarına en yakın yerel birimler tarafından ulaştırılması ve bu sayede hızlı geri dönüşümün sağlanmasını olanaklı kılarken, yönetişim ve katılımı da ortaya çıkarmaktadır. Yerelleşme faaliyetleri ile güçlü bir yapıya ulaşan yerel yönetimlerin piyasa etkinliğinin sağlandığı da değerlendirilmektedir. Yerelleşme kavramının yaygınlaştığı ülkelerde, karar

[95] Zeynel Bakıcı, "21. Yüzyılda Yönetimler Arası Mali İlişkiler", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C.13, S.1, Ocak, 2004, ss. 28-29*
[96] Bilal Eryılmaz, "Küreselleşen Dünyada Yerel Yönetimlerin Yeri", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 1995, Mart, C.4, S.2,* ss.89-92
[97] Sezer, s.334
[98] Yusuf Erbay, "Küreselleşme Sürecini Anlamaya Yardımcı Bazı Kaynaklar", *G.Ü.İ.F. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Bahar 2011, S.32, ss.280-294*

mekanizmalarının hızlı bir şekilde yerel birimlere devredilmeye başlandığı görülmektedir.[99]

Yerelleşmenin gelişmişlik seviyeleri, az ve gelişmekte olan ülkeler açısından etnik sorunları arttıracağı ve bölünmelere sebep olacağı endişeleri ileri sürülse de, güçlü bir yerelleşmenin demokrasinin gelişmesine sağlayacağı büyük katkının göz ardı edilmemesi gerektiği ifade edilmektedir.[100] Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi gibi küresel yapıların yerelleşme ile ilgili öne çıkan faaliyetleri, dünyanın her yerinde yerel yönetimlerin güç kazanmasını sağlamaktadır.

Günümüz açısından yerelleşme politikalarının, dünya üzerinde yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, özerklik ve merkezi denetim konularında müspet gelişmelere sebep olduğu görülmektedir. Bu gelişmelerin, uluslararası belgelerde ve ülke anayasalarında yer almaya başlaması, dünyanın çoğu ülkesinde yerel politikaların önemsenmesi ve bu politikaların ulusal politikaları etkilemesine olanak sağlamıştır. [101]

Çalışma açısından yerelleşme, yerel yönetimlerin güçlenmesine sağladığı katkı çerçevesinde önemsenmektedir. İleriki bölümlerde işleneceği üzere, yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinde etkinlik ve dış politikadaki öneminin güçlü siyasi, mali ve idari yapısı ile orantılı olduğu anlaşılmaktadır. Tekeli küreselleşme ve yerelleşmenin etkisi altındaki dünyada, yerel yönetimleri belirli görevleri ifa eden kurumlar olarak görmenin eksik olduğunu, "Yeni Dünyanın" yerel yönetimlerinin genel bir yetki ile donatılmış, faaliyetlerini yerelliğin gereksinimleri ile uyumlu olarak yerine getirebilen birimler olarak tanımlamaktadır.[102]

---

[99] The World Bank: "Decentralization in the Transition Economies", *The World Bank, 2001, s.iv., 1,* Aktaran Sezer, s.4
[100] Keleş, **Avrupa'nın Bütünleşmesi ve Yerel Yönetimler**, TDB Konrad Adenauer Vakfı, 1999, s.32
[101] Ökmen ve Parlak, **Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimleri ve Yerel Haklar**, Yerel Yönetim Sempozyumu Bildirileri, Ankara, TODAİE, 2000, s.634
[102] Tekeli, Sivil Toplum Kuruluşları, Yerel Yönetimler ve Yerelleşmenin İç İçeliği**,** s.18

1.3.3 Demokratikleşme Faktörü

Demokratikleşme; yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileri için olması gereken temel şartları ortaya çıkartan ve tüm dünyayı kapsayan bir süreçtir. Huntington (1991) dünya tarihindeki demokratikleşme sürecini üç dalga olarak nitelendirmektedir. Ona göre ilk "uzun" dalga 19. yüzyılın ilk çeyreğinde Amerika'da seçme hakkındaki genişleme olarak başlamış ve bu süreç dünyada 29 demokrasinin doğması ve yaklaşık bir asır devam etmesine sebep olmuştur. Bu süreç ideolojik ayaklanmalar (Faşizm, Nazizm, Komünizm vb.) sonucu ters bir dalga ile karşılaşmış ve 1942 yılında demokratik ülke sayısı 12'ye gerilemiştir. 2. Dünya savaşı sonuçları itibariyle yeni bir demokratikleşme dalgası başlatırken, 1962 yılında 36 demokrasi ile ikinci demokratikleşme dalgası zirve yapmıştır. Bu süreç de 70'li yılların ilk yarısında akamete uğramış ve demokrasi tecrübesi 30 ülkeye düşmüştür. Huntington'un belirlediği üçüncü dalga ise, 70'li yıllardan sonra başlayıp 90'lı yıllara kadar uzanan ve 30 farklı ülkenin demokrasiyi benimseyerek demokratikleşmenin iki katına çıktığı bir süreçtir. Ülkeleri demokratikleşme dalgalarına iten etmenlerin, demokrasi söyleminin dünya üzerinde yaygınlaşmasına bağlı olarak "otoriter rejimlerdeki meşruiyet sorunları", refah seviyesindeki artışı beraberinde getiren "1960'lı yıllardaki küresel ekonomik büyüme", otoriter rejimlere karşı "Katolik Kilisesinin doktrin değiştirmesi", AB ve ABD gibi "dış aktörlerin siyasetlerinin değişimi" ve dünya üzerindeki diğer ülkelerde meydana gelen değişim ve gelişmelere bağlı "kartopu ve emsal etkisi" olarak görülmektedir.[103]

Ward (2002) demokratikleşmenin devlet yönetimi ile ilgili uluslararası seviyede gerçekleştirilen tüm müzakerelerin birinci gündemi olduğunu belirtirken, doğudan batıya, kuzeyden güneye tüm dünyayı kapsayan bir hareket olduğunu ifade etmektedir. Günümüzde demokratik yönetimin, toplumların karşı karşıya kaldıkları siyasi, ekonomik ve sosyal sorunların ortadan kaldırılması için gerekli tüm özgürlükleri sağlayabilecek en uygun sistem olduğu yönünde küresel bir mutabakat bulunmaktadır.[104]

Demokratikleşme, farklı birçok etkenin önemli katkılarından etkilenen bir süreç olarak görülmektedir. Bunlar; devlet sisteminin düşünce ve bilgi konularındaki tekel

[103] Huntington (1991) Aktaran Daoudov, s.70
[104] Ward (2002) Aktaran Daoudov, s.70

durumunu sonlandıran iletişim devrimi, soğuk savaşın bitişi, insan hakları ve demokrasi gibi değerlerin giderek popülarite kazanmasına bağlı olarak dünyada otorite ve baskı rejimlerinin meşruiyet sorunları; küreselleşme ile birlikte ekonomik anlamda baskıcı, dar ve merkeziyetçi yapıların başarı şanslarının düşük olduğunun farkına varılması; küresel dış aktörlerin politik yaklaşımlarındaki değişiklikler; birçok ülkede kentsel orta sınıfın yaygınlaşması ve demokrasi tecrübesini erken dönemde yaşamış ülkelerin gözlemlenebilmesidir.[105]

Keleş'e göre; yerel yönetimlerin demokrasinin gelişmesinde ve ulusal bütünlüğün güçlenmesinde önemli katkıları olduğu bir gerçektir.[106] Siyasi yapısı federal veya üniter olsun, dünya üzerinde birçok ülkede güçlü ve etkin yerel yönetimler demokrasinin yerleşikliğinin bir göstergesidir.[107] Bunun yanında yerel yönetim deneyimleri, demokrasinin ulusal seviyede gerçekleşmesinde siyasal bir eğitim aracı olarak görülmektedir.[108]

Tocqueville, yerel yönetimlerin, ulusların özgürlüklerinin gücü olduğunu ifade ederken; ilkokulların bilime yaptığı katkı ile yerel meclislerin özgürlüğe yaptığı katkıyı bir birine benzetmektedir. Ona göre uluslar özgür yönetimler kurabilir ancak yerel yönetimler olmadan özgürlük ruhuna sahip olamazlar.[109]

Ortaylı'ya göre, yerel yönetimlerin demokratik kurumlar olarak gelişmeleri uzun ve sıkıntılı bir süreçtir. Yerel yönetimlerin yaşadığı güven problemi güçlü bir yerel yönetim geleneğine sahip İngiltere'de bile bir buçuk asırlık bir süre ve çatışmalarla dolu bir dönem sonunda ortadan kalkmıştır. Bunun sonucu olarak günümüz İngiltere'sinde demokrasinin görkemli bir seviyede olmasında, kesintisiz ve sağlam gelişme gösteren yerel yönetimlerin önemli payını gösterebiliriz.[110]

---

[105] Yıldırım, s.17
[106] Keleş, s.511
[107] Kemal Görmez, "Türkiye'de Yerel Yönetim Reformu Üzerine", *Yeni Türkiye Dergisi,* (Yönetimde Yeniden Yapılanma Özel Sayısı), Y.1, S., Mayıs- Haziran 1995, s.327
[108] Tekeli, "Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi", *Amme İdare Dergisi, Haziran 1983, C.16, S.2, ss.3-23*
[109] Alexis de Tocgueville Aktaran Yıldırım, s.37
[110] İlber Ortaylı, **Tanzimat'tan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği**, Hil, İstanbul, 1985, s.11

Yerel yönetimler ve demokrasinin ilişkisini açıklamaya yönelik üç farklı görüş bulunmaktadır;

Smith ve Moulin, yerel yönetimler ile demokrasinin birbiri ile zıt konumda olduklarını söylerken bunun sebebinin yerel yönetimlerin demokratik seçim ilkeleri ile bağdaşmadığını ve geleneksel kuruluşlar olduğunu söylemektedirler. Langrod ise, yerel yönetim ve demokrasi arasında bir sebep sonuç ilişkisi olmamakla birlikte, birinin varlığının diğeri ile bağlantılı olmadığını söylemektedir.[111]

Mill'e göre ise, etkin bir yönetimin oluşması için toplumun yerel düzeyde yönetime katılması gerekir. Çünkü toplum vergi ödemektedir ve bu yüzden ulusal seviyede olduğu gibi yerel düzeyde de söz hakkına sahip olmalıdır. Ancak bu şekilde yerel yönetimlerin demokratikleşme için önemi ve gerekliliği anlaşılır. Yerel yönetimler ve demokrasi ilişkisini birlikte ele alan Mill, iki olgunun arasında doğrudan bir bağ kurarken, siyasal sistemin demokrasi olmadığı zaman diliminde, yerel demokrasi veya demokratik yerel yönetimlerden bahsetmenin mümkün olmadığını belirtir.[112]

Tekeli, yerel yönetim ve demokrasi ilişkisi üzerine dile getirilen farklı görüşlerle ilgili olarak şöyle bir genelleme yapmaktadır: Yerel yönetimlerin demokratik toplumların meydana gelmesini engelleyeceğini düşünen görüşe göre, egemenliklerini merkezi iktidar içerisinde kanıtlayamayan bazı toplum üyelerinin yerel yönetimleri iktidarlarını sürdürmek için kullanacaklarını ileri sürerlerken, bunun oluşmasının ancak iktidar dönüşümüne maruz kalan toplumlar için geçerli bir düşünce olacağını ifade etmektedir. Tarihsel açıdan hangi dönemde olduğu önemli olmamakla birlikte, anılan dönüşüm gerçekleşmesi halinde bu karşı iddialar önemini yitirecek ve yerel yönetimler ile demokrasi arasında kuvvetli ilişki olduğunu savunan görüş haklı duruma gelecektir. Ancak bu durumda, yerel yönetim ve demokrasi ilişkisinin mevcut ülkenin tarihsel koşulları içerisinden tekrar değerlendirilmesinin önüne geçemeyecektir.[113]

Yerel yönetimler dünya üzerinde birçok ülkede demokratik kurumların öncüleri olarak görülmektedir. Katılım ve denetim mekanizmalarına olanak tanıması yerel

---

[111] Yusuf Puştu, "Yerel Yönetimler ve Demokrasi", *Sayıştay Dergisi, S.57, s.125*
[112] Ökmen, "Küresel Sistem, Demokratikleşme-Yerelleşme Dinamikleri ve Yerel Demokrasi", **Küreselleşme Yerelleşme**, (Edit.) Kemal Görmez, Odak Yayını, Ankara, 2005, ss.21-66.
[113] Tekeli, Sivil Toplum Kuruluşları, Yerel Yönetimler ve Yerelleşmenin İç İçeliği, s.5

yönetimlerin yerel düzeydeki işlevselliğinin bir göstergesidir. Bu anlamda yerel yönetimler, demokrasinin öğrenilmesini sağlayan bir eğitim yapısı olmanın yanında, temel demokratik değerlere sahip çıkarak, çoğulcu bir toplumun meydana gelmesine olanak sağlamaktadır. Bu özellikleri sebebiyledir ki yerel yönetimler "yerel demokrasi" olarak anılmaktadırlar.[114]

Daoudov'a göre; yerelin uluslararasılaşması olarak adlandırdığı süreç, birbirinden ayrı ancak birbirini doğal olarak etkileyen demokratikleşme ve küreselleşmenin müşterek etkisi altında meydana gelmektedir. Küreselleşme ile oluşan bilgi ve fikir akışı, demokratikleşmenin kendi dinamikleri ekseninde gelişim göstermesine destek vermekteyken, demokratikleşme ise küreselleşmenin sorunsuz bir biçimde işlemesine olanak sağlamaktadır. Bu iki olgunun "yerel yönetimler üzerindeki kümülatif etkisi, 'demokrasalleşme' gibi bir terim ile ifade edilebilir". Bu anlamda demokraselleşme ortamında, demokratikleşme sayesinde merkeziyetçilik etkisini kaybederken, ulusal ve ulus-altı demokratik aktörler çoğalmakta; küreselleşme ile bu aktörlerin aralarındaki uzak mesafelere rağmen birbirleri ile etki ve iletişimi kolaylaşmakta, birbirlerine nüfuz etme ve fiili etkileri olanaklı hale gelmektedir. Demokratikleşmenin oluşturduğu yapılar ise küreselleşme eliyle mesafeleri aşarken, demokratikleşmenin oluşturduğu ortam küreselleşmenin işlemesine ve etkisi altındaki yeni fikirlerin uygulanmasına izin vermektedir. [115]

1.4. Yerel Yönetimlerin Uluslararası İlişkileri

1.4.1. Önemi, Gerekliliği ve Kazanımları

Günümüz dünyası yalnızca ülkelerin değil, şehirlerin aralarındaki yarışa da sahne olmakta, bu sayede şehirlerarasında markalaşma rekabeti yaşanmaktadır. Bu süreç

[114] Kemal Görmez, "Türkiye'de Belediyeler ve Yerel Demokrasi", *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 1990, C.6, S.2, s.484
[115] Daoudov, s.77

uluslararası ilişkilerde başarılı örneklerin takip edilmesini gerekli kılmaktadır.[116] Dünya üzerinde kamu yönetimin yerel boyutunda önemli ve vazgeçilmez bir unsur olan yerel yönetimler, bu konumlarını etkili ve verimli hizmet üretebilmelerine ve demokratik değerlerin temsil edilmesine olanak sağlamalarına borçludurlar. Dünyanın içerisine girdiği gelişme süreci, şehirleri hızlı göç dalgalarına bağlı olarak yoğun nüfus artışları ile muhatap olmaya zorlarken, şehre ve halkına hizmet üretme sorumluluğundaki yerel yönetimleri, modern kentleşme ve beraberinde gerçekleşen tüm süreçleri takip etmeye mecbur etmektedir.

Yerel yönetimlerin değişimi olarak görülen sürecin, gelişmiş ülkeler açısından endüstri devriminin gerçekleştiği ve modern yerel yönetim yapılanmalarının hayata geçirildiği 18. ve 19. yüzyıllarda başladığı kabul edilirken, ekonomik ve toplumsal değişimlerin etkisinde devam ettiği düşünülebilir. Endüstrileşmenin yerel yönetimlerin işlevlerinde meydana getirdiği, tür, kapsam ve niteliksel değişiklikler göz ardı edilemeyecek seviyede olsa da, yerel yönetimlerin faaliyetlerinin merkezinde olduğu söylenemez. Bunun sebebi olarak, yerel yönetimlerin her ülkede farklı yönetim gelenekleri ve tarihsel temellere dayandığı, sosyo-ekonomik ve kültürel yapıların da, bulundukları ülkeye göre şekillendiği gösterilmektedir.[117]

Endüstri devrimi ve hızlı nüfus artışına bağlı olarak başlayan kentleşme ve demokratikleşme süreci, yerel hizmetlerde artış ve çeşitlenmeyi beraberinde getirmiş, bu durum sınırlı kaynaklarla (mali, teknolojik, tecrübe vb.) hizmet sunma sorumluluğu altındaki yerel yönetimleri farklı çözüm arayışlarına yönlendirmiştir. Yerel hizmetlerin kalitesinin arttırılabilmesi yanı sıra toplumun talep ve beklentilerine cevap verebilecek seviyeye getirilmesine yönelik bu arayışlar, yerel hizmet sunumunda farklı alternatiflerin geliştirilmesi ve uygulanması sonucunu ortaya çıkartmıştır.[118]

20. yüzyıl ulus-devletlerin küresel siyasete hâkim olması ve bu sayede yerel yönetimler arasındaki ilişkiler ağının yoğunlaştığı dönemin başlangıcı sayılmaktadır.

---

[116] Marmara Belediyeler Birliği Stratejik Plan 2014-2019, s.32, http://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/12/20/8ad4cb48-5478-45a9-b353 d0bc4ef89b90.pdf (Kasım 2017)

[117] Ökmen ve Uluç Çağatay, "Kamu Hizmeti İlişkisi ve Açılımları Üzerine Notlar", *Yerel Politikalar Akademik Araştırma ve Düşünce Dergisi,* 2014, Y.3, S.6

[118] Ahmet Berk, "Yerel Hizmet Sunumu ve Belediye İktisadi Teşebbüsleri", *Sayıştay Dergisi*, 2003, S.49, s.47

Yerel yönetimlerin uluslararası sistemde kendileri ifade etme ve yer bulma çabası iki sebep ile açıklanabilir: Küreselleşme ile ortaya çıkan ekonomik, sosyal, kültürel vb. ihtiyaçlar ve olası yeni savaşların önüne geçebilmek. Ancak bu girişimler yaşanan iki dünya savaşı sebebiyle akamete uğramış ve akabinde gelen soğuk savaş yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerini, siyasi, ekonomik ve ideolojik olarak yakın coğrafyadaki komşu ülkelerine yönlendirmiş, bu durum da ilişkilerin küresel boyuta ulaşmasını engellemiştir. Demirtaş, yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerini incelerken "yapısal unsurlar" ve "çıkar algısı" olarak iki ayrım yapmaktadır. Ona göre merkez-devlet dışı (*non-central state*) aktörlerin[119] dünya ile bağlantı kurmalarında etkili olan yapısal unsurlar, ülkelerin idari yapıları ve yasal çerçevesi, kentlerin tarihsel alt yapısı, coğrafya, demografik yapı, merkezi yapının küresel siyasi bakış açısı, maddi yapı ve yerel yöneticilerin uluslararası ilişkilere olan ilgi ve tecrübeleri iken, çıkar algıları ise, ekonomi, kültür, barış, beşeri ihtiyaçlar, temsil ve markalaşma olarak sayılmaktadır.[120]

Ulusal sınırları aşan ve her geçen gün artış gösteren ihtiyaç ve ilişkiler yerel yönetimlerin uluslararası arenaya uyum sağlama çabalarına girişmesine ve bu sayede ulus-ötesi politikalar üretmelerine, uluslararası aktörlerle doğrudan ilişkiler kurmalarına olanak sağlamaktadır.[121]

21. yüzyıl, uluslararası örgütler ve küreselleşmenin katkılarıyla yerel yönetimler için dünyada güçlenme ve işlevselliklerinin arttığı, farklı yönetsel yapıları sayesinde hizmet sunumlarında çeşitliliğin sağlanması çabalarının çoğaldığı bir dönemdir.[122] Yerel yönetimlerin her geçen gün daha da güçlenmesi, yerel yönetimlerin karşılıklı işbirliği geliştirmelerine olanak sağlarken, bu işbirlikleri sayesinde de yerel yönetimler güçlenmektedir.[123] Ayrıca yerel yönetimler arası kurulan bu bölgesel ve küresel ölçekteki işbirlikleri yerel yönetimleri uluslararası alana taşımaktadır.[124]

---

[119] "Merkez devlet dışı aktörler" kavramının, merkezi yapı dışındaki tüm aktörler olduğunu ifade etmektedir (Belediyeler, yerel kamusal aktörler vb.)
[120] Demirtaş, ss.156-156
[121] Daoudov, s.78
[122] Berk, s.47
[123] Halil Ünlü, **Yerel Yönetimler Arası İşbirliği**, IULA-EMME, 1993, Kent, s.2
[124] Argun Akdoğan, "Yerel Yönetimlerin Uluslararası İlişkileri", TODAİE, Yerel Yönetimler Reformu Destekleme Programı Kitap Dizisi 3, **Yerel Yönetimlerde İşbirliği ve Katılım**, (Ed.) Ayşegül Sabuktay 2007, s.76

Küreselleşme ile birlikte dünyada ulus devletlerin yanında kentlerin de karşılıklı rekabet ve menfaat ilişkileri içerisinde olduğu görülmektedir. Yukarıda çıkar algısı olarak ifade edilen başlıklar üzerinden bir inceleme yapılacak olursa, ekonomi odaklı yürütülen kent diplomasisinin yerel yönetimlere hizmet sunumlarında ve planlı yatırımlarında olası maddi kaynak oluşturma yöntemleri ile karşılaşmalarına sebep olacağı düşünülebilir. Yine kültürel amaçlı yürütülen uluslararası faaliyetler farklı kültürlerin birbirlerini tanıması ve karşılıklı kabullenme aşamasında ön yargıların kırılmasına imkân tanıyabilecektir.

Bir diğer çıkar algısı, kentlerin küresel barışa yapacağı katkıdır. Olası çatışma ortamlarında (öncesinde, sürerken veya sonunda) kentlerin barışa yapacağı katkılar önemsenmektedir. Galtung kentlerin barışa yapacağı etki konusunda, kentlerin ulus devletlere göre silahsız olmasının dünyaya barış perspektifinden bakmalarına olanak sağladığını, yerelin ulusalın ürettiği güvenlik odaklı mit ve travmalardan uzak olmasının kentleri barış aktörü durumuna getirdiğini ve olası savaş ve şiddetten yapısal anlamda en çok zararı kentlerin görmesine bağlı olarak yerelin varlık sebebinin barış ile mümkün olduğunu ifade etmektedir.[125] Bu bağlamda "Barış İçin Belediye Başkanları" (*Mayors for Peace*) adlı uluslararası kuruluş, barış girişimleri için ilk akla gelen örnektir.

Bu açıdan yerel yönetimlerin yerel diplomasi aracılığıyla barışa katkı sağlamaları olanaklıdır. Olası gerginlik durumlarında diyalog ve arabuluculuk mekanizmalarının kullanılmasıyla inisiyatif geliştirme imkânına sahip yerel yönetimler merkezi hükümetin sert müdahalelerini protesto edebilirler. Örneğin, 2003 yılında ABD'nin Irak müdahalesinin kendi eyaletlerinde savaş karşıtı alınan kararlar ile eleştirilmesi verilebilir. Şehirlerin katkısı çatışma sonrası oluşan diyalog ortamlarında da olumlu yönde devam edebilir.[126]

Yerel yönetimlerin barışa katkılarına farklı ülke örnekleri verilmektedir. 1981 – 1986 yılları arasında Londra belediye başkanının kenti nükleersiz bölge ilan ederek merkezi hükümet ile çatışması ve soğuk savaş döneminde 23 farklı ülkenin 4222 yerel

[125]Galtung 2003 Aktaran Demirtaş, s.156
[126] Pluijm ve Melissen, s.22

yönetiminin kendilerini nükleersiz bölgeler olarak ilan ederek nükleer silahlara karşı takındıkları tutum gösterilebilir.[127]

1.4.2. Yerel Dış Politika ile Ulusal Dış Politika İlişkisi

Yerel yönetimler ile merkezi yönetimin geliştirdiği ulusal dış politika arasındaki ilişki ve etkileşim önemsenen bir konudur. Söz konusu ilişkiler şekil ve boyut açısından ülkeler arasında farklılıklar göstermektedir. Birçok ülke ulusal dış politikası olarak gördüğü, gelişmekte olan ülkelere yönelik uygulamaya çalıştığı kapasite oluşturma ve reform süreçlerine yerel yönetimleri müdahil etmektedir (Ör. Fransa, Kanada, Hollanda ve İsveç). Bu durum yerel yönetimlerin faaliyetlerini gerçekleştirirken ulusal dış politikanın neresinde (uyum ve aykırılık açısından) konumlanması gerektiği sorusunu beraberinde getirmektedir. Bazı ülkelerde ise yerel yönetimler dış politika üretme konusunda daha özgür olabilmektedirler. Bu yaklaşım ulusal hükümetlerin konuya bakış perspektifinden kaynaklanmaktadır. Bu ülkelerde yerel yönetimler, dış politika faaliyetlerinde kendi bütçelerini kullanabilirken, bazı durumlarda ulusal dış politikayı kendilerine bir sınırlayıcı olarak görmemektedirler (Ör. Fransa, İtalya, İspanya). Bir diğer modelde ise, yerel yönetimler ulusal yönetimlerce kendilerine tahsis edilen şartlı kaynaklar sayesinde faaliyet yürütmektedirler. Bu durumda yerel yönetimlerin ulusal yönetimin çizgisinde faaliyet yürütmeleri sonucunu doğurmaktadır (İsveç). Orta yol olarak adlandırılabilecek durumdaki ülkelerde ise, yerel yönetimler yurtdışı faaliyetlerinde serbest bırakılmakta anca ulusal yönetim bu faaliyetlerin kendi politikaları ile uyumlu olması beklentisinde olmaktadır (Kanada, Hollanda).[128]

Van der Pluijm ve Melissen; yerel yönetimler ile ulusal yönetimlerin dış politika açısından karşılıklı ilişkilerini tanımlarken iki temel yaklaşıma dikkat çekmektedir. İlk olarak yerel yönetimler uluslararası faaliyetlerinde merkezi yönetimin dış politika faaliyetlerini ihlal etmekte ve sürekli olarak ihtilaflı bir ilişkinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu görüşe göre, yerel yönetimlerin sebep olduğu bu durum, ulusal yönetimin

[127] Alger (1990) ve Camps (2013) Aktaran Demirtaş, s.157
[128] Musch, Valk, Sizoo, Tajbakhsh (2008), Aktaran Daoudov, s.103

dışişleri diplomasisi ve özellikle dış politika faaliyetlerinde tekel konumunun zayıflaması ile neticelenmektedir. Diğer yaklaşıma göre ise, yerel ile ulusal yönetimlerin hareket alanları farklı sahalardır. Örneğin, savaş sonraları başlayan yeniden inşa süreçlerinde ulusal yönetimler hedef ülkelerdeki ulusal yönetimler ile iletişim üzerine yoğunlaşırken, yerel yönetimler kendi muadilleri olan kurumlara destek olmaktadırlar. Sonuç olarak bu iki seviye arasında aslında tamamlayıcı bir ilişki mevcuttur.

Pluijm ve Melissen bu iki yaklaşıma mukabil, "rekabetçi işbirliği" olarak tanımladıkları bir orta görüşü savunmaktadırlar. Şöyle ki, yerel ve ulusal yönetimlerin yürüttükleri faaliyetler açısından belirledikleri hedefler kimi zaman birbiri ile ters olabilirken, kimi zaman birbirinin aynı ya da tamamlayıcısı olabilir. Mesela gelişmekte olan ülkelere yapılması düşünülen kalkınma yardımlarında ulusal yönetimler kendileri için uzun vadeli hedefler üzerine yoğunlaşırken, yerel yönetimler daha kısa vadeli ve daha farklı hedefler belirleyebilir ki, kimi zaman bu politikaların ulusal programları zayıflattığı bile düşünülmektedir. Bu durum birbirinin zıddı amaç taşıyan ve farklı sonuçlar veren politikalara örnek olarak görülebilir. Bir ülke için ortak bir dış politikanın oluşturulmasında, yerel ve ulusal yönetimlerin diplomatik faaliyetlerinin kendi aralarında koordineli bir hale getirilmesi çok önemlidir. Yerel yönetimlerin sahip olduğu bürokratik teşkilat yapısının, uzun vadeli dış politika hedeflerinin belirlenmesi ve izlenmesi için ulusal yönetimin sahip olduğu teşkilat yapısı ile kıyaslanamayacağı bir gerçektir. Bu yüzden yerel yönetimler kısa vadeli hedeflere yoğunlaşmaktadır. Bunun yanında, başarılı bir uluslararası kalkınma ve işbirliği için yerel yönetimlerin öneminin ulusal yönetimlerce fark ediliyor olması, diğer taraftan yerel yönetimlerin faaliyetlerini ulusal dış politika ile uyumlaştırma çabaları, iki seviyenin sinerji potansiyelinin göstergesi olarak görülmektedir.[129]

Uluslararası ilişkiler açısından yerel yönetimler ile ulusal yönetim arasında "diyalektik" bir ilişki vardır. Yerel yönetimlerin ulusal yönetim sayesinde uluslararası arenaya açıldığı, fakat ona rağmen faaliyetler gerçekleştirebileceği öngörülmektedir. Bir diğer konuda uluslararası kuruluşların yerel yönetimler üzerindeki müdahilliği meselesidir. Direkt olarak meydana gelen uluslararası-yerel etkileşimi sebebiyle ulusal

[129] Pluijm ve Melissen, s.24

yönetimin ekarte edildiği ya da devre dışı bırakıldığı yönünde bir kanaat oluşsa da, bu tespitin eksiklikleri gözden kaçırılmamalıdır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, söz konusu etkileşimin, ulusal yönetimin yaptığı ya da yapacağı yetkilendirme ile mümkün olabileceğidir. Dolayısıyla yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinde ulusal yönetimin "gönüllü mağdur" (*intentional looser*) konumunda olduğu söylenebilir. Örneğin; özellikle yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerini belli bir açıdan güvence altına alan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, ulus-devletlerin kurduğu ve yönettiği Avrupa Konseyi tarafından geliştirilmiştir. Yine; BM, AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) ve AB gibi yerel yönetimlerin gelişmesi ve güçlendirilmesi konusunda faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar ulus-devletlerin kurdukları ve yönettikleri kuruluşlardır. Örneklerden de anlaşılacağı üzere, yerel yönetimler ile ilgili uluslararası seviyede gerçekleştirilen faaliyetler hem kabul ve onay aşamasında, hem de ülkelerin iç hukuk sistemlerine aktarılma sürecinde ulusal yönetimlerin hükmettiği bir çerçevede gerçekleşmektedir. Diğer taraftan, yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinin yasal alt yapısını oluşturan ve sınırlayan, politik olarak destekleyen ya da reddeden, mali açıdan kaynak alternatifleri üreten yegâne güç, parlamentolar ve hükümetler gibi ulusal yönetimlerdir.[130]

Yerel yönetimlerin uluslararası faaliyetleri egemenlik ilişkisi açısından da değerlendirilmektedir. Daha önce temas ettiğimiz üzere, yerel yönetimlerin uluslararası alanda yetkilendirilmesine bağlı olarak ülke adına dış dünya ile iletişime geçmesi ulusal yönetimlerin bu alandaki tekel durumunda bir kısıtlama meydana getirmektedir. Uluslararası ilişkiler açısından kısmen de olsa yetkilendirilen yerel yönetimlerin gerçekleştireceği dış politika faaliyetleri sivil toplum kuruluşları veya diğer devlet dışı aktörlerin faaliyetlerinden farklıdır. Zira aralarındaki temel farklar, yerel yönetimlerin bu faaliyetleri gerçekleştirirken sahip olduğu; kamu kurumu olma özelliği, kamu meşruiyetine sahip olmaları ve kamu kaynağı kullanabilmeleridir. Bu anlamda yerel yönetimler devletin ve kamu idari yapısının unsurları olması hasebiyle, devletin dışa yansıyan egemenlik vasfı ile bağlantılı kurumlardır.[131]

[130] Daoudov, s.81
[131] Daoudov, s.86

Yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerindeki egemenlik ilişkilerine ilişkin yapılan diğer çalışmalara göre;

> Rosenau 1990 yılında yaptığı çalışma ile "egemenlik-dışı" (*sovereinty-free*) ve "egemenlik-bağlı" (*sovereignty-bound*) olmak üzere iki türlü sınıflandırma önermiştir. Rosenau'ya göre egemenlik-bağlı aktörler merkezî yönetimler olup, egemenlik-dışı aktörler ise geniş bir kategori olan çokuluslu şirketler, etnik gruplar, bürokratlar, siyasi partiler ve ulus-altı yönetimlerdir. Bunlar, dış politika yürütmek veya bu alanda saptanmış uluslararası gündemi uygulamak konusunda resmî bir yükümlülük altında olmayıp, kendi amaçları/çıkarları üzerinde odaklanma konusunda daha serbesttirler. Burada Rosenau, dış politikayı geliştirme ve uygulama konusunda egemenlikten kaynaklanan sınırlamalara ve sorumluluklara işaret etmekte ve bu durumu diğer aktörlerden ayırt edici özellik olarak saymaktadır. Yani Rosenau'nun yaptığı ayırımın temel niteliği, "devlet" veya "devlet-dışı" aktör olma durumu değil, dış politika yürütme konusunda egemenliğe bağlı olma (merkezî yönetimler) veya bağlı olmama durumudur. Ancak bu yaklaşım, ulus-altı yönetimleri sınıflandırmak için yeterli değildir, zira ulus-altı yönetimlerin merkezî yönetimle olan ortak özelliği, her ikisinin "devletliliğidir". Bu açıdan bakıldığında Brian Hocking; ulus-altı yönetimleri (yarı egemenlik-bağlı ve yarı egemenlik-dışı) "karma aktör" olarak bir ara kategoriye yerleştirmektedir, zira bunlar bir yandan egemenlik ile bağlı aktörler, diğer yandan ise kendi gündemlerini belirleme konusunda merkezî yönetime nazaran daha serbesttirler. Salomon'a göre ulus-altı yönetimlerin bu "karma aktör" durumunun göstergeleri vardır. Mesela, onları egemenliğe yaklaştıran özellikler arasında, kamu malî ve idarî kaynaklarını kullanmaları, merkezî yönetimin araçlarından (diplomatik temsil ağı gibi dış politika araçlarından da dâhil olmak üzere) daha kolay faydalanabilmeleri, seçilmiş olmalarından kaynaklanan halk adına meşruiyet zeminlerinin olması gibi unsurlar sayılabilir. Diğer yandan, onları egemenlik-dışı aktörlere yaklaştıran özellikler arasında, odaklanacakları konuları seçme ve kendi dış gündemlerini oluşturma konusunda (uluslararası yükümlülüklere bağlı olan merkezî yönetime nazaran) daha serbest olmaları; genellikle devlet-dışı aktörlerin kullandıkları stratejilere başvurmaları (birliktelikler kurma, fikirler ve davalar için kampanyaları yürütme vb.) ve kendi alanlarında (şehircilik vb.) belirli teknik uzmanlıklarının olması sayılabilir. Ayrıca, egemenlik derecesinin yelpazesinde yerel ve eyalet/bölgesel yönetimler kendi aralarında "karma aktör" sıfatı bakımından farklı derecelere oturtulabilir. İki farklı uçta "egemenlik-bağlı" ve "egemenlik-dışı" aktörlerin bulunduğu yelpazede, eyalet veya bölge yönetimleri egemenlik-bağlıya (merkezî idareye) daha yakın, yerel yönetimler (belediyeler) ise biraz daha egemenlik-dışı uca yakındır.[132]

Daoudov'a göre, Salomon'dan aktarılan ve çeşitli araştırmacılara dayandırılan bu görüşün muhtevası, ulus-altı yönetimlerin egemenlik ilişkisi açısından "karma aktör" olduklarıdır. Bu kabulün gerekçesi olarak ise; ulus-altı yönetimlerin dış ilişkilerinde yasal yükümlülüklerinin bulunmaması, kamu statüsüne sahip olup kamunun kaynak ve

[132] Rosenau, Hocking, Salomon Aktaran Daoudov, s.87

meşruiyetini kullanmalarıdır. Dikkat edilmesi gereken husus, ulus-altı yönetimlerin dış ilişkilerindeki yasal yükümlülüklerinin bulunmaması meselesidir. Bu konuda ulus-altı birimlerin "zımni" bir yükümlülüğü bulunmaktadır. Zira ulus-altı yönetimlere uluslararası ilişkiler kurmaları yönünde hak tanıyan yasal düzenlemeler, açıkça ya da dolaylı olarak ulusal dış politika ile uyum ve aykırı olmama şartı getirmektedir. Çoğu zaman "devletin uluslararası yükümlülüklerine" ya da "milli menfaatlere" riayet zorunluluğu olarak açıklanan bu şartlandırma, bir anlamda yerelin uluslararası faaliyetlerini ulusal dış politika ile ilişkilendirmektedir. Bir açıdan bu şartlandırma ile ortaya koyulacak tüm dış ilişkilerde ülkenin dış politikasının ve dış çıkarlarının desteklenmesinin zımnen emredildiği değerlendirilebilir.[133]

Devletlerin dış politikası merkezi hükümet tarafından ilgili bakanlık marifetiyle icra edilirken, yerel yönetimler uluslararası faaliyetlerinde bu genel politikayı da göz önünde bulundurur. Ancak uygulamada farklı durumların ortaya çıktığı söylenebilir. Bunlar; dış politikada merkez-yerel ilişkilerinin "örtüşme-ayrışma-çatışma" durumları olarak ifade edilmektedir. Daoudov'un çeşitli yazarlardan aktardığına göre de; yerel dış politika ile ulusal dış politika her zaman örtüşmemekte, bazen ayrışma ve hatta çatışma durumları olabilmektedir.[134]

Bu üç durumdan örtüşme durumunda, merkez-yerel ilişkileri uyumlu bir çerçeve çizecek olup, bu sayede yerel yönetimler uluslararası faaliyetlerinde merkezin desteğini de yanında bulabilecektir. Bu destekler maddi olabileceği gibi, diplomatik olarak da kendini gösterebilir. Bazı yerel yönetimler yönettikleri şehirler sayesinde uluslararası arenada belli bir imaja sahip olsa da birçok yerel yönetim için merkezin maddi-manevi desteği uluslararası arenada görünürlük açısından ehemmiyetli bir durum yaratabilir. Yine şehirlerin uluslararası değerlendirmelere/kıyaslanmalara ve rekabete muhatap olduğu durumlarda, merkezin diplomasi faaliyetleri yerel yönetim lehine sonuçlara neden olabilir (uluslararası organizasyonlara ev sahipliği vb.).

Ayrışma durumu, yerel yönetimlerin (bir kısmının) mevcut ulusal dış politikayı benimsemediği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu durum yerel yönetimlerin uluslararası

[133] Daoudov, s.89
[134] Daoudov, s.105

faaliyetleri ile merkezi hükümetin dış politikadaki yönelişleri arasındaki farkı ifade etmektedir. Örnek olarak merkezi hükümetin uluslararası çatışma politikalarına yerel yönetimlerin rağbet etmemesi ve hatta bunları protesto etmesi gösterilebilir. Yerel ile merkezin çatışma durumu ise, yerel yönetimlerin bazı uluslararası ilişkilerinde ulusal menfaatlerin aleyhine sonuçlar doğurabilecek faaliyetleri gösterilmektedir. Bunların siyasi ve iktisadi boyutları olabileceği gibi, yerel yönetimlerin uluslararası aktörler tarafından merkezi hükümete karşı kışkırtılmaları durumları ve bazı bölgelerin ekonomik açıdan ülke içindeki diğer bölgeleri saf dışı ederek, kendi bölgelerini çekim merkezi haline getirmek amacıyla giriştiği uluslararası ilişkiler örnek olarak gösterilebilir.

Demokratik ülkelerde yerel ve ulusalın dış politika faaliyetlerinin en uygun seviyede devam edebilmesi için yukarıda bahsedilen örtüşmeyi ileri boyutlara taşıyacak, ayrışma ve çatışmayı önleyecek üç yaklaşımdan bahsedilmektedir. Bunlar; "sınırlayıcı rejim", "serbest rejim" ve "düzenleyici serbest rejim" olarak adlandırılmaktadır.

Daoudov, bu rejimleri şu şekilde açıklamaktadır.[135]

-*Sınırlayıcı rejim;* demokratik yönetimin geliştiği ve yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerde belli seviyede yetkili kılındığı; bunun yanında merkezin bu alanda ciddi denetim ve düzenleme hakkının bulunduğu, bu açıdan yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinde merkeze doğru tek taraflı bir bilgi akışı ile karşılaştığı rejim türüdür. Bu model yerel yönetimler açısında güven probleminin yaşandığı, yerel-ulusal arasında gerçekleşecek uyumun sağlayacağı faydaların farkına varılmadığı ülkelerde görülmektedir.

-*Serbest rejim;* demokratik gelişmişliğe sahip, yerel yönetimler açısından uluslararası ilişkilerde herhangi bir izin ya da kontrolün uygulanmadığı ülkelerin durumu olarak adlandırılmaktadır. Bu ülkelerde yerel yönetimler uluslararası ilişkilerde aktif durumdadırlar ve kimi zaman bu ilişkileri için merkezin maddi kaynak desteğini görürken, uluslararası temsil, insani yardım, kalkınma yardımları için merkezi hükümetten fon alabilmektedirler (İsveç, Hollanda ve Slovenya gibi ülkeler).

[135] Daoudov, ss.112-114

-Düzenleyici serbest rejim; serbest rejimin daha ileri bir versiyonu olduğu savunulurken, yerel dış politikanın ulusal dış politikanın göstereceği başarıya edeceği katkıyı, bu yönde bir stratejik vizyonu ve devlet bilincini ifade etmektedir. Bu rejimin özellikleri arasında, yerel yönetimlerin uluslararası faaliyetlerinde öz kaynak kullanımı da dâhil serbest olması, yerel ile merkez arasında iki yönlü bir bilgi akışı ve tecrübe paylaşımının sağlanması, merkezi yapı içerisinde yerel dış politikayı destekleyecek birimlere yer verilmesi sayılmaktadır. Bu modelin yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinde ulusal ile uyumunu ve "milli faydayı" en üst seviyeye çıkartacak ikili işbirliğinin düzenlenmesine olanak sağlayacağı söylenebilir. Fransa ve Brezilya bu model için iki örnek ülke durumundadır. Özellikle Fransa bu modelin ilk ve en gelişmiş örneğidir. Şöyle ki, "Fransa'nın dış politikasının en emin değerlerinden biri Fransız yerel yönetimleridir". Düzenleyici serbest rejimi diğerlerinden ayıran en temel özelliği, merkezin yerel yönetimlere sağladığı destek ve serbestliğin yanında uluslararası arenada yerel yönetimleri korumacı özelliğinin devam etmesi ve yerel-ulusal işbirliğini kurumsal bir seviyeye taşımasıdır.

Bir ülkenin sınırları dışına yönelik menfaatlerinin tamamının korunması ve kollaması amacı ile yürütülen faaliyetleri "dış politika" olarak tanımlanabilir. Dış politika farklı katmanlardan, farklı öğelerden ve eylemlerden oluşurken, yalnızca merkezi birimlerin ya da hükümetlerin marifetiyle söz konusu menfaatlerin tamamının korunması mümkün değildir. Kamu meşruiyetine sahip merkezi ve yerel yönetimlerin bu politikada farklı bir yeri ve sorumluluğu bulunsa da, iş dünyası, sivil toplum ve medyanın uluslararası aktörlerle olan ilişkilerinin tamamı, milli menfaatlerin korunması için hizmet etmektedirler. Yerel-merkez ilişkisinin sahip oldukları meşruiyet farkı, aralarındaki dış politika ilişkisi ve etkileşimini de önemli bir hale getirmektedir. Daoudov'un ifadesiyle, "yerelden uluslararası hedeflere uzanırken, ulusal yönetim ile uyumun önemi büyük olduğu gibi, yerel dış politika, ulusal dış politikayı destekleyici ve tamamlayıcı bir unsur olarak algılanmalıdır. Bununla birlikte, yerel dış politikanın kendine has konumu ve yaklaşımı vardır. Bu yüzden yerel dış politika, ulusal dış politikadan esinlenen, hatta onun kazanımlarından yararlanan, aynı zamanda kendi faaliyetleri ile onu tamamlayan, hatta kimi zaman onun giremediği alanlara nüfuz edebilen bir politika olarak gelişmektedir. Merkezi yönetim, bir tür 'ulusal-yerel dış politika sözleşmesi' kapsamında, yerelin dışa

açılmasını desteklemeli, teşvik etmelidir. Zira hedef ülkelerde halka en yakın yönetim düzeyi olan belediyeler üzerinden yurttaşlara nüfuz edeceklerinden diplomatların ve hükümetin 'dışarıdan' etkisinden farklı olarak, yerel yönetimlerin 'içeriden' etkileme kabiliyeti vardır. Bu açıdan, yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerini etkili bir şekilde yönetmek için yerel yönetimlerin daha serbest idarî ve hukukî bir çerçevede, daha profesyonel yöntemlerle ve araçlarla daha iyi bir koordinasyon ortamında politika yürütmeleri gerekmektedir".[136]

1.4.3. Yerel Yönetimlerin Uluslararası İşbirliği Türleri: Birlikler

Dünya üzerinde kamusal hizmetlerin üretilmesi konusunda büyük bir sorumluluğu bulunan, toplum ile gündelik hayatlarında devamlı bir iletişim halinde olan yerel yönetimler, sorumlukları altında bulunan hizmetleri süratli, etkili ve verimli bir biçimde ifa etmek durumundadırlar. Bununla birlikte hizmet üretme pratiğinde karşılaştıkları problemlerin çeşitliliği (iktisadi, teknik, teknolojik, personel vb.) kimi zaman örgütsel yapıları açısından altından kalkılamayacak boyutlarda olabilecekken, kimi zaman da örgütsel yapıları ile kıyaslanamayacak derecede basit, herhangi bir kaynak veya birimin meşgul edilemeyeceği kadar küçük olmaktadır. Yerel yönetimler, alt yapıdan ulaşıma, sosyal hizmetlerden kentsel planlamaya, kurumsal tecrübeden hizmet içi eğitime, teknik destekten danışmanlık konularına kadar birçok alanda birbirleri ile ya da farklı kurumlarla işbirliği yapma gereksinimi duyarlar. Yine farklı alanlarda var olan ortak sorunlar, yerel yönetimleri birbirleri ile işbirliği ve koordinasyon içerisinde olmaya zorlamaktadır.[137]

Yerel yönetimlerin hizmet ürettikleri alanlarda günümüz şartlarına uygun kalite ve standardı yakalama gereksinimleri ülke sınırlarının dışına çıkma eğilimini beraberinde getirmektedir. Yerel yönetimler alışılmış hizmetlerin dışında karşı karşıya kaldıkları yeni sorunlarla ilgili yeni çözümler üretmek yerine, benzer sorunlara karşı farklı yerel

[136] Daoudov, s.126
[137] Gökhan Zengin, "Yerel Yönetimler Arası İşbirliği Modelleri: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerindeki Yerel Yönetim Birlikleri Üzerine Bir İnceleme", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan-Eylül 2011, S.2, s.87

yönetimlerin geliştirdiği çözümler ile ilgilenmeye başlamışlardır. Bu durum yerel yönetimleri gerek ulusal sınırlarında, gerekse uluslararası alanlardaki yerel yönetimler ile işbirliği yoluna gitmeye yönlendirmektedir.

Yerel yönetimler arası geliştirilen uluslararası ilişkiler genelde iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak, yerel yönetimler uluslararası yerel yönetim birliklerine ve uluslararası yerel yönetim kuruluşlarına üye olabilirken; ikinci yöntem olarak, farklı yerel yönetimlerle kardeş şehir protokolleri imzalamak suretiyle, uluslararası işbirlikleri gerçekleştirmektedirler. Yerel yönetimlerin uluslararası birliklere ve kuruluşlara üyelikleri söz konusu kuruluş ya da birlik tarafından şekil şartlarına bağlansa da, kardeş şehir protokolleri yalnızca muhatap iki yerel yönetimin kendi aralarında belirledikleri şekil ve şartlara sahiptir.[138] Bunun yanında, şehirlerarası ilişkiler kardeş şehir protokolleri yanı sıra, bazı alanlarda işbirliğini içeren "işbirliği protokolü" (*Cooperation Protocol*) olarak, ya da iki şehir arasındaki ilişkilerin geliştirilmesini amaçlayan iyi niyet beyanlarını içeren "mutabakat zaptı/iyi niyet mektubu" (*Memorandum of Understanding)* olarak da gerçekleşmektedir.

Çalışmanın asıl konusunu yerel yönetimler için uluslararası bir işbirliği türü olarak değerlendirdiğimiz kardeş şehir işbirlikleri oluşturmaktadır. Bu işbirliği türü ileriki bölümde etraflıca incelenmeye çalışılacaktır. Bu başlık altında uluslararası yerel yönetim birliklerine dair bilgi verilecektir.

Yerel yönetimlerin uluslararası işbirlikleri için üye oldukları çeşitli uluslararası yerel yönetim birlikleri bulunmaktadır. Bunlardan bir kaçı aşağıdaki gibidir:

Dünya Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (UCLG): Habitat II Konferansı (İstanbul 1996) sonrasında başlayan uzun bir sürecin sonunda, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA) ve Dünya Birleşmiş Kentler Federasyonu (FMCU-UTO)'un Dünya Büyükşehirler Birliği (METROPOLIS)'in de desteğini alarak "Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı" (*United Cities and Local Governments - UCLG*) adı altında birleşmesi sonucu oluşmuştur. Genel merkezi İspanya'nın Barselona kentinde olan UCLG, Ocak 2004'ten itibaren fiilen faaliyetlerini

[138] Neval Genç ve Onur Durukal, "Yerel Yönetimlerin Uluslararası Yerel Yönetim Birlikleri İle İlişkileri", *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; 2016, Cilt: 8/Son-Bahar, Sayı:32, s.230*

sürdürmektedir. Temel amacını "demokratik yerel yönetimin birleşik sesi ve dünya ölçeğinde savunucusu olmak ve yerel yönetimler ve uluslararası topluluk ile işbirliği içinde, değerlerini, amaçlarını ve çıkarlarını korumak" olarak ifade eden teşkilat; günümüzde yerel yönetimlerin uluslararası topluluk önünde etkin bir temsil keyfiyetine sahip olmasına olanak sağlamaktadır. Diğer taraftan yerel yönetimlerin ve yerel yönetim birliklerinin birbirleri ile uluslararası işbirliklerini teşvik eden UCLG, yerel yönetim alanında küresel çapta bilgi kaynağına sahip bir konumdadır.[139]

Teşkilatın kuruluşu "demokrasi", "yerel özerklik" ve "hizmet sunumunda desantralizasyon" ilkelerine dayanmaktadır. Yüzden fazla ülkeden üyesi bulunan teşkilat, şehirler ve yerel yönetimler alanında dünya üzerindeki en kapsamlı kuruluş olarak görülmektedir. UCLG; dünya nüfusunun yarıdan fazlasını oluşturan bir topluluğu temsil eden, yüz kırk ülkede iki yüz kırk binin üzerinde kasaba, kent, bölge ve metropolü içine alan yüz yetmiş beşten fazla yerel ve bölgesel yönetimden oluşmakta ve faaliyet alanı bütün dünyayı kapsamaktadır. UCLG; "kâr amacı olmayan, faaliyetlerini hiçbir siyasal veya dini görüşün etkisi altında kalmadan yürüten uluslararası bir teşkilat" olarak ifade edilmektedir. Her ölçekte ve her türden (kentsel, kırsal vb.) farklı özelliklere sahip yerel yönetimlerin dünya çapında temsil edilmeleri ve menfaatlerini savunmaları için seslerini duyuracakları bir ortak zemin sunmaktadır. UCLG yerel yönetim konularında BM nezdinde yerel yönetimlerin resmi sözcüsü konumundadır.[140]

*Avrupa Bölgeler Meclisi (The Assembly of European Regions - AER): "*Yerel yönetimlere ağırlık verilmesini destekleyen politikacılar ve bölgesel düzeyde temsil yetkisine sahip Avrupa'daki siyasiler tarafından 1985 yılında kurulmuştur. Avrupa Konseyi tarafından 1986 yılında bölgeleri temsil eden temel bir Avrupa organizasyonu olarak Avrupa Bölgeler Meclisi'nin statüsünü onaylanırken, 1989'da Berlin duvarının yıkılması ile Avrupa Bölgeler Meclisi Orta ve Doğu Avrupa bölgelerine açılma fırsatı yakalayarak, bölgesel düzeyde demokrasinin ve bölgesel politikaların kültürel çoğulculuk ile Avrupa bölgesel kalkınmasına saygı gösterilmesi vurgulanmıştır. 1990 itibariyle

[139] Dünya Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (UCLG), http://uclg-mewa.org/uclg-genel-bilgiler (Aralık 2017)
[140] Çiğdem Akman, "Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Uluslararası Kuruluşlara Üyelikleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2017, C.22, S.2, ss.485-510

hizmette yerellik ilkesini temel prensibi haline getiren AER, buradan hareketle Avrupa'daki bölgeleri demokrasinin esas unsuru ve vatandaşa en yakın birim olarak adlandırmaya başlamıştır. 1994 yılında Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin ve 1995 yılında ise, Bölgeler Komitesi'nin kurulmasına büyük katkı sağlayan AER'in, Strasburg (Fransa), Brüksel (Belçika), Alba (Romanya) ve Dnipropetrovsk (Ukrayna) şehirlerinde sekretarya ofisleri bulunmaktadır. 35 ülkeden, 200'den fazla bölgeyi bir araya getiren uluslararası işbirliği içerisinde olan bir forum konumunda bulunan AER, Norveç'ten Türkiye'ye ve Rusya'dan Portekiz'e kadar, Avrupa'nın geniş bölgelerini kapsayan bağımsız bir ağdır. 1985 yılından bu yana bölgesel yetkililerin sesi ve bölgelerin kilit noktası olan Avrupa yapısının oluşumunda önemli bir rol oynayan AER'in tüzüğüne göre kurumun amaçları şu şekilde sıralanabilir:

-Avrupa bölgeleri arasında işbirliği, dayanışma ve diyaloğu sağlamak ve geliştirmek,

-Avrupa'da kültürel çoğunluğu arttırmak,

-Hizmette yerellik ilkesinin uygulanmasını yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde geliştirmek,

-Avrupa'da bölgelerin karar alma süreçlerine aktif katılımını sağlamak,

-Avrupa düzeyinde örgütlenmiş yerel yönetimlerin birlikleriyle işbirliği yapmak,

-AER ile birleşebilecek bölgesel örgütlerle işbirliği yapmak ve onlara katkıda bulunmak,

-Amaçları doğrultusunda faaliyet göstermek ve diğer kuruluşlarca aynı yönde yürütülen faaliyetlere destek olmaktır.

2010 yılında, 25. Kuruluş yılını kutlayan AER, kendi politikasını da güncelleyerek, Avrupa Birliği için "Avrupa 2020" stratejisini oluşturmuş, tematik ağlarla somut ortaklıklar kurma ve iş dünyasına açılarak, Avrupa'daki ve çevresindeki bölgesel siyasi liderlerin eylemlerinde yeni bir etki alanı yaratmıştır."[141]

Avrupalı Kentleri Birliği (Association of European Cities-EUROCITIES): 1986 yılında kurulan Avrupalı Kentler Birliği, Avrupa'nın önemli başkent ve büyükşehirlerinden oluşmaktadır. Üye şehirlerin kültürel, ekonomik ve sosyal iş birliğini kuvvetlendirmeyi amaçlayan EUROCITIES, 39 Avrupa ülkesinden 149 büyükşehrin

[141] Akman, s.493

yerel yönetimlerini bir araya getirerek 130 milyon vatandaşın, sürdürülebilir bir gelecek içinde, iyi bir yaşam sürmeleri amacıyla çeşitli programlar geliştirmektedir. Merkezi Brüksel'de bulunan Birlik, kültür, ekonomi, sosyal-siyasal politikalar ve çevre gibi konularda düzenlediği toplantılarla birçok farklı konuda sağlıklı ve çok katılımlı öneriler alarak, bilgi paylaşımını, ortak proje ve çalışmalar yürütmeyi amaçlamaktadır. Avrupalıların günlük hayatlarını etkileyen ortak meselelere cevap vermek için AB kurumları ile temas halinde olan Birlik, yerel yönetimlerin çok düzeyli bir yönetişim yapısında oynayacağı önemli rolü güçlendirmenin yanı sıra, Brüksel'deki paydaşların görüşlerini şekillendirmeyi ve nihai olarak AB mevzuatının odak noktasını, şehir yönetimlerinin yerel düzeyde stratejik zorluklarla başa çıkmasına olanak verecek şekilde değiştirmeyi amaçlamaktadır.[142]

Birlik aynı zamanda Avrupa gündemine katkı sağlamak için kentlerin görüşlerini, politika geliştirme sürecinde dikkate almaktadır. AB programlarına yerel yönetimlerin katılımı için görüş ortamı yaratmaya odaklanırken, hedefleri şu şekilde özetlenebilir:

-Projeler ve etkinlikler sayesinde üyelere bilgi paylaşımı ve fikir alışverişinde bulunmak için güçlü bir platform sunmak,

-Avrupalıların günlük yaşamlarını etkileyen ortak meselelere cevap vermek için AB kurumlarıyla etkileşim ve çalışmalar yürütmek,

-Yerel yönetimlerin çok seviyeli bir yönetişim yapısında oynaması gereken önemli rolü pekiştirmeyi amaçlamaktadır.[143]

Avrupa Birliği'ne üye ülke yönetimleri EUROCITIES'in tam üyesi durumundadırlar. Yerel yönetimler ve örgütler birliğe tam üye veya birlik üyesi olamazlar, ancak birlikler ortak olabilirler. Bu statü EUROCITIES'in özel aktivitelerine, forumlarına ve ilgili çalışma gruplarına katılma imkânı sağlar. Şirketler ve işyerleri de EUROCITIES'in aktivitelerine "Birlik İşyeri Ortağı" olarak katılabilirler. Herhangi bir yerel yönetimin ya da diğer örgütlerin üyelik başvurusu için internet üzerinden gerekli formu doldurulup Brüksel ofisine göndermeleri gerekmektedir. EUROCITIES üyeliği

[142] Avrupalı Kentler Birliği (EUROCITIES), http://www.eurocities.eu, (Aralık 2017)
[143] Akman, s.496

veya ortaklığı statüsü için yapılan tüm başvurular, yetkili komite veya yıllık genel kurulda onaylanmak zorundadır.[144]

Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB): "Türk Dünyası Belediyeler Birliğinin kuruluş zemini 21 Ekim 1996 tarihinde; Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan Cumhurbaşkanlarının katılımlarıyla Taşkent'te gerçekleştirilen "Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları IV. Zirve Toplantısı" sonunda alınmış ve Devlet Başkanları tarafından "Taşkent Bildirisi" imzalanmıştır. Söz konusu bildiride; Türk Cumhuriyetleri arasında kültür, eğitim, turizm, enformasyon, ekonomi, ticaret, enerji, ulaşım, çevre, uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizmle mücadele alanlarındaki ilişkiler ve işbirliği hakkında ortak görüş ve önerilere yer verilmiş ve bunun yanı sıra, yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin de güçlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca 8 Nisan 2000 tarihinde Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de yapılan "Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları VI. Zirve Toplantısı" sonunda alınan kararlarda da yerel yönetimler arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi yönünde ortak karar alınmıştır."[145]

Türk Dünyası Belediyeler Birliği, Türk dili ve lehçelerinin konuşulduğu ülkeler, bölgeler ve buralarla coğrafi, tarihi, kültürel ortaklıkları bulunan yerlerdeki kent ve kent yönetimi ile ilgili çalışmalar yapmak amacıyla 12 Kasım 2003 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmuştur. Türk Dünyası Belediyeler Birliği, 28 farklı ülkeden 1.100'den fazla üye belediyesi ile Balkanlardan Kafkasya ve Orta Asya'ya uzanan coğrafi alanda dost ve kardeş ülkelerde yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmeye yönelik çeşitli program ve projeler yürütmektedir.

TDBB, tüzüğünde amacını şu şekilde ifade etmektedir: "Türk Dünyası arasında mevcut olan ortak kültür ve medeniyet mirasını dikkate alarak, kardeşlik, dayanışma ve yardımlaşma yaklaşımı ile bilgi, görgü ve karşılıklı deneyimlerden yararlanmak amacıyla;

-Tarihi ve kültürel mirası korumak,

[144] Erol Esen ve Ferihan Polat, **Türk Yerel Yönetimlerinin Uluslararası Ve Avrupa Birliği Kuruluşları İle İlişkileri**, Antalya, 2007, AKVAM, s.78
[145] Emre Bıçakçıoğlu, Belediye Birlikleri ve Türk Dünyası Belediyeler Birliği, (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2010), s.68

-Ekonomik, teknik, sosyal ve kültürel alanlar başta olmak üzere işbirliğini geliştirmek,

-Kent ve kent yönetimlerinin sorunlarını ve çözüm yollarını belirlemek, ortak çözümler aramak ve uygulama çalışmaları yapmak,

-Kent yönetimi ve kent kültürü konusunda yeni modelleri araştırmak ve geliştirmek amacıyla çalışmalar yapmak, yaptırmak ve yapılan çalışmaları desteklemek".

Ayrıca Birlik tüzüğüne göre faaliyet alanları; "kent ve kent yönetimi", "belediye hizmetleri", "sosyal ve kültürel hizmetler", "eğitim hizmetleri" ve "uluslararası ilişkilerin geliştirilmesi" alt başlıklarında kategorize edilmektedir. Bu faaliyet alanlarından "uluslararası ilişkilerin geliştirilmesi" kategorisi altında yapılan çalışmalar;

-Belediyeler arasında bölgesel ve uluslararası ilişkileri ve işbirliğini oluşturmak ve geliştirmek,

-Yerel yönetim alanında çalışma yürüten uluslararası birlik, dernek, vakıf ve iletişim ağları ile eğitim ve araştırma kuruluşlarına üye olmak, işbirliğinde bulunmak, ortak projeler yapmak,

-Uluslararası yerel yönetim kurumlarının toplantı, seminer, konferans ve benzeri etkinliklerine katılmak veya birlikte düzenlemektir.[146]

Güneydoğu Avrupa Ulusal Yerel Yönetim Dernekleri İletişim Ağı (Network of Associations of Local Authorities of South-East Europe-NALAS): Güney Doğu Avrupa'nın yerel yetkilileri tarafından kurulan bir dernek ağıdır. Ağ, bu bölgedeki 80 milyondan fazla vatandaş tarafından doğrudan seçilen, yaklaşık 9000 yerel makamı temsil eden 14 Birliği bir araya getirmektedir. Üsküp merkezli NALAS Sekreterliği, genel koordinasyon ve faaliyetlerin uygulanmasından sorumludur.[147] "Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin 2001 yılı Genel Kurulunda, Üsküp'te Kasım 2000 yılında yapılan "Güneydoğu Avrupa Kentler ve Bölgeler Formu" sonuçları temel alınarak 111 sayılı Tavsiye Kararı alınmıştır. 111 sayılı Tavsiye Kararında; Güneydoğu Avrupa'da yerel demokrasinin gelişiminde NALAS'ın önemli bir rolü olduğu kabul edilmiştir. NALAS üye ülkelerde Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartında düzenlendiği şekliyle demokratikleşmeyi desteklemektedir. Bilgi, deneyim ve en iyi uygulamaların değişimi

[146] Türk Dünyası Belediyeler Birliği, http://www.tdbb.org.tr/?page_id=38&lang=tr (Aralık 2017)
[147]Güneydoğu Avrupa Ulusal Yerel Yönetim Dernekleri İletişim Ağı, http://www.nalas.eu/AboutUs#About-NALAS, (Aralık 2017)

amaçlanmaktadır. Ulusal yerel yönetim derneklerinin ülkelerindeki pozisyonlarının ve rollerinin güçlendirilmesi amacıyla çalışmalar yürütülmekte, üyeler arasında teknik işbirliği ve eşleştirme programları geliştirilmektedir. Bilgi paylaşımı, uluslararası fonlara başvuracak projelerin hazırlanması, eğitim seminerleri, konferanslar ve yuvarlak masa toplantılarının organize edilmesi, işbirliği ve ortaklıkların geliştirilmesidir".[148]

[148] Duygu Dalgıç, *"Belediyelerin Uluslararası İlişkileri*", Yerel Yönetimlerde İşbirliği ve Katılım, Yerel Yönetimler Reformu Destekleme Programı Kitap Dizisi 3, **Yerel Yönetimlerde İşbirliği ve Katılım**, Ed. Ayşegül Sabuktay, TODAİE, Ankara,2007, ss.83-97

2. KARDEŞ ŞEHİR İŞBİRLİKLERİ

2.1. Bir İşbirliği Türü Olarak Kardeş Şehirler

2.1.1. Kardeş Şehir İşbirliklerinin Anlamı ve Tarihsel Gelişimi

Kardeş şehir; yerel yönetimlerin uzun vadeli uluslararası faaliyetlere dâhil olmak ve kendi menfaatlerini uluslararası arenada görünür kılmak adına atılan ilk adım olarak kabul edilmektedir.[149] İki ülke şehirlerinin kendi aralarında geniş katılımlı ve uzun süreli olarak ortaya koydukları bir otaklığı ifade eden kardeş şehir; günümüzde, şehirlerin karşılıklı bir işbirliğinin parçası olmasını, ekonomik teşvik, ticari faaliyetler, bilgi ve kaynak paylaşımı konusundaki faaliyetlerini olanaklı kılmaktadır.[150] Kardeş şehir, kentler, ilçeler veya eyaletler gibi coğrafi açıdan birbirinden uzak yerleşim birimleri arasında kurulan derin ve uzun vadeli bir ortaklık biçimidir. Bu ortaklık kültürel, ticari, kalkınma, çatışma sonrası diyalog gibi pek çok farklı sebebe dayanabilir. Sosyoekonomik gelişimi hızlandırmak için proje ve programlar yürüten iki ya da daha fazla şehrin oluşturduğu kardeş şehir ilişkileri, toplumlara yerel yönetimler eliyle karşılıklı yararlar ekseninde ortak konuların değerlendirilmesi ve ortak programların yürütülmesi için fırsat sağlamaktadır.

Birbirinden uzak farklı topluluklar arasındaki dostluk ve kültürel ortaklıkların en eski modeli olarak kabul edilen kardeş şehir ilişkilerinin ilk örneği, Paderborn (Alman) ile Le Mans (Fransa) arasında 836 yılında kurulmuştur.[151] İlk eşleştirme Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'daki Keighley ile Poix-du-Nord in Nord[152] şehirleri arasında

[149] Asuka Ogawa, "*Sister City As a Preservation Strategy*", Graduate School of Architecture, Planning and Preservation, Columbia University, Master Thesis, 2012; 11
[150] Shanks, 2016:4, Aktaran Akman, "Türkiye'de Kardeş Şehir Uygulamalarının Dört Büyükşehir Belediyesi Üzerinden Nitel Bir Analizi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017/2, S.27, ss.228-254
[151] Ogawa, s.11
[152] Citiestoday, 2014:29 Aktaran M. Kemal Öktem ve Diğerleri, "Kardeş Şehir Uygulamalarının Yerel Politika Transferine Etkisi: Alanya-Gladbeck Araştırması", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 25, S.4, Ekim 2016, s.53

kaydedilmiş olsa da, yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinin İkinci Dünya Savaşı sonrasında yoğun bir şekilde yaşandığı görülmektedir.

Kardeş şehir ilişkilerinin dünyada etkileri 1900'lü yılların başına dayanmaktadır. Ancak yer yer savaşların yaşattığı olumsuzluklar ve yer yer de kendini hissettiren ekonomik bunalımlar, ülkelerin sınırlarını belirleme kaygıları sebebiyle çok fazla kendini hissettirememiştir. Bu nedenle 1900'lü yıllarda "kardeş şehir" izlerine tam anlamıyla rastlanılmaz.[153]

Kardeş Şehir kavramı uluslararası literatürde "sister city" (ABD kökenli) ya da "town twinning" (Avrupa kökenli) olarak ifade edilmektedir.[154] Dünyada 1920'li yıllarda başlayan kardeş şehir uygulamalarının çıkış noktasında farklı kültürlere ait toplulukların birbirlerini daha iyi tanıma ve anlama amacı olduğu söylenebilir. Bugün bu kardeşlik ve diyalog toplumlarının, kendi özgür iradeleri ile sınırlarının ötesinde birbirlerini bulma noktasına geldikleri, bu faaliyetler eliyle, dünyanın dört bir yanındaki insanlar arasında sıkı bağlar oluştuğu ifade edilebilir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kardeş şehir kavramının, savaşın etkilerinden dolayı özellikle halklar arasındaki düşmanlıkların üstesinden gelmesi amacıyla kullanıldığını ve böylece toplumsal barışın sağlanmasında önemli bir boşluğu doldurduğuna dair genel kanaat mevcuttur.

İkinci dünya savaşının yıkıcı etkisinden çıkan Avrupa'da kalıcı barışın tesis edilmesi amacıyla yerel seviyede işbirliklerinin teşvik edilmesi kararlaştırılmış ve bu sebeple kardeş şehir ilişkileri desteklenmiştir. Bu destek sayesinde İngiliz ve Fransız şehirleri ile Alman şehirleri arasındaki kardeş şehir ilişkileri hız kazanmıştır. Böylece, şehirlerarasında geniş kapsamlı ve uzun vadeli işbirliklerinin kurulduğu görülmektedir. O dönemki ismiyle, "Avrupa Belediyeler Konseyi" (*Avrupa Council of European Municipalities-CEM*)[155] ve "Birleşmiş Kentler Örgütü" *(United Towns Organization-UTO*) gibi kuruluşlar kardeş şehir ilişkilerinin desteklenmesi ve şehirlerin bu yönde teşvik

[153] Ece Aktulun, Yönetişim Çerçevesinde Ortaklıklar ve Belediyelerin Kardeş Şehir İlişkileri: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, (**Yüksek Lisans Tezi**, Adnan Menderes Üniversitesi SBE, Aydın, 2015), s.67

[154] Tarık Oktay, *"Türkiye'deki Belediyelerin Türk Cumhuriyetleri İle Kardeş Şehir İlişkileri"*, **Türk Dünyasında Yerel Yönetimlerin Sorunları**, (Ed.) Deniz İşçioğlu, 2014, s.13

[155] 1951 yılında Geneva'da bir grup Belediye Başkanı tarafından kurulan konsey, 1984 yılında "Avrupa Belediyeler ve Bölgesel Yönetimler Konseyi" (CEMR) adını almıştır. Bilal Şinik, Avrupa Birliği Yerel Yönetimler Ekseninde Örgütlenme Modelleri, (**Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi SBE, 2007), s.71

edilmesi için çalışmalar yapmışlardır. CEM'in "Bağ Kurma Modeli" ile UTO'nun "Köprü Kurma Modeli" kardeş şehir ilişkilerinin tarihi gelişiminde iki önemli model olarak görülmektedir.[156]

Avrupa'da toplum vizyonunun oluşturulması için Avrupa ülkeleri arasındaki mevcut yakınlık bağlarının geliştirilmesinin gerekliliğinin farkına varan vatandaşlar ve politikacılar, kardeş şehir işbirliklerini, huzurlu ve birleşik Avrupa şehirlerinin inşa edilmesi için önemli bir araç olarak görmüşlerdir. Bu işbirlikleri sayesinde Avrupa şehirlerinin daha huzurlu ve birlik içerisinde olacağı, ortak sorunlar ile hep birlikte yüzleşecekleri ve bu sayede karar vericiler arasında dostluk ve dayanışmanın tesis edileceği görüşüne sahiptirler. Eşleştirme olarak nitelendirdikleri kardeş şehir ilişkilerinin iki eski düşman ülke Fransa ve Almanya arasında sağlanan uzlaşmaya önemli katkı yaptığı, ilk kuşağın Avrupa'yı hissetmesine olanak sağladığı belirtilmektedir.[157]

İkinci dünya savaş sonrası Avrupa'da yerel anlamda bir işbirliği modeli olarak gelişme gösteren kardeş şehir ilişkileri, sonraki yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'ne ve dünyanın diğer gelişmiş ülkelerinde yayılmıştır. ABD'de kardeş şehir ilişkileri Avrupa'dan farklı olarak, "Kardeş Şehir Hareketi" (*Sister City Movement*) ismiyle 1956 yılında dönemin Başkanı Eisenhower tarafından ABD şehirleri ile diğer ülkelerin şehirleri arasında "insandan insana" (*people to people*) girişimi çerçevesinde başlamıştır. Bugünkü adı "Kardeş Şehirler Uluslararası" (*Sister Cities International-SCI)* olan kuruluşun, günümüzde beş yüz kırk beş (545) ABD şehrinin kardeş şehirler ağı çerçevesinde yüz kırk beş (145) ülkede iki binden fazla işbirliği ilişkisi bulunmaktadır.[158]

Soğuk savaş ile birlikte oluşan iki ayrı bloktaki devletlerarasında gerçekleştirilen sınırlı seviyedeki ilişkilere rağmen, kardeş şehir faaliyetlerinin farklı şehirlerdeki insanların özellikle kültürel açıdan birbirleri ile ilişki kurmasına olanak sağladığı görülmektedir. 1990'lı yıllarla birlikte kardeş şehir ilişkilerinin Doğu Bloğu ülkeleri ile birlikte gelişmekte olan diğer ülkelerde de yayılma eğilimi gösterdiği belirtilmektedir.[159] Avrupa'da Yunanistan, Portekiz, İrlanda gibi kıtanın en dışındaki ülkelerin yanında

[156] Oktay, s.14
[157] Alda 2011, Aktaran Akman, s.230
[158] http://sistercities.org/what-sister-city, (Ocak 2018)
[159] Ogawa, s.12

İspanya, İsveç, Avusturya, İsviçre ve Finlandiya gibi daha gelişmiş ülkelerde de sayıları artan kardeş şehir ilişkileri, Avrupa dışında Avusturalya ve Yeni Zelanda da artış gösterirken, Çin, Filipinler, Tayvan ve Güney Kore de ise bu konudaki gelişmeler daha yavaş seyretmiştir. Uzak Doğu da ise özellikle Hong Kong'un kardeş şehir ilişkileri ön plana çıkmaktadır. Avrupa Birliğinin gelişmesi ve Avrupa Vatandaşlığı fikrinin oluşması ile birlikte kardeş şehir ilişkilerinin önem kazandığı değerlendirilmektedir. Kardeş şehir ilişkileri Avrupa Konseyi tarafından üye devletler ve vatandaşlar arasındaki karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi açısından önemli ve etkili bir araç olarak kabul edilmektedir. Takip eden yıllarda kardeş şehir ilişkilerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi amacıyla çeşitli mali destek programları oluşturulmuştur. "Günümüzde Avrupa perspektifinin gelişmesi, Avrupa Birliği ve kimliğinin yerleşmesi konusunda kardeş şehirlere verilen rol devam etmektedir".[160]

Avrupa Komisyonu Rehberi'nde yer verildiği üzere, kardeş şehir ilişkilerinin vatandaşlar ve temsilcilerinin Avrupa entegrasyonuna katılımı ve Avrupa Birliği'ne (AB) üye olma düşüncesini teşvik edici bir unsur olduğu değerlendirilmektedir. Kardeş şehir ilişkileri konusunda aktif bir sürecin içerisine giren Avrupa Birliği, bu ilişkileri vatandaşlar, sivil toplum ve diğer kurumlar arasında doğrudan bir iletişim aracı olarak görmektedir. Ayrıca, Dünya Bankasının bazı projelerinin de kardeş şehir ilişkileri üzerinde olumlu etkileri olduğu, kurumsal kapasitenin oluşturulması ve güçlendirilmesi için bu ilişkilerin bir araç olarak görüldüğü değerlendirilmektedir.[161]

1960'lı yılların sonu ve 1970'li yıllarda ekonomik kaygılar sebebiyle kardeşlik ilişkilerinin ekonomi ve ticari yörüngelere doğru kaydığı görülmektedir. Yapılan kültürel geziler ve etkinliklerde özellikle ticari ilişkilerde güven sağlamak amacı güdülmüştür. Böylece ticari ilişkilerin geliştirilmesi ve bunun sonucunda gerek yabancı yatırımların arttırılması, gerekse ekonomik ilişkiler canlı tutulmak istenmiştir. 1980-2000 dönemine gelindiğinde ise kardeş şehir kavramının popülerliğinin hız kazandığı, bunun sebebinin de Avrupa Birliği projelerinin sayısı ve etkinliğinin bu dönemde hız kazanmaya başlaması ve Sovyetlerin yıkılmasıyla birlikte Avrupa'yla özellikle de Batı Avrupa'yla kurulan ilişkilerin ivme kazanması gösterilebilir. Hatta bu ilişkilerin, bütünleşme sürecini

[160] Zelinsky, (1991) ve Langelnohl, (2009), Aktaran Oktay, s.14
[161] Akman, s.231

doğurduğu, bu sürecin de kardeş şehirciliği en belirgin etkileri ile ortaya çıkardığı söylenebilir. Tabi bu etkinin önceden olduğu gibi en çok kültürel boyutu kendini hissettirmiştir. Üstelik bu dostluk ilişkisi, kültürel yakınlaşma ve yeniden tanışma boyutuna da genişletilmiştir. 2000'li yıllardan itibaren kardeş şehir ilişkileri Avrupa Birliğinin değerlendirmeleri içerisinde, yurttaşların birbirleri ile kaynaşırken, birbirlerinin gündelik hayatları ile ilgili bilgi sahibi olmalarına olanak sağlayan ve karşılıklı önyargıları ortadan kaldıran bir araç olarak nitelendirilmektedir.[162]

Günümüzde yalnızca ABD ve Avrupa'da değil, dünyanın farklı birçok bölgesinde kardeş şehir ilişkilerinin kurumsal seviyede teşvik edildiği ve desteklendiği bilinmektedir. Yerel yönetimlerin, resmi çerçevede oluşturdukları kardeş şehir ilişkileri çok yönlü olarak gelişme göstermektedir. Farklı kültürlere sahip şehirlerarasında oluşturulan bu ilişkiler, farklı toplulukların birbirleri ile tanışmalarını sağlamaktadır. Teknolojik gelişmeler ve internetin yaygın kullanımı kardeş şehirlerin aralarındaki yakınlaşmanın seviyesini arttırmaktadır.[163]

2.1.2. Kardeş Şehir İşbirliklerinde Amaçlar ve Kazanımlar

Kardeş şehir ilişkilerinin iki önemli özelliği sebebiyle önemsendiği ve bu sebepler üzerine inşa edildiği belirtilmektedir. Bu sebepler siyasi ve ekonomiktir. Yukarıda da belirtildiği üzere savaş sonrası dönemlerde siyasi nedenlerle kardeş şehir ilişkileri tercih edilirken, ekonomik sebepler arasında ise şehirlerarasında sağlanacak ekonomik işbirlikleri sayesinde, işlem maliyetlerinin düşürülmesinin hedeflendiği belirtilmektedir.[164] Kardeş şehir ilişkilerinin temel işlevi olarak, farklı iki şehir arasındaki iyi niyetli bir yakınlaşma ve iletişim kurulmasını sayabiliriz. Bu yakınlaşma ve iletişim muhataplarca etkin ve verimli kullanıldığı takdirde birçok alanda önemli fırsatların ve menfaatlerin ortaya çıktığı görülecektir.[165] Olası işbirliği başlıkları şunlardır:

- Sosyal ve kültürel işbirlikleri

[162] Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), "Kardeş Şehirler: Uluslararası Belediye İşbirlikleri ve Birliğimizin Rolü", *İller ve Belediyeler Dergisi*, 2012, S.776, s.7
[163] Oktay, a.g.e., s.14
[164] Brakman vd. Aktaran Akman, s.231
[165] Oktay, s.17

- Yerel hizmetler konusunda teknik bilgi ve tecrübe paylaşımı
- Ekonomik işbirliği
- Tarihsel çevrenin korunması
- Doğal çevrenin korunması
- Diplomasi ve lobicilik
- İşbirliklerine dayalı ulusal ve uluslararası fonlardan yararlanma

1951 yılında kurulan CEMR *(Council of European Municipalities and Regions-Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi),* kardeş şehir programlarına oldukça fazla destek vermiştir. Avrupa'da birçok yerel yönetimle yakından ilgilenip, kardeşlik kurmaları için seçilmeleri konusunda çaba göstermiştir. Birçok ülkede yerel yönetim birimlerini eşleştirerek karşılıklı bağ kurmalarına yardımcı olmuştur. CEMR'e göre eşleştirme, "bir Avrupa bakış açısıyla bu yolda harekete geçmeyi, sorunlarıyla yüzleşmeyi ve kendi aralarında giderek daha da yakınlaşan dostluk bağları geliştirmeyi amaçlayan iki topluluğun bir araya gelmesidir". Eşleştirme binlerce köy ve kasaba arasında işbirliği temelli olarak kurulurken aynı zamanda büyükşehirlerle bir köy ya da kasaba da eşleştirilebilmektedir. Eşleştirmedeki çeşitliliğin, Avrupa'nın çok fazla kent ve kasabasındaki farklı kültür gruplarının birbirlerinin tanıması ve fikir alışverişinde bulunması açısından muazzam bir platform oluşturduğu söylenebilir. Ayrıca bu platformda sorunlar belirlenerek ortak çözüm arayışlarında bulunmak ve kültür, sanat, iktisadi kalkınma, sosyal projeler gibi konularda ortak programlar da geliştirdiği görülür. En önemli noktalardan biri de kurulan ortaklıklar ve işbirlikleri uzun soluklu, uzun vadeli plan ve programları içermektedir. Geçici çözüm arayışlarına yer verildiğine genellikle rastlanılmaz.[166]

Kardeş Şehirler Uluslararasına *(Sister Cities International*) göre[167] kardeş şehir işbirliklerinin amaç ve kazanımları muhatap şehirlerin hedefleri doğrultusunda aşağıdaki gibi sıralanabilir:

-Ulusal ve bölgesel tanınırlığı arttırır
-Bölgesel ve uluslararası ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmaya olanak sağlar
-Uluslararası barış için önemlidir
-Uluslararası diplomatik faaliyetlerin gelişmesini sağlar

[166] Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi, http://www.ccre.org/en/article/introducing_cemr (Ocak 2018)
[167] Kardeş Şehirler Uluslararası, http://sistercities.org/faq (Ocak 2018)

-Bölgeler arasındaki farklılıkların (ekonomik, sosyal vb.) minimize edilmesinde etkilidir

-Farklı uluslararasındaki yardımlaşma bilincini geliştirir

-Şehirlerin ve mensuplarının kültürlerinin ve kültürel faaliyetlerinin tanıtımına katkıda bulunur

-Bilim ve teknoloji alanındaki uluslararası gelişmelerden haberdar olunması ve faydalanılmasına sebep olur

-Uluslararası ve ulusal düzeyde, idari, teknik ve sosyal tecrübelerin paylaşılmasını sağlar.

Yerel yönetimlerin kardeş şehir işbirliklerini kurarken bu işbirliğine neden ihtiyaç duyduğunun tanımlanması gerekmektedir. Bu tür bir işbirliği birçok amaç doğrultusunda kurulabilir. Asıl konu neden ortaklık yapılmak istendiğidir. Çünkü yapılacak işbirliğinin her iki tarafında menfaatlerine karşılık vermesi gerekmektedir. "Kentin ekonomik kalkınmasına katkı sağlamak, belediye yönetimi ve hizmet sunumu kalitesini geliştirmek, karşılıklı bilgi alış-verişinde bulunmak *(know-how aktarımı),* AB sürecine yerel düzeyde dâhil olmak ve geliştirmek, sürdürülebilir kalkınma, iklim değişikliği, sosyal gelişme ve daha çok çeşitli amaçlar kardeş şehir işbirliklerinin amacını tarif etmektedir".[168]

Kardeş şehir ilişkileri, taraf yerel yönetimlerin isimlerinin birbirleri ile anılması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu sayede kurumların farklı coğrafyalarda tanıtılması ve bilinirliliğinin artmasına katkı sağlanmaktadır. Kurulan işbirliği ilişkisinin çevresel boyutu ne kadar geniş tutulursa söz konusu tanınırlığın boyutu da o kadar geniş olacaktır. Kardeşlik ilişkisine dâhil edilen ya da destek olan, sivil toplum örgütleri, kent konseyleri, belediye meclisleri ve üniversitelerin varlığı, kurulan işbirliğinin aktifleşmesine katkı sağlarken, beklentilerin gerçekleşmesine yardımcı olmaktadırlar.[169]

Somut gerekçe ve beklentiler üzerine kurulan kardeş şehir işbirliklerinin yanı sıra kentlerin tanınırlık ve popülaritesini arttırmak amacıyla sembolik birlikteliklerin kurulduğu da gözlemlenmektedir. Bunun ilginç bir örneği olarak Avrupa'da en uzun isimli yerleşim yeri olan bir İngiliz (Galler) yerel yönetimi "*Llanfairpwllgwynggyllgogerychwyrndrobwllllantysiliogogogoch*" ile en kısa isimli Hollanda'nın "*Ee*" belediyesi arasında kurulan kardeş şehir işbirliği gösterilebilir. Bu işbirliğinde belediyeler arasında derin bir ilişkinin olmadığı ancak her iki belediyenin de

[168] Sinan Özden ve Sultan Gündüz, **Belediyeler İçin Uluslararası İşbirlikleri ve Kardeş Şehir Rehberi**, TBB, Ankara, 2017, s.21

[169] Aktulun, s.80

diğeri ile birlikte anılmanın yarattığı zıtlık sayesinde tanınırlıklarını arttırdığı söylenebilir.[170]

Kardeş şehirlerle kurulan ilişkiler sayesinde oluşan küresel partnerlik ağı ve kentin ortaya çıkan küresel kimliği, yerel yönetimlerin sunduğu hizmetlerin dünya çapında tanıtımı ve gelişmişlik seviyesinin küresel alanda görünürlük kazanması açısından önemlidir. Bunun yanında günümüz dünyasında, uluslararası alanda kurulan ilişkiler, üye olunan küresel ağlar ve yakın işbirlikleri, herhangi bir kurum ya da şehrin küresel seviyede öncü ve lider bir pozisyona sahip olmasında önemli bir role sahiptir.[171]

2.1.3. Kardeş Şehir İşbirliklerinde Süreç Yönetimi

2.1.3.1 Başlangıç Süreci

İki kent arasında gerçekleşmesi muhtemel bir işbirliği sürecinin, olası ihtiyaçlar sonucunda başladığı söylenebilir. Bu ihtiyaçlar perspektifinde ortaya koyulan faktörler, bazen ilgili yerel yönetimlerin beklenti ve projeleri üzerinden gerçekleşebileceği gibi, bazen de çevresel etmenlerin aracılığı ile gerçekleşebilir. Kardeş şehir işbirlikleri önceki bölümlerde incelendiği üzere diyalog temelli, insan odaklı ve hizmet üretme ile ilgili bir sürecin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu süreç, önem sırası ve yasal prosedürler açısından ülkeden ülkeye farklılık gösterebileceği gibi, kimi zaman ulusal yönetimin dış politikası etkisinde başlayabilirken, kimi zaman yerel yönetimlerin hizmet üretme kapasitelerinin geliştirilmesi ya da tecrübe paylaşımı amacıyla da gerçekleşmektedir. Bunun yanında kültürel ve tarihsel miras, demografik yapının etkisi, eğitim ve sivil toplum kuruluşlarının talepleri ve tüm bu çevresel etmenlerin yanında yerel yöneticilerin ve ilgili birimlerinin dış politika stratejileri bu sürecin başlangıç aşamasını belirlemektedir. Kardeş şehir işbirliği diplomatik bir faaliyet olması münasebetiyle, kardeş şehir tekliflerinin genel olarak diplomatik yollarla yapıldığı görülmektedir.

[170] Özden ve Gündüz, s.17
[171] Selamettin Ermiş, "Kentler Arası ilişkiler ve İstanbul Vizyonu", *İller ve Belediyeler Dergisi*, TBB, Ankara, 2012, S.776, s.21

2.1.3.2. Durum ve İhtiyaçların İncelenmesi

Kardeş şehir işbirliği sürecinde öncelikle mevcut durum analizi iyi bir şekilde yapılmalı, bunun sonucunda da ihtiyaçlar en doğru şekilde belirlenmelidir. İhtiyacı doğuran etkenlerin, politik, sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerden hangisini kapsadığına karar verilmelidir. Bu faktörlerden kimi zaman birinin, kimi zaman da bir kaçının bir araya gelecek şekilde bir ihtiyaç belirlemesinin mümkün olacağı unutulmamalıdır. Bunun yanında tarafların kendi öz değerlendirmelerini yaparak gerçek anlamda güçlü ve zayıf alanlarının belirlenmesi ve bu alanların hangilerinin kardeşlik ilişkisine konu edileceğine karar verilmelidir.

Başlangıçta belirlenecek durum ve ihtiyaçların, kardeşlik ilişkisinin temelini oluşturduğu söylenebilir. Bu açıdan ihtiyaçlara karşılık verilmesi önemli bir etmendir. Öyle ki bugün kardeş şehir ilişkilerine yapılan eleştirilerin çoğunun, ihtiyaçların karşılanmaması ve amaçlara hizmet etmediği şeklinde olduğu görülmektedir. Bu nedenden ötürü kurulan birçok işbirliğinin kenara itildiği ya da askıya alındığı görülmektedir.

2.1.3.3. Ortak Seçimi

İhtiyaçlar doğru bir şekilde belirlendikten sonra sıra kardeşlik ilişkisi kurulacak tarafın/belediyenin seçilmesine gelir. Bu süreçte ihtiyaçların belirlenmesi kadar ihtiyaçları karşılayacak tarafın kararı da doğru verilmelidir. Çünkü kardeşlik ilişkisi kuracak tarafların/belediyelerin güçlü-zayıf yanları, yeterli olup olmadığı alanları açısından denklik göstermesi beklenebilmektedir. Kardeşlik ilişkilerinin kurulabilmesi için bu işbirliğine taraf olabilecekler arasında ortaklaşılan bir konunun, sorunun veya genel bir sorun etrafında ortaklaşmakta olan veya potansiyel ortaklara teklif edilebilecek bir çözüm yönteminin varlığı bir başka deyişle bir projenin varlığı aranmalıdır.[172] Kardeşlikte gerçekleştirmek istenilen amaca uygun ortak için belediyenin kendisine sorup yanıtlamanız gereken bazı sorular vardır. Aranan ortak belediye, kentsel bir bölge içinde

[172] Ümit Özcan, **Yerel Yönetimler Arasında Ortaklıklar ve Kardeş Şehir İlişkileri El Kitabı**, 2006, s.10, http://www.dapaturk.com/docs/siyasi/Kardes_Sehir_El_Kitabi_Son_Hali.pdf

yer almalı mı; nüfusu ne kadar olmalı; ekonomik yapısı, sosyal yapısı ve diğer özellikleri nasıl olmalı? Hangi ülkeden belediyelerle ortaklık kurmak amaçlarımıza daha uygundur? Bu ve benzeri sorularla olası kardeş şehrin profiline ulaşılabilir. Bu bağlamda "şu amaçla(rla) kuracağımız kardeş şehir ilişkisine uygun ortak kent şu ülkeden/ülkelerden birinden, şu büyüklükte, şu sektörlerde ileri gitmiş ama bizimle şu alanlarda bir arada hareket etmeyi isteyecek, birlikte şu bakımlardan fayda sağlayacağımız bir belediye olmalıdır" gibi bir tanımlama, kardeş şehir ilişkilerinin daha stratejik ve anlamlı bir şekilde kurulmasına katkı sağlayabilir.[173]

2.1.3.4. Kardeş Şehir İşbirliğinin Tesis Edilmesi

Amaç ve beklentilerin saptanması ve uygun ortağın belirlenmesinden sonra, kurulacak kardeş şehir ilişkisinin, hedeflenen amaçlar doğrultusunda temellendirilmesi ve kurumsallaştırılması gerekmektedir. Bu açıdan muhatap yerel birimlerin kendi ülkelerindeki yasal mevzuat çerçevesinde gerekli işlemleri tamamlayıp, gerekli resmi protokolün karşılıklı imzalanması ile kardeş şehir ilişkisi tesis edilmektedir.

Özcan; kurumsallaştırmanın sadece işbirliğinin yasal statüye kavuşturulması ile sağlanamadığını, işbirliğinin işler hale getirilmesi için gerekli organizasyonunun ve görevlendirmelerin yapılmasının, ilgili ekipman, yer vb. diğer düzenlemelerin tamamlanmasının kurumsallaşmanın ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.[174]

Hedeflenen işbirliği konusunda mutabakat sağlanıp, kurumsallaşma çerçevesinde de gerekli girişimler yerine getirildikten sonra tarafların üstlenmiş olduğu sorumlulukların uygun eylemlere dönüştürülmesi gerekmektedir. Çünkü kurulan işbirliğinde belirlenen ortak amaç ve beklentiler yolunda ilerlenirken, hedeflenen programa sadakat ve takibinin yapılması, kardeşlik ilişkisinin sağlam bir zemine oturtulması ve amaçların askıda kalmaması açısından önemlidir.[175]

[173] Özden ve Gündüz, s.22
[174] Özcan, s.38
[175] Aktulun, s.82

Açıklanmaya çalışılan tüm bu süreç, hazırlanacak bir kardeş şehir protokolünün imzalanması ile neticelenmektedir. Bir kardeş şehir protokolü hazırlanmalı ancak bu protokol hazırlanırken dikkat edilmesi gereken hususlar göz ardı edilmemelidir. Kardeş şehir ilişkisinin basit bir iyi niyet belgesi olmaması, işlevsel yararlar sağlaması için protokolde anlaşmanın kapsamını tanımlayacak bilgilere yer verilmelidir. Belirlenecek kapsam, bir çerçeve çizmeli ancak ayrıntılı ve çok özel ifadelere yer vermekten kaçınılmalıdır. Çünkü bu özel ifadelerin, kurulan ilişkinin birkaç faaliyetin dışına çıkmasına engel olabileceği gibi, her konuyu içeren çok detaylı ve kapsamlı bir protokolün de muhataplar arasındaki ilişkiyi yön verilemez bir hale getirebileceği unutulmamalıdır. Bu açıdan kardeş şehir protokolünün çizdiği çerçeve yapıcı ve yol gösterici olmalıdır.[176]

2.1.3.5. Kardeş Şehir İşbirliklerinde Başarının Anahtarı ve Eleştiriler

Kurulan kardeşlik ilişkisinde tarafların birbirlerini anlaması, iletişimde kopuklukların yaşanmaması ve ilişkinin sürdürülebilmesi açısından iletişimin önemli bir unsur olduğu açıkça görülebilir. Bu yüzden kardeşlik ilişkisi kuran taraflar, program ve projelerin devamlılığı ve sağlıklı bir şekilde hayata geçirilebilmesi için ortaklığa dâhil ettikleri birimler arasında sürekli iletişim kanalları oluşturmayı başarabilmelidir.

Başarılı bir kardeş şehir ilişkisi için dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır;[177]

- Kardeş şehir ilişkileri kısa vadeli çıkarlar için değil uzun vadeli stratejik işbirliklerini kapsayacak şekilde oluşturulmalıdır.
- Kardeş şehirler, coğrafi yapı, sosyolojik özellikler, tarihi bağlar gibi ortak özelliklere sahip olmalıdır.
- Kardeş şehir ilişkileri karşılıklı faydayı gözetecek şekilde meydana getirilmeli, muhataplar ortak faaliyetler açısından istekli olmalıdırlar.
- Kardeş şehir ilişkisi kuracak yerel yönetimler protokol aşamasına gelmeden karşılıklı ziyaretler gerçekleştirmeli ve bazı ortak projeler aracılığıyla birbirlerini tanımaya çalışmalıdırlar. Bu ortak faaliyetler kurulacak kardeş

[176] Özden ve Gündüz, s.30
[177] Pınar Ö. Meriç, "Kentler Arası İşbirliklerinde Önemli Bir Araç: Kardeş Kent İlişkisi", *İller ve Belediyeler Dergisi,* TBB, Ankara, 2012 Aralık, S.776, s.54

şehir ilişkisinin niteliği konusunda taraflara değerlendirme imkânı tanıyacaktır.
- Kurulacak kardeş şehir ilişkilerinde, özel sektör ve kamu ortaklıklarına yer verilmelidir.
- Gerçekleştirilecek kardeş şehir ilişkisi sadece yerel yönetimleri değil, sivil toplum kuruluşlarından yerel halka kadar toplumun tüm kesimlerini kapsayacak boyutta olmalıdır. Bu sayede sivil toplum ve ortak özellikler sahip yerel halkın kardeş şehir ilişkilerinin başarısına katkı yapması daha olanaklı hale gelecektir.
- Kardeş şehirlerarasında yürütülecek ortak projelere halkın katılımı sağlanarak, projelerin yaygınlaşmasına olumlu katkı yapılabilir.
- Kardeş şehir konularında faaliyet gösteren ulusal ve uluslararası ağlara üyelikler etkin faaliyet konusunda fayda sağlayacaktır.
- Yerel yönetimlerin bu konuda yetkili, ilgili birimlere ve yabancı dil bilgisine sahip nitelikli personele sahip olması gerekmektedir.

Bu unsurlara ek olarak, eğitim kurumları üzerinden gençleri ilgilendiren ortak projelerin oluşturulması, tecrübe paylaşımı sayesinde teknolojik yeniliklerin takip edilmesi, çevre sorunları, insan hakları, sosyal entegrasyon ve spor gibi güncel meseleler üzerine projelerin geliştirilmesi, veri tabanı oluşturma, envanter hazırlama ve bütçe planlama süreçlerinin titizlikle sürdürülerek kaynak oluşturmaya dönük yerel etkinliklerin düzenlenmesi ve imzalanan protokollerin süreli hale getirilerek (Ör. 5 yıl) kurulan ilişkinin işlevsizleşme riskinin ortadan kaldırılması da kardeş şehir ilişkilerindeki başarı kriterleri arasında sayılmaktadır. [178]

Yerel yönetimlerin halka en yakın hizmet üreten birimler olduğu ve faaliyetlerinin toplum tarafından doğrudan gözlemlendiği bilinmektedir. Bunun yanında yerel idarecilerin belirli süreler için hizmet ettikleri topluluk tarafından seçilmiş ve tekrar bu görevlere talip olabilecekleri düşünüldüğünde, yapılan tüm çalışmaların başarı ve memnuniyet çerçevesinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Yukarıda açıklanmaya çalışıldığı gibi kardeş şehir işbirlikleri de yerel toplulukların yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Bu faaliyetlerin başarılı olması için dikkat edilmesi gereken hususlar vardır, aksi halde işbirliği başarısız olabilir.

Kardeş şehir işbirliğinin kurulması sırasında dikkat edilmesi gereken konuların başında bu işbirliğinden muhataplarının beklentilerinin ne olduğu konusu net ve açık bir

[178] **Türk Dünyası Belediyeler Birliği Kardeş Şehirler El Kitabı**, İstanbul 2016, s.7, http://www.tdbb.org.tr/tdbb/wp-content/uploads/2016/01/kardessehirelkitabi.pdf

şekilde belirlenmiş olmasıdır. Yazılı olmayan hiçbir konuda talepkâr olunamayacağı baştan kabul edilmelidir. Bu sebeplerle taraf olunacak "Kardeşlik Protokolü" nün hazırlık aşamasında azami özen ve dikkatin gösterilmesi gerekmektedir. Sağlıklı bir kardeş şehir işbirliğinin sürdürülmesi, planlanan kardeş şehir ilişkisinin ortak özelliklere sahip kentler arsında kurularak oluşturulabileceği de unutulmamalıdır. Şöyle ki, nüfus büyüklükleri birbirine yakın, benzer konularda benzer sorunlarla mücadele eden ve statüleri birbirine denk ketler arasında kurulan kardeşlik ilişkileri sürdürülebilirlik açısından daha avantajlı durumdadır. Bunun yanında ortak protokole bağlanmış konularda, karşılıklılık ilkesi ve yükümlülükler de mutlaka belirtilmelidir.[179]

Yerel yönetimler kuracakları kardeş şehir ilişkileri ile sundukları hizmetlerin kalitesini, yönetim modellerini ve sosyo-ekonomik kalkınmayı geliştirmek adına başarılı faaliyetler gerçekleştirebilirler. Bu işbirlikleri özellikle küçük ve orta ölçekli yerel yönetimler için kalkınma sürecinde ciddi kazanımlar sağlayabilecektir. Bununla birlikte kardeş şehir işbirliklerinin bazı durumlarda iyi niyet içeren bir siyasi mesajı simgelediği, "boşa kurulan ilişkiler", "kaynakların gereksiz yere harcanması", "önceki yönetimin tercihiydi, şimdiki yönetim unuttu" gibi gerekçelerle eleştirildiği görülebilmektedir. Bu eleştirilerin yanında tüm iyi görüntüsüne rağmen kurulan ilişkilerin sürdürülebilir pratik faydalar sunmadığı, işbirliği alanlarının doğru tanımlanmaması sonucu muhatap yerel yönetimlerin karar organlarınca onaylanmış kardeşlik beratından öteye gidilemediği de görülmektedir. Uygulamada bu eleştirileri haklı çıkaracak birçok örnek mevcuttur. Oysa olması gereken, kurulan kardeş şehir işbirlikleri sayesinde yerel yönetimlerin hizmet sunum kalitesini karşılıklı olarak arttırması ve kurulan ortaklıktan fayda üretmesidir. Bununda ancak kardeş şehir işbirliklerinin tematik zeminde sektörel olarak kurulması ile mümkün olabileceği değerlendirilmektedir. İşlevsel kardeş şehir ilişkileri, işbirliği alanlarının, içeriğinin, boyutlarının ve muhatapların üstleneceği rollerin belirlenmesiyle mümkün olabilecektir.[180]

Avrupa Birliği açısından da kardeş şehir ilişkileri için eleştirel yaklaşımlar söz konusudur. Şöyle ki; kardeş şehir ilişkilerini yurttaş düzeyinde halkları birbirine yaklaştıran ve toplumların birbirlerinin gündelik yaşamlarına dair bilgi sahibi olmasına

[179] Özcan, ss.20-21
[180] Özden ve Gündüz, s.10

olanak sağlayan ve karşılıklı ön yargıların ortadan kalkmasına fırsat veren bir ilişki modeli olarak gören AB, kurulan ilişkilerin kâğıt üzerinde bırakılmayıp sürdürülmesi halinde, kardeş şehirlerin hemşerilerinin birbirlerine karşı daha yakın ve anlayışlı olabileceğini ifade etmektedir.

Bunun yanında yine AB başta olmak üzere, BM gibi birçok kurumun yerel yönetimler arasında ortak projeler yürütülmesini teşvik etmek amacıyla sundukları hibe fırsatları sayesinde farklı ülkelerdeki kurum ve kuruluşların ortak proje yapmaları, ulaşım, kültür gibi belirli uzmanlık alanlarında belediyelerin tematik ağlar kurmaları, uzun vadeli ucu açık ve yasal bir bağlayıcılığı olmayan kardeş kent protokolleri ile sürekli etkin bir kardeş kent ilişkisi sürdürmenin zorlukları, bazı durumlarda bu ilişkilerin protokol ziyaretlerinden öteye taşınmaması gibi gerçekler, yerel yönetimleri kardeş kent ilişkileri dışında farklı uluslararası ortaklıklar kurmaya yönlendirmektedir. Özellikle; Avrupa'nın önemli bir bölümünde kardeş şehir işbirlikleri dışında farklı ortaklıkların tercih edildiği görülmektedir. Örneğin; "İngiltere'deki yeni trend kardeş şehir işbirlikleri yerine uluslararası ortaklık ve işbirlikleri kurmaktır. Bu sayede, yerel yönetimler, belli amaçlar doğrultusunda, yararları tanımlanmış ve kısa vadede toplumun hizmetine sunulabilecek projeler üzerinde çalışmalar yapmayı tercih etmektedirler. Bununla birlikte; ABD ve Uzak Doğu başta olmak üzere dünyanın büyük bir bölümünde kardeş şehir işbirliklerinin önemini koruduğu da unutulmamalıdır.[181]

Kardeş şehir işbirliklerine getirilen bir başka eleştiri de, imzalan protokollerin bağlayıcılığının bulunmaması konusudur. Kardeş şehir protokolleri yerel yöneticiler eliyle, dönemin yerel meclisi tarafından onaylanmış ve imza edilmiş belgelerdir. Hatta ülkeler arası farklılıklar nedeniyle bu protokoller bazı ülkelerde merkezi yönetim tarafından da onaylanmakta olmasına rağmen yasal bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Söz konusu protokol, muhatapların karşılıklı gönüllülük esasına dayalı olarak verdiği bir söz, hatta Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyine göre bir "Kardeşlik Yemini" dir, ama muhataplar hiçbir yaptırımla karşılaşmaksızın bu akitlerinden vazgeçebilirler.[182]

[181]Clark N. (2007) Aktaran Meriç, s.53
[182] Özden ve Gündüz, s.34

2.2. Türkiye'de Kardeş Şehirler

2.2.1 Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

İkinci Dünya Savaşı'nın yıkımı sonrası Avrupa'da şehirlerin yakınlaşması sonucu farklı toplulukların birbirleriyle ilişkilerinin arttırılması için bir araç olarak yaygınlaşmaya başlayan kent eşleşmeleri (*Town Twinning*) 1980'lerden itibaren Avrupa Birliği (AB) tarafından özel bir önem atfedilerek desteklenmektedir. Türkiye'de genel olarak kardeş kent uygulamaları olarak adlandırılmakta olan kent eşleşmeleri, çok yaygın olmamakla birlikte hemen tüm belediyelerimizce bilinen ve istenen bir işbirliği türüdür. 1990'lı yıllardan itibaren gelişme gösteren Türkiye'deki belediyelerin dünyanın çeşitli bölgelerindeki yerel yönetimler ile kurdukları kardeş şehir ilişkileri günümüzde önemli bir seviyeye ulaşmış durumdadır.[183]

Kardeş şehir işbirliklerinin uluslararası ilişkilerin önemli bir öznesi haline gelmesiyle birlikte, sayılarının giderek arttığı gözlenmektedir. Ülkemizde 1960'lı yıllarda başlayan kardeş şehir ilişkilerinde özellikle 2000'li yıllardan sonra büyük oranda artış yaşandığı görülmektedir. Kardeş şehir ilişkilerinin birinci uygulayıcısı durumundaki belediyelerde bu konu ile ilgili özel birimlerin kurulması, bu birimlerde istihdam edilen personellerin yurt dışı ilişkilerine katkı sağlayacak niteliklere sahip olmaları, kardeş şehir işbirliklerinin ulusal ve uluslararası birlikler-kuruluşlar tarafından desteklenmesi bu rakamsal artışın gerekçesi olarak sayılabilir.[184]

Ülkemizdeki kardeş şehir işbirlikleri dönemsel açıdan incelendiğinde 1980 – 1990 yılları arasında kurulan ilişkilerin ticari amaçlı faaliyetler olduğu görülür. Bu tespitin en iyi örneklerinden birinin "Karadeniz Ekonomik İşbirliği" (KEİ) olduğu değerlendirilmektedir. Birliği kurma fikri, Doğu Avrupa ülkeleri ve Sovyetler Birliği tarafından 1980'li yılların sonlarında oluşturulmuştur. Karadeniz Havzası'ndaki birçok ülkenin katılımıyla hızlı bir gelişme gösteren birlik, Türkiye'nin girişimleri sonucu ilk Ankara'da toplantısını gerçekleştirmiştir. TÜBİTAK (2014)'e göre; 1992 yılında 11 ülkenin katılımı ile kurulan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (*Black Sea*

[183] Oktay, s.17
[184] Akman, Türkiye'de Kardeş Şehir Uygulamalarının Dört Büyükşehir Belediyesi Üzerinden Nitel Bir Analizi, s.232

Economic Coorperation) amacı; "bölgedeki barış ve istikrar ortamının korunması ve üye ülkeler arasında politik ve ekonomik alanda işbirliği ve uyumun arttırılmasıdır".[185]

Anılan dönemde Sovyetler, hammadde ve enerji kaynaklarının fazlalığından dolayı savunma sanayisine yatırım yaparken, gerekli insani ihtiyaçlara cevap verebilecek ürünlerin üretimi konusunda yetersiz kalmaktadır. Türkiye ise gıda ve hammadde zenginliğine sahip durumdadır. Bunun yanında Sovyetlerdeki birçok Türk Cumhuriyeti de iki ülke arasındaki olası işbirliklerinin karşılıklı menfaatlere hizmet etmesine olanak sağlıyordu. Böylece KEİ'nin kurucu üyeleri Türkiye, Sovyetler Birliği, Romanya ve Bulgaristan olmuştur. Sonraki dönemde Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna birliğe katılmıştır. KEİ'nin başlangıç hedefleri olarak serbest ekonomi ve ekonomik işbirlikleri görülse de, zamanla Karadeniz Bölgesi'nde refah, barış, yardımlaşma ve işbirliğinin hedeflendiği görülmektedir. Benzer ilişkiler 1990'lı yılların sonlarında Orta Asya Türk Devletleriyle kurulan kardeş şehir ilişkilerinde de görülmektedir. Bunun yanında 1982 yılında Cidde de Arap Kentleri Örgütü ve Marmara Boğazları Belediyeleri Birliği arasında imzalan "Dostluk ve İşbirliği Sözleşmesi" (*Arab Towns Organisation- ATO*) Arap ve Türk kentleri arasındaki dostluk ilişkileri ve bilgi paylaşımlarının gelişmesi için atılan bir adımdır.[186]

Bölgesel işbirliği oluşturmayı hedefleyen KEİ'nin raporlarında, yerel seviyede siyasi destek, bölgesel işbirliğinin başarısının başlıca unsurlarından biri olarak belirtilmekte ve yerel yönetimlerin diplomasi ve işbirliği yoluyla, toplumlar arasında diyalog ve barışı oluşturmak için entegre tutumlar geliştirmesinin önemine vurgu yapılmaktadır. Yerel yönetimler arasındaki deneyim ve bilgi alış verişi, hoşgörü, dostluk ve karşılıklı anlaşmayı güçlendiren ortak etkileşime önemli oranda katkı sağlayan bir unsur olarak görülmektedir.[187]

Kardeş şehir ilişkilerinin ulusal politikaların iki ülke arasındaki ilişkileri kopardığı dönemlerde bir diplomasi aracı olarak kullanılmasına yönelik örnekler ülkemizde yaşanmıştır. İlk olarak Lefkoşa Türk Belediyesi ile Rum Belediyesi arasında 1978'de başlayan ve günümüze süregelen işbirliği gösterilebilir. 1978'de ortak kanalizasyon

[185] Aktulun, s.71
[186] Aktulun, s.72
[187] Oktay, s.13

oluşturma amacıyla başlayan işbirliği, 1979'da imzalanan ortak imar planı anlaşmasıyla devam etmiştir. Bugün dahi, Kıbrıs görüşmelerindeki tüm zikzaklara rağmen iki belediye, "Haspolat Atıksu Arıtma Tesisi'nin" inşası için birlikte çalışmakta ve şehir master planı çalışmalarını ortaklaşa yürütmeye devam etmektedirler.[188] Bu bağlamada bir başka örnekte; 1995 Yılında Türkiye ile Yunanistan arasında Kardak krizi nedeniyle, savaş nutuklarının atıldığı bir dönemde, Türkiye ile Yunanistan arasında ilk kardeşlik Barış Antlaşması, Karadeniz Ereğli ile Yunanistan'ın Hydra Belediyesi arasında gerçekleştirilmiştir.[189]

Ülkemizdeki kardeş şehir ilişkilerine etkisi olduğu düşünülen bir başka gelişme de, Türkiye'nin de üyesi bulunduğu Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin imzaya açtığı iki temel düzenlemedir. Bu düzenlemeler; "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı" ve "Yerel Topluluklar ve Yerel Yönetimler Arasında Sınır Ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi" dir. Sınırötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi olarak adlandırılan sözleşme, Avrupa Konseyi Danışma Meclisi tarafından "yerel yönetimler arasında işbirliği" ana fikri ile oluşturulmuştur. Ulusal sınır bölgelerinin her iki tarafındaki belediye ve bölge yönetimleri arasında işbirliğini öngören, sınırlarda bölgesel planlama, ekonomik kalkınma ve çevrenin korunması gibi model düzenlemeleri içeren sözleşmede yer alan fikirler iki temel ilkeye dayandırılmaktadır;

> -ulusal mevzuatın sınırötesi ilişkileri önleyici hükümlerinin kaldırılmasının mümkün olduğu kadar sağlanması,
>
> -yerel yönetimlere sınırötesi işbirliği için uygun imkânların temini ve bu amaçla idari kurallarda mümkün olabilecek esnekliğin sağlanması[190]

Avrupa Konseyi çerçevesinde 21 Mayıs 1980 tarihinde Madrid'de imzaya açılan ve bu nedenle "Madrid Sözleşmesi" olarak da ifade edilen, "Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arası Sınırötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi", 4 ülke onayı ile 22 Aralık 1981 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Türkiye tarafından 4 Şubat 1998 tarihinde, "bildirimde bulunulacağı" kaydıyla imzalanmıştır. 2000 tarihli ve 4517 sayılı Kanun ile Sözleşmenin,

---

[188] Demirtaş, s.157

[189] http://www.kdzeregli.bel.tr/index.php/feature/kurum-hakkinda/kardes-kentlerimiz (Şubat 2018)

[190] Yusuf Erbay ve Zerrin Yener, "Sınırötesi İşbirliği: Türk Yerel Yönetimleri İçin Yeni Bir Açılım", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 1998, Cilt.7, S.2, s.18

Türkiye'nin diplomatik ilişkisi bulunan ülkelerin yerel yönetimleri ile kurulacak işbirliği bakımından ve sadece Türkiye'deki özel idareler, belediyeler, köyler ve bu amaçla kurulmuş mahalli idare birliklerinde, uygulamanın geçerli olduğu bildirilerek onaylanmıştır.[191]

Türkiye'de yerel yönetim anlayışının değişmesinde bir kilometre taşı olarak kabul edilen 'Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda yerel yönetimlere ulusal ya da uluslararası boyutlarda başka yerel yönetimlerle işbirliği yapma ya da birlikler kurabilme hakkı tanınmış bulunmaktadır.[192] Avrupa Konseyi tarafından 1985 yılında kabul edilen ve demokrasinin gelişimi ve yerleşmesi için güçlü yerel yönetimlerin varlığına duyulan ihtiyaçtan bahisle, güçlü yerel yönetimlerinde ancak mümkün olduğu seviyede özerk ve üstün yetkilere sahip olması gerektiği fikrinden hareketle hazırlanan; "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı"[193] 10. Maddesinde yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileri ile ilgili olarak aşağıdaki prensipleri belirlemiştir. Madde hükmü şöyledir:

> "Yerel Makamların [yönetimlerin] Birlik Kurma ve Birliklere Katılma Hakkı:
>
> Yerel makamlar [yönetimler] yetkilerini kullanırken, ortak ilgi alanlarındaki görevlerini yerine getirebilmek amacıyla, başka yerel makamlarla [yönetimlerle] işbirliği yapabilecekler ve kanunlar çerçevesinde birlikler kurabileceklerdir.
>
> Her devlet, yerel makamların [yönetimlerin] ortak çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi için birliklere üye olma ve uluslararası yerel makam [yönetim] birliklerine katılma hakkını tanıyacaktır.
>
> Yerel makamlar [yönetimler], kanunla muhtemelen öngörülen şartlar dâhilinde, başka devletlerin yerel makamlarıyla [yönetimleriyle] işbirliği yapabilirler".

Yerel idarelerin güçlendirilmesi, özerkliklerinin savunulması, yerinden yönetim ve demokrasi ilkelerine dayanan bir Avrupa'nın kurulması düşüncesi ile hazırlanan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, ülkemizde kabul edilirken ilk başta yerel yönetimlerin yurt dışı ilişkilerini kapsayan 10. maddenin ilgili fıkraları üzerinde çekince konulmuş ancak küreselleşme sürecinin hız kazanmasına paralel olarak değişen merkez-

[191] Toprak, 21.Yüzyıla Başlarken Türkiye'de Uzlaşmacı ve Çatışmacı Değerler, Editörler; Zerrin Toprak, Mehmet Emin Köktaş, Gökhan Tenikler, Avrupa Konseyinde Sınırötesi İşbirliği Stratejileri Açılımında Sınır ve Sınırötesi Komşularımıza Bakış", İzmir Yerel Gündem 21 Yayını, 2004, İzmir, s.2
[192] Keleş, s.95
[193] https://www.ab.gov.tr/files/haberler/2011/yerel_yonetimler_ozerklik_sarti.pdf, (Şubat 2018)

yerel algısı bağlamında gerçekleştirilen reformlar çerçevesinde 2005 yılında yürürlüğe giren "5393 Sayılı Belediye Kanunu" sonucu, resmi olarak olmasa da koyulan çekincelerin fiilen ortadan kalktığı değerlendirilmektedir.[194]

Kardeş şehir işbirlikleri birbirinden farklı kültürler yanında, Türk Cumhuriyetlerindeki işbirliklerinde olduğu gibi, yakın kültürler arasında zaman içinde azalmış ilişkilerin tekrar gelişmesinde de önemli bir role sahiptir. Türk belediyelerinin Türk Cumhuriyetleri'ndeki şehirlerle olan ilişkileri 1990'lı yıllarda başlamış ve 2000'li yıllarda artan oranda gelişme göstermiştir.[195] Bu dönem aynı zamanda AB projesinin hızlanması ve Demir Perdenin yıkılıp Batı Avrupa ile bütünleşme sürecine girilmesini ve bu sayede kardeş şehir ilişkilerinin yeni bir ivme kazanmasına sebep olmuştur. Bunun yanında kurulan dostluk ilişkilerinin kültürel yakınlaşma, yeniden tanışma boyutuna da genişlediği görülmektedir. Benzer ilişkilerin ülkemizde de özellikle 90'lı yıllarda Bulgaristan, Romanya, Azerbaycan, Gürcistan ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ülkelerinin şehirleri ile kurulan kardeş şehir ilişkilerinde karşımıza çıkmaktadır.[196]

Demirtaş da, Türkiye'de yerel yönetimlerin dış ilişkilerinin analizini yaptığı çalışmasında süreci şu sebeplere bağlamaktadır;[197]

> "1990'larda Türk dış politikasının dış dinamikler nedeniyle manevra alanının genişlemesi, Türki Cumhuriyetlerle kardeş şehir ilişkileri geliştirilmesi yoluyla yerel yönetimler üzerinde hissedilmişse de, 2000'ler bu sürecin ciddi anlamda ivme kazandığı dönemdir. Türkiye'de belediyelerin uluslararası faaliyetlerinin yeni yüzyıla girerken üç nedenden dolayı artmaya ve çeşitlenmeye başladığını savunmaktadır. Birincisi, hem küreselleşmenin etkileri hem de Türkiye'nin AB'yle ilişkilerinin gelişmesi sonucunda belediyelerin proje başvurusu yapma olanaklarının ortaya çıkması; İkincisi, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kendi [hükümetin] dış politikasına hizmet etmesi amacıyla yerelin küresel ufkunun açılmasına imkân tanıması; Üçüncüsü de Türkiye'nin artan gayri safi milli hasılasının yerel yönetimlerin bütçeleri üzerindeki olumlu etkisidir".

Türkiye'nin AB müzakere süreci ile birlikte Balkan kentleri yerel yönetimleri ile arasındaki ilişkilerin yönü ve seyri açısından önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Hem

---

[194] N. Yücel Batmaz, "Yerel Yönetimlerin Üye Oldukları Uluslararası Kuruluşlar Üzerine Bir Değerlendirme: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği", *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, Ankara, 2016, 51, (1): ss.103-128

[195] Oktay, s.14

[196] Özden ve Gündüz, s.13

[197] Demirtaş, s.160

küreselleşmenin etkisi hem de AB süreci ile birlikte yapılan reformlar ve tüm dünyada etkili olan yerelleşme politikaları ile birlikte yerel yönetimlerin görev, yetki ve hizmet yönünden etkilerinin arttığı görülmektedir. Hem tarihsel hem de kültürel anlamda bağların güçlü olduğu Balkan ülkeleri ile Türkiye'deki belediyelerin işbirliği imkânlarının ve oluşturulan yerel ağların giderek geliştiği gözlenmektedir. Bu ülkelerden Bulgaristan, Yunanistan, Hırvatistan ve Romanya aynı zamanda AB'ye üye ülkeler arasındadır. Dolayısıyla AB'nin yerel yönetimler alanında hazırlamış olduğu antlaşmalar ve çeşitli düzenlemeler özellikle AB üyesi ülkeleri ve Türkiye gibi AB ile müzakere sürecinde olan ülkeleri etkilemektedir.[198]

Kardeş şehir işbirliklerinin niteliği ve içeriği konusunda 9 Eylül Üniversitesi tarafından 2003 yılında yapılan bir araştırmaya göre; ülkemizde yabancı şehirler ile kurulan kardeşlik ilişkilerinde sosyo-kültürel nedenlerin, çevre duyarlılığı ve temel belediyecilik hizmetleri gibi konuların üstünde olduğu ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle, yurt dışı işbirliklerinde kültürel faaliyetleri ilerletmek amacıyla sınır ötesi işbirliğine gidildiği görülmektedir. Araştırmaya katılan yerel yöneticiler ve mülki idare amirleri, yurtdışı kardeş şehir ilişkilerine destek verme sebeplerini önem sırasına göre şöyle sıralamaktadırlar;

-Sosyal ve kültürel işbirliği
-Bilgi ve Teknoloji transferi ve karşılıklı destek
-Farklı kesimlere yönelik ortak faaliyetler
-Belediye hizmetleri ile ilgili gelişmeler
-Çevre sorunları… Vb.[199]

Türk belediyelerin Avrupalı belediyelere göre daha az oranda kardeş şehir işbirliklerine yöneldikleri, işlevsel ve sürdürülebilir işbirliklerinin ise sınırlı sayıda olduğu değerlendirilmektedir. 2007 yılında yapılan bir incelemede Türk belediyelerinin kardeş şehir işbirliklerini daha çok, eğitim, spor ve kültür alanındaki toplumlar arası ilişki

[198] Özcan Sezer ve Tuğçe Bayram, "Yerel Yönetimler Arası İşbirliğini Geliştirmede Yerel Ağların Önemi: Balkan Ülkeleri Yerel Yönetimleri ile İşbirliğini Geliştirme Potansiyeli", 1**. Karadeniz ve Balkan Ekonomik ve Politik Araştırmalar Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Eylül 2014, s.94
[199] Toprak 2004'ten Aktaran Zengin, s.90

olarak yürüttüğü, kurulan ilişkilerin geçici temeller üzerine kurulması sonucu sürdürülebilir işbirliklerinin gerçekleştirilemediği tespit edilmektedir.[200]

Ülkemizde sıklıkla görülen kardeş şehir ilişkilerinin tesadüfi gerekçelerle kuruluyor olması gerçeği, bu ilişkilerin kuruldukları hızla son bulması, atıl duruma bırakılması veya beklenen verimin alınamaması sonucunu da beraberinde getirmektedir. Belediyelerimizin uluslararası açılım ihtiyacı ile başvurduğu bir yöntem olan belediyeler arası kardeş kent uygulamalarında son yıllarda sayısal anlamda ciddi mesafeler kat edilmiş olmakla birlikte, kardeş şehir ilişkilerinin yalnızca belli bölgelerdeki belli belediyeler eliyle oluşturulduğu görülmektedir.[201]

2.2.2 Yasal Mevzuat ve Genelgeler

Belediyelerin yurt dışı ilişkilerinde kardeş şehir ilişkileri önemli bir yer tutmaktadır. Bir belediyenin yurt dışından aynı ülkeden veya farklı ülkelerden birden fazla şehir ile kardeş şehir ilişkisi kurmasını engelleyen herhangi bir hukuki düzenleme bulunmamaktadır. Ülkemizde belediyelerin yurt dışı ilişkilerinin (kardeş şehir işbirlikleri açısından) hukuki dayanağını, 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun oluşturduğu söylenebilir.[202]

5393 sayılı Belediye Kanunu: İlgili kanunun belediyelerin uluslararası ilişkilerine ilişkin düzenlemeleri içeren "Yurt Dışı İlişkiler*"* başlıklı 74. maddesi şu şekildedir;

> "Belediye, belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara, kurucu üye veya üye olabilir.
>
> Belediye bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahallî idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilir veya kardeş kent ilişkisi kurabilir.

[200] Özden ve Gündüz, s.14
[201] Özcan, s.36
[202] H. İbrahim Buldaş, **Belediyelerin Yurtdışı İlişkileri**, http://ideyonetisim.com.tr/makaleler/h_i_buldas_byi.html, (Mart 2018)

> Bu faaliyetlerin, dış politikaya ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürütülmesi ve önceden İçişleri Bakanlığının izninin alınması zorunludur."

Yine aynı kanunun, Belediye Meclisinin görev ve yetkilerinin düzenlendiği 18/p maddesinde ise;

> "Yurt içindeki ve İçişleri Bakanlığının izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahallî idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına; kardeş kent ilişkileri kurulmasına; ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesine; bu çerçevede arsa, bina ve benzeri tesisleri yapma, yaptırma, kiralama veya tahsis etmeye karar vermek." hükümleri yer almaktadır.[203]

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu: Söz konusu kanunun büyükşehir, büyükşehir ilçe ve ilk kademe belediyelerinin yurt dışı ilişkilerine dair herhangi bir düzenlemesi yoktur. Ancak bunun yanında "Diğer Hükümler" başlıklı 20. maddesinde geçen: "Belediye Kanunu ve diğer ilgili Kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümleri ilgisine göre büyükşehir ve ilçe belediyeleri hakkında da uygulanır."[204] hükmü gereğince, yukarıda geçen 5393 sayılı Belediye Kanununun ilgili maddesi, büyükşehir, büyükşehir ilçe ve ilk kademe belediyeleri hakkında da uygulanmaktadır.

1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanunu: İlgili Kanunun "Milletlerarası temas, müzakere, akit yetkisi" başlıklı 1. Maddesinin 1. bendinde;

> "Milletlerarası Hukuk ve Anayasa gereğince Cumhurbaşkanının ve Başbakanın yetkileri saklı kalmak kaydiyle, Türkiye Cumhuriyetinin yabancı devletlerle, bunların temsilcilikleri ve temsilcileri ile milletlerarası kurullarla, bunların temsilcilikleri ve temsilcileri ile müteakip bentler ve maddeler hükümleri saklı kalmak kaydiyle, temas ve müzakereleri Dışişleri Bakanlığı eliyle, ilgili bakanlıklarla işbirliği yapılmak suretiyle yürütülür ve yabancı devletler ve milletlerarası kurullarla Anayasa'nın 65 inci maddesi anlamındaki milletlerarası antlaşmaları da, yine diğer bakanlıklarla işbirliği dâhilinde aynı Bakanlık eliyle yapılır. Statülerinde, üyelerinin ve ortaklarının belli bir bakanlık veya merci vasıtasıyla muamelatta bulunacağı belirtilen milletlerarası kurullarla, bunların temsilcilikleri, temsilcileri ve sair mercileriyle yapılacak temaslar,

[203] 5393 Sayılı Belediye Kanunu, http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf (Mart 2018)

[204] 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf (Mart 2018)

müzakereler ve milletlerarası antlaşmalar, Dışişleri Bakanlığı ve diğer ilgili bakanlıklarla işbirliği dâhilinde, sorumlu bakanlık veya merci eliyle yapılır".

Hükümleri yer alırken, aynı maddenin 6. bendinde ise;

"Genel ve katma bütçeli bakanlık, daire ve kuruluşların, mahalli idarelerin, kamu iktisadi teşebbüslerinin, özel kanunla kurulmuş olan bankaların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış olanların, yabancı Devlet büyükelçilik, elçilik, başkonsolosluk, konsolosluk, fahri başkonsolosluk ve fahri konsoloslukları ve sair misyonları ile ve milletlerarası kurullar temsilcilikleri ve misyonları ile ve bunlara bağlı müşavirlik, ataşelik, büro ve sair mercilerle temasları, milletlerarası hukuk kurallarına ve usullerine uygun olarak yapılır. Bu temaslardan Dışişleri Bakanlığına bilgi verilir. Yukardaki fıkrada yazılı bakanlık, daire, kuruluş, idare, teşebbüs, banka ve derneklerin dış temaslar için Türkiye Cumhuriyetini temsil yetkisine sahip olmaksızın resmi görevle veya 1 inci bentte yazılı antlaşmalar dışında kalan sözleşmeleri Türk Devleti adına yapmak üzere Türkiye dışına çıkacak mensupları, Türkiye dışına çıkmadan önce Dışişleri Bakanlığı ile temas ederler; dışardaki görevleri süresince en yakın Türk diplomatik temsilciliği veya konsolosluk heyeti ile irtibatlarını muhafaza ederler ve bu gibi dış temasların cereyanı ve sonucu hakkında Dışişleri Bakanlığına bilgi verilir."[205]

Hükümleri bulunmaktadır.

Buna göre mahalli idarelerin yabancı ülke mahalli idareleri ile münasebetleri ve kardeş şehir gibi ilişkiler kurma işlemlerinin İçişleri Bakanlığı aracılığı ve Dışişleri Bakanlığı kanalı ile yürütülmesi gerekmektedir.[206]

Yukarıda açıklanmaya çalışılan Kanun maddeleri yerel yönetimlerin kardeş şehir ilişkilerini kurarken izlemesi gereken yasal süreç olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca 5216 ve 5393 sayılı Kanunların uygulanmasında tereddüt edilen hususlarla ilgili bazı konuların açıklığa kavuşturulması için İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan genelgeler bulunmaktadır. Bu genelgeler; 20.06.2005 tarih ve 2005/65 sayılı genelge ve 20.06.2006 tarih ve 2005/62 sayılı genelgelerdir.

[205] 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanunu http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1173.pdf (Mart 2018)
[206] Buldaş,

20.06.2005 tarih ve 2005/36 sayılı genelge: İlgili genelgenin "Yurt Dışı İlişkiler" başlıklı kısmında şu hükümler geçmektedir;

> "Belediyeler, belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara kurucu üye veya üye olmada veya yabancı mahallî idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirmede veya kardeş kent ilişkisi kurmada Bakanlığımızdan önceden izin alacaklar ve aşağıda belirtilen bilgi ve belgelerle müracaat edeceklerdir:
>
> a) Yurt dışındaki bir belediye ile kardeş kent ilişkisi kurulmasında ilgili belediye meclisinin kararı, kardeş kent ilişkisi kurulacak olan kent hakkında bilgi ve kardeş kent ilişkisinden beklenen faydaların neler olduğu, kardeş kent ilişkisi kurulurken kardeş kent protokolleri de imzalanacaksa ilgili protokollerin metni.
>
> b) Uluslararası kuruluşlara üye olunacaksa, ilgili belediyenin meclis kararı, üye olunacak uluslararası kuruluşun ana statüsünün tam metni ile tasdikli Türkçe çevirisi, üyelikten beklenen faydalar, üyelikte bir katılım payı veya aidat ödenecek ise miktarı ile belediyenin en son kesin hesap özeti.
>
> c) Uluslararası kuruluşlarla birlikte eğitim ve kültür faaliyetleri yürütülmesi ve festivaller düzenlenmesi halinde, uluslararası kuruluş hakkında bilgi ve ilgili belediyenin meclis kararı.
>
> Belediye başkanları ve belediyeyi temsil eden heyetler, yurt dışındaki faaliyetlerinin devletin dış politikasına ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürüteceklerdir. Ayrıca yurtdışına çıkış amacı, süresi ve program hakkında Bakanlığımıza iletilmek üzere önceden ilgili valiliğe bilgi verilecektir.
>
> Yurt içindeki belediyeler arasında kardeş kent ilişkisi ilgili belediyelerin karşılıklı meclis kararları ile kurulabilecektir".[207]

Yine yerel yönetimlerin yurtdışı ilişkileri ile ilgili pratikte karşılaşılan farklılıkların ve tereddütlerin giderilmesi, yurtdışı ilişkilerde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar ve ilişkiye dayanak belgeler hakkında bilgi vermesi amacıyla yayınlanan bir diğer genelgenin "yurt dışı ilişkiler" başlıklı kısmında şöyle denilmektedir;

20.06.2005 tarih ve 2005/62 sayılı genelge:

> "Belediyelerin seçilmiş ve atanmış personelinin yurtdışı görevlendirilmelerinde uyulacak esaslar ilgi genelgelerimizle

[207] Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, http://www.migm.gov.tr/2005genelge, (Mart 2018)

belirlenmiştir. Ancak son günlerde Dışişleri Bakanlığı ve valiliklerimizden alınan yazılardan yurtdışı görevlendirmelerde bu esaslara uyulmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, yurtdışı görevlendirmelerde aşağıdaki esaslara uyulması gerekli görülmüştür.

1. Belediyeler bütçelerinden kendi görev ve hizmet konuları dışında harcama yapılamayacağından, görev ve hizmetle ilişkisi olmayan konular için yurtdışı görevlendirme yapılmayacaktır.

2. Görevlendirmeler; azami tasarruf ilkelerine uygun olarak, asgari sayıda personel ve asgari süreler için yapılacaktır.

3. Görevlendirmeler için belediye meclisinden karar alınacaktır.

4. Toplantı, kongre, seminer, panel vb. organizasyonlara katılmak için görevlendirilen personelde katılım için gerekli olan, yabancı dil bilgisi ve nitelikler aranacaktır.

5. Kamu kurum ve kuruluşları, Belediye birlikleri ve "kamuya yararlı dernek" statüsünde bulunan mahalli idare dernekleri dışındaki kişi, dernek, şirket, vakıf vb. kuruluşlar tarafından kurs, seminer, inceleme gezisi vb. adlarla yurtdışında düzenlenen programlar için personel görevlendirilmeyecek, harcırah ödenmeyecektir

6. Toplantı, kongre, seminer, panel, vb. organizasyonlar ile kardeş şehir ilişkileri nedeniyle görevlendirilmelerde, organizasyonu düzenleyen kuruluş (Belediye, belediye birliği veya uluslararası kuruluş vb.) veya resmi makamlar tarafından yapılmış davet yazıları aranacaktır.

7. Yurtdışı görevlendirmeler ve temaslar hakkında belediye meclisine ilk toplantıda bilgi verilecektir.

8. Görevlendirilen personele 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre harcırah (yol+yevmiye) giderleri dışında herhangi bir ödeme yapılmayacaktır.

9. Organizasyonu düzenleyen kuruluşa (var ise) herhangi bir ad altında (eğitim giderleri, hizmet satın alınması, konaklama ücreti, rehberlik ücreti vb.) ödeme yapılması mümkün değildir.

10. Görevlendirilen personelle birlikte yurtdışına çıkan eş ve çocuklar için Belediye bütçesinden herhangi bir ödeme yapılması mümkün değildir.

11. Belediye bütçesinden ödeme gerektiren veya gerektirmeyen her türlü yurtdışı görevlendirilmelerde yukarıda sayılan usul ve esaslara uyulacak ve yurtdışına çıkışın amacı, süresi ve program hakkında Bakanlığımıza iletilmek üzere önceden ilgili valiliğe bilgi verilecektir.

12. Belediye başkanı ve diğer personelin görev dışından yurtdışına çıkışlarında da ilgili valiliğe bilgi verilecektir.

> Belediye başkanları ve belediyeyi temsilen giden heyetler yurt dışındaki faaliyetlerini devletin dış politikasına ve uluslararası antlaşmalara uygun olarak yürüteceklerdir. Yurt dışına giden belediye görevlileri Bakanlığımızca Dışişleri Bakanlığına bildirilecektir. Bu çerçevede; belediye adına yurt dışına gidecek heyetlerin ziyaret ettikleri ülkelerdeki dış temsilciliklerimize, mümkünse ülkeye varışlarını müteakip, bir nezaket ziyareti gerçekleştirmelerinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.
>
> Dış temsilciliklerimizden önceden mutabakata varılanlar haricinde, resepsiyon, tercüman ve mihmandar tahsisi, randevu temini gibi dış temsilciliklerimizin imkânlarını aşabilecek taleplerde bulunulmayacak; özel nitelikli ziyaretlere dış temsilciliklerimizin ismini kullanarak resmi hüviyet kazandırılmaya çalışılmayacaktır.
>
> Ayrıca, yurt dışında bulunulduğu sürece olumsuz imaj ve değerlendirmeye yol açabilecek tutum ve davranışlara meydan vermeyecektir.
>
> Bu konuda Bakanlığımızca yayınlanan ilgi genelgelerin bu genelgeye aykırı hükümleri geçersizdir. Bilgilerinizi ve uygulamanın bu esaslara göre yürütülmesi için gereğini rica ederim".[208]

Aslında bizim için ilk genelgenin muhtevası daha fazla anlam taşımaktadır. Ancak ikinci genelgenin ilk genelgeye atıfta bulunması ve aykırı hükümlerin kaldırıldığının belirtilmesi ikinci genelgenin de incelenmesini gerekli kılmıştır.

Türkiye'de son yıllarda yaşanan olağanüstü gelişmeler neticesinde tüm kamu kurumlarının yurtdışı ilişkilerini ilgilendiren bir Başbakanlık genelgesi (2017/4) ve yerel yönetimlerin yöneticilerinin ve temsilcilerinin yurt dışı çıkışlarını ilgilendiren Olağanüstü Hal kapsamında İçişleri Bakanlığınca yayınlanan (2016/E.22836) bir genelge yayınlanmıştır.

Anılan Başbakanlık genelgesinin konusu; "Yurt Dışında Yürütülen Faaliyetlerde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar" olarak belirlenirken, ilgili genelgede şu hususlara değinilmektedir.

> "Ülkemizin küresel çapta faaliyetler yürüten önemli bir aktör olması ve iletişim kanallarındaki çeşitlilik ve kolaylık nedeniyle, kamu kurum ve kuruluşlarının yabancı muhataplarıyla temaslarında ve

[208] MİGM, http://www.migm.gov.tr/kurumlar/migm.gov.tr/GENELGELER/2005_62%20genelge.pdf (Mart 2018)

uluslararası örgütler ile forumlarının etkinliklerine katılımlarında büyük bir artış yaşanmaktadır. Deruhte ettiği görevin gereği ve tabii bir neticesi olarak; ülke ilişkileri bakımından derin bir tecrübe sahibi olan ve ülkeleri çok yönlü izleyebilen Dış İşleri Bakanlığınca, ülkelerin hassasiyetleri daha net bilinmektedir.

1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanunun birinci maddesinin "Türkiye Cumhuriyetinin yabancı devletlerle, bunların temsilcilikleri ve temsilcileri ile milletlerarası kurullarla, bunların temsilcilikleri ve temsilcileri ile müteakip bentler ve maddeler hükümleri saklı kalmak kaydıyla, temas ve müzakereleri Dışişleri Bakanlığı eliyle, ilgili bakanlıklarla işbirliği yapılmak suretiyle yürütülür" hükmü gereğince; tüm kamu kurum ve kuruluşları, sürekli veya geçici olarak yurt dışına gönderilen görevlileri aracılığıyla gerçekleştirecekleri temasları ile çeşitli vesilelerle ülkemize davet etmeyi öngördükleri kişiler hakkında evvelce Dışişleri Bakanlığıyla işbirliği ve koordinasyon içinde hareket edeceklerdir.

Keza dış politikamızı ilgilendiren konularda üst düzey zevat tarafından kamuoyuna yapılacak açıklamalar öncesinde Dışişleri Bakanlığı, Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı ile koordine halinde olunacaktır."[209]

İfadelerine yer verilerek yurt dışında yürütülen faaliyetlerde dikkat edilmesi gereken hususlar açıklanmaya çalışılmıştır.

Yukarıda bahsi geçen İçişleri Bakanlığının "Yurtdışına Çıkışlar" konulu genelgesinde ise;

"Vatandaşlarımızın olağanüstü hal döneminde ihtiyaç duyduğu hizmetlerin sürekliliği sağlanması gözetilerek ve tasarruf tedbirleri kapsamında yurtdışına çıkışlardan önce;

-Büyükşehir, il ve ilçe belediye başkanları Bakanlığımızdan,

-Belde belediye başkanları, belediye meclis üyeleri ve il genel meclis üyeleri ise il valisinden, yazılı izin alacaklardır."[210]

Hükümlerine yer verilmektedir.

Yerel yönetimlerin yurtdışı ilişkilerine dair yapmış olduğumuz mevzuat incelemesinden de anlaşılacağı gibi, ülkemizde yerel yönetimlerin yurtdışı ilişkilerinde (en azından konumuz gereği olan kısım açısından) ciddi bir bürokrasi ve merkezi vesayet

[209]Başbakanlık Genelgesi (2017/4), http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/03/20170316-37.pdf (Mart 2018)
[210]İçişleri Bakanlığı Genelgesi (2016/E.22836), http://web.mihder.org.tr/wp-content/uploads/2016/10/genelge-2.png (Mart 2018)

ile karşı karşıya kaldığı anlaşılmaktadır. Olağan dönemlerde yürürlükte olan kanunların dezavantajlarını tespit etmenin yanında, bir de içerisinde bulunduğumuz olağanüstü dönemler ve getirdiği zaruri değişiklikler kat edilmesi gereken çok mesafe olduğunu göstermektedir. İlerleyen bölümlerde yerel yönetimlerin yurt dışı ilişkilerine dair (olağan dönemler için) çözüm önerilerine yer verilecektir.

2.2.3 Sayılarla Türkiye'de Kardeş Şehirler

Kardeş şehir işbirliklerine dair ülkemizde geçerli olan yasal mevzuat yukarıda açıklanmıştı. Bu kısımda 2017 yılı verileri üzerinden Türkiye'deki kardeş şehir ilişkilerinin sayısal açıdan bir değerlendirilmesi yapılmaya ve 2009 yılı verileri için yapılmış bir analiz ile üzerinden geçen süredeki artışın işaretleri okunmaya çalışılacaktır.

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (MİGM) 2017 yılı verilerine göre;[211] Türkiye'de yerel düzeyde 1632 uluslararası işbirliği bulunmaktadır. İller bazında bir değerlendirme yapıldığında, toplam kardeş şehir ilişkilerinin 81 ilin 72'sine dağıldığı, ilk beş sıranın, İstanbul (298), İzmir(149), Ankara (135), Bursa (117) ve Antalya (85) olarak belirlendiği, yalnızca bir kardeş şehir ilişkisi olan illerimizin ise; Artvin, Bingöl, Hakkâri, Muş, Siirt, Tunceli, Aksaray, Bayburt ve Batman olduğu görülmektedir. Söz konusu uluslararası işbirliklerinin 1623'ü belediyeler (büyükşehirler dâhil) tarafından gerçekleştirilirken, 11 işbirliği 8 il özel idaresi (Afyonkarahisar, Aydın, Eskişehir, Kahramanmaraş, Kırklareli, Kocaeli, Mersin, Samsun) tarafından, 1 işbirliğinin de, bölgesel belediye birliği olan, Kuzey Ege Belediyeler Birliği tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Yine bu işbirliklerinin 1287 tanesi Büyükşehirlerde (ilçeler dâhil) gerçekleştirilirken, 336 işbirliği il belediyeleri tarafından oluşturulmuştur.

Uluslararası işbirliklerinin ülkemiz bölgelerine dağılımına bakıldığında, Marmara bölgesinin 665, Ege bölgesinin 284, İç Anadolu bölgesinin 284, Akdeniz bölgesinin 175, Güney Doğu Anadolu bölgesinin 60 ve Doğu Anadolu bölgesinin 32 işbirliğine imza attığı görülmektedir. Kardeş şehir işbirliklerinin bölgesel dağılımı bölge içi dengesizlikleri ortaya koymaktadır. Marmara'da İstanbul ve Bursa şehirleri öne çıkarken,

[211] http://www.migm.gov.tr/genel-istatistik, (Nisan 2018)

İç Anadolu'da Ankara, Ege'de İzmir, Akdeniz'de Antalya, Güney Doğu'da Gaziantep, Karadeniz'de ise Samsun, Zonguldak ve Trabzon şehirlerinin yerel yönetimleri ön plana çıkmaktadır.

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün 2009 yılı kardeş şehir verilerine dayanılarak yapılan bir incelemede[212] anılan yıl itibariyle kurulan uluslararası işbirliği sayısı 791'dir. 2017 yılı verileriyle (toplam işbirliği 1632) karşılaştırıldığında aradan geçen sürede kardeş şehir işbirliklerinin sayısında iki katı bir artış ortaya çıkmaktadır. Bu artışın yaşanmasında geçen süredeki değişikliklerin etkili olduğu söylenebilir. Değerlendirilen yılı takip eden yıllarda büyükşehir kanunda yapılan değişiklik sonucu büyükşehir belediyelerinin sayısı artmış ve il bütününün büyükşehir sayılması kararlaştırılmış, bu sınırlar içerisindeki belde belediyeler kapatılıp mevcut ilçe belediyelere katılmıştır. Buna karşılık ülkemizde 2017 yılı itibariyle toplam belediye sayısı 1398'dir. Bu belediyelerden 460 belediye 127 ülke yerel yönetimi ile kardeş şehir ilişkisi içerisindedir. 2009 yılında kardeş şehir ilişkisi kurmuş belediye sayısının 317 olduğu tespit edilmektedir. Veriler karşılaştırıldığında kardeş şehir işbirliklerindeki artışa karşın, bu işbirliklerini kuran belediyelerin sayısında aynı oranda bir artış görünmemektedir. Bu bilgiler ışığında belediyelerin önceki tecrübelerine dayanarak kardeş şehir ilişki ağlarını genişletmiş oldukları değerlendirilmesi yapılabilir.

Ülkemiz yerel yönetimlerinin kardeş şehir ilişkilerini kıta-ülke bazında incelediğimizde; Avrupa ülkeleriyle yapılan uluslararası işbirliklerinin sayılarının ciddi oranda (1065) fazla olduğu görülmektedir. Avrupa ülkeleri ile olan ilişkiler kendi içerisinde değerlendirildiğinde AB üyesi ülkelerle olan işbirlikleri (608) ve Balkan ülkeleri ile olan işbirlikleri (512) de ayrıca tespit edilebilmektedir. Yine Asya kıtası ile olan ilişkilerin (369) de Türki devletler ile olanlar (130) ve Orta Doğu ülkeleri kurulan ilişkiler (82) olarak dağıldığı görülmektedir. Bu işbirliklerini Afrika (89), K. Amerika (46), G. Amerika (14) ve Okyanusya (9) kıtası ülkeleri ile kurulan işbirlikleri izlemektedir.

Tüm bu veriler ile ilgili dikkat edilmesi gereken bir hususunda ayrıca belirtmesi gerekmektedir. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü verilerinin kurulan işbirliğinin tarihi

[212] Özden ve Gündüz, s.15

ve kurulduğu dönemki yerel yönetimlerin statüleri üzerinden güncellendiği anlaşılmaktadır. Veriler güncel olarak yayınlanıyor olsa da, mevcut veriler içerisinde bugünkü veriler arasındaki farklılıkları tespit etmek mümkün. Bir iki örnek ile açıklamak gerekirse, 2017 verilerinin yer aldığı listede, büyükşehir sayısının 19 olduğu, Ankara'nın 25 olan ilçe sayısının 20 olduğu, İstanbul'un hâlihazırda birleşmiş ilçelerinin (Eminönü-Fatih, Samandıra-Sancaktepe vb.) yaptıkları işbirliklerinin ayrı ayrı gösterilmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca veriler aktarılırken, spesifik olarak ayrıştırılmış, bugünkü statüler üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2.2.4 Kardeş Şehir İşbirlikleri ile Erişilebilecek Mali Destekler

Yerel yönetimlerin küresel anlamda koordineli bir şekilde gelişimini sağlamak adına bazı uluslararası kuruluşlar politika üretme yoluna gitmişlerdir. Asıl kuruluş nedeni politika üretmek olmayan ancak dünyaya yön verebilecek nitelikteki büyüklüklerinden dolayı pek çok konuyu kendisine görev edinmiş bu kuruluşların temel çalışma alanları kendi içlerinde farklılıklar göstermektedir. Değişen konjonktürde yerel yönetimler; uluslararası kuruluşların zaman zaman verdikleri eğitimlere dâhil olarak, zaman zaman da verdikleri finansal desteklerden faydalanarak kendi sınırları dışındaki yerel yönetimlerle ortak hareket etme imkânına kavuşmaktadırlar. Bu kuruluşların içerisinden Türkiye'de verdikleri destekler nezdinde değerlendirme yapıldığında DB, BM ve AB öncelikli olarak göze çarpmaktadır. Bu kuruluşlardan DB; misyonunu ve faaliyetlerini yoksulluğun ortadan kaldırılması ve sürdürülebilir kalkınmayı gerektiren "Milenyum Kalkınma Hedefleri" ne ulaşmak üzere yoğunlaştırırken, ülkeler için belirlediği finansman desteklerini doğrudan proje desteği ve oluşturduğu fonlara başvuru olarak kategorize etmektedir. Ayrıca DB'nın doğrudan proje desteklerini ülkelerle olan ikili ilişkilere göre belirlediği bilinmektedir. Ülkemizde dünya bankasının yerel yönetimler arasından ortaklar bulmak yerine, merkezi yönetim eliyle desteklediği yerel yönetimlerin kalkınmasına yönelik projeler mevcuttur.[213]

[213] Durukal, Yerel Yönetimlerin Proje Bazlı Uluslararası Fonlara Erişimi: Türkiye'deki Büyükşehir Belediyeleri Üzerine Bir İnceleme, (Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi SBE, Aydın, 2013), s.47

Bir diğer kuruluş olan Birleşmiş Milletler ise proje veya program fonlama faaliyetlerini alt programları eliyle gerçekleştirmektedir. Bu programlardan en kapsamlısı olanı Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'dır. Kalkınma Programı'nın çalışma konularının temelde, BM'nin "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" ile örtüştüğü görülmektedir. Bu kapsamda UNDP'nin çalışma alanlarının sürdürülebilir büyüme, demokratik yönetişim, çevre ve iklim değişikliği konularında olduğu görülmektedir. UNDP'nin gerçekleştirdiği programların birçoğu yerel paydaşları ilgilendirdiği gibi, doğrudan yerel yönetimleri ilgilendiren çalışmaları da bulunmaktadır.[214]

Avrupa Birliğinin ülkemizdeki yerel yönetimlere destek sağlaması konusunun, Türkiye'nin birliğe üyelik sürecine göre şekillendiği görülmektedir.

> "1959 yılında başlayan Türkiye-AB ilişkilerinin en önemli ayaklarından birisi mali işbirliğidir. Adaylık statüsünün kesinleştiği 1999 yılı ile üyelik müzakerelerinin başladığı 3 Ekim 2005 tarihi AB ile olan mali işbirliğinde yeni birer dönem başlatmıştır. Adaylık statüsünün kesinleşmesiyle başlayan 2002-2006 dönemi mali yardımları ile ağırlıklı olarak müktesebat uyumuna yönelik kurumsal kapasite artırma projeleri finanse edilmiştir. Avrupa Birliği'nin yeni bütçe dönemi olan 2007-2013 periyodunda ise daha kapsamlı alanlarda fon sağlanan bir süreç başlamıştır. Bu kapsamda, Avrupa Birliği, aday ve potansiyel adaylara sağlanan tüm katılım öncesi yardımların çerçevesini çizmek üzere Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı'nı (*Instrument for Pre-Accession Assistance-IPA*) uygulamaya koymuştur. IPA'nın temel amacı, Topluluk müktesebatına uyum sağlamak amacıyla; aday ve potansiyel aday ülkelerin AB politikalarına ve standartlarına aşamalı olarak uyumunu sağlamak ve bu ülkeleri üyelik sonrasında faydalanılacak Yapısal Fonlara ve Uyum Fonuna hazırlamaktır. IPA kapsamında sağlanacak destekler beş bileşen kapsamında sınıflandırılmaktır, bunlar; 'geçiş dönemi desteği ve kurumsal yapılanma', 'sınır ötesi işbirliği', 'bölgesel kalkınma', 'insan kaynaklarının geliştirilmesi' ve 'kırsal kalkınmadır.'
>
> IPA II dönemi olarak adlandırılan 2014-2020 döneminde ise fonların daha etkin kullanımına yönelik olarak sektörel bir yaklaşım benimsenmiş olup, bu kapsamda IPA'nın I. döneminde yer alan bileşen bazlı yapı kaldırılarak politika alanları belirlenmiştir. IPA II döneminin politika alanları şunlardır: 'geçiş süreci ve kapasite oluşturma', 'bölgesel gelişme', 'istihdam, sosyal politikalar ve insan kaynaklarının geliştirilmesi', 'tarımsal ve kırsal kalkınma', 'bölgesel ve alansal işbirliği.' Yeni programlama döneminde Komisyon, ilgili aday ülkeye sağlanacak AB mali yardımlarının genel çerçevesi ve finanse edilecek öncelikli alanları 'Ülke Strateji Belgeleri' ile belirlemiştir. Türkiye için 'İndikatif Strateji Belgesi' Ağustos 2014 tarihi itibarıyla kabul edilmiştir. IPA II Dönemi için Türkiye'ye yaklaşık 4,5 milyar Avro kaynak tahsis edilmiştir. Türkiye için İndikatif Strateji Belgesi doğrultusunda bu kaynağın kullanılacağı öncelikli alanlar şunlardır:

[214] Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html (Nisan 2018)

-Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü; yargı, temel haklar, içişleri, sivil toplum ve kamu yönetimi.

-Rekabet Edebilirlik ve Büyüme; çevre ve iklim değişikliği, ulaştırma, enerji, rekabet edebilirlik ve yenlik, istihdam, sosyal politikalar ve insan kaynaklarının geliştirilmesi, tarımsal ve kırsal kalkınma."[215]

Avrupa Birliği bünyesinde her yıl birbirinden bağımsız 500'e yakın fon programı bulunmaktadır. Bu fonlardan 300 kadarından Türkiye yararlanabilmektedir. Bu fonlarda yerel yönetimler arası ortaklıklar ön şart durumundadır. Belediyeler AB bünyesinde bulacakları kardeş şehirlerle birlikte ortak projeler geliştirebilir veya kardeş belediyenin önceki yıllarda sundukları ve uyguladıkları projeleri kendi belediyeleri için uygulayabilirler. Fonlar sadece belediye için değil belediye sınırları içinde hizmet veren okullar, sivil toplum kuruluşları, odalar ve borsalar gibi kurum ve kuruluşlar için de geçerli olmaktadır.[216]

Yerel yönetimler arası işbirliğini güçlendirmek ve teknik kapasitelerini geliştirmek amacıyla Avrupa Birliği düzeyinde çeşitli projeler geliştirilmektedir. 2009 yılında Avrupa Birliği finansmanı ve İçişleri Bakanlığı eliyle yürütülen "Yerel Yönetim Programına Destek Projesi (LAR1)" kapsamında hazırlanan Kardeş Şehir Raporu'nda konunun yeniden yapılandırılarak ele alınmasının gerekliliğine atıfta bulunarak, kurumsal desteğin sağlanmasının önemine dikkat çekilmektedir. Yine aynı projenin devamı niteliğinde gerçekleştirilen "Yerel Yönetim Programına Destek Projesi (LAR2)" Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir. Proje ayrıca yerel yönetim reformuna destek amacıyla 2010 yılında Türkiye Belediyeler Birliği tarafından "Belediye Ortaklıkları Stratejisi" olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamda, belediyeler arası işbirliklerinin desteklenmesi amacıyla çeşitli projeler hazırlanarak uygulanmaya başlanırken, 2010 yılından itibaren uygulanan projeler kapsamında kurulan işbirliklerinin sayısı 100'e yakındır.[217]

Yerel yönetimlerin hizmet sunumlarındaki etkinlik, verimlilik, kurumsal kapasitenin geliştirilmesinin sağlanması, Avrupa Birliği standartlarının yakalanması,

[215] Avrupa Birliği Bakanlığı, http://www.abfonlari.gov.tr/index.php/katilim-oncesi-mali-yardim-araci-ipa/ (Nisan 2018)
[216] Oktay, s.17
[217] TBB, s.4

Birliğin mali destekleri ile daha mümkün kılınmaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimlerimiz Avrupa Birliği'nin çeşitli fonlarından mali yardımlar sağlamaktadırlar. Yerel yönetimlerin elde ettikleri mali yardımları benzer alanlarda değerlendirdikleri görülmektedir. Bu alanlar; küçük ölçekli alt yapı, aktif iş gücü, yerel kalkınma, turizm ve çevre alt yapısı, sivil toplumun geliştirilmesi, sürdürülebilir kalkınma, sınır ötesi işbirlikleri, sosyal diyaloğun güçlendirilmesi, kültürel hakların desteklenmesi gibi alanlardır.[218]

AB'nin yerel yönetimlere yaptığı mali destekler yukarıda da değinildiği gibi genel anlamda altyapı ve çeşitli çevresel üst yapı projelerine finans kaynağı aktarma olarak başlarken, zamanla yerel yönetimlere açılan hibe ve kredi çağrılarıyla toplumsal ve sosyal politikalara ağırlık veren bir yöntem izlendiği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Türkiye'deki yerel yönetimlerin ve yerel yönetim birliklerinin alt yapı sorunlarından ziyade sosyal politika konularına eğilmelerinin de gerekliliği ortaya konmaktadır. Yerel yönetimlerin değişik hizmet alanlarındaki projelerine mali destek sağlayan AB fonları, yerel yönetimlerin mali kaynaklarını artırarak örgüt yapısı ve işleyişi, vatandaşa bakış açısı, hizmet sunum ve işçi kalitesi, sınır ötesi işbirliği, rekabet piyasası konularındaki projelere önem vermektedir. Ülkemizdeki yerel yönetimlerin uluslararası işbirliği politikaları özellikle AB'ye uyum çalışmaları ekseninde gelişmiş ve yerel yönetimlerin uluslararası arenaya uyumunu sağlamanın, öncelikle mevzuat çalışmaları ile gerçekleşebileceği görülmüştür. Türkiye'de, son dönemde artan kardeş şehir ilişkileri, yerel yönetim birliklerine katılım, komşuluk ilişkilerini güçlendirme gibi sınır-ötesi işbirlikleri, mevzuat çalışmalarını destekleyici ve yerel dış politikayı etkileyici unsurlar olarak görülmektedir.[219]

"Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) ile İsveç Bölgeler ve Yerel Yönetimler Birliği'nin (SALAR) işbirliğinde 'Belediye Ortaklık Ağları (TUSENET)[220] Projesi'; TBB ve İsveç Bölgeler ve Yerel Yönetimler Birliği ile kardeş şehir ilişkilerinin artırılmasında önemli rol oynamıştır. Bu kapsamda İsveç'ten 5 belediye, Türkiye'den en

[218] Durukal ve Genç, Belediyelerde Dış Mali Kaynak Kullanımı: Büyükşehir Belediyeleri Üzerine Bir İnceleme, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, Y.2015, C.20, S.2, ss. 333-359, s.342
[219] Gönültaş, s.129
[220] TUSENET projesi 2011-2015 döneminde TUSELOG adıyla 'Türkiye'de yerel yönetişimin gelişmesinin desteklenmesi ana hedefiyle, TBB ile SALAR arasında devam etmiştir. http://www.tbb.gov.tr/storage/catalogs/TUSELOG_summary_TR.pdf, (Nisan 2018)

az 15 belediye arasında kardeş şehir ilişkisi kurulmuş, beş alanda ortaklık ve iletişim ağlarının kurulması hedeflenmiştir. Ayrıca proje kapsamında 2006 yılında Stockholm'de gerçekleştirilen toplantıda, STK'ların ve vatandaşların yerel kararlara katılımının artırılması, yerel yönetim personelinin eğitimi, AB fonları hakkında gerekli bilgilerin verilmesi konularında kararlar alınmıştır. Bunun dışında yine aynı muhteviyata sahip bir işbirliği olan TBB ile Hollanda Belediyeler birliği arasında 'Yerel Yönetimler-Doğu' programı kurularak kardeş şehir eşleştirme ilişkisi kurulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Hollanda'dan 8, Türkiye'den 9 belediye arasında kardeş şehir anlaşması imzalanmış ve Türkiye'den 11 projeye destek verilmiştir".[221]

Yerel yönetimlerin faydalandığı uluslararası mali destekler içinde, uluslararası birlik, teşkilat, ortaklık vd. yapılanmaların yayınladıkları teklif çağrıları da bulunmaktadır. Burada kastedilenin yerel yönetimlerin dâhil oldukları uluslararası yerel yönetim birliklerinin, teşkilatlarının ya da ortaklıklarının yayınladıkları teklif çağrıları olduğu unutulmamalıdır. Bu kapsamda yayınlanan teklif çağrılarının temel amacı küreselleşen dünyada ortak kent ve kentlilik bilincinin yerleştirilmesi, uluslararası düzeyde kentler arası ortaklıklar kurulması, kardeş kent protokolleri geliştirilmesinin sağlanmasıdır.[222]

[221]Akbaş (2008) Aktaran Gönültaş, s.123

[222] Durukal ve Recep; Tekeli, "Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilir Hibe Kaynakları", *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergis*i, Aydın, C.3, S.3, ss. 41-42

3. İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN KARDEŞ ŞEHİR İŞBİRLİKLERİNİN İNCELENMESİ

> "Byzantium, Yeni Roma (Nea Roma), Konstantinopolis, Kostantiniyye, Çarigrad, Dersaadet, Darü'l-Hilâfeti'l-Aliyye ve İstanbul... Pek kolay çoğaltabilirsiniz onun gelinliğine takılmış bu kristal etiketleri. Her kültür, farklı bir dilden seslendi ona. Asırlar boyunca milletler uykularında onun ismini başka lisanlardan sayıkladı. … Şehir, Milattan Önce 658 yılında Megara Kralı Byzas adına kurulduğundan… [günümüze binlerce] yılı dolu dolu yaşamış olmasını, üzerine oturduğu benzersiz jeo-stratejik konumuna ve doğu-batı, kuzey-güney deniz ve kara ticaret yollarının tam kesişme ve düğüm noktasında kurulmuşluğuna borçludur. … Velhasıl o, 'dünyanın arzuladığı şehir'dir."
>
> Mustafa Armağan, *Ufukların Sultanı- Fatih Sultan Mehmet*, 2016, s.55

3.1. İstanbul Şehri ve Belediyeciliğin Gelişimi

3.1.1. İstanbul ve Tarihsel Gelişimi

İstanbul, yerleşim tarihi 300 bin, kentsel tarihi yaklaşık 3 bin, başkentlik tarihi 1600 yıla kadar uzanan Avrupa ile Asya kıtalarının kesiştiği noktada bulunan bir dünya kentidir. Şehir çağlar boyunca farklı uygarlık ve kültürlere ev sahipliği yapmış, yüzyıllar boyu çeşitli din, dil ve ırktan insanların bir arada yaşadığı kozmopolit yapısını korumuş ve tarihsel süreçte eşsiz bir mozaik halini almıştır. İstanbul uzun zaman dilimleri boyunca her alanda merkez olmayı başaran dünyadaki ender şehirlerden biridir.[223]

Yakın zamanlara kadar Tarihi Yarımada'nın Helenistik dönem öncesine ait somut arkeolojik verileri bulunmamaktaydı. Ancak, Marmaray Projesi kapsamında 2004 yılından sonra İstanbul'un değişik noktalarında yapılan kazılar, kentin uzun geçmişine ilişkin şaşırtıcı veriler sağlamış; Yenikapı'da yürütülen çalışmalarda gün ışığına çıkarılan ayak izleri ve mezar kalıntılarıyla Tarihi Yarımada'nın insan yerleşimlerine sahne oluşunun çok daha gerilere, M.Ö. 6000'e kadar uzandığı anlaşılmıştır. Lykos deresinin getirdiği alüvyonlarla dolarak Langa bostanlarına dönüşen Theodoius Limanı'nı çevreleyen sur ve rıhtımı, kumla örtülü Bizans batıklarını açığa çıkaran kazılar kentin

[223] https://istanbultarihi.wordpress.com/about/ (Nisan 2018)

arkeolojisine olağanüstü bir boyut katmıştır. 8 bin 500 yıllık bir geçmişe sahip olan ve birçok medeniyete ev sahipliği yapan İstanbul, pek çok kültürden eserler barındıran gizli bir hazine özelliğindedir. Tarihin her döneminde taşıdığı siyasi ve sosyal misyonlar, farklı medeniyetlerin temsilcisi olması ve Doğu ile Batı'nın kesişme noktasındaki konumu, İstanbul'u dünya üzerinde önemli bir pozisyona taşımaktadır. Tarihi, dini ve kültürel açıdan önemli Dünya miraslarına ev sahipliği yapan İstanbul; iki kıtayı birbirine bağlayan boğazı ile geçmişten bugüne stratejik bir konuma sahiptir.[224]

Tarihi geçmişi binlerce yıla yayılan ve sinesinde sayısız medeniyetten izler barındıran İstanbul; İpek Yolu'nun kavşaklarından biri olarak Çin'den Avrupa'ya uzanan kadim medeniyetlerin harmanlandığı bir mekân olmanın yanı sıra, Baharat Yolu ile de Hindistan'dan Akdeniz'e yelken açan kültürlerin kaynaşma mekânıdır. Antik Yunan, Roma ve Bizans döneminin zengin mirasını taşımakla birlikte, O'nu İstanbul yapan değerler Osmanlı dönemine aittir. Şehrin benzersiz silueti, insani değerler etrafında tebarüz eden mimari yapısı ve kültürel çoğulculuğu bu dönemde şekillenmiştir.[225]

Ege'yi Karadeniz'e bağlayan Boğaz üzerinde, stratejik bir konuma sahip olan Byzantion, dördüncü yüzyılda "Yeni Roma"/"Konstantin'in Kenti" adını alarak başkent olmuş; yeni statüsüne koşut olarak yapılan görkemli forumlar, saray, yönetim ve gösteri yapılarıyla büyük bir dönüşüm yaşamıştır. 15. Yüzyıl ortasında Osmanlılara başkent olan şehir, savaş ve ihmallerin yol açtığı hasarı gidermek için yürütülen ve büyük kaynaklarla desteklenen imar faaliyetiyle gelişmiştir. İki kıtanın buluştuğu sıra dışı bir konumda bulunan tarihi İstanbul, barındırdığı tarih katmanlarıyla günümüz insanını zaman içinde geriye götüren etkileyici mekânlara sahiptir.[226]

Bozlağan da İstanbul'un stratejik konumunu şu ifadelerle açıklamaktadır:

> "Merkezi İstanbul olan üç bin kilometre çapında bir daire çizildiğinde Londra'dan Mezopotamya'ya, Moskova'dan Kahire'ye, İspanya'dan Maveraünnehir'e kadar bütün kadim medeniyet merkezlerinin bu alanda kaldığı görülecektir. Aynı şeyi Londra veya Paris için yaptığınızda Atlas Okyanusu, Dubai için yaptığınızda Hint Okyanusu, Tokyo için yaptığınızda da Büyük Okyanus gibi su kütlelerinin, dairenin önemli bir kısmını kapladığı görülecektir. İstanbul Afro-Asya ana kıtasının yalnızca

[224] Zeynep Ahunbay, **Dünya Mirası İstanbul**, (Ed.) Ekrem Ayyıldız, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., İstanbul, 2016, s.10
[225] Recep Bozlağan, **İstanbul; Hayal ve Gerçek**, (Ed.) Burcu Özoğuz ve Diğerleri, MBB, İstanbul, 2011, s.8
[226] Ahunbay, s.327

jeostratejik ve jeopolitik hatlarının kesişim noktasında değil, fakat aynı zamanda jeokültürel hatlarının da kesişim noktasındadır. Bu özelliğiyle şehir, Batı'nın en doğusu, Doğu'nun en batısı, Kuzey'in en güneyi, Güney'in en kuzeyidir". [227]

İspanyol edebiyatçı Juan Goytisole, İstanbul'un farklı medeniyetlere teslim oluşunu şu ifadelerle tanımlamaktadır; "Byzantium-Konstantinopolis-İstanbul; İlkin Helen-Roma tanrılarının korumasına sığınmış, sonra kendisini Hristiyan Teslis 'ine emanet etmiş, sonunda Allah'ın şanına ipince minareler yükseltmiş olan bu şehir, bizi yalnız olağanüstü konumu ve anıtlarının görkemiyle değil, aynı zamanda göster görsel söyleminin zenginliğiyle, eş zamanlık (*synchronicitiy)* ile art zamanlık (*diachronicitiy*) arasında bilgece oyunlarıyla da şaşırtıyor".[228]

İstanbul; Antik Çağ, Orta Çağ ve Yakın Çağ dönemlerine ait büyük anıtlarıyla sıra dışı bir şehirdir. Yalnız doğal güzelliği ile değil, arkeolojik değerleri, çeşitli dönemlere ait zengin nitelikteki anıtları ve sultan külliyeleri İstanbul'u özel kılmakta, Akdeniz çevresinin önde gelen şehirlerinden biri yapmaktadır. İstanbul sahip olduğu bu tarihi ve kültürel miras sebebiyledir ki, UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dâhil edilmiş, ayrıca 2010 Avrupa Kültür Başkenti unvanına layık görülmüştür.

İstanbul'u farklı medeniyetleri buluşturan/dönüştüren bir şehir olarak tanımlayan Davutoğlu'na göre İstanbul, şu karakterlere sahiptir:

"Şehirler ait oldukları medeniyetlerin bütün özellikleri yanında genel tarihi akışın ana çizgilerini de bünyelerinde barındırır. Bu şehirler, mekânın ruhu ile zamanın ruhunun buluştuğu kesişim noktalarını temsil eder. İnsanlık tarihinin kadim-modernite-küreselleşme yönündeki akış seyrinde çok az şehir İstanbul kadar bu seyrin bütün özelliklerini son derece derinlemesine yaşamıştır. Kadim tarihin bütün çizgileri, bu şehirde buluşmuş ve yaşanır son örneğini korumaya çalışmış; modernite, kadim ile yüzleşmesinin en çetin, en dinamik ve en renkli serüvenini bu şehrin merkezinde bulunduğu bir jeokültürel ortamda yaşamıştır. İstanbul'da son yıllarda gözlenen akış hareketliliği, küreselleşmenin de yine bu şehirde meydan okuyucu niteliğiyle kendini göstereceğinin izlerini taşımaktadır. İstanbul'u medeniyetler tarihinde özgün bir konuma oturtan ayırt edici özellik, bütün aşamaları ve renkleriyle kadim birikimini modernitenin ve küreselleşmenin tarihsel ve mekânsal süreklilik içinde bu şehirde yaşamış olmasıdır".[229]

[227] Bozlağan, **İstanbul 2053 Vizyonu**, İstanbul, 2013, Hayat Yayınları, s.82
[228] Armağan, s.67
[229] Ahmet Davutoğlu, **Medeniyetler ve Şehirler**, Küre Yayınları, İstanbul, 2016, ss.201-202

Asya ve Avrupa kıtaları üzerindeki eşsiz konumu, Balkanlar, Karadeniz ve Ortadoğu'yu içine alan geniş arka planı ve önemli ticaret yollarının kesiştiği noktada yerleşmiş olmanın avantajlarını uzun tarihi geçmişi boyunca yasamış dünyanın en eski dünya kentlerinden biridir İstanbul. İki imparatorluğa başkentlik yapmış geçmişten beri dünya kenti olarak nitelendirilen İstanbul, aslında ticaretin, finansın, reklamcılığın, bankacılığın ve kültür turizminin başkentidir. Bu özelliğinin yanı sıra jeopolitik konumu, ticaret ve finans alanındaki potansiyeliyle de kentler arası rekabette önemli bir yer edinmiştir. İstanbul ayrıca; "küresel ekonominin ve aynı zamanda ulusal ekonominin kontrol edildiği, çok uluslu ortaklıkların, yönetim ve kontrol merkezlerinin, uluslararası alanda üretim ve dağıtımı örgütleyen faaliyetlerin alansal olarak yoğunlaştığı, ileri üretici hizmetlerde uzmanlaşmanın sağlandığı, bu işlevleri yerine getirebilecek uygun coğrafi konuma sahip, kent konforunu sağlayan fiziksel ve sosyal alt yapının bulunduğu yapıya uygun yaşam tarzının tüm ihtiyaçlarının karşılandığı küresel bir kent" olma yolunda ilerlemektedir. Bu konuda Sasen'e ait olan "küresel kentler küresel merkez olmadan önce ilk olarak kendi ülkeleri içinde ulusal merkez konumundadır" tespiti İstanbul için doğru bir değerlendirme olarak kabul edilebilir. [230]

İstanbul, yerelden dünya ölçeğine yükselen, dünya ölçeğinden tekrar yerele gerileyen ve günümüzde küresel şehir olma sürecine giren bir tarihi seyre sahiptir. Zira bulunduğu alan coğrafi açıdan dünyanın merkezini, tarihi açıdan da kadim medeniyetlerin geliştiği alanları kapsamaktadır. Bu açıdan İstanbul'un tarihin ve coğrafyanın kendine yüklediği "küresel şehir" misyonunu taşımakla yükümlü olduğu, sahip olduğu küresel bir merkez olma potansiyelinin ve avantajlarının değerlendirilerek, dünyanın önde gelen "küresel şehirlerinden biri olabileceği düşünülmektedir.[231]

2017 yılına ait ve seçilmiş 44 şehri kapsayan "Küresel Güç Şehir Endeksi 2017" *(Global Power City Index 2017)*, şehrin gücünü temsil ettiği düşünülen altı ana işleve ve şehirlerdeki kentsel faaliyetleri yönettiği düşünülen beş küresel aktörün bakış açısına dayanmaktadır. Endeksin belirlediği işlevler; ekonomi, ar-ge, kültürel etkileşim, yaşanabilirlik, çevre ve ulaşılabilirlik olarak belirlenirken, kentsel aktörler ise; yönetici, araştırmacı, sanatçı, ziyaretçi ve oturan/yerlisi olarak belirtilmektedir. İşlevsel olarak

[230] Batmaz, "Küresel Kentlerin Yönetimi ve İstanbul İçin Bir Model Önerisi", (**Doktora Tezi**, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara, 2010), s.42
[231] Bozlağan, İstanbul 2053 Vizyonu, s.41

bakıldığında İstanbul; ekonomi ve ar-ge açısından 26, kültürel etkileşim açısından 16, yaşanabilirlik açısından 37, çevre açısından 40 ve ulaşılabilirlik açısından 11. sırada yer almaktadır. Kentsel aktörlerin gözünden değerlendirildiğinde ise İstanbul'un; yöneticilerin gözünde 13, araştırmacıların gözünde 37, sanatçılar için 18, ziyaretçilerin gözünde 5 ve oturanların gözünde 38. sırada olduğu görülmektedir. Endeksin genel sıralamasında ise ilk on şehir Londra, New York, Tokyo, Paris, Singapur, Seul, Amsterdam, Berlin, Hong Kong ve Sydney olarak belirlenirken, İstanbul 30. sırada yer almaktadır. Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı gibi, İstanbul jeostratejik konumu sayesinde ulaşılabilirlik açısından dünya üzerindeki önemli şehirlerden biri olarak kabul görürken, kültürel mirası sayesinde de ziyaretçiler tarafından tercih edilen bir şehir konumundadır. Yine İstanbul, aynı endeksin geçmiş yıllara ait verilerine göre; 2012'de 25, 2013'te 27 ve 2014'te 21. sırada yer almıştır.[232]

3.1.2. İstanbul'da Modern Belediyeciliğin Gelişimi

3.1.2.1. Tanzimat Sonrası Dönem

"Osmanlı İmparatorluğunda resmileşmiş bir yerel yönetim statüsünün ancak merkeziyetçilik sisteminin yerelleşme gereği ve özellikle azınlık unsurlarının siyasal katılması ve etnik haklarını elde etmeleri yönünde dış devletlerin yaptığı baskılar sonucunda ortaya çıktığı belirtilir. Bu anlayışla birlikte ilk belediye teşkilatının kurulmasına kadar Osmanlı İmparatorluğunda ve İstanbul'da yerel yönetimlerin yerine getirdiği hizmetler klasik kurumlar tarafından yapılmıştır."[233]

Klasik dönem Osmanlı İstanbul'unun yerel yönetim yapısının, kamu veya özel statülü birkaç otorite ve kurumdan oluşan karma bir sistemi ifade ettiği, yerel hizmetlerin farklı alanlarda da yetkiye sahip kurumların oluşturduğu beledi örgütlenmeler eliyle yürütüldüğü bilinmektedir. 19. yüzyıla kadar hükümet, yargı ve belediye işleri ile kadılar ilgilenirken, yerel ve beledi konularda bir takım kurallar koyarak, uygulamada kanun ve

[232] Global Power City Index 2017, http://www.mori-m-foundation.or.jp/english/ius2/gpci2/index.shtml (Nisan 2018)
[233] Keleş, s.155

nizamların bıraktığı boşlukları da doldurmaktaydı. Kadılık kurumunun yanı sıra, Müslüman tebaa ferdi olarak, Gayrimüslim tebaa ise cemaat olarak meydana getirdikleri kurumlar eliyle yerel hizmetlerin önemli bir kısmını yerine getirmekteydi. Bu kurumlar; mahalle örgütlenmesi, esnaf loncaları ve vakıflardı.[234]

19. yüzyıl Osmanlısı; ilk modernleşme hareketlerinin izlendiği ve modernleşme sürecinin bir parçası olarak ilk belediye ve dolayısıyla şehir yönetim sistemlerinin temellerinin atıldığı, belediyecilik hareketlerinin geliştiği bir dönem olarak görülmektedir. Bunun yanında; demokrasinin öğrenilmesinde önemli etkilere sahip olduğu düşünülen yerel yönetimlerin ülkemizde, Batılı manada çok eski bir geçmişe sahip olmadığı da genel kabul görmüş bir yaklaşımdır. Bir bakıma modernleşmenin yönetsel ve örgütsel bir uzantısı olarak ortaya çıkan belediye kurumu ilk olarak (günümüz ifadesiyle) uluslararası ilişkilerin en yoğun yaşandığı ve karşılıklı etkileşimin olanaklı kılındığı ticaret bölgelerinde ve özellikle liman kentlerinde oluşmaya başlamıştır.[235]

İstanbul'da bütün belediye işlerinin bir merkezden yönetilmesi amacıyla müstakil bir organ oluşturulabilmesi ve şehrin ihtiyaçlarının daha kapsamlı bir yaklaşımla ele alınması, ancak on dokuzuncu asrın ortalarında mümkün olabilmiştir. Bu durumun temel sebebinin on dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinden sonra İstanbul'un yaşamaya başladığı dönüşüm süreci olduğu değerlendirilmektedir. "Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında 1838 yılında imzalanan Baltalimanı Antlaşması, loncaların lağvedilmesi, Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, müsaderenin kaldırılması, yabancıların mülk edinmesine izin verilmesi ve azınlıklara hukuki çeşitlilik sağlanması ile birlikte Batı Avrupa'nın gelişmiş ülkeleriyle ekonomik ve ticari ilişkiler artmış ve İstanbul ekonomik anlamda uluslararası bir pazar haline gelmiştir".[236]

Özellikle; 1854-1855 tarihlerinde yapılan Kırım Savaşı esnasında İngilizler ve Fransızlar başta olmak üzere binlerce Avrupalı askerin İstanbul'da konaklaması, şehri dönemin Avrupa basınının ilgi odağı haline getirmiş ve birçok meraklı kişi başşehre akın etmiştir. Payitahtta modern bir belediye teşkilatının kurulması fikri Avrupalılarca tavsiye edilirken, Londra, Paris ve Viyana gibi şehirleri görmüş Osmanlı idarecileri de bu fikri

[234]Bozlağan, **İstanbul Derinlik, Değişim ve Güç**, İstanbul, 2012, Hayat Yayın Grubu, ss.101-102
[235] Ortaylı, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2005, s.163
[236] Bozlağan, İstanbul Derinlik, Değişim ve Güç, s.103

benimsemeye başlamıştır. Bu gelişmeler neticesinde 16 Ağustos 1855 (2 Zilhicce 1271) tarihinde yayımlanan resmi bir tebliğ ile Dersaadet ve Bilad-ı Selase'de "Şehremaneti" adıyla modern belediye teşkilatı kurulmuştur.[237]

Ancak, Şehremaneti sorunları çözmede ve şehri istenen konuma getirmede başarılı olamamıştır. Bu sebeple hükümet, 1855 yılında çoğunluğu Avrupa görmüş Osmanlı tebaası Gayrimüslimler ve yabancılardan oluşan "İntizam-ı Şehir Komisyonu" adıyla bir ihtisas komisyonu kurmuştur. Komisyon kuruluşunu takiben, Meclisi Vala[238] tarafından da kabul edilen yedi maddelik bir rapor hazırlamıştır. Rapora göre; İstanbul'un on dört belediye dairesine bölünmesi tavsiye edilirken; Galata ve Beyoğlu semtleri uygulama için pilot bölgeler olarak gösterilmektedir. 1858 yılında kabul edilen bir nizamname ile İstanbul 14 belediye dairesine ayrılmış fakat bunlardan sadece Galata ve Beyoğlu'nu içine alan "Altıncı Dire-i Belediye" kurulmuştur.[239]

Altıncı Daire-i Belediye, Paris modeli örnek alınarak oluşturulmuş ve belediyecilik tarihimizde farklı bir yere sahip olmuştur. İstanbul'un kent yönetimi için bir başka düzenleme de "Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi" ile getirilmiştir.[240] Söz konusu nizamname ile Şehremaneti yeniden düzenlenmiştir. İstanbul 14 belediye dairesine ayrılmış ve bu semtlerde Altıncı Daire örneğinin uygulanmasına karar verilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Meşrutiyetin ilanı (1876) Türk belediyeciliğinde yeni uygulamalar açısından bir başlangıç olmuştur. 1876 tarihli Kanun-i Esasi'nin 112. Maddesine göre; belediye görevinin İstanbul ve taşrada oluşturulacak belediye dairelerince yerine getirileceği ve bu dairelerin oluşumu, görevleri ve üyelerinin seçim usullerinin özel kanun ile düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Böylece biri İstanbul (Dersaadet Belediye Kanunu), diğeri İstanbul dışındaki şehir ve kasabalara mahsus olmak üzere (Vilayet Belediye Kanunu), iki belediye kanunu çıkarılmıştır. 1877 tarihli Dersaadet Belediye Kanunu, Paris'i taklit ederek İstanbul'u 20 daireye ayırmış, ancak;

[237]Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, s.163
[238] Meclisi Vala; 1838 yılında oluşturulmuş bir kuruldur. İdari reformları ilgilendiren mevzuatın hazırlanması ve uygulanmasının gözetimi gibi görevleri bulunmaktaydı. 1876 yılına kadar varlığını devam ettirmiştir. Bozlağan, s.106
[239]Bozlağan, İstanbul Derinlik, Değişim ve Güç, s.106, Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, s.164, Keleş, s.156
[240] Nadaroğlu, s.298, Keleş, s.157

Osmanlı-Rus savaşının başlaması üzerine bu yasa 1878 yılına kadar uygulanamamıştır. Bu tarihten sonra belediye yetki sınırları genişletilerek İstanbul için yeni bir yönetsel bölünüş gerçekleştirilmiş, İstanbul 10 belediye dairesine ayrılarak 1908 yılına kadar bu şekilde idare edilmiştir. [241]

1912 yılında yürürlüğe konulan "Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi Hakkında Kanun-ı Muvakkat" ile bu uygulamadan vazgeçilmiştir. Yeni kanun, seçilmiş karar organına (meclise), ayrı bütçeye ve tüzel kişiliğe sahip "belediye daireleri modelini" kaldırarak, ayrı bütçesi, tüzel kişiliği ve seçilmiş karar organı olmayan "belediye şubeleri modelini" getirmiş ve Şehremaneti'nin konumu güçlendirilerek daha merkeziyetçi bir yapı kurmuştur. Düzenleme ile "İstanbul Şehremaneti" adı altında bir tek belediye dairesi kurularak, bu daire 9 şubeye ayrılmıştır. Her şubeye merkezi hükümet tarafından birer müdür tayin edilmiştir. 1877 yılında çıkarılan yasa 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu'na kadar varlığını korumuştur.[242]

Osmanlı'da modern yerel yönetimlerin (özellikle belediyelerin) kurulması, halkın yönetime katılımının sağlanmasından çok, başta İstanbul olmak üzere şehirlerdeki bazı yerel hizmetlerin daha düzenli bir şekilde yürütülmesi isteğinin bir sonucundan başka bir şey değildir. Yine de Osmanlı Devleti Türkiye Cumhuriyeti'ne, giderek modernleşen bir belediye örgütü ve hizmetler bütünü bırakabilmiştir.[243]

3.1.2.2 Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet'in ilanı sonrasında yerel yönetim alanında düzenleme yapılmasına ilişkin 1924 ve 1925 yıllarında belediye kanunu tasarıları hazırlanmış ancak bu tasarılar hayata geçmemiştir. Daha sonra 1928 yılında, İçişleri Bakanlığı'nca bir belediye kanunu tasarısı hazırlanarak yeni bir adım atılmıştır. Hazırlıklar sırasında birçok Avrupa ülkesinin belediye yasaları gözden geçirilmiş ve bunlardan ülkemizin yapısına uygun görülen kısımlar alınarak benimsenmiştir. Tasarı hakkında Danıştay'ın görüşü de alındıktan sonra 1929 yılı Mart ayında Bakanlar Kurulu'nda görüşülüp uygun görülerek

[241]Keleş, s.157, Batmaz, s.119
[242]Keleş, s.157, Batmaz, s.119
[243] Bozlağan, İstanbul Derinlik, Değişim ve Güç, s.109

Meclis Başkanlığına sunulmuştur. 1930 yılı Mart ayında Meclis Genel Kurulu'nda görüşülen 1580 sayılı Kanun Tasarısı 3 Nisan tarihinde 1 Eylül 1930 tarihinde yürürlüğe girmek üzere kabul edilmiş ve mevzuatımıza girmiştir.[244]

1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu "ülke genelindeki tüm belediyeler eşittir" ilkesini benimsemesine rağmen Ankara ve İstanbul için bazı ayrıcalıklı maddeler de tanımlamıştır. 149 ve 153. maddelere göre; İstanbul şehri tek bir belediye olmak üzere, 10 şubeye ayrılırken, belediye adı altında tanımlanan bu kurumun başına, bu görevi maaşsız olarak yerine getirecek olan İstanbul valisi, diğer 10 şubenin başına da "hükümet gerekli görürse belediye başkanlığını en yüksek mülki amire verebilir" maddesine istinaden söz konusu bölgeleri, kaymakamların yetkisi altına vermiştir. Ayrıca kanunla o güne dek uygulanmış olan iki kademeli meclis yapısı yerine, 68 üyeli İstanbul Genel Meclisi getirilmiş, Şehremaneti ve Şehremini unvanları kaldırılmıştır.[245]

1954 tarihinde çıkarılan 6349 Sayılı Kanun ile İstanbul Belediyesinin vilayetten ayrılması kararlaştırılmış ancak, kanunun uygulanması ertelendiği için mevcut durum 1957 yılına kadar devam etmiştir. 1 Mart 1957'de vilayet ile belediye yönetimi ayrılırken; Beyoğlu, Beşiktaş, Fatih, Eminönü, Sarıyer, Eyüp, Bakırköy, Adalar, Kadıköy, Şişli, Üsküdar ve Beykoz kazalarında belediye şube müdürlükleri kurulmuştur. Belediye ve özel idare işleri halk tarafından seçilen belediye meclisi ve vilayet meclisinin yetki ve denetimine bırakılmış ancak 1958 yılının sonuna kadar vilayet belediye yönetiminin valinin uhdesinde olması uygulamasına devam edilmiştir. 1960 ihtilali ile birlikte belediye ve vilayet meclisleri fesih edilirken, 10 Haziran 1960'ta Bakanlar Kurulu kararı ile mevcut belediye başkanlarının görevlerine son verilmiş ve yerlerine yeni başkanlar atanmıştır. Bu istikrarsız dönemde (1960-1963 arası) İstanbul'da sekiz belediye başkanı atama ile göreve getirilmiştir. 27 Temmuz 1963'te çıkarılan kanun ile belediye başkanlarının tek dereceli ve çoğunluk esasına dayalı bir seçimle belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca, seçimlerin Vali ya da Cumhurbaşkanı tarafından onaylanması da uygulamadan kaldırılmıştır. Bu düzenlemeleri takiben, 17 Kasım 1963'te yapılan yerel

[244] Fethi Aytaç, "Belediye Kanunu'nun Oluşumu, Uygulama ve Değişiklikler", **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Uluslararası Sempozyumu**, 23-24 Kasım 1990, Bildiriler, Tartışmalar, Ankara, Metropol İmar A.Ş. Yay. 1990, s.90

[245] Tekeli ve Ortaylı, "Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi", (Ed.) Ergun Türkcan, **Türk İdareciler Derneği Bilimsel Araştırma Dizisi-2**, Ankara, 1978, ss.172-173

seçimler sonucunda İstanbul'da seçimle göreve gelen ilk belediye başkanı Haşim İŞCAN olmuştur. [246]

İstanbul'daki belediye örgütlenmesi 1980 ihtilalinin sonrasında da yapısal değişikliklere uğramıştır. Askeri Yönetim döneminde, 4 Aralık 1981 günlü 2561 Sayılı "Büyük Şehirlerin Yakın Çevresindeki Yerleşim Yerlerinin Ana Belediyelere Bağlanmaları Hakkında Kanun" kabul edilirken, bu kanuna göre nüfusu 300.000'i aşan büyük şehirlerin çevresinde bulunan belediye ve köylerin, şube ya da mahalle haline dönüştürülerek anakent belediyesine bağlanması kararlaştırılmıştır. Bu dönem de diğer ihtilal dönemlerinde olduğu gibi İstanbul, askeri yönetim tarafından atanan belediye başkanları tarafından yönetilmiştir. [247]

1982 Anayasası'nın 127. maddesi ile büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimleri getirilebileceği ifade edilmiş ve buna koşut olarak 18 Ocak 1984 yılında yürürlüğe giren 2972 sayılı yerel seçimlerle ilgili kanun ile metropoliten alanlar için özel bir örgütlenme modeli getirilmiştir. Bu kanunun ek 5. maddesindeki düzenleme[248] 1984 yılında 195 numaralı KHK ile yapılmış ve aynı yıl bu kanun gücünde kararname "3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu" olarak yasalaşmış böylece anakent uygulamasına geçilmiştir.

3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun ile Büyükşehir Belediyelerinin yönetim yapısı, hukuki durumları, görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Kanunla büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyesi olmak üzere ikili bir yönetim yapısı kurulurken, İstanbul, Ankara ve İzmir'de ana kent bütünü içinde 'büyükşehir belediyesi' adıyla iki kademeli belediye yapılarının oluşturulması düzenlenmiştir. Takip eden yıllarda bu sayı, yeni illerin eklenmesiyle 16'ya yükselirken,

---

[246] http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/StratejikPlanlamaMd/Documents/2010_2014/stratejikplan15_19.pdf, (Mayıs 2018)

[247] http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/StratejikPlanlamaMd/Documents/2010_2014/stratejikplan15_19.pdf (Mayıs 20,18)

[248] Söz konusu kanun uyarınca; belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan yerler ayrı bir seçim bölgesi olacak ve Büyükşehir olarak tanımlanacaktır. Söz konusu bölgelerde il özel idareleri de varlıklarını sürdüreceklerdir.

İstanbul'da büyükşehir belediyesi yönetimi ilk defa 25 Mart 1984 yılında yapılan mahalli idare seçimi ile oluşmuştur."[249]

3030 Sayılı Kanun, yaklaşık yirmi yıl yürürlükte kaldıktan sonra, yerini, yerel yönetim reformları çerçevesinde hazırlanan ve 10.07.2004 tarihinde kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununa bırakmıştır. Yine bu reform uygulamalarının bir devamı olarak 1580 sayılı Belediye kanunu yürürlükten kaldırılmış 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu yürürlüğe girmiştir. 5216 sayılı Kanun ile İstanbul'un Büyükşehir Belediye sınırları, il sınırlarının tümünü içine alarak genişletilirken; Büyükşehir Belediyesine bağlı ilçe ve ilk kademe belediyelerin toplamı, 32'si ilçe ve 41'i kademe belediyesi olmak üzere 73'e yükselmiştir. Ancak bu durum uzun sürmemiş, 2008 tarihli ve "5747 sayılı Kanunla ile İstanbul'daki ilk kademe belediyelerinin tüzel kişilikleri kaldırılmış, ilçe belediyeleri içine katılmıştır. Ayrıca bu kanunla İstanbul'da yeni ilçeler kurulmuş, 32 olan ilçe sayısı 39 olmuştur. [250]

Son olarak 2012 tarihli ve "6360 sayılı Kanunla İstanbul il mülki sınırları içerisinde bulunan köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür. Bu Kanun ile İstanbul İl Özel İdaresi de kaldırılmıştır. Yeni uygulama ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi; bir yandan il sınırları ile görev ve yetki alanını genişletirken, öte yandan il özel idaresinin birçok yatırımının tamamlanması görevini de üstlenmiştir. İstanbul bugün itibari ile nüfusu *14 milyonu* aşmış bir "Mega Kent"tir. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin yetki alanı yüzölçümü ise 5.343 km²'dir.[251]

[249] Batmaz, s.121
[250] http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/StratejikPlanlamaMd/Documents/2010_2014/stratejikplan15_19.pdf, (Mayıs 2018)
[251] http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/StratejikPlanlamaMd/Documents/2010_2014/stratejikplan15_19.pdf (Mayıs 2018)

3.2. İstanbul Büyükşehir Belediyesi

"İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Türkiye'nin en büyük metropoliten alanını oluşturan ve Asya, Avrupa ve Afrika'nın birbirine en çok yaklaştığı çizgi üzerinde bulunan bir yerel yönetim birimidir".[252]

3.2.1. Organları

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin organları 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu'na göre; "Büyükşehir Belediye Meclisi", "Büyükşehir Belediye Encümeni" ve "Büyükşehir Belediye Başkanından" oluşmaktadır.

Belediye Meclisi: İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı'nın başkanlığını yaptığı Büyükşehir Belediye Meclisi, Belediyenin karar organı olup, ilçe belediyelerinin başkanlarının doğal üye olması ve İlçe Belediye Meclislerine halk tarafından doğrudan seçilen Meclis üyelerinin seçiliş sırasına göre beşte bir oranındaki kısmının Büyükşehir Belediye Meclisine gelmesiyle oluşmaktadır. Meclis her ay düzenli olarak toplanmakta, gündemindeki konuları görüşüp karara bağlamaktadır. Meclis, her ayın ikinci haftasında 5 gün toplanır ve Ağustos ayında tatil yapar. Her ayın ikinci haftasında 5 gün süreyle toplanan Büyükşehir Belediye Meclisi'nin başkan dâhil üye sayısı 310'dur.

Belediye Meclisi görevleri özetle; stratejik plan ve faaliyet raporlarının onaylanması, bütçenin kabul edilmesi, performans ölçütlerinin belirlenmesi, il çevre düzeni planının ve imar planlarının onaylanması gibi genel hizmet politikaları ve stratejilerinin belirlenmesinin yanı sıra iç örgütlenmeye yönelik norm kadro gibi kararların alınması, Belediye adına imtiyaz verilmesi, belediye iştiraklerinin özelleştirilmesine veya sermaye artışına karar verilmesi, borçlanmaların onaylanması vb. olarak sayılabilir.

[252] Mehmet Duman, "Kentsel Vizyon, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği", (**Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara, 2007), s.58

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 15. Maddesine göre, mecliste, siyasi parti guruplarından belirlenecek üyelerin ve bağımsız üyelerin katılımıyla ihtisas komisyonları kurulur. Bu komisyonlardan kurulması zorunlu olan komisyonlar şunlardır;

- İmar ve Bayındırlık Komisyonu,
- Çevre ve Sağlık Komisyonu,
- Plan ve Bütçe Komisyonu,
- Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
- Ulaşım Komisyonu

Belediye Başkanı: İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı, Belediye idaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir. İstanbul ili sınırları içindeki seçmenler tarafından doğrudan seçilir. Büyükşehir Belediye Başkanı; belediyeyi stratejik plana uygun olarak yönetmekten, belediye kaynaklarını ve teşkilatını sevk ve idare etmekten ve Belediye Meclisinin ve Belediye Encümeni'nin aldığı kararları uygulamaktan sorumludur.

Belediye Encümeni: Büyükşehir Belediye Encümeni, Belediye Başkanının Başkanlığında, Belediye Meclisinin kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçilen beş üye ile biri genel sekreter, biri mali hizmetler birim amiri olmak üzere Belediye Başkanının her yıl birim amirleri arasından seçeceği 3 üye olmak üzere 11 kişiden oluşmaktadır. Belediye Başkanı'nın katılmadığı toplantılarda Encümen toplantılarına Genel Sekreter başkanlık yapmaktadır.

Belediye Encümeni; stratejik plan ile bütçe ve kesin hesabı inceleyip, Belediye Meclisine görüş bildirir, kamulaştırma ve ihale kararlarını alır, denetimler sonucundaki cezaları ve Boğaziçi imar uygulamalarını karara bağlar, taşınmaz mal alım, satım ve trampası ile ilgili Meclis kararlarını uygular ve yüksek disiplin kurulu kararlarını yerine getirir.

3.2.2. İdari ve Mali Yapısı

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin kurumsal yapısını incelediğimizde; teşkilat yapısının norm kadro[253] esaslarına uygun olarak; başkan, genel sekreter, genel sekreter yardımcıları, daire başkanları, müdürler, müdür yardımcıları, şefler, memur/işçi/sözleşmelilerden oluşan, sekiz kademeli bir yapıyla dikey farklılaşma düzeyi yüksek bir yapıda olduğu görülmektedir.[254] Başkan, Genel Sekreter, Genel Sekreter Yardımcıları gibi birimler stratejik düzeyde kararların alındığı ve uygulayıcılara gerekli talimatların verildiği tepe yönetimi olarak konumlanırken, daire başkanlıklarının taktiksel, müdürlüklerin ise operasyonel düzeydeki işlemlerin yürütülmesi ile yükümlü olduğu değerlendirilmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin hiyerarşik yapısında yer alan, ancak doğrudan Belediye Başkanına bağlı olarak çalışan birimler vardır. Bunlar; İç Denetim Birimi Başkanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Danışmanlar ve Özel Kalem Müdürlüğüdür. Hukuk Müşavirliği ve Belediyenin ulaşımla ilgili kararlarını alan "Ulaşım Koordinasyon Merkezi (UKOME)" ile alt yapı hizmetlerini gerçekleştiren "Altyapı Koordinasyon Merkezi (AYKOME)" genel sekreterliğe bağlı birimlerdir. İstanbul Büyükşehir Belediyesinde, 1 Genel Sekreter, 7 Genel Sekreter Yardımcısı, 25 Daire Başkanı ve 101 Müdür bulunmaktadır. [255]

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin, ana hizmet birimleri dışında, bazı hizmetleri yürütmek üzere tüzel kişiliğe sahip bağlı kuruluşları da bulunmaktadır. Bu kuruluşların belediye bütçesi dışında ayrı bütçesi bulunmaktadır. Bu kuruluşlar, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ) ve İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İşletmesidir (İETT). Bu iki bağlı kuruluşun dışında İBB'nin, Belediye Meclisi kararı ile kurulan ve enerji,

---

[253] 10 Nisan 2014 tarihli ve 28968 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Belediye ve Bağlı Kuruluşları İle Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik"
http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140410.htm (Mayıs 2018)

[254] Bozlağan, **Belediyelerde Örgüt Geliştirme: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği**, İstanbul, Kurtiş Matbaacılık, 2003, s. 26

[255] http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/StratejikPlanlamaMd/Documents/2010_2014/stratejikplan15_19.pdf (Mayıs 2018)

çevre, ulaşım, inşaat, teknoloji, hizmet ve gıda sektörlerinde hizmet veren otuz (30) adet iştirak şirketi bulunmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin insan kaynağı; memur, sözleşmeli personel, işçi ve iştirak şirketi personeli statüsündeki çalışanlardan oluşmaktadır. 2017 yılsonu itibariyle; memur (7.797), işçi (3.808) ve sözleşmeli personel (1.883) statüsünde çalışanların sayısı 13.488'dir. Tüm personelin % 18'ini kadınlar oluşturmaktadır.[256] İştirak şirketi personeli statüsünde çalışanlar bu sayıya dâhil değildir. İBB'nin bağlı kuruluşları (İSKİ ve İETT) ve iştirak şirketleri de göz önüne alındığında toplamda 70 bin kişilik bir insan kaynağı rakamına ulaşılmaktadır.[257]

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2017 yılı bütçesi 18 milyar 500 milyon lira olarak öngörülmüştür. Yıl içerisindeki 1 milyar 139 milyon lira ek ödenek ile Bütçe 19 milyar 639 milyon lira'ya çıkarılmıştır. Ek ödenek ile 2017 yılı için öngörülen gider bütçesinde yılsonu itibariyle %99,5 oranında gerçekleşme sağlanmıştır.[258] 2018 yılı bütçesi ise; 20 milyar 100 milyon lira olarak belirlenmiş ve bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde 9'a yakın bir artış öngörülmüştür. Bununla birlikte; İSKİ, İETT ve iştirak şirketleri ile birlikte İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılı konsolide bütçesi 42 milyar 600 milyon liralık bir rakama ulaşmaktadır.[259]

Yukarıdaki idari ve mali bilgiler değerlendirildiğinde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin, İstanbul için hizmet üretirken önemli bir idari mali kapasiteye sahip olduğu görülmektedir. Bu bilgilerin gelecek bölümde, Belediyenin yurt dışı ilişkilerindeki misyonunun okunmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.2.2.1. Dış İlişkiler Müdürlüğü

Dış İlişkiler Müdürlüğü (DİM) İBB'nin uluslararası tüm faaliyetlerinin koordinasyonunu gerçekleştirmekle görevli birimidir. Bu koordinasyon faaliyetini

[256] http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/StratejikPlanlamaMd/Documents/2010_2014/stratejikplan15_19.pdf (Mayıs 2018)
[257] İBB İnsan Kanyakları Müdürlüğü'nden alınan bilgi. (Mayıs 2018)
[258] https://www.ibb.istanbul/Uploads/2018/4/2017-iBB-Faaliyet-Raporu.pdf (Mayıs 2018)
[259] https://www.ibb.istanbul/News/Detail/34344 (Mayıs 2018)

uhdesinde bulunan şefikler (İdari ve Mali işler, Tercümanlık, Ar-Ge ve Vize) eliyle gerçekleştiren DİM, çalışma alanlarını aşağıdaki gibi kategorize etmektedir:

-Uluslararası kent ilişkileri (Kardeş Şehir ve İşbirliği Protokolleri)

-Uluslararası kuruluşlarla ilişkiler

-Uluslararası etkinlik ve organizasyon düzenlenmesi

-İBB personelinin yurtdışı görevlendirme işlemleri

-Yabancı konuklar için protokol ve ağırlama hizmetleri

-Yazılı ve sözlü tercüme (İngilizce, Fransızca ve Arapça)

-Bilgilendirme ve raporlama

DİM, İBB'nin hiyerarşik yapısı içerisinde Eğitim Daire Başkanlığı'na bağlı olarak yer alsa da, faaliyet alanı sebebiyle Meclis, Özel Kalem ve Genel Sekreterlik ile doğrudan temas halindedir. Bunun yanında gerçekleştirdiği koordinasyon İBB'nin tüm birimleri ile ilişki kurmasını gerekli kılmaktadır. Örneğin; bazı temas ve ziyaretlerde bulunmak için ya da İBB Başkanı'nın daveti ile İstanbul'a gelen yabancı bir heyet (kardeş şehir veya farklı bir ülke-şehirden olabilir) ziyaretin hazırlık aşamasında ilgi duyduğu hizmet alanlarını belirtmektedir. Bu talepler doğrultusunda DİM konuk heyetin İBB'nin ilgili birimlerine ve iştirak şirketlerine ziyaretlerini gerçekleştirmektedir. Ayrıca İstanbul'un tanıtımı için kültürel programlarda ziyaret programına eklenmektedir.

Bir diğer örnekte; İBB'nin uluslararası organizasyonlarda temsil edilmesidir. Bu konuda da DİM, İBB'nin ilgili birim temsilcilerinin söz konusu etkinliklere katılımını koordine etmektedir. Yine İBB birimlerinin faaliyet alanları içerisinde gerçekleştirmek istedikleri uluslararası kuruluş üyelikleri de DİM aracılığı ile tamamlanan faaliyetler arasındadır.

Diğer taraftan; söz konusu koordinasyon görevinin yanı sıra, Belediye Başkanı'nın uluslararası tüm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi de DİM'in sorumlulukları arasındadır. Bu faaliyetlerde aşağıdaki gibidir:

-Başkan'ın yurtdışı ziyaretlerinin organizasyonu

-Belediye Başkanı'nın uluslararası randevularının takibi ve bilgi notlarının hazırlanması

-Tüm uluslararası yazışmalar (Tebrik, taziye vb. mektupların hazırlanması)

-Uluslararası bilgilendirme raporlarının hazırlanması

-Tercümanlık hizmeti vb.

DİM, belirlediği stratejik hedefler doğrultusunda, İstanbul'un öncü bir "Dünya Metropolü" olması için hizmet üretmeye çalışmaktadır. Bu hedeflerden bazıları; İBB'nin etkin tanıtımını yapmak ve dünya yerel yönetimleri ile ilişkilerini güçlendirmek, kardeş şehir ve işbirliği protokollerinin işlevselliğini arttırmak ve İBB iştirak şirketlerinin yurt dışına açılımı ve etkin çalışmaları için destek olmaktır.

3.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Uluslararası İşbirlikleri ve Kardeş Şehirler

İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2017 yılı Aralık ayı itibariyle kırk (40) şehir ile "Kardeş Şehir" protokolü imzalamıştır. Kardeş şehirler haricinde Belediyenin yirmi (20) şehir ile "işbirliği", yirmi dört (26) şehir ile de "iyi niyet" protokolü bulunmaktadır. Bununla birlik İBB, Pakistan'ın Pencap ve Kore Cumhuriyeti'nin Gyeongsangbuk-do eyaletleriyle iki kez iyi niyet protokolü, Pakistan'ın Lahor ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Guangzhou kentleri ile hem kardeş şehir hem de işbirliği protokolü, Endonezya'nın Cakarta şehri ile de hem kardeş şehir protokolü hem de iyi niyet mektubu imzalamıştır.

3.3.1. İBB Kardeş Şehirleri

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin imzalamış olduğu kardeş şehir protokolleri[260] Tablo 1'de görülmektedir. İlk kardeş şehir protokolü 1965 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro şehri ile imzalanırken, son kardeş şehir protokolü 2016 yılında Gürcistan'ının başkenti Tiflis ile imzalanmıştır. Protokol imzalan şehirlerin 21 tanesi Asya, 11 tanesi Avrupa, 5 tanesi Afrika ve 3'ü de Amerika kıtasında yer almaktadır.

[260] Örnek Kardeş Şehir Protokolü için Bkz. Ek:1

Tablo 1. İBB Kardeş Şehirleri ve İşbirlikleri/Faaliyetler				
№	**Şehrin Adı**	**Ülke**	**Tarih/ İmza Yeri**	**İşbirlikleri/Faaliyetler**
1	Rio de Janeiro	Brezilya	1965 (Yenilenerek; 2012) – Rio de Janeiro	-Heyetler arası ziyaretler
2	Şimonoseki	Japonya	1972 - İstanbul	-Baltalimanı Japon Bahçesi (2003) -Japonya'da "Türk Yılı" (2003) -Şimonoseki Orhan Suyolcu Parkı (2014) -45. Yıldönümü kapsamında Şimonoseki'de Erguvan, İstanbul'da Sakura ağaçları dikimi (2017)
3	Lahor	Pakistan	1975 - İstanbul	-Atık Yönetimi (2010), Metrobüs (2013), Taksi Hizmeti ve Trafik Yönetimi (2016) alanlarında İBB Danışmanlığı -Peyzaj ve Su Yönetimi Teknik İşbirliği
4	Johor Bahru	Malezya	1983 - İstanbul	-Heyetler arası ziyaretler
5	Cidde	Suudi Arabistan	1984 - İstanbul	-Kral Abdülaziz Üniversitesi ile İGDAŞ arasında İşbirliği protokolü (2006), İBB Danışmanlığı
6	Kahire	Mısır	1988 (Yenilenerek;2011) - İstanbul	- Mısır'da yaşanan darbe olası işbirliği süreçlerini akamete uğratmıştır.
7	Houston	A.B.D.	1988 - Houston	-Heyetler arası ziyaretler
8	Berlin	Almanya	1989 – Berlin	-"İstanbul'da Sınırsız Berlin" (1997) -"Berlin'de Sınırsız İstanbul" (1998) -"İstanbul'da Berlin Günleri" (2009) -İstanbul'da "Komşular-Arası 01 Projesi" (2009) -"Istanbul Next Wave" (2009)
9	St. Petersburg	Rusya Federasyonu	1990 - St. Petersburg	-Heyetler arası ziyaretler

10	Rabat	Fas	1991 (Ön Protokol-İyi Niyet) Rabat/İstanbul	-Heyetler arası ziyaretler
11	Merv	Türkmenistan	1994 - Ankara	-Merv Caddesi ve Türkmenistan Parkı'nın açılışı (1996)
12	Barselona	İspanya	1997 - Barselona	-Heyetler arası ziyaretler
13	Dubai	B.A.E.	1997 - Dubai	-Dubai Zabeel Parkı'nda İstanbul Köşesi
14	Köln	Almanya	1997 - (Ön Protokol – İyi Niyet) İstanbul/Köln	-İstanbul'da "Köln Kültür Günleri" (2007) -Köln de "Göçün 50. Yılı" (2011) -Heyetler arası ziyaretler
15	Şanghay	Çin Halk Cumhuriyeti	1989 - (Ön Protokol) – 1997 (İyi Niyet) Şanghay/İstanbul	-Heyetler arası ziyaretler
16	Odessa	Ukrayna	1997 - İstanbul	-Odessa'da İstanbul Kültür Günleri (2008) -İstanbul'da "UkraynaKültür Günleri" (2016) -Odessa'a "İstanbul Park" (2017) -30 adet otobüs hibesi (2017)
17	Amman	Ürdün	1997 - İstanbul	-Heyetler arası ziyaretler
18	Saraybosna	Bosna-Hersek	1997 - İstanbul	-Aliya İzzetbegoviç'in anıt kabrinin İBB tarafından yapılması (2006) -Sel felaketinde İBB yardımları (2014) -Kadir Topbaş'a "Fahri Hemşerilik Beratı" verilmesi (2015) -Alija Derzelez Konağı Restorasyonu (2016) -Katı atık yönetimi konusunda danışmanlık -60 adet otobüs hibesi -5000 adet sayaç ve 4 adet su pompası desteği -Saraybosna'da İstanbul Günleri (2017)
19	Durres	Arnavutluk	1998 - İstanbul	-Tek taraflı ziyaret (Durres)
20	Almatı	Kazakistan	1998 / 2002 - İstanbul	-Almatı'da "İstanbul Günleri" (2004) -İstanbul'da "Almatı Kültür Günleri" (2009)
21	Oş	Kırgızistan	1997/Oş - 1998/İstanbul	-Tek taraflı ziyaret (Oş) -İstanbul'da "Manas Heykeli" anıtı açılışı (2017)

22	Filibe	Bulgaristan	2001 – İstanbul	-Filibe Muradiye Cuma Camiinin İBB tarafından restore edilerek ibadete açılması (2008) -Haliç te bulunan Sveti Stefan (Bulgar Kilisesi)'nin İBB tarafından restore edilerek ibadete açılması (2018)
23	Köstence	Romanya	2001 – İstanbul	-Tek taraflı ziyaret (İBB)
24	Hartum	Sudan	2001 – İstanbul	-Hartum Su İdaresine İSKİ'de eğitim (2014) -İSBAK ile Hartum kenti arasında "Akıllı Ulaşım Sistemi Pilot Projesi" (2018)
25	Kazan	Tataristan/Rusya	2002 – İstanbul	-Kazan'da İstanbul Parkı açılışı (2013) -İstanbul'da Tatar Halk Bayramı Sabantuy Şenliği kutlamaları (2011-2012)
26	Üsküp	Makedonya	2003 - İstanbul	-Üsküp'te İGDAŞ'ın Uluslararası Doğal Gaz Sempozyumu (2010) -Hamidiye A.Ş'nin Makedonya'ya su ihracatı -İstanbul & Üsküp Kardeş Şehir Turnuvası (2008) -Üsküp'te meydana gelen sel felaketinde İBB'nin yardımları (2016)
İptal	Rotterdam	Hollanda	2005 - Rotterdam	-Rotterdam'la yapılan kardeş şehir protokolü 2017 yılında ülkemizde gerçekleştirilecek Anayasa değişikliği referandumu öncesinde, Hollanda da gerçekleştirilmesi planlanan ve Türk Bakanların da katılacağı toplantıların iptal edilmesi, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun uçağının uçuş izninin iptal edilmesi ve uçuş engellemesine karşı Hollanda'ya karayolu ile giden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Betül Sayan Kaya'nın Başkonsolosluğa 30 metre kala durdurularak Rotterdam Büyükelçiliği'ne girişine izin verilmemesi ve sınır dışı edilmesi üzerine, İBB Meclisi'nin 15 Mart 2017 tarih ve 327 sayılı Kararı ile tek taraflı olarak iptal edilmiştir. (Bkz. Ek:2)
27	Şam	Suriye	2006 – İstanbul	-2011 öncesi sınırlı sayıda heyetler arsı ziyaretler gerçekleşmiştir
28	Cakarta	Endonezya	1998/Ön protokol/İstanbul – 2007-2018/İyi Niyet/İstanbul	-2004 ve 2013 yıllarında Sumatrave Cakarta'da meydana gelen deprem ve sel felaketlerinde İBB'nin yardımları

29	Venedik	İtalya	2007 - Venedik	-İBB, İtalya İstanbul Başkonsolosluğu ve İtalyan Kültür Merkezi desteği ile Yerebatan Sarnıcında "Lagün Canavarı Sergisi" (2011)
30	Busan	Güney Kore	2002/Ön Protokol/Busan 2008/İyi Niyet/İstanbul	-İstanbul'da "Busan Fotoğraf Sergisi" (2010) -"İstanbul-Gyeongju Dünya Kültür Expo 2013" (2013) - "İstanbul Kore'de" (2014)
31	Bangkok	Tayland	2009 - İstanbul	-Heyetler arası ziyaretler
32	Beyrut	Lübnan	2010 – İstanbul	-Heyetler arası ziyaretler
33	Tebriz	İran	2010 – İstanbul	-Heyetler arası ziyaretler
34	Meksika Şehri	Meksika	2010 – Meksika Şehri	-Tek taraflı ziyaretler (İBB)
35	Tunus	Tunus	2010 - İstanbul	-Atık Yönetimi desteği kapsamında İBB tarafından iki adet çöp toplama aracı hibesi
36	Guangzhou	Çin Halk Cumhuriyeti	2012 - İstanbul	-Heyetler arası ziyaretler
37	Giza	Mısır	2012 - Giza	-Trafik, su ve atık yönetimi hakkında işbirliği yapılması planlanmış ancak Mısır'da yaşanan darbe ve devamındaki süreç nedeniyle herhangi bir işbirliği gerçekleştirilememiştir.
38	Bingazi	Libya	2013 - İstanbul	-Heyetler arası ziyaretler
39	Encemine	Çad	2014 - İstanbul	-20 adet otobüs hibesi (2015) -Pülverizatör desteği -Su kuyusu açılması (2017) -Encemine İtfaiyesinden 32 kişilik heyete İstanbul'da eğitim verilmesi (2017)
40	Tiflis	Gürcistan	2016 - İstanbul	-İstanbul'da Gürcistan Kültür Günleri (2006) -5 adet otobüs hibesi (2016)

Kaynak: İBB Dış İlişkiler Müdürlüğü

İBB'nin ilk kardeş şehir protokolü dönemin İstanbul Belediye Başkanı Haşim İŞCAN tarafından Rio de Janeiro ile imzalanmıştır. Daha sonra 1972'de Japonya'nın Şimonoseki ve 1975'te Pakistan'ın Lahor kentiyle kardeş şehir protokolü akdedilmiştir. 1980'lerde yavaş yavaş ivme kazanmaya başlasa da İBB'nin şehir diplomasisi faaliyetleri daha çok 1990'larda ve bilhassa Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İBB Başkanı olduğu 1994 sonrasında aktif bir sürece girmiştir. İBB 1990'lar boyunca 13 kentle kardeş şehir protokolü imzalarken bunların 12'si Mart 1994 sonrasında gerçekleşmiştir.

2000'li yıllardan günümüze uzanan süreç içerisinde de İBB şehir diplomasisi faaliyetlerine ve özellikle kardeş şehir işbirliklerine önem vermiştir. Özellikle Belediye Başkanı Kadir Topbaş'ın göreve gelmesinin ardından çok fazla sayıda kent ile kardeş şehir ilişkisi tesis edilmiştir. İBB 2000'li yıllardan günümüze 22 kentle kardeş şehir protokolü imzalamış, bunların 15'i Kadir Topbaş döneminde gerçekleştirilmiştir. Bunların yanında İBB'nin halen Macaristan/Budapeşte, Sırbistan/Belgrad, Irak/Bağdat, İran/İsfahan, Çin/Chongqing, Belarus/Gomel, Moritanya/Nouakchott, Malezya/Kuala Lumpur ve Somali/Mogadişu gibi önemli merkezlerle kardeş şehir olma süreci devam etmektedir.

Kardeş şehir ilişkilerine dair bir başka husus da, sürecin nasıl yönetildiği ve aday şehirlerin nasıl belirlendiği konusudur. Kardeş şehir işbirliklerine dair yasal mevzuat önceki bölümlerde ayrıntısı ile açıklanmaya çalışılmıştı. Burada dikkat çekmek istediğimiz İBB açısından aday şehirlerin belirlenmesinin nasıl bir yol izlenerek gerçekleştirildiğidir. Aşağıda bazı örnekler üzerinde bu konu detaylandırılmaktadır.

Genel çerçeveye bakıldığında kardeş şehir ilişkilerinin öncelikle doğal muhatapları taraf yönetimlerdir. Ancak tarafların iradeleri de ilgili muhataplarına resmi kanallarla (Bakanlık, Yabancı Misyon Temsilciliği vb.) iletildiği zaman bir anlam ifade etmektedir. Şöyle denilebilir ki, İBB açısından yasal mevzuata da uygun olarak ulusal dış politikanın yönlendirmesi kardeş şehir ilişkilerinde belirleyici bir faktördür. Örnek olarak ilk kardeş şehir ilişkisi olan Rio de Janeiro kardeş şehir protokolü Brezilya Türk Büyükelçiliğinin tavsiyesi üzerine alınan İBB Meclis Kararı sonucu gerçekleştirilmiştir.

Bunun dışında Cumhurbaşkanı ve Başbakan düzeyinde gerçekleştirilen yurtdışı ziyaretleri ve yurt içi ev sahiplikleri de İBB'nin kardeş şehir tercihlerinde etkili olan bir

husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ziyaretlerde kayda geçen konular ve talepler ya da muhatap ülke ile gerçekleştirilmesi planlanan uzun vadeli ilişkilerin pekiştirilmesi amacıyla, Dışişleri Bakanlığı tarafından kardeşlik kurulmasının uygunluğunun değerlendirildiği yönünde tavsiye kararları iletilmektedir.

Yine İBB'nin karşılıklı resmi ziyaretlerde bulunduğu şehir yöneticileri ve İstanbul'daki yabancı misyon temsilcilerinin taleplerinin İBB tarafından değerlendirilmesi sonucu kardeş şehir süreçlerinin başlatıldığı da görülmektedir. İBB adına idari anlamda kardeş şehir süreçleri Dış İlişkiler Müdürlüğü koordinasyonunda gerçekleştirilmektedir.

Söz konusu süreçlere ait meclis kararlarına dair birkaç örnek aşağıdaki gibidir:[261]

-İstanbul-Tunus kardeş şehir ilişkisine ait 15 Aralık 2010 tarih ve 2737 salıyı İBB Meclis Kararı'ndan anlaşıldığına göre; Tunus'un başkenti Tunus şehri Belediye Başkanı Sayın Mohamed Beji Ben Memi'nin, ekonomik, tarihi, kültürel ve sosyal özellikler bakımından İstanbul ile Tunus'un kardeş olması yönündeki talepleri Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla İBB'ye iletilmiştir. Gerekli değerlendirmeler sonucu İstanbul ile Tunus arasında kardeş şehir ilişkisi kurulmasının ekonomik ve kültürel ilişkilerin kuvvetlenmesine vesile olacağı sonucuna varılmış ve İBB Meclisi tarafından uygun görülerek, kardeş şehir protokolü imzalanmıştır.

-İstanbul-Giza kardeş şehir ilişkisine dair 12 Aralık 2012 tarih ve 2551 sayılı Meclis kararına göre; İBB Belediye Başkanı ve Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Birliği (UCLG) Başkanı Kadir Topbaş'ın 5-6 Kasım 2012 tarihlerindeki Mısır Arap Cumhuriyeti'nin başkenti Kahire ziyareti esnasında T.C. Kahire Büyükelçiliği önerisiyle Mısır Arap Cumhuriyeti Giza Valiliği ile İstanbul arasında kardeş şehir ilişkisi kurulmasının uygun olacağının değerlendirilmesi üzerine gerekli karar alınmış ve kardeş şehir protokolü imzalanmıştır.

-İstanbul-Encemine kardeş şehir ilişkisi kurulmasına dair alınan 23 Ekim 2013 tarih ve 1914 sayılı Meclis kararına göre; Çad Cumhuriyeti Encemine Belediye Başkanı Saleh Abdel-Aziz Damane'nin Eylül 2013'te İstanbul'a yapmış olduğu ziyaret esnasında

[261] İBB Meclis Kararları, https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/Index (Haziran 2018)

Belediye Başkanı Kadir Topbaş ile gerçekleştirdiği şifahi görüşmelerde, iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi arzusuyla, Encemine ve İstanbul arasında yerel yönetim alanlarındaki işbirliğinin geliştirilmesi için bir protokol imzalamayı arzu ettiklerini bildirmişlerdir. Yapılan değerlendirme sonucu, Çad Cumhuriyeti'nin başkenti ve aynı zamanda en büyük şehri olan Encemine ile ulaşım, çevre, kültür, mesleki eğitim vb. konularda işbirliğini de kapsayacak bir kardeş şehir protokolü imzalanmasının uygun olacağı düşünülerek gerekli meclis kararı alınmış ve kardeş şehir protokolü imzalanmıştır.

-İstanbul-Bingazi kardeş şehir ilişkisi kurulması için alınan 14 Aralık 2012 tarih ve 2658 sayılı Meclis kararına göre; Libya Bingazi Belediyesi'nin talebi üzerine; İki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi arzusuyla, Bingazi ve İstanbul arasındaki yerel yönetim alanlarındaki işbirliğinin geliştirilmesi için şehirlerarasında bir kardeş şehir protokolü imzalanmasının arzulandığı belirtilmektedir. Libya'nin ikinci büyük ve aynı zamanda Liman şehri olan Bingazi ile ulaşım, çevre, kültür, mesleki eğitim vb. konularda işbirliğini de kapsayacak bir kardeş şehir protokolü imzalanmasının uygun olacağının değerlendirilmesi üzerine söz konusu Meclis kararı alınarak kardeş şehir protokolü imzalanmıştır.

-İstanbul-Guangzhou kardeş şehir ilişkisine ait 12 Mayıs 2011 tarih ve 1114 sayılı İBB Meclis Kararı'na göre; Guangzhou Belediye Halk Hükümeti Dışişleri Bürosu Genel Müdürü Li Ming, İBB Başkanı Kadir Topbaş'ın Başkanı olduğu Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı'nın (UCLG) çok yönlü iletişimi çerçevesinde, Guangzhou ve İstanbul'un birbirleriyle derin dostluğu ve iyi işbirliği ilişkisi kurduğunu, bu bağlamda şehirlerin iletişimleri ve işbirliğini daha da kuvvetlendirmek için iki şehir arasında kardeş şehir ilişkisi tesis edilmesinden duyulacak memnuniyeti ve bu yöndeki talebini İBB'ye iletmiştir. Guangdong vilayetinin başkenti, vilayetin kültür, eğitim, teknoloji, bilim, ekonomi ve politika merkezi aynı zamanda Çin'in en büyük belediyelerinden biri olan Guangzhou ile İstanbul arasında kardeş kent ilişkisi tesis edilmesinin yararlı olacağı yönündeki değerlendirme sonucu söz konusu kardeşlik ilişkisinin kurulması İBB Meclisi tarafından kabul edilerek, kardeşlik protokolü imzalanmıştır.

Kardeş şehir kurulması yönünde gerekli Meclis kararlarının alındığı ancak söz konusu işbirliği süreçlerinin tamamlanamadığı örnekler de vardır. Bunlara ilişkin birkaç örnek aşağıdaki gibidir:[262]

-İstanbul-Budapeşte kardeş şehir ilişkisi kurulmasına dair alınan 15 Nisan 2011 tarih ve 827 sayılı Meclis kararına göre; 31 Mart - 02 Nisan 2011 tarihleri arasında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Türkiye Belediyeler Birliği işbirliğiyle İstanbul'da düzenlenen "2. Asya Belediye Başkanları Forumu" kapsamında İBB Belediye Başkanı Kadir Topbaş ile Budapeşte Belediye Başkanı Istvan Tarlos arasında bir görüşme gerçekleşmiştir. Belediye Başkanlarının karşılıklı görüşmeleri esnasında konuk Başkan daha önceden "işbirliği protokolü" bulunan Budapeşte ile İstanbul arasında kardeş şehir ilişkisi kurulmasını çok arzu ettiğini dile getirmiş ve söz konusu teklif İBB Belediye Başkanı tarafından olumlu karşılanmıştır. Bu bağlamda Macaristan'ın politik, kültürel, ticari, endüstri ve ihracat merkezi olan başkent Budapeşte ile İstanbul arasında kardeş kent ilişkisi tesis edilmesinin yararlı olacağı değerlendirilerek anılan Meclis kararı alınmış ancak bahse konu kardeş şehir protokolü imzalanmamıştır.

-İstanbul-Mogadişu arasında kardeş şehir ilişkisi kurulmasına yönelik alınan 16 Mayıs 2012 tarih ve 997 sayılı Meclis kararında; İçişleri ve Dışişleri Bakanlıklarının ülkemizin Somali'ye yönelik kalkınma ve altyapı faaliyetleri ile ikili dostane ilişkilerimiz çerçevesinde, İstanbul ile Mogadişu arasında kardeş şehir ilişkisi kurulmasının ve Mogadişu Belediye Başkanı Mohammed Ahmet Noor'in İstanbul'a davet edilmesinin uygun olacağına dair tavsiyelerine istinaden, Mayıs 2012'de İstanbul'a davet edilen Mogadişu Belediye Başkanı'nın İstanbul'a gerçekleştirdiği ziyaret esnasında iki şehir arasında kardeş şehir ilişkisi kurulması konusunun gündeme geldiği ve bu talebin İBB Belediye Başkanı tarafından da olumlu karşılandığı belirtilmektedir. Bu bağlamda, Somali'ye en büyük insani ve kalkınma yardımlarını gerçekleştirmekte olan ülkemizin İstanbul şehri ile Somali'nin Mogadişu şehri arasında kardeş şehir ilişkisi kurulmasının iki ülke arasındaki dostluk bağlarının geliştirilmesi ve işbirliğinin kuvvetlendirilmesi açısından yararlı olacağının değerlendirilmesi sonucu ilgili Meclis kararı alınmış ancak, protokol imzalanma süreci henüz tamamlanamamıştır.

[262] İBB Meclis Kararları, https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/Index (Haziran 2018)

-İstanbul-Belgrad kardeş şehir ilişkisi kurulmasına yönelik alınan 15 Ekim 2014 tarih ve 1395 sayılı Meclis kararında; Dışişleri Bakanlığı'nın tavsiyesi üzerine, dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Sırbistan'a gerçekleştireceği resmi ziyareti esnasında, Başbakan Yardımcısı ve Ticaret, Turizm ve Telekomünikasyon Bakanı Rasim Ljajiç'le yaptığı görüşmede, Belgrad ile İstanbul arasında kardeş şehir ilişkisi kurulmasının Türkiye-Sırbistan ilişkilerine olumlu katkı yapacağının vurgulandığı ve konu ile ilgili olarak Belgrad Belediye Başkanının da buna olumlu tavır sergilediği belirtilmektedir. Bu kapsamda, İstanbul ile Sırbistan'ın başkenti Belgrad arasında kardeş şehir protokolü imzalanmasının söz konusu şehirlerarasında dostluk bağlarının geliştirilmesi ve işbirliğinin kuvvetlendirilmesi açısından yararlı olacağı değerlendirilmiş ve mezkûr Meclis kararı alınmış ancak kardeş şehir protokolü imza süreci tamamlanmamıştır.

İBB deki kardeş şehir süreçlerine ilişkin olarak tespit edilen iki hususun daha paylaşılmasının, İBB'nin kardeş şehir politikasının değerlendirilmesinde uygun olacağı değerlendirilmektedir. Bu hususlardan ilki; Dış İlişkiler Müdürlüğü koordinasyonu *dışında* yürütülen kardeş şehir süreçleri, ikincisi ise son yıllarda meydana gelen olağanüstü durumlar nedeniyle gerçekleştirilen yurt içi kardeş şehir işbirlikleridir.

Dış İlişkiler Müdürlüğü *dışında* gerçekleştirilen kardeş şehir ilişkilerine örnek olarak; 10 Mayıs 2016 tarih ve 709 sayılı Meclis kararına[263] konu edilen, İstanbul-Midyat arasında gerçekleştirilmesi kararlaştırılan kardeş şehir ilişkisi verilebilir. Söz konusu kardeşlik ilişkisi Midyat Belediyesi tarafından İBB Gençlik Spor Müdürlüğü'ne doğrudan yapılmış ve amacı şu ifadelerle belirtilmiştir. "Midyat Belediyesi'nin yapacağı hizmetlerin verimliliğinin arttırılmasını sağlamak amacıyla; Belediye yetki ve sorumluluk alanına giren, toplumsal hizmetler, halk sağlığı, eğitim, kültürel varlıkların korunması, kamu duyarlılığının arttırılması ve spor faaliyetlerinin yaygınlaştırılması konularında belediyelerin imkânları ve tabi oldukları mevzuat kapsamında, her iki belediyenin önemli ortak değerlerinden dolayı, kültürel tarihi ve sosyo-ekonomik alanda tecrübe imkânlarından Kardeşlik Protokolü çerçevesinde faydalanılmasının yararlı

[263] İBB Meclis Kararı, https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=46787 (Haziran 2018)

olacağı düşünülerek" kardeş şehir olunması talep edilmiş ve İBB Meclisi tarafından uygun görülmüştür ancak karşılıklı bir protokol akdedilmemiştir.

Yine bir başka örnek olarak, İstanbul-Adıyaman arasında gerçekleştirilmesi öngörülen kardeş şehir ilişkisi de, Adıyaman Belediye Başkanlığı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü tarafından İBB Kültürel Etkinlikler Müdürlüğü'ne iletilen talep üzerine; İslam tarihinin önemli sahabelerinden Safvan Bin Muattal'ın kabrinin Adıyaman'da, Eyyüp El- Ensari'nin kabrinin ise İstanbul'da bulunması sebebiyle İstanbul ve Adıyaman illerinin önemli ve anlamlı manevi zenginliğe ev sahipliği yaptığından dolayı Kardeş Şehir olması talep edilmektedir. Söz konusu talebe ilişkin olarak, her iki ilin önemli ortak değerlerinden dolayı İstanbul ve Adıyaman ili arasındaki Kültürel ve sosyo-ekonomik alanda tecrübe ve imkânlardan Kardeşlik Protokolü çerçevesinde faydalanılmasının yararlı olacağı düşünülerek 10 Mayıs 2018 tarih ve 710 sayılı Meclis kararı[264] ile kardeş şehir olunması kararlaştırılmış ancak karşılıklı bir protokol imzalanmamıştır.

Ulusal düzeyde meydana gelen *olağanüstü gelişmeler* İBB'nin Kardeş Şehir ilişkilerinde de farklı bir pencerenin açılmasına sebep olmuştur. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde ki terör olayları sonucu şehirlerimizde meydana gelen yıkımlar, İBB'nin klasik kardeş şehir ilişkilerinin dışına çıkarak, söz konusu kentlerin kalkındırılmasına destek olmasına olanak sağlayacak şekilde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda; İBB Meclisi'nde; Hakkâri, Sur, Hani, Silvan, Cizre, İdil ve Silopi Belediyeleri ile Kardeş Şehir ilişkisi kurulması yönünde Belediye Başkanı'na yetki veren kararlar alınmıştır. Karşılıklı her hangi bir kardeşlik protokolü imzalanmamış ancak, anılan Meclis kararlarına istinaden söz konusu ilçelerin talepleri doğrultusunda İBB'nin ilgili birimleri tarafından gerekli malzeme, ekipman vb. desteği sağlanmaktadır.[265]

Yukarıdaki bilgiler ışığında İBB'nin kardeş şehir faaliyetlerinin kurumsal bir disiplin ve politika çerçevesinde gerçekleştirilemediği değerlendirilebilir. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin özgün konumu da bunun sebepleri arasındadır. Bu sonucun

[264] https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=46788 (Haziran 2018)
[265] 1934…1940 sayılı İBB Meclis Kararları https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/Index (Haziran 2018)

ortaya çıkmasındaki etmenler, ileriki bölümlerde işlenecek olan kardeş şehir faaliyetleri sonrasında açıklanmaya çalışılacaktır.

3.3.2. İBB İşbirliği Protokolleri

Şehirlerarasında kurulan en güçlü ikinci ilişki türü olarak görülen İşbirliği Protokolleri; proje işbirliği olarak kısa süreli olabileceği gibi kardeş şehir ilişkisinde olduğu gibi uzun süreli olarak da geçerli olabilir. İBB'nin kardeş şehri bulunan ülkelerdeki ikinci bir şehir ile ilişki kurulması planlandığında işbirliği protokolünü tercih ettiği ya da mevcut kardeş şehirleriyle durağanlaşan ilişkilerini bu yolla harekete geçirdiği görülmektedir. İşbirliği protokolünde şehirlerarasında denklik prensibi aranmamakla birlikte, işbirliği alanları; teknik, kültürel veya tüm bunları içine alabilecek şekilde oluşturulmaktadır. Protokolün içeriği tarafların beklenti ve keyfiyetleriyle oluşmaktadır. İBB en son Lahor (Pakistan) ve Kyoto (Japonya) ile işbirliği protokolü imzalamıştır. İBB tarafından akdedilen işbirliği protokolleri Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. İBB İşbirliği Protokolleri

№	Şehrin Adı	Ülke	Tarih - İmza Yeri
1	Floransa	İtalya	1985
2	Toronto	Kanada	1990
3	Stokholm	İsveç	1990 - Stokholm
4	Strazburg	Fransa	1991 - İstanbul
5	Varşova	Polonya	1991 – Varşova
6	Budapeşte	Macaristan	1992 – İstanbul
7	Prag	Çek Cumhuriyeti	1992 - Prag
8	Havana	Küba	1992 – İstanbul
9	Kabil	Afganistan	1992 – İstanbul
10	Xi'an	Çin Halk Cumhuriyeti	1997 – İstanbul
11	Atina	Yunanistan	2000 – İstanbul
12	Napoli	İtalya	2000 – Napoli
13	Seul	Güney Kore	2005 – Seul
14	Bükreş	Romanya	2006 – İstanbul

15	Moskova	Rusya Federasyonu	2006 - Moskova Yenilendi 2015
16	Paris	Fransa	2009 – Paris
17	Kazablanka	Fas	2009 – Marakeş
18	Viyana	Avusturya	2011 – İstanbul
19	Lahor	Pakistan	2011 – İstanbul
20	Kyoto	Japonya	2013 - İstanbul

Kaynak: İBB Dış İlişkiler Müdürlüğü

3.3.3. İBB Mutabakat Zaptı/İyi Niyet Mektupları

Kadir Topbaş'ın Belediye Başkanlığı döneminde öne çıkan bir gelişme de kentler arası temasları klasik kardeş şehir ilişkisinin ötesine taşıyıp, belirli temalar üzerinden daha etkin işbirliğini amaçlayan iyi niyet protokollerinin akdedilmesidir. Bu protokoller şehirlerarasındaki mevcut ilişkilerin geliştirmesi ya da olası işbirliği süreçlerinin zemininin oluşturulması amacıyla ortaya konulan bir iyi niyet beyanıdır. Belediye meclis onayına gerek duyulmadan gerçekleştirilebilmesi açısından şehir yöneticisinin iradesini yansıtmakta ve ayrıca yönetime esneklik kazandırmaktadır. İlişkilerin güçlendirilmesinin ilk aşaması niteliğinde olup, esas amaç niyetin eyleme dökülmesidir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ilk olarak İtalya'nın Milano kentiyle, son olarak ise Kardeş Şehir Cakarta ile Mutabakat Zaptı imzalamıştır. İBB'nin imzalamış olduğu Mutabakat Zaptı/İyi Niyet Mektupları Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3. İBB İyi Niyet Mektupları

№	Şehrin Adı	Ülke	Tarih - İmza Yeri
1	Milano	İtalya	2005 - İstanbul
2	Berlin	Almanya	2005 – İstanbul
3	Tiflis	Gürcistan	2006 – İstanbul
4	Pecs	Macaristan	2008 – İstanbul
5	Gyeongsangbuk-do	Güney Kore	2010 – İstanbul
6	Pencap	Pakistan	2010 – İstanbul
7	Rabat	Fas	2011 – İstanbul
8	Pencap	Pakistan	2011 - İstanbul
9	Bogota	Kolombiya	2012 – İstanbul

10	Gyeongsangbuk-do	Güney Kore	2012 – İstanbul
11	Karaçi Büyükşehir İdaresi	Pakistan	2012 – İstanbul
12	Frankfurt / Main Belediyesi	Almanya	2012 – İstanbul
13	Aden	Yemen	2012 – İstanbul
14	Mekke	Suudi Arabistan	2012 – İstanbul
15	Juba	Güney Sudan	2012 – İstanbul
16	Dakar	Senegal	2013 – İstanbul
17	Monrovia	Liberya	2013 - Monrovia
18	Akra	Gana	2013 – İstanbul
19	Encemine	Çad	2013 – İstanbul
20	Guangzhou	Çin	2015 – Gunagzhou
21	Mogadişu	Somali	2016 – İstanbul
22	Ulan Bator	Moğolistan	2016 – Ulan Bator
23	Hangzhou	Çin	2016 – Hangzhou
24	Konakri	Gine	2016 – İstanbul
25	Trablus	Libya	2017 – İstanbul
26	Cakarta	Endonezya	2018 - İstanbul

Kaynak: İBB Dış İlişkiler Müdürlüğü

3.3.4. İBB Kardeş Şehir Protokollerine Dair Bir İnceleme

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin imzalamış olduğu kardeş şehir protokollerinin genel anlamda, "işbirliği ve dostluk bağlarının güçlendirilmesi, barışın, uluslararası güvenliğin, ekonomik ve sosyal gelişim ile demokrasinin sürdürülebilmesi" amacıyla, belirli işbirliği alanlarında belirli işbirliği biçimlerinde hazırlandığı görülmektedir. Protokollerin yabancı muhataplarını göz önüne aldığımızda, bu alanlardaki hedeflerin dünyada genel kabul görmüş, müşterek konu başlıkları olduğu da göz ardı edilemeyecek bir durumdur. Söz konusu işbirliği alanları;

-Kentsel hizmetler

-Ticaret, yatırım ve finans

-Bilim, teknoloji ve enformasyon

-Turizm

-Belediye düzeyinde planlama

-Mesleki kurslar

-Kültür ve spor

-Tarihi ve kültürel miras

-Kamu güvenliği

-Çevre

başlıkları altında kategorize edilirken, olası işbirliği biçimleri de aşağıdaki gibidir;

-Tanıtım ve ilan

-İdari ve ticari heyet ziyaretleri

-Bilgi, belge ve tecrübe paylaşımı

-Kongre, fuar ve seminer organizasyonları

-Ortak çalışma ve araştırmalar

-Teknik ve uzmanlık paylaşımı

-İnsan kaynakları eğitimi

-Kültür, spor ve sanat alanlarında değişim

-Taraflarca mutabık kalınacak her konuda işbirliği.

Bu kategorilerin yanı sıra, taraflar arasında kararlaştırılan işbirliği konularının, muhatapların yetki alanları ve kendi ulusal yönetimlerinin belirlediği kurallar çerçevesinde yönetilmesi ve gerekli görülmesi halinde taraflarca belirlenecek bir komisyon tarafından süreçlerin takip edilmesi gibi maddeler de protokollerde yer almaktadır. Yine protokoller de dikkat çeken bir başka husus da finansman konusudur. Bu konuda, gerçekleştirilmesi hedeflenen ortak projeler için uluslararası imkânlar dâhilindeki alternatif finans destekleri kullanılabileceği gibi bunun dışındaki durumlarda tarafların belirtilen faaliyetlerin masraflarını mevzuatlarına uygun olarak kendi bütçe kaynaklarından finanse edecekleri belirlenmiştir. Yine protokollerde belirlenen karşılıklı heyet ziyaretleri için de, uluslararası ulaşım masrafları giden heyet olmak üzere, ziyaret sırasındaki masrafların ev sahibi yönetim tarafından karşılanması kararlaştırılmaktadır. Bu hususların dışında, uyuşmazlık durumlarının karşılıklı mutabakat ile çözülmesi kararlaştırılırken, fesih konusunda da taraflara eşit derecede özgürlük tanınmaktadır. Kimi protokollerin yürürlüğü süreli olarak karşımıza çıkarken birçoğunda süre mefhumunun olmadığı görülmektedir.

Kardeş şehir protokollerinin bu genel çerçevesinin yanı sıra bazı özel maddelerin yer aldığı protokoller de bulunmaktadır. Bunlara birkaç örnek vermek gerekirse;

-İstanbul-Şimonoseki kardeş şehir işbirliği protokolünde şehirlerin birer liman şehri olmasına ve Türk-Japon dostluğunun tarihsel geçmişine vurgu yapılmaktadır.

-İstanbul-Lahor kardeş şehir protokolünde ise iki ülke arasındaki dostluk ilişkisinin yanı sıra, her iki şehrinde sahip olduğu tarihi özelliklerine vurgu yapılmaktadır.

-İstanbul-Johor Bahru kardeş şehir ilişkisinin tesis edilmesi sürecinde ise, iki Müslüman ülkenin şehirleri arasında kurulacak bu işbirliğinin, iki ülke ilişkilerine manevi bir destek olacağı değerlendirilmektedir.

-İstanbul-Berlin kardeş şehir ilişkisinde de kendi özelinde birkaç farklılık görülmekte. Şöyle ki, protokolün üç yıllık programında, kardeş kentlerin dillerinin öğrenilmesi, Berlin de kurulması planlanan Türk Kültür Merkezi, her iki şehir arasında özellikle geleceğe yönelik informatik ve robotik alanlarda araştırma tasarımlarının teşvik edilmesi, temel belediyecilik hizmetlerinin (zabıta, İtfaiye, su ve kanalizasyon vb.) yürütülmesi için gerekli tesislerin kurulmasında İstanbul'a gererken tecrübe desteğinin verilmesi, şehirlerdeki işsizliğin ortadan kaldırılması için Belediyelere ilişkin önlemlerin alınması gibi farklı konuları içermektedir. Berlin ile kurulan kardeşlik ilişkisinin 90'lı yılların başında gerçekleştiği göz önüne alınınca, o dönemde iki ülke arasındaki ilişkilerin (işçi göçleri, gurbetçi Türkler vb.) bu süreci bu kadar detaylı hale getirdiği düşünülebilir.

-İstanbul-St. Petersburg kardeş şehir ilişkisi ilk kez 1990 yılında o zamanki adıyla Leningrad (eski adı Petrograd olan şehir 1924 yılında Lenin'in ölümünden sonra Leningrad adını almış ancak SSCB'nin dağılması üzerine Sankt Petersburg olarak tekrar isim değişikliği yaşamıştır) arasında tesis edilmiştir. Protokolde en çok dikkat çeken husus, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve İstanbul metro projesinin inşaatı hususunda işbirliğine hazır olunduğunun belirtilmesidir.

-İstanbul-Köln kardeş şehir protokolünde; Avrupa'nın muhtelif komünleri arasında gerçekleştirilen şehir ortaklıklarına atıf yapılarak bir nevi Avrupa şehirlerinin bu konudaki tecrübesi ön plana çıkartılmaktadır. Ayrıca İstanbul ve Köln şehirlerinin bu tecrübeleri Avrupa'daki müşterek geleceklerine fayda sağlayacak şekilde kullanmak istediklerine vurgu yapılmaktadır.

-İstanbul-Köstence kardeş şehir işbirliğinin, gerek Güney-Doğu Avrupa ülkeleri ve gerekse Karadeniz ülkeleri arasındaki işbirliği ve dayanışmaya da katkıda bulunacağına inanıldığı düşünülmektedir.

-İstanbul-Üsküp kardeş şehir protokolünün dikkat çeken kısmı, tarafların şehirlerindeki ticari kuruluşlarla işbirliğini geliştirmek amacıyla İstanbul ve Üsküp'teki iş ve ticari temsilcilerinin alışveriş ve iş yapma hususundaki muamelelerine destek olunması olarak görülmektedir.

-İstanbul-Encemine kardeş şehir işbirliğinin Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmada etkili bir araç olarak görülmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kardeş şehir protokollerinde yukarıdaki işbirliği konuları dışında, barış, demokrasi, kalkınma ve sürdürülebilirlik vurguları ön plana çıkmaktadır. Ayrıca birçok protokolün genç kuşağa yönelik proje konularına yer vermesi, ilişkilerin gelecek planlı olduğu yönünde değerlendirilebilir. Protokoller bu anlamda işlevsel olarak değerlendirilmekle birlikte, matbu bir hal aldığı da göz ardı edilemeyecek bir durumdur. İleriki bölümlerde yapılan etkinlikleri incelediğimizde, protokollerin bağlayıcılığının ne kadar düşük olduğu görülecektir.

3.4. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kardeş Şehir İşbirliği Örnekleri

3.4.1. İstanbul – Şimonoseki Kardeş Şehir İşbirliği

İstanbul ile Şimonoseki (Japonya) arasında kurulan kardeş şehir ilişkisinin tarihsel bir miras olduğunu söylemek hiç de abartı olmayacaktır. Bu miras tarihte yaşanan iki feci olaya karşı ulusal düzeyde verilen refleksler sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu olaylardan ilki; Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Japonya Osmanlı dostluk ilişkilerini geliştirmesi için gönderilen Ertuğrul Firkateyni'nin 16 Eylül 1890 tarihinde Fırtınaya yakalanarak Kansai Bölgesi Wakayama Kasabasının Kushimoto sahillerinde batmasıdır. Bu facia Japonya ile Türkiye arasındaki karşılıklı anlayışın ve dostluk ilişkilerinin sağlam ve olumlu bir temele oturmasına imkân sağlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu müteakip, 1924 yılında iki ülke arasında diplomatik ilişkiler başlamış ve 1925 yılında

karşılıklı olarak Büyükelçilikler açılmıştır. Bir diğer vaka ise; Mart 1985'te İran – Irak Savaşı'nın sürdüğü dönemde Tahran'daki Nissan fabrikasında görevli mühendis ve ailelerinin çoğunluğunu oluşturduğu 215 Japon vatandaşının dönemim Başbakanı Turgut Özal'ın talimatıyla THY uçağı ile kurtarılması olayıdır. İki şehir arasındaki kardeş şehir protokolü 16 Mayıs 1972'de dönemin Belediye Başkanları Fahri Atabey ile Katsumi Igawa tarafından akdedilmiştir.

Şimonoseki ile İstanbul'un kardeş şehir olması ve dostluğunun simgesi olarak 2003 yılında İstanbul Baltalimanı'nda bir Japon Bahçesi açılmıştır. 2003 yılının Japonya'da "Türk Yılı" olarak da ilan edilmesi açısından Japon Bahçesi büyük önem arz etmektedir. Japon Bahçesi´nin en önemli materyallerinden biri giriş ve çitlerdir. Giriş kapısı, iki ülkede de bulunan Boğaz Köprüsü (Şimonoseki'de Kanmon Boğazı'nın üzerinde de bir köprü mevcuttur) sembolize edilerek tasarlanmış olup kardeşliği simgelemektedir. Tasarımda Japon bahçelerinde sıklıkla kullanılan bitkiler yer almaktadır. Bahçenin düzenlenmesinde Japon bahçe sanatının genel karakteri olan doğal malzemeler kullanılmıştır. Japon Bahçesi´nin tüm özellik ve öğeleriyle yaşatılacağı bahçede; Şelale, Doğal Gölet, Ada, Ada´yı her iki yönde kıyılara bağlayan Taş ve Ahşap Köprüler ve Kuru Köprü inşa edilmiştir. Japon Çayevi bulunmaktadır. Parkta, 4850 adet ağaç ve bitki kullanılmıştır. Bahçenin Japon kültürünü yansıtan iki adet kapısı, bir adet çeşmesi ve kuru bahçesi bulunmaktadır. Bahçede çok sayıda doğal taştan imal edilmiş fenerler bulunmaktadır. Bahçenin etrafı ise, Japon stili duvarla inşa edilmiştir. Bahçe, 6.137 metrekarelik bir alan üzerine kuruludur.

Eylül 2004'te İBB Park Bahçeler Müdürlüğü yetkililerinden oluşan bir heyet Japon Bahçesi'ndeki bazı eksikliklerle ilgili bilgi alışverişinde bulunmak için Şimonoseki Belediyesi'ni ziyaret etmiştir.

2007 yılında kardeş şehir ilişkilerinin 35. Yılını kutlamak üzere İBB tarafından başlatılan bir çalışma ile coğrafi özellikler bakımından İstanbul'a çok benzeyen kardeş şehir Shimonoseki'ye 50 bin lale soğanı gönderilmiş ve Şimonoseki'de Türk Lale Bahçesi oluşturulmuştur. Japonların oldukça ilgi gösterdiği bu lalelerin sayısı 80.000'e çıkarılarak Emirgan Koru'suna benzer bir bahçe olan "Şimoneseki Boğaziçi Lale

Bahçesi" kurulmuştur. Nisan 2007'de ise İstanbul'da düzenlenen "4. Dünya Belediye Başkanları Zirvesi'ne" dönemin Şimonoseki Belediye Başkanı katılmıştır.

Ekim 2009'da, dönemin Japonya Büyükelçisi Nobuaki Tanaka Baltalimanı Japon Bahçesi ve "2010 Türkiye'de Japon Yılı" konularında görüşme yapmak üzere dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş'ı ziyaret etmiştir.

Mayıs 2010'da Japonya'nın değerli tarihi eserlerinden oluşan "Japonya Sanatı'nın 5000 Yılı" adlı sergi; dönemin Japon Prensi Tomahito Mikasa ve dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş'ın katılımıyla Topkapı Sarayı'nda düzenlenen törenle açılmıştır.

Japonya Hükümeti tarafından ilan edilen "2010 Türkiye'de Japon Yılı" çerçevesinde İstanbul'da düzenlenen ve dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, dönemin Japonya Prensi Tomohito Mikasa, dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş ve dönemin İstanbul Valisi'nin katılımıyla "Japon-Türk Dostluğunu Kutlama Töreni" gerçekleştirilmiştir. Temmuz 2010'da, Japonya ve İBB'nin desteğiyle yenilenen Japon Bahçesi'nin açılışı dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş ve dönemin Şimonoseki Belediye Başkanı'nın katılımıyla gerçekleştirilmiştir. 2010 yılı Japonya'da "Türk Yılı" ilan edilmiştir. Ekim 2010'da dönemin Şimonoseki Belediye Başkan Yardımcısı Şimonoseki ve İstanbul kentleri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi hakkında dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş ile Çırağan Sarayı'nda görüşmüştür. Mart 2011'de Başkan Topbaş'ın talimatı üzerine İBB Başkan Danışmanı başkanlığındaki bir heyet, Japonya'daki deprem ve tsunami felaketi sonrası yapılabilecek yardımları tespit etmek amacıyla Tokyo'ya bir ziyaret gerçekleştirmiştir.

Mart 2012'de AKOM ile Japonya İstanbul Başkonsolosluğu ortaklığında "Afet Önleme ve Afet Yönetimi" sempozyumu düzenlenmiştir. Kasım 2012'de dönemin Şimonoseki Belediyesi Başkan Yardımcısı ve beraberindeki heyet, "İBB – Şimonoseki 40. Yıl Kardeş Şehir Etkinlikleri" kapsamında dönemin İBB Genel Sekreter Yardımcısı'na nezaket ziyaretinde bulunmuştur.

Ekim 2013'te, dönemin Japonya Başbakanı İstanbul'da gerçekleştirilen Marmaray açılış törenine iştirak etmiştir. Konuk Başbakan bu ziyaret kapsamında dönemin İBB Başkanı Kadir Topbaş ile de bir araya gelmiştir.

2014 yılı Nisan ayında “Hi no Yama Parkı Türk Lale Bahçesi” nin ismi, “Orhan Suyolcu Anma Bahçesi” olarak değiştirilmiştir. 2013 yılında vefat eden Orhan Suyolcu, 1985’te İran-Irak savaş sırasında Tahran’dan 215 Japon işadamını Türk Havayolları özel uçağı ile kurtaran pilottur. “Orhan Suyolcu Anma Bahçesi”, 24 Şubat 2013’te vefat eden Suyolcuyu anmak için yapılmıştır. Ayrıca; Pilot Orhan Suyolcu adına daha önceden yapılmış olan Türk Lale Bahçesi’ne bir anıt yerleştirilmiştir. Anıtta Suyolcu’nun fotoğrafı ile birlikte, “Pilotun başarısı iki ülke dostluk tarihine sonsuza dek kazınmıştır.” ifadesi yer almaktadır.

Mart 2015’te, İBB Genel Sekreter Yardımcısı İBB’yi temsilen Japonya’nın Sendai şehrinde düzenlenen “III. Afet Risklerinin Azaltma Dünya Konferansı”na katılmıştır. Kasım 2015’te, dönemin Japonya Başbakanı ve dönemin Şimonoseki Belediye Başkanı İBB tarafından yenilenen Baltalimanı Japon Bahçesine bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Kasım 2015’te, Baltalimanı’ndaki Japon Bahçesi’nin bakım ve onarım çalışmalarının ardından gerçekleştirilen tören vesilesiyle Belediye Başkanı Kadir Topbaş, dönemin Şimonoseki Belediye Başkanı ile bir araya gelmiştir.

Nisan 2016’da, Belediye Başkanı Kadir Topbaş ABD ve Japonya’ya gerçekleştirdiği ziyaret kapsamında dönemin Şimonoseki Belediye Başkanı ve dönemin Japonya Başbakanı ile görüşmüştür. Yine aynı ay içerisinde Belediye Başkanı Kadir Topbaş, dönemin Japonya İstanbul Başkonsolosu ve bir grup Japon işadamıyla kahvaltılı bir toplantıda bir araya gelmiştir. Şimonoseki, İstanbul’un kardeş şehir protokolü imzaladığı ikinci kenttir. Bu kapsamda, 5 Nisan 2016 tarihinde dönemin Şimonoseki Belediye Başkanı tarafından Belediye Başkanı Kadir Topbaş’a fahri hemşerilik beratı tevdi edilmiştir.

2017 yılı İstanbul ve Şimonoseki arasındaki kardeş şehir ilişkilerinin 45. yılı olarak kutlanmaktadır. Bu kapsamda 4 Şubat 2017 tarihinde İstanbul ve Şimonoseki kentlerinin dostluğunu simgelemek üzere İstanbul tarafından Şimonoseki’ye armağan edilen erguvan ağaçlarının dikim töreni gerçekleştirilmiş, söz konusu törene İBB Genel Sekreter Yardımcısı iştirak etmiştir. Söz konusu kutlamaların devamı olarak aynı yıl İstanbul’da da Bakırköy – Sirkeci sahil yoluna “Sakura ve Kiraz Ağaçları” dikilmiş, Şimonoseki Belediye Başkanı beraberinde bir heyet ile İstanbul’u ziyaret etmiş olup

Baltalimanı Japon Bahçesinde Japonya'dan gelen performans sanatçıları tarafından kültürel bir etkinlik düzenlenmiştir.

2018 yılında Japonya İstanbul Başkonsolosluğu tarafından İstanbul ve Japonya'nın dostluk simgesi olarak tanımladıkları Japon Bahçesinde, Türk öğrencilere yönelik origami, çay seremonisi ve Japon kültürünün önemli unsurlarının tanıtılması amacıyla iki günlük bir etkinlik gerçekleştirilmiştir.

Yukarıdaki faaliyetlerden de anlaşılacağı gibi, iki şehir arasında kurulan kardeşlik ilişkisi aslında iki ülke arasındaki tarihi dostluk bağlarına dayanmakta, bu dostluğun gelecek kuşaklara bir miras olarak bırakılması için de aynı samimiyetle devam etmektedir. Kardeşlik ilişkisinin şehirlerin temsilinden çok öteye gittiği ve ulusal bir temsil keyfiyeti kazandığı bir gerçektir.

3.4.2. İstanbul – Lahor Kardeş Şehir İşbirliği

İstanbul ile Lahor (Pakistan) arasındaki kardeş şehir ilişkisi iki ülke arasındaki dostluk ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla, Pakistan Meclisinin aldığı kararı İstanbul Belediyesine iletmesi sonucu 1975 yılında dönemin Belediye Başkanı Ahmet İsvan tarafından imzalanmıştır. Ayrıca 2011 yılında İBB ile Lahor arasında İşbirliği Protokolü imzalanmıştır. İstanbul ile Lahor arasındaki kardeş şehir ilişkisinin iki ülkenin dostluk ilişkileri yanı sıra özellikle 2010 yılından sonra İstanbul'dan Pakistan'a uzanan bir tecrübe aktarımı ve kalkınma işbirliği haline dönüştüğü söylenebilir.

Lahor Katı Atık Sistemi: 27 Aralık 2010 tarihinde Lahor şehir idaresi ile İBB iştirak şirketi İSTAÇ (İstanbul Çevre Yönetimi Sanayi ve Ticaret A.Ş) arasında Lahor kenti için uluslararası kabul görmüş standart ve uygulamalarla uyumlu entegre katı atık yönetiminin oluşturulması amacıyla katı atık yönetimi konularında müşavirlik hizmeti verilmesine yönelik bir sözleşme imzalanmıştır. Söz konusu işbirliği sözleşmesi ile İstanbul'un katı atık yönetimi konusundaki bilgi, birikim ve teknolojisi Lahor kentine aktarılmış ve proje Temmuz 2012'de tamamlanmıştır.

Lahor Metrobüs Hattı Projesi: Ocak 2012 tarihinde İstanbul'da, metrobüs sisteminin temel tasarım konseptleri konusunda, Pencap Hükümeti Ulaşım Daire Başkanlığı (BRT) ve İBB Ulaşım A.Ş[266]. (İstanbul Ulaşım Sanayi ve Ticaret A.Ş.) arasında Mutabakat Zaptı; Pencap Eyaleti Lahor Ulaşım Şirketi (Lahor Transport Company) ile İBB'ye ait BELBİM (Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri) A.Ş arasında Danışmanlık Hizmetleri için Çerçeve Anlaşması, Lahor Kalkınma Kurumu Trafik Mühendisliği ve Ulaşım Planlama Ajansı ile İBB'ye bağlı İSBAK (İstanbul Bilişim ve Akıllı Kent Teknolojileri) A.Ş arasında Lahor Kentinde Akıllı Ulaşım Sistemi kurulması için bir Çerçeve Anlaşması imzalanmıştır.

İBB Ulaşım A.Ş.'nin teknik ve proje danışmanlığı ile Lahor'a kazandırılan Lahor Metrobüs Hattı günde 120 bin yolcu taşıma kapasiteli ve 12 milyonluk nüfusa sahip şehrin en yoğun caddesinde 27 km boyunca uzanmaktadır. Toplamda 300 milyon dolara mal olan projenin 9 km'si yükseltilmiş yoldan oluşmaktadır. Hat 10 ayda tamamlanarak bir rekora imza atılmıştır. Rikşa ve çinçi adı verilen üç tekerlekli araçların yoğun hava kirliliğine neden olduğu Lahor'da metrobüs ilk bir ay ücretsiz kullanılmıştır. E-biletin geçerli olduğu metrobüs sistemi ile 2 saatte gidilebilen mesafe 50 dakikaya indirilmiştir.

Lahor'da Taksi Hizmeti: İBB'nin başlattığı çalışmalar ve girişimler sonucunda Lahor'da kurulan taksi sistemi Şubat 2016'da gerçekleştirilen açılış ile hizmete girmiştir. Dönemin Pakistan Pencap Eyaleti Başbakanı Shahbaz Sharif, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a ve dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş'a teşekkür ederek, "Sizler bize kardeşten öte oldunuz. Her zaman yanımızda oldunuz" ifadelerini kullanmıştır. Sharif sözlerine "Başkan Topbaş bize her konuda destek verdi. Şehircilik konusunda kendisinden çok şey öğrendik. Temizlikten ulaşıma, katı atıkların bertaraf edilmesinden su sorununa kadar her konuda hep yanımızda oldu. Şimdi de Türk kardeşlerimizin öncülüğünde şehrimize taksicilik hizmetini getiriyoruz. Hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim." şeklinde devam etmiştir.

Trafik Yönetimi: İçişleri Bakanlığı öncülüğünde İstanbul Emniyet Müdürlüğü ile İBB Ulaşım Daire Başkanlığından oluşturulan karma teknik heyet, Lahor'un trafik

[266] Günümüzde METRO İSTANBUL A.Ş. adıyla hizmet vermektedir.

sistemini modernize etmek üzere 3 ay süresince Lahor'da görevlendirilmiş, şehrin trafik yapısını inceleyerek çözüm önerilerine ilişkin rapor hazırlamıştır.

Su Yönetimi & Şehir Peyzajı: Lahor Şehrinin su yönetimi ve şehrin peyzajının düzenlenmesine ilişkin olarak Lahor ilgili kurumlarına İBB tarafından teknik danışmanlık verilmektedir.

Yukarıda belirtilen faaliyetler ile birlikte diğer birçok alanda üst düzeyde dâhil olmak üzere her yıl birçok karşılıklı teknik ve diplomatik ziyaretler düzenlenmekte olup, son ziyaret Aralık 2017'de dönemin Pencap Eyalet Başbakanı Shahbaz Sharif ile İBB Başkanı Mevlüt Uysal arasında gerçekleşmiştir.

3.4.3. İstanbul – Şanghay Kardeş Şehir İşbirliği

İstanbul ile Şanghay (Çin) arasındaki kardeş şehir protokolü 1989 yılında Şanghay'da imzalanmıştır. Protokol temelde iki ülke halkları arasındaki geleneksel dostluğun ve var olan dostluk ilişkilerinin genelinde iki şehir arasındaki dostluk ilişkilerinin daha da güçlendirilmesi ve bu sayede dostça işbirliği, eşitlik ve karşılıklı menfaat, ekonomi ve kültürel alanlarda alışveriş yapılmasını hedeflerken; geliştirilecek dostane ilişkilerin Asya ve dünya barışına katkı sağlayacağını ifade etmektedir. Bunun yanında; İstanbul ile Şanghay arasında 1997 tarihinde İstanbul'da kardeşlik protokolündeki konular minvalinde bir Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. İki şehir arasında gerçekleştirilen bazı temaslar şöyledir:

Ekim 2006'da dönemin Şanghay Spor İdaresi Direktörü ve Spor Federasyonu Başkanı beraberinde bir heyet ile dönemin İBB Genel Sekreter Yardımcısını ziyaret etmiş ve İBB ile Şanghay Spor İdaresi arasında Sportif İşbirliği ve Değişim Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.

Eylül 2007'de dönemin Şanghay Belediyesi Halk Meclisi Başkan Yardımcısı'nın başkanlık ettiği Belediye yetkilileri ve işadamlarından oluşan bir heyet İBB'yi ziyaret etmiştir.

Haziran 2008'de Şanghay Belediyesi, kardeş şehir ilişkileri ve sportif işbirliği çerçevesinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Spor Kulübüne 20 adet tenis masası ve tenis robotu hediye etmiştir.

Haziran 2013'te dönemin İBB Meclis 1. Başkanvekili ve beraberindeki heyet Şanghay'ı ziyaret etmiştir.

Mayıs 2015'te, dönemin Şanghay Belediye Başkanı ve beraberindeki heyet, dönemin İBB Başkanı Kadir Topbaş'ı ziyaret etmiştir. Yine 2015 yılı içerisinde farklı dönemlerde Şanghay Belediyesinden farklı birimlerden oluşan heyetler İBB'nin ilgili birimlerine bir dizi ziyaret gerçekleştirmiştir.

Mart 2016 tarihinde dönemin İBB Meclis İmar ve Bayındırlık Komisyonu üyeleri Şanghay Belediyesi İmar ve Şehircilik birimi ile görüşmüştür. Nisan 2016'da, dönemin İBB Başkanı Kadir Topbaş Şanghay, Guangzhou ve Hangzhou'yu kapsayan bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyaret boyunca Kadir Topbaş Çin Komünist Partisi (ÇKP) yetkilileri yanı sıra, dönemin Guangzhou Belediye Başkanı ve dönemin Şanghay Belediye Başkanı ile bir araya gelmiştir. Kasım 2016'da ise Şanghay'da düzenlenen "9. Küresel Sağlık ve Uluslararası Belediye Başkanları Forumu"na İBB Genel Sekreter Yardımcısı düzeyinde katılım gerçekleştirmiştir.

Aralık 2017'de Şanghay Belediyesi Halk Kongresi Daimi Komitesi Heyeti, dönemin İBB Meclis 1. Başkanvekili'ni ziyaret etmiş ve ayrıca İmar ve Şehircilik Daire Başkanı ve Kültürel Mirası Koruma (KUDEP) Müdürü ile de bir araya gelmiştir.

Haziran 2018'de Şanghay Belediye Başkanı Sayın Ying Yong beraberinde bir heyet ile İstanbul'a bir ziyaret geçekleştirmiş, çeşitli temas ve ziyaretlerin yanı sıra İBB Başkanı Sayın Mevlüt Uysal ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Söz konusu görüşmede 2019 yılının İstanbul ile Şanghay arasındaki kardeşlik ilişkisinin 30. Yıldönümü olması münasebetiyle, İstanbul ve Şanghay'da kültürel ve iş dünyası alanlarını kapsayacak karşılıklı olarak iki şehirde etkinlikler düzenlenmesinin iki ülke arasındaki ilişkilere büyük katkı yapacağı yönünde mutabık kalınmıştır.

Şanghay, Guangzhou ve Xi'an ile birlikte Çin Halk Cumhuriyeti ile İstanbul arasında çok sayıda ilişkinin tesis edildiği bir şehirdir. Karşılıklı temaslar sayesinde

ilişkilerin canlı tutulduğu söylenebilirken, somut bir projenin ortaya koyulmadığı da göz ardı edilemeyecek bir gerçektir.

3.4.4. İstanbul – Busan Kardeş Şehir İşbirliği

Türkiye-Kore Cumhuriyeti İlişkileri iki ülkenin yakın tarihinden beslenerek çok ileri bir düzeye erişmiştir. İlk olarak 1950-53 Kore Savaşı'na Türkiye'nin BM bünyesinde askeri birlik göndermesiyle tanışan iki halk arasında zaman içerisinde yakın ilişkiler geliştirilmiştir. 17 Ağustos 1999'da meydana gelen depremde Kore halkının Türkiye'ye olan yakın ilgisi ve yardımı, 2002 FIFA Dünya Kupası üçüncülük mücadelesinde karşılaşan Türk ve Kore milli takımı futbolcularının maç sonucundaki dostluk görüntüleri Türk-Kore dostluğunun yakın tarihimizdeki en öne çıkan anlarıdır.

İBB-Kore Cumhuriyeti İlişkileri Türkiye-Kore ilişkilerinin yerel yönetimler düzeyine kusursuz bir yansıması olarak görülebilir. İBB yakın dönemde en yakın ve en yoğun ilişkileri Kore kentleri ve kurumlarıyla tesis etmiştir. 2013 "İstanbul-Gyeongju Dünya Kültür EXPO"su, 2014 "İstanbul Kore'de" etkinliği, 2015 Keimyung Üniversitesi "Türkiye-Kore Dostluk Odası" açılışı, "Türk Kore Edebiyat Sempozyumları", İstanbul'da düzenlenen "Kore İpek İşi İstanbul Tabloları Sergisi" gibi organizasyonlar sayesinde Kore kamuoyu ve makamları nezdinde İstanbul çok tanınan bir şehir haline gelmiştir ve iki ülke halkları arasındaki etkileşim kusursuz sayılabilecek bir noktaya taşınmıştır.

İBB ile Kore Cumhuriyeti'nin en büyük ikinci şehri Busan arasında 4 Haziran 2002'de kardeş şehir protokolü, başkent Seul ile 24 Ağustos 2005'te işbirliği protokolü, Gyeongsangbuk-do eyaleti ile 2 Aralık 2010 ve 24 Mayıs 2012'de iki ayrı mutabakat zaptı akdedilmiştir.

İBB 2003 yılından itibaren Seul Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen "Hi Seul Dostluk Festivali ve Fuarı"na Seul Büyükşehir Belediyesi'nin davetlisi olarak katılım göstermektedir.

Ağustos 2005'te dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş Seul'de raylı sistemler, metro ulaşımı, metro transfer istasyonları, elektronik bilet sistemleri ile şehir trafiği gibi konularda incelemelerde bulunmak üzere Güney Kore'ye ziyarette bulunmuştur. Başkan Topbaş ve beraberindeki heyet, Seul temasları sonrası Busan'a bir ziyarette bulunmuş ve Türk Şehitliğini ziyaret etmiştir.

Nisan 2007'de Busan Belediye Meclis Üyelerinden oluşan dokuz kişilik bir heyet İstanbul'u ziyaret etmiştir. Yine aynı yıl İstanbul'da gerçekleştirilen "4. Dünya Belediye Başkanları Zirvesi"ne Busan Belediyesi Başkan Yardımcısı düzeyinde katılım sağlamıştır.

Haziran 2008'de İstanbul'da bulunan dönemin Busan Büyükşehir Belediye Başkanı ve beraberindeki heyet İBB Afet Koordinasyon Merkezi AKOM'u ziyaret etmiştir.

Aralık 2009'da, o dönem için görevine yeni atanan Kore Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosu dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş'a bir nezaket ziyareti gerçekleştirirken, Hong bu ziyaretinde dönemin Kore Cumhurbaşkanı'nın Kadir Topbaş'a hitaben yazdığı mektubu iletmiştir.

Şubat 2010'da dönemin Busan Büyükşehir Belediye Başkan Yardımcısı İBB Genel Sekreter Yardımcısını ziyaret etmiştir. Aynı ziyareti takiben, İstanbul ile Busan Kardeş Şehir İşbirliği'nin 8. yıldönümü vesilesiyle İstanbul'da "Busan Fotoğraf Sergisi" açılışı yapılmıştır.

Şubat 2011'de Gyeongju Dünya Kültür EXPO Genel Sekreteri Dr. Chung Kang Chung, dönemin Belediye Başkanı Topbaş'ı makamında ziyaret etmiştir.

31 Mart – 2 Nisan 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilen "II. Asya Belediye Başkanları Forumu"na dönemin Busan Belediye Başkan Yardımcısı Baek Seong-Taek katılmıştır.

Mayıs 2012'de dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş, Kore Cumhuriyeti Kültür Spor ve Turizm Bakanı Choe Kwang-Shik ile görüşmüş ve "2013 İstanbul - Gyeongju Dünya Kültür Expo"su çerçevesinde İstanbul ile Gyeongju arasında mutabakat zaptı imzalanmıştır.

Ocak 2013'de İstanbul'da yapılacak "2013 Gyeongju Dünya Kültür Fuarı"nın Yönetim Kurulu Mutabakat Zaptı, dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş ile Kore Cumhuriyeti Gyeongsangbuk-do Valisi Kim Kwan Yong tarafından imzalandı.

Nisan 2013'de resmi ziyaret için Türkiye'ye gelen dönemin Kore Cumhurbaşkanı Sn. Lee Myung-Bak dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş ile görüşmüştür.

"2013 İstanbul - Gyeongju Dünya Kültür Expo"su açılış töreni dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ve dönemin Kore Cumhuriyeti Başbakanının katılımıyla gerçeklemiş ve 23 gün boyunca süren etkinlikler çerçevesinde Türk halkı Kore kültürünün pek çok unsurunu yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Etkinliklerin gerçekleştirilmesi sürecinde İstanbul ve Gyeongju'nun yetkili birimleri birlikte son derece uyumlu ve yoğun çalışmalar yapmıştır. Dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş ve Gyeonsangbuk-do Valisi Kim Kwan Yong da başta açılış ve kapanış törenleri olmak üzere etkinliklere büyük bir destek vererek yerel düzeyde yeni ve güçlü bir dostluğun doğmasına katkıda bulunmuştur.

2013 yılından itibaren karşılıklı yapılan anlaşma gereği "Türk-Kore Edebiyat Sempozyumu"nun her sene bir ülkede gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır.

2014'te Busan Belediye Meclisi Denizcilik, Şehircilik ve İtfaiye İşleri Komitesi Başkanı KIM Heung Nam başkanlığındaki Busan Belediye Meclisi heyeti, dönemin İBB Meclisi AK Parti Grup Başkan Vekili ile bir araya gelmiştir.

Eylül 2014'te Kore Cumhuriyeti'nin Gyeongsangbuk-do eyaleti başta olmak üzere Busan ve Seul şehirlerinde "İstanbul Kore'de" teması ile toplamda 10 gün süren bir dizi kültürel etkinlik düzenlenirken, dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş söz konusu etkinliğine katılmak üzere Kore Cumhuriyeti'ne bir ziyarette bulunmuştur.

Ekim 2014 tarihinde, Busan Belediye Meclis Üyeleri ile İBB Belediye Meclis Üyeleri İstanbul'da bir araya gelmiştir.

21 Ağustos 2015'te açılışı yapılan ve 18 Ekim 2015'e kadar süren Gyeongju İpek Yolu Kültür Festivali kapsamında Keimyung Üniversitesi Türkiye-Kore Dostluk Odası'nın açılışı yapılmıştır. İBB ve Keimyung Üniversitesi ilişkileri; İstanbul Kore'de 2014 organizasyonundaki "Türk-Kore Edebiyat Sempozyumu" etkinliğiyle başlamıştır.

Dönemin İBB Kültür Daire Başkanı'nın da katıldığı Nevruz kutlamalarında Nevruz ritüelleri gerçekleştirilmiştir.

İlki "İstanbul Gyeongju Dünya Kültür Expo 2013", ikincisi ise "İstanbul Kore'de 2014" programında organize edilen Türkiye ve Kore Edebiyat Sempozyumu'nun üçüncüsü 2015 yılında Cemal Reşit Rey Konser Salonu fuaye alanında düzenlenmiştir. Dördüncüsü ise Kore'de düzenlenen sempozyuma İBB ile Kore Gyeongju Belediyesi ve Dongni Mokwol Literary Museum'un işbirliği ile her iki ülkeden alanında uzman konuşmacılar katılmış ve "Kore-Türk Edebiyatındaki Kimlik ve Evrensellik" konusu işlenmiştir.

Nisan 2015'te, dönemin İBB Genel Sekreteri başkanlığındaki teknik bir heyet, bazı temas ve incelemelerde bulunmak üzere Kore Cumhuriyeti'nin başkenti Seul'e bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Haziran 2015'te, Kore Cumhuriyeti Eski İstanbul Baskonsolosu ve dönemin Gyongsangbuk-Do Eyalet Valisi Danışmanı Ağustos ayında düzenlenecek İpek Yolu Festivali için dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş'a hitaben yazılmış davet mektubunu elden vermek üzere İBB Genel Sekreter Yardımcısı'na nezaket ziyaretinde bulunmuştur. Eylül 2015'te, Kore Cumhuriyeti'nin Daegu şehrinde yer alan Keimyung Üniversitesi Rektörü İl Hi Synn dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş'ı makamında ziyaret etmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Daire Başkanlığı Kültürel Etkinlikler Müdürlüğü tarafından düzenlenen "2. Kore İpek İşi İstanbul Tabloları Sergisi", 11 Eylül 2015 tarihinde Cemal Reşit Rey Konser Salonu (CRR) fuaye alanında ziyarete açılmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı Hüseyin Eren, Dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş'ı temsilen açılışa iştirak etmiştir. Sergi, Koreli ressam Lee Yong Joo'nun ipek üzerine özel bir teknikle resmettiği İstanbul tablolarından oluşmuştur.

Ocak 2016'da Kore Cumhuriyeti'nin Daegu şehrinde yer alan Keimyung Üniversitesi Rektörü İl Hi Synn dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş'la bir araya gelmiştir.

Mart 2016'da doğuda ve Türk dünyasında baharın müjdecisi olarak kabul edilen Nevruz bayramı, ikinci defa İBB öncülüğünde Güney Kore'de Daegu Keimyung ve

Gyeongju Dongguk Üniversitelerinde kutlanmıştır. İki üniversitenin katılımı ile düzenlenen "Nevruz Konferansı" sonrasında üniversitelerin bahçesinde demir dövme, ateşten atlama etkinlikleri ve halk oyunları ekiplerinin gösterileri gerçekleştirilmiştir. Söz konusu etkinliklere İBB Meclis Üyelerinden oluşan bir heyet de katılmıştır. Ayrıca, Keimyung Üniversitesi'nde kurulan Orta Asya ve İpek Yolu Araştırma Merkezi'nin etkinlikleri kapsamında "İpek Yolu'ndan Dünyayı Aydınlatan Bir Değer Sufi: Hacı Bektaş Veli Konferansı ve Semah Gösterisi" etkinliği üniversitenin yöneticileri, akademisyenleri ve öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Temmuz 2017'de, Seul Belediye Meclisi Üyelerinden oluşan bir heyet dönemin İBB Meclis 1. Başkan ile bir araya gelmiştir.

Şubat 2018'de İBB Başkanı Mevlüt Uysal beraberinde bir heyet ile birlikte, Güney Kore'de gerçekleştirilen "Pyeongchang 2018 Kış Olimpiyatları" ve "Seul Kardeş ve Dost Şehirler Gecesi Gala Yemeği"ne Seul Belediye Başkanı Wonsoon Park'ın davetlisi olarak katılım sağlamıştır.

Yukarıdaki temaslardan da anlaşılacağı üzere, İBB ile Busan arasındaki kardeşlik ilişkisinin ülkeler ve halklar arasında bir ilişki boyutu kazandığı görülmektedir. İki ülke arasındaki tarihsel bağlar devlet seviyesindeki ilişkilerin yerel düzeyde sürdürülebilir hale getirildiğini göstermektedir. Zira ilişkilerin sadece Busan ile sınırlı kalmayıp Seul ve Guangzho Belediyeleri ile devam etmesi, ayrıca Kore'deki üniversiteler ile yapılan etkinlikler aslında iki ülke arasındaki ilişkilerin yerel yönetimlerce aktif tutulması olarak yorumlanabilir.

3.4.5. İstanbul – Saraybosna Kardeş Şehir İşbirliği

Türkiye ve Bosna-Hersek arasındaki mevcut güçlü tarihi bağlar İstanbul ve Saraybosna arasındaki yakınlık ve işbirliğinin de temelini oluşturmuştur. Bu amaçla, İstanbul ve Saraybosna kantonu arasında 25 Aralık 1997'de dönemin İBB Başkanı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve dönemin Saraybosna Kantonu Valisi Midhat Haraciç arasında kardeş şehir ön protokolü imzalanmıştır. Söz konusu protokol, diğer

tarihi bağların yanı sıra, ilerleyen yıllarda İBB'nin Saraybosna'ya yönelik yardımlarının yasal ve diplomatik dayanağını teşkil etmiştir.

Aralık 2004'de T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile İBB Kültür A.Ş. tarafından organize edilen, Saraybosna Operası ve Filarmoni Orkestrası'nın katılımıyla gerçekleştirilen "Bosna Hersek Kültür Haftası" İstanbul'da düzenlenmiştir. Söz konusu etkinlik kapsamında dönemin Saraybosna Kanton Başbakanı Denis Zvizdiç İstanbul'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir.

Tarihi bağların gücüne ve var olan kardeş şehir protokolüne dayanarak İBB, Saraybosna kentine ihtiyaç duyduğu hiçbir anda desteğini esirgememiştir. Bu desteklerden sembolik yönden en büyük öneme sahip olanı Bosna-Hersek'in bağımsızlık mücadelesinin simge ismi Aliya İzzetbegoviç'in anıt kabrinin inşa edilmesidir. İBB tarafından üç ay gibi kısa bir sürede tamamlanan anıt mezar Ocak 2006'da Bosna Halkı'na armağan edilmiştir.

Gerek nitelik gerekse de nicelik yönünden incelendiğinde İBB her dönem Saraybosna sakinlerinin ve Bosna Hersek halkının istek ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmuştur. Bu durum, gelecekteki muhtemel yardım ve işbirliği imkânları için de geçerlidir. Şimdiye kadar olan destek ve yardımlarda tarihi bağların yanı sıra iki kent arasındaki kardeş şehir ilişkisinin de önemli rolü olmuştur. Bu sebepten dolayı, hem geçmişteki işbirliğinin taçlandırılması hem de gelecekteki muhtemel işbirliği projeleri için iki kent arasındaki ilişkilerin kardeş şehir protokolüne benzer yeni sembolik, diplomatik adımların atılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Bu yönde atılan bir adım olarak Nisan 2007'de İstanbul'da gerçekleştirilen "4. Dünya Belediye Başkanları Zirvesi"nde İBB Başkanı Topbaş tarafından dönemin Saraybosna Belediye Başkanı Semiha Boravac'a takdim edilen "Çok Kültürlü Birliktelik Ödülü" başarılı bir örnek olarak değerlendirilebilir. Yine aynı yıl Aralık ayında İBB Başkanı Topbaş Uluslararası Saraybosna Üniversitesi'nin akademik açılış törenine katılım sağlamıştır.

Mayıs 2014'te, Bosna Hersek'te yaşanan sel felaketi sonucu Türkiye'deki diğer kurumlar gibi İBB de bu afete kayıtsız kalmamış ve Belediye Başkanı Topbaş'ın talimatıyla harekete geçen İBB ekipleri bölgeye hareket ederek Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ve Türk Kızılayı ile birlikte yardım çalışmalarına

katılmıştır. İBB ilk etapta 6 kişilik öncü ekibi Bosna Hersek'e gönderirken, daha sonra Kızılay, AFAD ve bölgedeki yerel yöneticilerin talepleri doğrultusunda daha geniş kapsamlı yardım ekipleri hazırlanarak bölgeye sevk edilmiştir. İstanbul İtfaiyesi, İBB Yol Bakım ve Altyapı Koordinasyon Daire Başkanlığı ekipleri su tahliye çalışmaları, İSKİ hat ve kanal temizliği çalışması yaparken, İBB Atık Yönetim Müdürlüğü ve İSTAÇ ekipleri ise şampuanla yol yıkama çalışmaları gerçekleştirmiştir. İBB Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı ile İBB Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı ise bölgede personelin ve vatandaşların ihtiyaçlarını karşılarken, 24 saat esasına göre çalışan İstanbul İtfaiyesi, ahtapot pompalarıyla 30 bin 250 metreküp su tahliye etmiştir. Bu gayretli çalışmalar sonucunda, dönemin Bosna Hersek Cumhurbaşkanlığı Konseyi Başkanı Bekir İzzetbegoviç söz konusu çalışmalar için İBB'ye teşekkür etmiştir.

İBB'nin kardeş şehri Saraybosna'ya en büyük doğrudan desteği ise çok yakın bir zamanda gerçekleşmiştir. Avrupa'nın en eski tramvay hatlarından birine sahip olan Saraybosna'da halen bir metro hattı bulunmamakta ve şehrin ulaşım alanında ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu noktadan hareketle İBB yönetimi tarafından Saraybosna Kamu Toplu Taşıma Şirketi'ne (GRAS) hibe edilen 30 otobüsün teslimatı 16 Eylül 2014 tarihinde İBB ve Türk işbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın (TİKA) işbirliğinde gerçekleştirilmiştir.

Şubat 2015'te Saraybosna Belediye Meclisi, İBB Belediye Başkanı Topbaş'a "Fahri Hemşerilik Beratı" verilmesini kararlaştırmıştır. Dönemin Saraybosna Belediye Başkanı Ivo Komsic'in önerisiyle konseye sunulan öneride Topbaş'ın Saraybosna ve İstanbul arasındaki tarihi ve geleneksel bağların gelişmesine ve güçlenmesine büyük katkı sağladığı ve ayrıca İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul halkının ve Türkiye Cumhuriyeti'nin savaş yıllarında Saraybosna ve Bosna Hersek'e yardımda bulunduğunu vurgulanmıştır. Bunun dışında öneride Başkan Topbaş'ın 2014 yılındaki sel felaketinin ardından Bosna Herseklilere yardım toplanmasına destek olduğuna da değinilirken, Fahri hemşerilik beratı Belediye Başkanı Topbaş'a Saraybosna Belediye Başkanı Ivo Komsic tarafından Ekim 2015'te takdim edilmiştir.

Eylül 2016'da dönemin İBB Başkanı Topbaş, beraberinde bir heyet ile birlikte gerçekleştirdiği Saraybosna ziyareti kapsamında dönemin Belediye Başkan yardımcısı Saraybosna Belediye Başkanı Abdulah Skaka ve Saraybosna Kanton Başbakanı Elmedin

Konakovic ile görüşmüştür. Saraybosna Kanton Hükümetinin talebi doğrultusunda Eylül 2016'da 15 adet otobüs daha yedek parçaları ile birlikte TİKA işbirliği ile Saraybosna'ya gönderilirken, gerçekleşen görüşmelerde Başkanı Topbaş yapılan toplam hibe otobüs sayısını 60'a tamamlamak istediklerini belirtmiştir. Söz konusu son 15 otobüsün teslimatları da 2017 yılında gerçekleştirilmiştir.

İBB'nin Saraybosna'ya yaptığı yardımlar bununla sınırlı değildir. İBB bağlı kuruluşlarından İSKİ Genel Müdürlüğü ile Saraybosna Kantonu Su ve Kanalizasyon İdaresi arasında Temmuz 2017'de Saraybosna'da bir "İyi Niyet Protokolü" imzalanmıştır. Söz konusu protokol kapsamında İSKİ, Saraybosna'nın su kaynaklarının daha etkin ve verimli kullanılması, kaçak-kayıpların önlenmesi, yeni nesil su arıtma, şehrin ihtiyacı doğrultusunda yeni su kaynaklarının devreye sokulması gibi hususlarda teknik danışmanlık yapacaktır. Bu çerçevede İSKİ tarafından Saraybosna'ya 5000 adet sayaç ve 4 su pompası hibe edilmiş, anılan protokolün imza töreninde bu su pompalarından ikisinin açılışı yapılmıştır.

Yine, Bosna Hersek'te bulunan tarihi bir Osmanlı konağı olan Alija Derzelez Konağı 2016 yılında İBB tarafından restore edilmiş ve konağın kullanımı 5 yıllık bir süre için İBB'ye devredilmiştir. Ayrıca; İBB iştiraklerinden İSTAÇ Saraybosna'ya atık yönetimi konusunda danışmanlık hizmeti verirken, iki şehir arasındaki kültürel faaliyetlere örnek olarak İBB-Saraybosna kardeş şehir ilişkisinin 20. Yıldönümü münasebetiyle 2017 yılı Ağustos ayında İBB tarafından Saraybosna'da gerçekleştirilen "İstanbul Günleri" etkinliği gösterilebilir. Saraybosna Belediye Başkanı Abdullah Skaka ev sahipliğinde dönemin İBB Başkanı Kadir Topbaş ve beraberindeki heyetin katılımı ile gerçekleştirilen etkinlik kapsamında; Aliya İzzetbegoviç kabri başında anılırken, Saraybosna Milli Kütüphanesi'nde günümüz İstanbul fotoğraflarından oluşan "İstanbul Fotoğraf Sergisi" açılmıştır.

İBB ile Bosna Hersek ilişkilerinin yerel yönetimler seviyesinin çok ötesinde olduğu göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Zira bu durum İBB açısından birçok ülke ve şehri ile olan ilişkilerinde de geçerlidir. İstanbul'un ülkemizi temsil keyfiyeti ve İBB'nin idari yetki alanı İstanbul'da gerçekleşen tüm uluslararası etkinliklerde İBB'ye ev sahipliği misyonu kazandırmaktadır. Buna bir örnek olarak; TDBB ile TİKA işbirliğinde "Yerel Yönetimlerde Kalkınma" konulu bilgi ve tecrübe paylaşımı programı (Bosna Hersek

Belediye Başkanlarına yönelik) 2017 yılı Eylül ayında Ankara ve İstanbul'u kapsayacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Söz konusu program kapsamında Bosna Hersekli Belediyelerin, Türkiye'deki kardeş şehir Belediyeleri ile bir araya getiren sertifika töreni, dönemin İBB Başkanı Topbaş'ın ev sahipliğinde ve TDBB işbirliğinde İstanbul'da düzenlenmiştir.

Mezkûr törende Başkan Topbaş'ın yapmış olduğu konuşma İBB ile Bosna-Hersek ilişkilerini özetlerken, İstanbul ve İBB'nin uluslararası vizyonuna ilişkin ipuçlarını da barındırmaktadır. Topbaş'a göre; "*Türkiye ile Bosna-Hersek kardeştir. Kapılarımız birbirimize daima açıktır. Ülkelerin kalkınması yerelden başlar. Kentlerin kalkınmada stratejik bir değeri var. Örneğin; İstanbul ülkemizin lokomotifidir. Avrupa'nın ihracat ve ithalat kapısıdır. Vizyon projelerin değişmez adresidir. Kalkınmasının yanında tanıtımında da etkilidir. Uluslararası kongre ve müsabakaların merkezidir. Günümüzde, yalnızca ülkelerin ittifakı yeterli değildir, kentler de işbirliği yapmak zorundadır. Çünkü ülkelerin değil kentlerin yarıştığı bir dönemdeyiz. Bu sebeple, kentler büyük bir sorumluluk üstlenmiş durumda. Kentler arasında birlik ve beraberlikler oluşmalı, işbirlikleri kurulması ve paylaşımlar artmalı. UNACLA ve UCLG gibi küresel birliklerde Başkanlık yapmam vesilesiyle dünyayı yakından takip ediyorum. Küreselleşen dünyada şehirlerin ortak sorunları var. Bütün bu ortak sorunları ortaklıkla çözebiliriz. Dayanışma ve paylaşma ile sorunlarımızı çözmeye devam edeceğiz.*"

3.4.6. İstanbul – Berlin Kardeş Şehir İşbirliği

İstanbul ile Berlin (Almanya) kardeş şehir işbirliği 17 Kasım 1989 yılında dönemin İBB Başkanı Nurettin Sözen ile dönemin Berlin Belediye Başkanı Walter Momper arasında Berlin'de imzalanmıştır. Yukarıda yer verildiği gibi İstanbul-Berlin kardeşlik işbirliği kapsamlı bir üç yıllık program ile akdedilmiştir. Ancak ilerleyen yıllarda ilişkiler dönemin şartlarına göre devam etmiştir. Berlin kardeş şehir işbirliği İstanbul'un Avrupa'daki ilk kardeş şehir protokolü olma özelliğine sahiptir. Karşılıklı gerçekleştirilen etkinliklerden bazıları aşağıdaki gibidir:

1997 ve 1998 yıllarında sırasıyla önce İstanbul'da "Sınırsız Berlin" adıyla bir dizi etkinlik gerçekleştirilmiştir. Birçok Alman sanatçının katıldığı bu etkinlikleri binlerce İstanbullu takip etmiştir. Sonrasında Berlin'de "Sınırsız İstanbul" adıyla bir etkinlik gerçekleştirilirken, Türk sanatçıların hem Alman vatandaşları ile hem de gurbetçi Türk vatandaşları ile buluşmasına olanak sağlanmıştır.

2003 ve 2005 yıllarında Berlin Filarmoni Orkestrası Yaylı Çalgılar Altılısı iki ayrı kez CRR'de konser vermiştir. 2006 yılında Berlin'de düzenlenen Turizm Fuarı'nda İBB Turizm Atölyesi birincilik ödülüne hak kazanmıştır. Yine aynı yıl İBB Şehir Tiyatroları sanatçıları Berlin'de "Danton'un Ölümü" adlı oyunu sergilemiştir.

2009 yılında İstanbul/Cihangir ile Berlin/Mitte yaşan sanatçıları kapsayan "Komşular-Arası 01" adıyla bir proje gerçekleştirilmiştir. Proje sayesinde seçilen sanatçıların birbirlerinin yaşam alanlarını paylaşmalarına olanak sağlanmıştır. Söz konusu proje İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, Cihangir Güzelleştirme Derneği ile Beyoğlu ve Mitte Belediyelerinin desteği hayata geçirilirken, projesi kapsamında; farklı sanat dallarından (edebiyat, müzik, tiyatro, sinema vb.) birçok sanatçı birbirlerine misafir olmuştur. Aynı yıl İstanbul-Berlin kardeşliğinin 20. Yıldönümü vesilesiyle "İstanbul'da Berlin Günleri" etkinliği düzenlenmiştir. Etkinlik açılışı Türk ve Alman sanatçılardan oluşan "Young Euro Classic Berlin – İstanbul Orkestrası"nın CRR Konser Salonu'nda verdiği klasik müzik konseriyle gerçekleştirilmiştir. "İstanbul'da Berlin Günleri" kapsamında Aya İrini'de "İstanbul Kardeşleri" adlı bir sergi ve Anna Sophie Mutter konseri düzenlenmiştir. "İstanbul'da Berlin Günleri" kültürel etkinliklerin yanında ekonomik ilişkilerin de güçlendirilmesine olanak sağlayan bir özelliğe sahiptir. Bu kapsamda İstanbul, Berlin ve İstanbul Ticaret Odaları'nın işbirliğinde "Yenilenebilir Enerjiler" konulu bir konferansa da ev sahipliği yapmıştır. Konferans kapsamında Yatırım Bölgesi olarak Berlin ve artan enerji ihtiyacıyla İstanbul ile Türkiye'deki Enerji Sektörüne Genel Bakış ve Yenilenebilir Enerjilerin Rolü konuları ele alınmıştır.

Kasım 2009'da dönemin İBB Belediye Başkanı Topbaş, beraberinde İBB Meclis Üyeleri ve belediye bürokratlarından oluşan bir heyet ile birlikte Berlin Duvarı'nın Yıkılışının 20. yıl dönümü kutlamaları ve Berlin-İstanbul Kardeş Şehir ilişkisinin 20. yılı vesilesiyle Berlin'e bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda Berlin'de üç farklı

mekânda, "Istanbul Next Wave" adıyla Türk sanat sergisi açılmıştır. Berlin Sanat Akademisi ve İBB tarafından gerçekleştirilen sergiye birçok Türk sanatçıda katılmıştır. Anılan sergide İstanbul Modern'in kalıcı koleksiyonundan seçilen 59 sanatçının 66 eserinin de yer aldığı 300'den fazla eser sergilenmiştir.

Haziran 2014'te dönemin Berlin Eyalet Meclisi Başkanı ve beraberindeki heyet bir dizi temaslarda bulunmak üzere İstanbul'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. İstanbul ve Berlin arasında imzalanan kardeş şehir protokolünün 25. yıldönümü vesilesiyle Meclis Başkanı ve beraberindeki heyet dönemin İBB Meclis 1. Başkan Vekili ile görüşmüştür.

3.5. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Kardeş Şehir Faaliyetleri ve Beklenen Faydalar

İBB'nin uluslararası etkinliklerinde belirli bir bölge ya da coğrafyaya yönelik bir yöneliminin olmadığı, gerçekleştirdiği protokollerden anlaşılmaktadır. Ancak kurulan ilişkilerin etkinliği ve devamlılığı göz önüne alındığında, tarihsel, kültürel, dinsel ve ekonomik sebeplerin belirleyici olduğu söylenebilir. Buradaki en büyük etmen ulusal politikanın takip edilerek hedef coğrafyaların belirlenmesi hususudur. Her ne kadar kurulan işbirlikleri belirli protokoller üzerine inşa edilse de İBB zamana ve şartlara göre faaliyetlerini güncellemektedir. İBB bu tutumu yalnızca kardeş şehirleri ile değil temas kurduğu farklı birçok şehir ve ülke yönetimi ile gerçekleştirdiği uluslararası etkinliklerde de sergilemektedir.

Yukarıda incelenen örneklerden de anlaşılacağı gibi İBB'nin kardeş şehir faaliyetleri literatürde de kabul gördüğü gibi ekonomik, diplomatik ve kültürel alanlarda gerçekleşmektedir. Faaliyetlerin kardeşlik ilişkisinin bir sonucu olduğu durumlar olduğu gibi, gerçekleştirilen faaliyetler sonucu oluşturulan kardeşlik ilişkileri de mevcuttur.

Asya ülkeleri şehirleri ile olan kardeş şehir ilişkileri muhatap şehirlerin kapasitesine göre kültürel ve ekonomik faaliyetlerle etkin hale getirilirken, Afrika ülkeleri ile kurulan ilişkiler kalkınma ve insani yardımlar olarak sürdürülmektedir. Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere Çin, Japonya ve Kore ile kültürel faaliyetler

gerçekleştirilirken, Pakistan'a ciddi bir tecrübe aktarımı yapılmıştır. Kültürel faaliyetler sayesinde halklar arasındaki bağlar güçlendirilirken, tecrübe aktarımları sonucunda ekonomik girdi elde edilmektedir. Acil durum ve afet zamanlarında gerçekleştirilen faaliyetler ülkemizin ve insanımızın duyarlılığını temsil ederken, gelişmekte ve az gelişmiş Afrika ülkelerine yapılan hibeler İBB'nin hamilik vasfını ortaya koymaktadır. Bu faaliyetlerin de ulusal dış politikanın takibinde devam ettiği söylenebilir.

İBB'nin kardeş şehir ilişkilerinde 2000'li yıllardan itibaren, özellikle Kadir Topbaş'ın göreve geldiği 2004 yılından sonra aktif bir süreç içerisine girildiği görülmektedir. Bu sürecin yaşanmasında tek parti iktidarı ve İBB'nin mevcut hükümetin yerel temsilcisi olmasının da büyük etkisi olmuştur. Ayrıca 2004 yılı öncesindeki 10 yıllık süreci de göz önüne aldığımızda 25 yıllık kesintisiz bir siyasi anlayışın süre geldiği görülmektedir. Bu bir gözlem olmanın ötesinde Erdoğan'ın öncülüğünde başlayan yerel yönetim anlayışının günümüzdeki faaliyetlerin öncüsü olduğu bugüne dek göreve gelen İBB Başkanları tarafından her mecrada ifade edilmektedir.

İBB İstanbul'u "dünyanın en önde gelen metropolleriyle eşdeğer bir cazibe merkezi" haline getirmeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla, Türk yerel yönetimleri giderek artan sayıda ve ölçekte yeni projeleri için dünyayla etkileşim içerisinde olmaya önem vermektedir. Burada, dikkat çekilmesi gereken nokta, Batı'dan öğrenen Türk yerel yönetimlerinin bu birikimi ve tecrübeleri, merkezi yönetimin de yönlendirmesiyle komşu coğrafyalara ihraç etme çabası içerisinde olmasıdır. Bir başka deyişle, Batılı yerel yönetimleri rol model olarak alan Türk belediyeleri, "kardeş coğrafya" olarak görülen çoğu Osmanlı bakiyesi yakın coğrafyalar için rol model olmaya çalışmaktadır.[267]

Bu bölümde İBB'nin kardeş şehir işbirlikleri üç açıdan (diplomatik, kültürel, ekonomik) ele alınıp değerlendirilmeye çalışılacaktır.

[267] Demirtaş, s.163

3.5.1. Diplomatik Faaliyetler

İBB açısından kardeş şehir ilişkileri merkezi hükümetin politikaları ile uyumlu bir görünüm sergilemektedir. 90'lardan sonra Türki Cumhuriyetlere yönelen İBB, Türkiye'nin 1999'da AB'ye aday ülke ilan edilmesinden sonra Avrupa kıtasına açılmıştır. Türkiye'nin 2005 yılında AB'ye tam üyelik müzakereleri sürecinin başlaması ve İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti olarak açıklanması sonrası İBB'nin Avrupa faaliyetleri ivme kazanmıştır. Bu süreci takiben İBB 2008 yılında "İstanbul Merkezi Brüksel" bürosunu açarak, AB ile direkt ilişki kurmak için önemli bir adım atmıştır[268]. Bu adım İstanbul'un bölgesel ve küresel öneminin vurgulanması olarak yorumlanırken, Türk belediyeciliğinin uluslararası ilişkilerinde tarihi bir adım olarak değerlendirilmiştir. Benzer bir adımda 2009 yılında İstanbul'da atılmış, İBB Avrupa Birliği (AB) Genel Sekreterliği tarafından Ortaköy'de hazırlanan "AB Merkezi İstanbul Ofisi" açılmıştır.[269]

Kentlerin bilgi ve deneyimlerini paylaşacağı ve ortak sorunların çözümüne katkı sağlayacağı, kentler diplomasisi alanında atılan önemli bir adım olarak Ekim 2010'da İstanbul'da "Kentler Arası İşbirliği Forumu" *(Istanbul Forum of Intercitys Coorperation* - ISTFC 2010) 29 kentten 71 yerel yöneticinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Forumda İstanbul ile Tebriz ve Beyrut arasında kardeş şehir protokolü imzalanmıştır. Beyrut, Filibe, Hartum, Cidde, Bangkok, Köln ve Tebriz Belediye Başkanlarının yanı sıra İBB'nin diğer kardeş şehirlerinden de birçok temsilci foruma katılım sağlamıştır.

2010 yılında İBB Başkanı Topbaş'ın UCLG Başkanlığına seçilmesi İBB'yi dünyanın birçok yerindeki yerel yönetimlerin uluslararası arenadaki sözcüsü durumuna getirmiştir. Topbaş'ın, UCLG başkanlığı yanı sıra BM Yerel Yönetimler Danışma Kurulu'nun (UNACLA) da başkanlığını yürütüyor olması, İBB'de kent diplomasisine de önemli katkılar sağlamıştır. Yine 2011 yılında 4.sü gerçekleştirilen Büyükelçiler Konferansında dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu tarafından İBB Başkanı Topbaş'a ülke diplomasisine yaptığı katkılar vesilesiyle onur ödülü verilmiştir[270].

[268] Söz konusu büro günümüzde aktif değildir.
[269] Adı geçen ofis günümüzde aynı görevi sürdürmemektedir.
[270] https://www.ibb.istanbul/News/Detail/25849 (Temmuz 2018)

İBB'nin diplomatik faaliyetleri bununla sınırlı kalmamıştır. 2011 yılında ilk kez bir belediye ile Dışişleri Bakanlığı arasında "İstanbul'daki diplomatik faaliyetler ve yurtdışı tanıtım konularında" işbirliği yapılmıştır[271]. Bu işbirliği çerçevesinde Bakanlık İBB personeline dış politika ile ilgili konularda eğitimler vermiş, ortak toplantılar düzenlenmiş ve karşılıklı staj programları öngörülmüştür. Söz konusu eğitimler Bakanlık uzmanları tarafından 2012, 2015 ve 2016 yıllarında gerçekleştirilmiştir. Böyle bir işbirliğinin İstanbul harici bir örneğinin bulunmaması, İstanbul'un yerel diplomasi açısından ulusal dış politikanın belirleyicileri tarafından özel bir konuma sahip olduğunun göstergesidir.

İBB Başkanı, UCLG Dünya Teşkilatı'na bağlı 12 komiteden bilhassa kentsel sağlık ve kültür komitelerinde üye olarak yer almış ve önemli sorumluluklar üstlenmiştir. UCLG'nin Orta Doğu ve Batı Asya bölgesinden sorumlu birimi UCLG-MEWA'nın da sekretaryasının İstanbul'da bulunması sebebiyle bu bölgeye ilişkin UCLG politikalarında İstanbul daha fazla söz sahibi olma imkânını elde etmiştir. Öte yandan İstanbul'un uluslararası örgütler nezdinde yürüttüğü çalışmaların üyesi olduğu kuruluşlarla sınırlı olduğunu düşünmek yanıltıcı olacaktır. Belediye Başkanı Topbaş'ın BM Genel Kurulu nezdindeki faaliyetleri ve BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon'la ortak mesaisi sebebiyle İstanbul BM birimleriyle önemli işbirlikleri geliştirmiştir. Bunun bir örneği İBB ve BM Kadın Birimi (UN WOMEN) tarafından 2017 yılında düzenlenen "Kadına Karşı Şiddetle Mücadele için Farkındalık" kampanyasıdır. Kampanya kapsamında İstanbul'daki sembol yapılar 16 gün boyunca İBB tarafından turuncuyla ışıklandırılmıştır. Gerçekleştirilen etkinliklerle kadına karşı şiddetle mücadeleye katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

İstanbul, Türkiye'de kent diplomasisi alanında lider bir kent durumundadır. Buna bağlı olarak kent diplomasisi alanında İBB'nin kısa vadeli hedefi mevcut yoğun gündeminin bütün katılımcı tarafların yararına olabilecek şekilde geliştirilmesidir. İBB bu kapsamda 2016 yılı içerisinde "İstanbul BM Dünya İnsani Zirvesi", "UNESCO Dünya Miras Komitesi 40. Oturumu", "UCLG Çevre Komitesi Toplantısı", "Akıllı Kent Expo Dünya Kongresi" gibi geniş kapsamlı etkinliklere ev sahipliği yapmış, 2017 yılında da bu alanda ki ilk etkinliği Nisan ayında gerçekleştirilen "BM UNACLA İstanbul Toplantısı"

[271] https://www.ibb.istanbul/News/Detail/25849, (Temmuz 2018)

olmuştur. 2018 yılında ise İBB ev sahipliğinde gerçekleştirilen "Dünya Akıllı Şehirler Kongresi 2018" 12 ülkeden 120 şehir ve teknoloji üreten 100'den fazla firmanın katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Orta vadede İBB halen devam eden işbirliği süreçlerini tamamlamak, yeni kent diplomasisi süreçlerini oluşturmak ve uluslararası kuruluşlar nezdinde İstanbul'un görünürlüğünü ve etkinliğini arttırmak için çaba sarf ederken, uzun vadede kent diplomasisi yoluyla İstanbul'un küresel kent profilini yükseltmek, İstanbul'u dünyanın en önde gelen metropolleriyle eşdeğer bir cazibe merkezi haline getirmek için faaliyetlerini sürdürmektedir.

İBB'nin diplomatik faaliyetlerinin ulusal politika ile uyumlu olduğuna daha önce değinilmişti. Bu konuda ki bir başka örnek de İstanbul ile Rotterdam arasındaki kardeş şehir işbirliğinin sona ermesine sebep olan ulusal dış politika krizidir. Detayları yukarıda belirtilen süreç, kardeşlik ilişkisinin İBB Meclisinin aldığı karar sonucu tek taraflı iptal edilmesi ile neticelenmiştir. Burada dikkat çekilmek istenen husus, yaşanılan ulusal problemin muhatabının Avrupalı bir devlet olmasının verilen tepkinin seviyesine olan etkisidir. Zira Suriye ve Rusya ile yaşanan diplomatik problemler Şam ve Moskova (işbirliği protokolü) kardeşlik ilişkilerinde benzer bir tutum sergilenmesine sebep olmamıştır. Sadece kriz döneminde durağanlaşan İBB-Moskova ilişkileri kriz sonrası normalleşirken, Şam ile aktifleştirilemeyen (Suriye'de başlayan iç savaş sebebiyle) kardeşlik süreci atıl durumda kalmıştır. Ayrıca; Şam ile kurulan kardeş şehir ilişkisi üzerinden ulusal politik krizin çözümüne dair her hangi bir girişimde sergilenmemiştir. Bir menfi örnek de; İstanbul-Köln kardeş şehir ilişkisinin 20. yıldönümü vesilesiyle 2017 yılında yapılması planlanan etkinlikler, Türkiye-Almanya arasındaki güncel gelişmeler neticesinde proje aşamasında kalmıştır.

Rotterdam-İstanbul kardeşlik süreci Başkan Topbaş'ın ilk kardeş şehir işbirliğidir. Bu vakada; tarihsel gelişimi açısından barış inisiyatifi oluşturmaktan hareketle ortaya çıkan kardeş şehir ilişkisi İBB açısından çözümün değil sorunun tarafı olarak konumlandırılmıştır. Hem de Topbaş gibi uluslararası temsil sahibi bir Belediye Başkanı'nın yönetimi altında. Bu sürecin Demirtaş'ın tanımlamasıyla; "Türk dış politikasında ulusal düzeyde Batı'yla olan ilişkilerde sıkça gözümüze çarpan aşk-nefret

ilişkisinin, yerel 'in Batı'yla etkileşiminde de etkili olabildiğinin"[272] bir sonucu olduğu söylenebilir. Rotterdam ve Şam örnekleri aslında, Türkiye'deki ulusal ve yerel dış politikanın etkileşiminin değerlendirilmesi açısından önemli bir çerçeve oluşturmaktadır.

3.5.2. Kültürel Faaliyetler

İBB'nin kültürel faaliyetlerini toplumsal yakınlaşma ve kültürel tanıtım temeline oturttuğu görülmektedir. İstanbul'un kardeş şehirleri veya her hangi bir şehrin belediyesi ya da yönetimi, isterlerse STK'lar ve sanat dünyası ile işbirliği dâhilinde İBB'nin koordinasyonu ve desteğiyle İstanbul'da kendi kültür ve sanatlarını sergileyecek etkinlikler düzenleyebilmektedirler. Bu kapsamda ünlü sanatçılarının katılımı ile gerçekleştirilen ülke kültürüne özgü müziklerin yer aldığı konserler, ülkeye özgü sanat dallarına ait sergiler, paneller, konferanslar, tiyatro oyunları gibi etkinlikler yer almaktadır. Aynı şekilde İBB de kardeş şehirlerde "Kültür Günleri" kapsamında bir dizi etkinlik düzenlerken, bu etkinlikler kapsamında ülkemizin ve İstanbul'un kültürel, geleneksel ve sanatsal tanıtımına yönelik; resim-fotoğraf sergileri, ebru ve hat sanatı, konserler düzenlenmekte, Türk mutfağı tanıtılmaktadır. İBB'nin İstanbul'da ve kardeş şehirlerinde gerçekleştirdiği kültürel etkinliklerden bazıları şunlardır;

İBB tarafından Almatı'da (2004), Tiflis'te (2006), Köln'de ve Üsküp'te (2007), Odesa'da (2008) "İstanbul Kültür Günleri" adıyla bir dizi etkinlik düzenlenmiştir. Bunun yanında bu etkinliklerin karşılığı olarak İstanbul; 2006'da "Gürcistan Kültür Günleri", 2007'de "Köln Kültür Günleri", 2009'da "Almatı Kültür Günleri", 2016'da Kiev, Odesa ve Liv şehirlerinin katılımıyla "Ukrayna Kültür Günleri", 2017'de "Kiev Kültür Günleri" ve "Yakutsk Kültür Günleri" etkinliklerine ev sahipliği yapmıştır.

Bu etkinliklerin yanı sıra İBB'nin kültürel açıdan en kapsamlı etkinliği 2013 yılında gerçekleştirilen "İstanbul-Gyeongju Dünya Kültür Expo 2013" etkinliğidir. Türkiye'de düzenlenen ilk kültür exposu olan etkinlik, "yol-buluşma-birliktelik" sloganı ile gerçekleştirilmiştir. Açılış töreni her iki ülkenin de Başbakanları tarafından yapılan etkinlik kapsamında 23 gün süresince, 35 farklı mekânda birçok etkinlik düzenlenmiştir.

[272] Demirtaş, s.163

Aynı etkinliğin devamı olarak 2014 yılında bu kez "İstanbul Kore'de 2014" adıyla, Kore Cumhuriyeti Gyeongju şehrinde bir dizi etkinlik düzenlenmiştir. 5 binin üzerinde Güney Koreli'nin katıldığı etkinlik kapsamında, Kore Şehitliği'nde tarihinde ilk defa İstiklal Marşı ile Ordu Duası Marşı seslendirilmiştir.

İBB'nin kültürel faaliyetlerine bir örnekte kültür parkları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentlerde kardeş kenti tanıtmak, dostluğu pekiştirmek ve karşılıklı tanınırlığı arttırmak amacıyla kültür parkları kurulmaktadır. Ayrıca bu parklar da gerçekleştirilen dönemsel etkinliklerde o şehirde yaşayan ülke vatandaşlarının bir araya getirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda; Tataristan Cumhuriyeti'nin başkenti Kazan'da yapımı tamamlanan "İstanbul Park" Temmuz 2013'te açılmıştır. Bir diğer örnek olan ve İstanbul-Odesa kardeş şehir ilişkilerinin 20. yıldönümü vesilesiyle yapımı İBB tarafından gerçekleştirilen "Odesa İstanbul Park" Mayıs 2017'de açılmıştır. Benzer bir projede İstanbul'da hayata geçirilmiş ve "Sütlüce Parkı" farklı ülkelerin manevi değerlerinin sergilendiği bir mekân olarak tahsis edilmiştir. Örnek olarak; Türkiye-Kırgızistan ilişkilerine katkı sağlayacağı düşüncesiyle adı geçen parka Kırgız işadamları ve İBB işbirliğinde inşa edilen "Manas Heykeli" Ağustos 2017'de Kırgızistan Başbakanı ve beraberindeki heyetin de katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Söz konusu park için benzer bir projede kardeş şehir Odesa ile İBB arasında yürütülmektedir. 2018 yılında tamamlanması beklenen projede Odesa'nın simgesi olan bir "çapa" heykelinin anılan parka yerleştirilmesi planlanmaktadır.

İBB'nin kültürel etkinliklerine bir örnekte kültürel mirasa yönelik gerçekleştirdiği faaliyetlerdir. Bu kapsamda İstanbul'daki bir çok tarihi eser, restorasyon çalışmaları ile korunmaktadır. Bunun yanında İBB yurtdışındaki ecdat yadigarı eserlerin de restorasyon ve röleve gibi işlemlerini gerçekleştirmektedir. Kardeş Şehirlerde bulunan tarihi eserlerin restorasyonu, yenilenmesi, rölevesi gibi çalışmalar bizzat İBB teknik ekipleri tarafından yürütülmektedir. Bu kapsamda İBB kardeş şehir Filibe (Bulgaristan) kentinde bulunan Murat Hüdavendigar Camii'nin koruma ve restorasyon çalışmalarını 2008 yılında gerçekleştirmiştir. Yine bir diğer örnek de, İstanbul'da bulunan Sveti Stefan (Bulgar Kilisesi-Demir Kilise) Kilisesi'nin İBB tarafından restore edilerek Ocak 2017'de ibadete açılmasıdır.

İBB'nin gerçekleştirdiği kültürel faaliyetlerin Türk kültürü ve İstanbul'un tanıtımına önemli katkılar sağladığı söylenebilir. Ancak İstanbul'da gerçekleştirilen kültürel etkinliklerin sadece ülkemizde yaşayan muhatap millet vatandaşları tarafından mı, yoksa İstanbullular tarafından da takip edilip edilmediği çok iyi bilinmemektedir.

3.5.3. Ekonomik Faaliyetler

İBB'nin kardeş şehir işbirlikleri ve diğer uluslararası işbirliklerini ekonomik yönden incelediğimizde kısa ve uzun vadeli ekonomik faydaların sağlandığı görülmektedir. Bu faaliyetleri aşağıdaki gibi gruplandırmak mümkündür:

Bilgi ve Tecrübe Paylaşımı: İBB'nin ülkemizin AB'ye adaylığı süreci ile ilgili girişimlerine yukarıda yer verilmişti. İşte İBB bu süreç içerisinde Avrupa şehir yönetimleri ile karşılıklı ilişkiler kurmuştur. Karşılıklı ziyaretler ve başvurulan AB projeleri İBB'nin yerel yönetim konusunda birçok alanda tecrübe kazanmasını olanaklı kılmıştır. İBB bu kapsamda Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip etmiş, Avrupa'nın bunları nasıl gerçekleştirdiğinden ilham almıştır. İBB bununla kalmamış Avrupa'da örnek alıp İstanbul'da uyguladığı şehircilik uygulamalarını Asya ve Afrika ülkeleri ile paylaşmayı başarmıştır.

İBB'nin tecrübe paylaşımı konusundaki en başarılı örneği yukarıda da incelendiği üzere Lahor'a kazandırılan şehircilik hizmetleridir. Bir diğer örnek; İBB iştirak şirketi İGDAŞ ile Cidde Kral Abduülaziz Üniversitesi Mühendislik Fakültesi arasında eğitim ve bilgi paylaşımı konularında "İşbirliği Protokolü" imzalanması ve bu protokol kapsamında İGDAŞ'ın doğalgaz konusunda Suudi Arabistan'a danışmanlık hizmeti vermesi gösterilebilir. Benzer danışmanlık hizmetleri hizmet çeşitlerine göre diğer iştirak şirketleri ve İSKİ tarafından da farklı ülke ve şehirlere yapılmaktadır. İBB bu yolla şehirlerin gelişmelerine katkı sağlarken, projelerin maddi kazanımları sayesinde ekonomik fayda elde etmektedir.

Bu konudaki son örnek, 2018 yılı Temmuz ayı sonunda İBB iştirak şirketi İSBAK A.Ş. ile Sudan kamu şirketi SİNKAD MASTER arasında imzalan işbirliği protokolüdür. Söz konusu protokol kapsamında İBB'nin kardeş şehri Hartum'a "Akıllı Ulaşım Sistemi

Pilot Bölgesi Projesi" kapsamında trafik yönetimi konusunda danışmanlık hizmeti verilecektir. Projenin uzun vadeli hedefi ise akıllı ulaşım sistemlerinin tüm Sudan'a yayılması olarak belirlenmiştir.

Kalkınma Hibeleri: Türkiye'nin son yıllarda ağırlık kazanan "insani yardım" ve "kalkınmada işbirliği" odaklı dış politikasının yerel düzeydeki en önemli uygulayıcısı olarak İBB, az gelişmiş ülke kentleriyle daha yoğun işbirliği ilişkisi kurmaya öncelik tanımıştır. İBB'nin kalkınma yardımları genel olarak Afrika kıtasında yoğunlaşmaktadır. Nüfus yoğunluğu ve buna bağlı ulaşım problemi dünyanın her yerinde olduğu gibi Afrika kıtasında da ciddi problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş ülkeler için ulaşım alternatiflerinin konuşulduğu dünyada, Afrika için lastikli ulaşım araçları önem arz etmektedir. Bu kapsamda İBB ile TİKA arasında BM İnsani Gelişme Endeksine (İGE)'ne göre "Orta ve Düşük İnsani Gelişme Endeksi"nde bulunan ülkelerdeki ve bu ülkelerin yanı sıra kalkınmışlık düzeyine bakılmaksızın, ülkemizin tarihi, coğrafi, sosyal ve kültürel bağlarının bulunduğu ülkelere yapılacak yardımlar konusunda işbirliği protokolü imzalanmıştır.[273] Söz konusu protokol uyarınca yapılan tespitler doğrultusunda belirlenen ülkelere kullanımına ihtiyaç kalmamış otobüslerin hibe edilmesi ve bu otobüsler ile ilgili yedek parça, montaj aletleri, teknik destek ve gerekli eğitimlerin ilgili ülkede ya da İstanbul'da verilmesi kararlaştırılmıştır.

İBB bu protokol kapsamında İETT eliyle; 2014 yılında Liberya Monrovia'ya 20 adet[274], 2015 yılında Çad Encemine'ye, 20 adet[275], 2016 yılında Gine Konakri'ye 50 adet, Nijer'e 20 adet, Gambiya'ya 20 adet, Gabon'a 20 adet, Benin'e 20 adet, Somali'ye 20 adet, Etiyopya Harar'a 10 adet, Lübnan'a 10 adet[276], Gana'ya 30 adet[277], 2017 yılında Fildişi Sahili'ne 20 adet[278] ve 2018 yılında Ukrayna Odesa'ya 30 adet[279] solo otobüs hibe

[273] 12 Ekim 2012 tarih ve 2127 sayılı İBB Meclis Kararı (Bkz. Ek.3)
[274] 15 Mayıs 2014 tarih ve 637 sayılı İBB Meclis Kararı, https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=42713 (Temmuz 2018)
[275] 11 Şubat 2015 tarih ve 202 sayılı İBB Meclis Kararı, https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=44166 (Temmuz 2018)
[276] 16 Haziran 2016 tarih ve 997 sayılı İBB Meclis Kararı, https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=47198, (Temmuz 2018)
[277] 16 Haziran 2016 tarih ve 996 sayılı İBB Meclis Kararı https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=47195, (Temmuz 2018)
[278] 16 Kasım 2017 tarih ve 1718 sayılı İBB Meclis Kararı https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=50126, (Temmuz 2018)
[279] 16 Şubat 2018 tarih ve 269 sayılı İBB Meclis Kararı, https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=50721, (Temmuz 2018)

edilmesine karar vermiştir. Söz konusu hibeler belirlenen takvim sırasına göre ilgili ülkelere teslim edilmektedir.

İBB'nin bu hibeler sayesinde Osmanlı bakiyesi olarak adlandırabileceğimiz bir coğrafyada hamilik misyonunu eda ettiğini söyleyebiliriz. Bunun yanında kısa vadede ekonomik bir fayda sağlamayacak olan bu hibelerin ileriki yıllarda muhatap ülkelerin gelişmişlik seviyeleri ve şehircilik alanındaki ihtiyaçlarına göre İBB'yi örnek model olarak görmelerine ve tecrübe paylaşımı olarak adlandırdığımız danışmanlık hizmeti örneğinde olduğu gibi ekonomik faydaya dönüşebileceği değerlendirilebilir.

İnsani Yardımlar: İBB'nin insani yardımları; sel deprem gibi afet ve acil durum yardımları, temiz su, hastalık ve açlıkla mücadele gibi sorunların çözümü için gerçekleştirilen yardımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yardımlar kardeş şehirlere yapıldığı gibi, ihtiyaç halinde dünyanın her yerine ulaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu yardımlardan bazıları aşağıda yer almaktadır.

Hint Okyanusu çevresinde 2004 yılında meydana gelen ve bölge ülkelerini de etkileyen deprem ve tsunami felaketinden en çok zarar gören Endonezya Banda Açe bölgesi olmuştur. Felaket sonrası bölgeye ulaşan İBB ekipleri bir ay boyunca Açe'de kalarak bölge halkına yardımlarda bulunmuştur. Yardım ekibi yanlarında acil ihtiyaç maddelerinin yanı sıra fırın, su arıtma tesisleri gibi malzemeleri de götürürken, bölgede yaşanan ulaşım güçlüğü nedeniyle diğer ihtiyaç maddeleri yakın bölgelerden temin edilerek çadırlarda halka dağıtılmıştır.

2009 yılında İBB, TİKA ve İTO işbirliğiyle Etiyopya'daki su sıkıntısını gidermek üzere bir çalışma yapılmış ve bu kapsamda, su kuyularının açılabilmesi için gerekli Sondaj ekipmanı Etiyopya Su Kaynakları Bakanlığı'na hibe edilmiştir. Bu hibe sayesinde açılacak su kuyularından 1 milyon Etiyopyalının faydalanacağı belirtilmiştir.

2010 yılında Pakistan'da yaşanan sel felaketi büyük bir insanı trajediye yol açmıştır. Yaklaşık 20 milyon kişinin zarar gördüğü tahmin edilen afetin yaraları, tüm dünya ile birlikte İBB'nin de destekleri ile sarılmaya çalışılmıştır. İBB koordinasyonu ile İstanbul'daki tüm ilçe Belediyelerinden Pakistan için yardım toplanmıştır. İBB tarafından yardımların koordinasyonu sağlanırken, bölgeye itfaiye arama kurtarma ekibi, seyyar

fırın, 7 doktor, 20 hemşire, sağlık memurları, aşçı ve sondaj çalışması için İSKİ ekipleri sevk edilmiştir.

Ağustos 2011'de, İBB tarafından Afrika'da yaşanan kuraklık nedeniyle açlıkla mücadele eden Somali'ye yardım ekibi gönderilmiştir. Somali'de olan ekip binlerce insana hizmet götürürken, gıda ve temiz içme suyu temin etmiştir. İBB'nin Somali yardımları bununla sınırlı kalmamıştır. Bu kapsamda "Somali İnsani Yardım Operasyonu"[280] çerçevesinde; Türk Kızılayı ile İBB arasında kuraklık ve kıtlık afetlerinden etkilenen Somali halkı için yapılacak yardım faaliyetlerinin düzenlenmesi ve yürütülmesi hususlarında mutabakata varılmış ve 16 Eylül 2011 tarih ve 2029 sayılı[281] İBB Meclis kararı ve Türk Kızılayı Yönetim Kurulu'nun 27 Ekim 2011 tarih ve 23 sayılı kararı ile işbirliği protokolü imzalanmıştır. Bu işbirliğini takiben "Türk Kızılayı–İBB Somali Ortak Yardım Ekibi" 20 Aralık 2011 tarihi itibari ile Mogadişu'ya ulaşarak faaliyetlerine başlamıştır. İBB ile Türk Kızılayı arasındaki protokol kapsamında Somali'de aşağıdaki alanlarda projeler hayata geçirilmiştir:

-Çöp Toplama ve Badana Projesi
-Kentsel Dönüşüm Projeleri
-Atık Su ve Yağmur Suyu Toplama Projesi.

Şubat 2013'te kardeş şehir Cakarta'da meydana gelen sel felaketinden dolayı bölgeye giden İBB ekipleri, yapılan ziyaret kapsamında; şehir için büyük çaplı projelerin geliştirilmesi ve uygulanması gerektiğini Cakartalı yöneticilere aktarmıştır. Şehirde idari ve teknik açıdan köklü değişikliklerin yapılması gerektiği, reaktif değil proaktif yönetim çalışmaları izlemeleri gerektiği hakkında bilgi verilmiştir. Cakarta şehrinden teknik personeller İstanbul'a davet edilerek kendilerine teknik destek konusunda yardımcı olunacağı belirtilmiştir.

Nisan 2013'e gelindiğinde Somali'de devam eden kuraklık sebebiyle başlayan "açlık salgını" ile mücadele kapsamında TİKA ile İBB arasında imzalanan Ortak Hizmet

[280] http://www.kizilay.org.tr/upload/Dokuman/Dosya/03101983_ekim-2015-somali-insani-yardim-operasyonu.pdf, (Temmuz 2018)
[281] İBB Meclis Kararı, https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=35851, (Temmuz 2018)

Protokolü[282] çerçevesinde 68 kişilik teknik bir ekip Somali'ye gitmiştir. Teknik elemanlardan oluşan ekip, bölge halkına alt yapı konusunda eğitim vermiş, fabrikalarda üretim tekniklerini anlatmıştır.

Ağustos 2016'da kardeş şehir Üsküp'te meydana gelen sel felaketi nedeniyle ülkede ulusal yas ilan edilmiştir. İBB tarafından görevlendirilen yardım ekibi beraberlerinde su tahliye ve yıkama araçlarının bulunduğu ekipman ile Üsküp'e ulaşmıştır. Makedonya'da yardım faaliyetlerini tamamlayan İBB ekibini makamında konuk eden Üsküp Belediye Başkanı Koce Trajanovski, yardım çalışmalarından dolayı kendilerine teşekkür plaketi ve sertifika vermiştir.

Şubat 2017'de İBB Afrika'nın en öldürücü hastalığı olan sıtmanın sebebi sivrisineklere karşı kardeş şehir Encemine'ye (Çad) tarihinde ilk defa TİKA'nın da katkılarıyla pülverizatörler[283] göndermiştir. Söz konusu pülverizatörlerin kullanım ve bakım-onarımına yönelik eğitim İBB Sağlık A.Ş teknik personeli tarafından verilmiştir.

İBB'nin insani yardımlarının bir özelliği de, söz konusu bölgedeki afet durumu son bulsa da yapılan yardımların kalıcı hale getirilmiş olmasıdır. Açe yardımları bunun en iyi örneklerindendir. Yardımların 10. yılında (2014) İBB yetkilileri bölgeyi ziyaret etmiş mevcut durumu ve yeni gereksinimleri tespit etmeye çalışmışlardır.[284]

[282] https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=38872, (Temmuz 2018)
[283] Püskürteç (Tarım Aracı)
[284] https://www.ibb.istanbul/News/Detail/28261, (Temmuz 2018)

SONUÇ

Yerel yönetimler, yerel bir topluluğun mahalli müşterek ihtiyaçlarını yerine getirmek için, mal ve hizmet üreten, yerel topluluğun kendi iradesiyle seçtiği organlar eliyle yönetilen birimler olarak adlandırılır. Çeşitli işlevlere sahip olan yerel yönetimler; yerel kimliğin korunması ve geliştirilmesinde, demokratik meşruiyetin sağlanmasında, yurttaşlığın geliştirilmesinde, siyasal süreçlere katılma olanakları sağlamada ve temel yerel işler konusunda gerekli kararların alınmasında, toplumdaki değişik siyasal, dinsel ve etnik grupların yönetime katılmaları ve temsilinde önemli bir role sahiptir. Yerinden yönetim ilkesine dayalı olarak kurulan yerel yönetimler, sınırları yasalar tarafından belirlenen konularda yönetme ve düzenleme hakkına sahip kuruluşlardır.

Günümüz dünyasında şehirlerin her geçen gün daha fazla gelişmesi, onları yönetmekle sorumlu yerel yönetimlerin ulusal ve uluslararası alanda hedeflerini revize etmelerine sebep olmaktadır. Yerel yönetimler belirledikleri uluslararası politikalarla, yerel toplum, devlet ve uluslararası toplum arasında çeşitli aracı roller oynamaya başlamıştır.

Yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerine ilişkin olarak literatürde "yerel dış politika", şehirler diplomasisi", ve "paradiplomasi" şeklinde çeşitli kavramlar kullanılmaktadır. Şehirler diplomasisi; şehirlerin küresel siyasette kendilerini temsil etmek ve çıkarlarını korumak için uygulanan politikayı ifade etmektedir. Şehirler diplomasisi aracılığıyla, yerel yönetimler uluslararası siyasi alanda profesyonel, faydacı ve gelişime açık diplomatik faaliyetler içerisine gireceklerdir. Yaygın görüşe göre şehirler diplomasisinin güvenlik, kalkınma, ekonomi, kültür ve ağ oluşturma olarak kategorize edilen alt bölümleri bulunmaktadır. Ayrıca şehirler diplomasisinin en önemli niteliğinin küresel barışa olan katkısı olduğu ifade edilmektedir. Bu nitelik şehirlerin devletlerden farklı olarak silahsız olmalarına ve savaşın yıkıcı etkilerinden etkilenmelerinin yanı sıra dünyaya barış perspektifinden bakma imkânına sahip olmalarına dayandırılmaktadır.

Yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerini etkileyen başlıca faktörler; küreselleşme, yerelleşme ve demokratikleşme olarak ifade edilmektedir.

Küreselleşmenin ulus devlet yapısında meydana getirdiği dönüşüm ve değişimler, kamu yönetimi ve yerel yönetimler üzerinde ciddi etkiler yaratmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle uluslararası ve yerel nitelikli sorunların eşdeğer hale gelmesi, yerel yönetimlerin faaliyetlerine küresel bir boyut kazandırmıştır. Küreselleşme kavramı bir taraftan da "yerelleşme" olgusunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yerelleşme; yönetimsel açıdan, merkeziyetçilik yerine, bölgesel ve yerel tüm faaliyetlerin, demokratik, şeffaf ve daha özerk bir yönetim eliyle, yerel topluluklar için yerinden yönetilmesi amacıyla ortaya çıkan güçlü eğilimleri barındıran bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde yerelleşme politikalarının, dünya üzerinde yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, özerklik ve merkezi denetim konularında müspet gelişmelere sebep olduğu görülmektedir. Demokratikleşme ise; yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileri için olması gereken temel şartları ortaya çıkartan ve tüm dünyayı kapsayan bir süreç olarak ifade edilmektedir. Demokratik yönetimin, toplumların karşı karşıya kaldıkları siyasi, ekonomik ve sosyal sorunların ortadan kaldırılması için gerekli tüm özgürlükleri sağlayabilecek en uygun sistem olduğu yönünde küresel bir mutabakat bulunmaktadır.

20. yüzyıl ulus-devletlerin küresel siyasete hâkim olması ve bu sayede yerel yönetimler arasındaki ilişkiler ağının yoğunlaştığı dönemin başlangıcı olarak sayılırken, 21. yüzyıl, uluslararası örgütler ve küreselleşmenin katkılarıyla yerel yönetimler için dünyada güçlenme ve işlevselliklerinin arttığı, farklı yönetsel yapıları sayesinde hizmet sunumlarında çeşitliliğin sağlanması çabalarının çoğaldığı bir dönemdir.

Ulusal sınırları aşan ve her geçen gün artış gösteren ihtiyaç ve ilişkiler yerel yönetimlerin uluslararası arenaya uyum sağlama çabalarına girişmesine ve bu sayede ulus-ötesi politikalar üretmelerine, uluslararası aktörlerle doğrudan ilişkiler kurmalarına ve karşılıklı işbirlikleri gerçekleştirmelerine olanak sağlamaktadır. Yerel yönetimler alışılmış hizmetlerin dışında karşı karşıya kaldıkları yeni sorunlarla ilgili yeni çözümler üretmek yerine, benzer sorunlara karşı farklı yerel yönetimlerin geliştirdiği çözümler ile ilgilenmeye başlamışlardır.

Yerel yönetimler arasında geliştirilen uluslararası ilişkiler genelde iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak, yerel yönetimler uluslararası yerel yönetim birliklerine ve uluslararası yerel yönetim kuruluşlarına üye olabilirken; ikinci yöntem olarak, farklı

yerel yönetimlerle kardeş şehir protokolleri imzalamak suretiyle, uluslararası işbirlikleri gerçekleştirmektedirler. Bunun yanında, şehirlerarası ilişkiler kardeş şehir protokolleri yanı sıra, bazı alanlarda işbirliğini içeren "işbirliği protokolü", ya da iki şehir arasındaki ilişkilerin geliştirilmesini amaçlayan iyi niyet beyanlarını içeren "mutabakat zaptı/iyi niyet mektubu" olarak da gerçekleşmektedir.

Kardeş şehir; yerel yönetimlerin uzun vadeli uluslararası faaliyetlere dâhil olmak ve kendi menfaatlerini uluslararası arenada görünür kılmak adına atılan ilk adım olarak kabul edilmektedir. Şehirlerin karşılıklı bir işbirliğinin parçası olmasını, ekonomik teşvik, ticari faaliyetler, bilgi ve kaynak paylaşımı konusundaki faaliyetlerini olanaklı kılan kardeş şehir; kentler, ilçeler veya eyaletler gibi coğrafi açıdan birbirinden uzak yerleşim birimleri arasında kurulan derin ve uzun vadeli bir ortaklık biçimidir.

Kardeş şehir ilişkileri, 20. yüzyılın başlarına dayansa da, anılan dönemde meydana gelen savaşların yaşattığı olumsuzluklar, ekonomik bunalımlar ve ülkelerin ulusal sınırlarını belirleme kaygıları sebebiyle bu dönemde kardeş şehir izlerine yoğun biçimde rastlanamaz. İkinci dünya savaşının yıkıcı etkisinden çıkan Avrupa'da kalıcı barışın tesis edilmesi amacıyla yerel seviyede işbirliklerinin teşvik edilmesi kararlaştırılmış ve bu sebeple kardeş şehir ilişkileri desteklenmiştir. Bu destek sayesinde İngiliz ve Fransız şehirleri ile Alman şehirleri arasındaki kardeş şehir ilişkileri hız kazanmıştır. Böylece, şehirlerarasında geniş kapsamlı ve uzun vadeli işbirliklerinin kurulduğu görülmektedir.

Dünyada soğuk savaş ile birlikte oluşan iki ayrı bloktaki devletlerarasında gerçekleştirilen sınırlı seviyedeki ilişkilere rağmen, kardeş şehir faaliyetlerinin farklı şehirlerdeki insanların özellikle kültürel açıdan birbirleri ile ilişki kurmasına olanak sağladığı görülmektedir. 1990'lı yıllarla birlikte kardeş şehir ilişkileri Doğu Bloğu ülkeleri ile birlikte gelişmekte olan diğer ülkelerde de yayılma eğilim göstermiştir. Günümüzde yalnızca ABD ve Avrupa'da değil, dünyanın farklı birçok bölgesinde kardeş şehir ilişkileri kurumsal seviyede teşvik edilmekte ve desteklenmektedir. Yerel yönetimlerin, resmi çerçevede oluşturdukları kardeş şehir ilişkileri çok yönlü olarak gelişme göstermektedir.

Kardeş şehir işbirlikleri kimi zaman ulusal yönetimin dış politikası etkisinde başlayabilirken, kimi zaman yerel yönetimlerin hizmet üretme kapasitelerinin geliştirilmesi ya da tecrübe paylaşımı amacıyla da gerçekleşmektedir. Bunun yanında kültürel ve tarihsel miras, demografik yapının etkisi, eğitim ve sivil toplum kuruluşlarının talepleri ve tüm bu çevresel etmenlerin yanında yerel yöneticilerin ve ilgili birimlerinin dış politika stratejileri bu sürecin başlangıç aşamasını belirlemektedir.

Türkiye'deki belediyelerin dünyanın çeşitli bölgelerindeki yerel yönetimler ile kurdukları kardeş şehir ilişkileri günümüzde önemli bir seviyeye ulaşmış durumdadır. Bu sonucun oluşmasında sahip olduğu özellikleri sebebiyle İstanbul Büyükşehir Belediyesinin ciddi katkısı olduğu bir gerçektir. Kardeş şehir işbirliklerinin uluslararası ilişkilerin önemli bir öznesi haline gelmesiyle birlikte, sayılarının giderek arttığı gözlemlenirken, ülkemizde 1960'lı yıllarda başlayan kardeş şehir ilişkilerinde özellikle 2000'li yıllardan sonra büyük oranda artış yaşandığı görülmektedir. Kardeş şehir ilişkilerinin birinci uygulayıcısı durumundaki belediyelerde bu konu ile ilgili özel birimlerin kurulması, bu birimlerde istihdam edilen personellerin yurt dışı ilişkilerine katkı sağlayacak niteliklere sahip hale getirilmesi, kardeş şehir işbirliklerinin ulusal ve uluslararası birlikler-kuruluşlar tarafından desteklenmesi bu rakamsal artışın gerekçesi olarak sayılabilir.

Her ne kadar ülkemizdeki kardeş şehir işbirlikleri sayısal olarak artış gösteriyor olsa da, bu işbirliklerinin kuruluş aşamasında ve devam ettirilmesindeki sorunlu tarafların göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Öncelikle yukarıda da incelendiği gibi yasal mevzuatımızın yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinde bürokratik bir hantallık ve vesayete sebep olduğu gerçeğidir. Yerel yönetimlerin organlarının seçimle göreve geliyor olması ve yerel halka hesap vermesi göz önünde tutulduğunda, söz konusu yönetimlerin yerel dış politikalarını belirlerken daha özerk davranabilmesi gerektiği söylenebilir. Merkezi yönetim, ulusal menfaatler ve politikalar dâhilinde çeşitli yönlendirme ve denetimler yapacaktır. Ancak bu denetimlerin, uluslararası alandaki yerel işbirliklerini önleyici veya zorlaştırıcı nitelikte olması yarardan çok zarara yol açabilir. Bu denetimlerin gerçekleştirilen ilişkileri takiben hukuka uygunluk bakımından yapılması daha yararlı sonuçlar doğuracaktır. Böyle bir işleyiş neticesinde yerel yönetimlerin uluslararası işbirlikleri daha dinamik ve etkin bir hale gelebilir.

Diğer bir husus da kardeş şehir işbirliklerinin mevcut hali ile geleneksel bir modele dönüştüğü ve benzer faaliyetlerin dışına çıkılamadığı gerçeğidir. Bu konuda Türkiye'nin ne büyük belediyesi olan İBB'nin tezde ayrıntıları sunulan kardeş şehir ilişkileri, farklı bir çerçeve sunabilmektedir. Alışılmış hali ile kardeş şehir işbirliklerinin kültürel faaliyetlere boğulduğu ve karşılıklı ziyaretler ile amaçsız kaynak kullanımına sebep olduğu yönündeki eleştirilerde haklılık payı vardır. Bu sebeple İBB son dönem kardeş şehir işbirliklerinde aşamalı bir politika izlemeye çalışmakta, iyi niyet mektupları ile başlatılan uluslararası ilişkilerin, devamlılık ve verimlilik sağlanması durumunda işbirliği ve kardeş şehir ilişkisine dönüşmesinin taraflar açısından daha faydalı sonuçları olacağı savunulmaktadır.

İstanbul'un sahip olduğu özel konuma önceki bölümlerde yer verilmişti. Bu özel konumun İstanbul'a kazandırdığı avantajlar oldukça fazladır. İstanbul bir küresel şehirdir, İstanbul bir kültür başkentidir, İstanbul uluslararası bir kongre merkezidir, İstanbul uluslararası bir fuar merkezidir, İstanbul uluslararası bir lojistik ve ulaşım merkezidir. İstanbul'da devam eden ve planlanan mega projelerin tamamlanması sonucunda bu özelliklerin artarak devam edeceği de bir gerçektir. Bu sebeple İBB uluslararası faaliyetlerini bu bilinçle planlamalı ve İstanbul'un hızlı gelişimine sağlayacağı olumlu katkıların hesaplarını yapmalıdır.

Yukarıda da incelendiği üzere birkaç örneğin dışında kardeş şehir işbirliklerinin İstanbul adına kazanımları konusunda somut çıktıları belirlemek zordur. Uluslararası faaliyetlerin kısa ya da uzun vadeli kazanımları olabileceği gerçeğini göz ardı etmemekle birlikte, İstanbul gibi bir metropolün İBB'nin kardeş şehir ilişkilerine ne kadar gerek duyduğunun gerçekçi bir değerlendirilmesinin gerekliliği ortadadır. Zira İBB'nin kardeş şehirleri ile gerçekleştirdiği faaliyetlerin muhatap şehirler ve vatandaşları lehine sonuçları olduğu daha belirgin bir gerçektir. İstanbul'un hızlı şehirleşmeden kaynaklı ve her geçen gün artarak devam eden kentsel sorunlarının çözümünden birinci derecede sorumlu olan İBB'nin, uluslararası faaliyetlerinin İstanbul için üretilen yerel hizmetlerin geliştirilmesi yönünde alternatiflerin oluşturulması için programlanmasının gerekliliği ortadadır. Bu açıdan İBB'nin yerel dış politikasını belirlerken, kendisini yalnızca "veren el" olma misyonuna hapsetmemesi gerekmektedir. Çünkü bu şehrin dünyadaki birçok gelişmiş

şehir ile benzer sorunları bulunmakta ve bu sorunlar her geçen gün artarak devam etmektedir.

Mevcut idari yapısı ile İBB'nin hemen her biriminin uluslararası faaliyetlerin içerisinde olduğu görülmektedir. Bu faaliyetler Genel Sekreterlik makamı tarafından ilgili birimlere yönlendirilirken Dış İlişkiler Müdürlüğü tarafından koordine edilmektedir. Ancak sürecin takibi ve uygulamasında pratik sorunlar yaşanmaktadır. Bu sebeple aktif uluslararası faaliyetleri olan birimlerin bir veya iki daire başkanlığı altında toplanarak doğrudan genel sekreterliğe bağlı hale getirilmesiyle İBB sürdürülebilir bir dış ilişkiler politikası üretilebilecek kurumsal yapıya sahip olabilecektir.

İBB'nin yalnızca kardeş şehir işbirlikleri değil, yürütmüş olduğu diğer uluslararası faaliyetlerinin politik bir misyonun desteklenmesinden ibaret olduğu görülmektedir. İBB uluslararası ilişkilerini Türk dış politikasının dinamikleri doğrultusunda şekillendirmekte ve bu dinamiklere uygun çalışmalarla desteklemektedir. Bununla birlikte İBB açısından, merkezi hükümetin ulusal dış politikası ile uyumlu bir yerel dış politikayı takip etmenin menfi bir tarafı bulunmadığı söylenebilir. Aksine merkezi hükümet temsilcilerinin İBB'nin uluslararası faaliyetlerine iştirakleri, bu faaliyetlerin görünür kılınmasına olumlu katkı sağlamaktadır. Tabi bu durumun merkezi hükümet ile yerel yönetim arasındaki siyasi temsil birliğinin bir sonucu olduğunu da unutmamak gerekir. Muhalefet partilerinin yönetimde olduğu belediyeler açısından durumun böyle olmayacağı açıktır.

Yine Kadir Topbaş döneminde İBB, görece daha aktif bir yerel dış politika süreci yaşamıştır. Bu dönem İBB açısından oldukça verimli bir dönem olarak yaşanmıştır. Çünkü hem merkezi yönetim İBB'yi uluslararası arenada aktif bir pozisyona sürüklemiş, hem de Başkan Topbaş'ın uluslararası vizyonu ve uluslararası kuruluşlardaki yönetici konumu, İBB'ye etkin bir yerel dış politika uygulama fırsatı tanımıştır.

Bu haliyle İBB'nin kardeş şehir ilişkilerini tüm kardeş şehirlerine yönelik tematik organizasyonlar vesilesiyle aktif tutması, bu sayede hem atıl durumdaki ilişkilerin canlanması, hem de tekrar eden faaliyetlerin sebep olduğu gereksiz kaynak kullanımının önüne geçileceği söylenebilir. Ayrıca yeni kardeş şehir işbirliklerinin yukarıda belirtildiği gibi belirli bir sürecin sonunda gerçekleştirilerek, maksimum menfaatin hedeflenmesi göz

ardı edilmemelidir. İstanbul ile ortak özelliklere ve sorunlara sahip ama bu sorunların üstesinden gelecek gelişmişlik seviyesine ulaşmış, İBB'nin dengi ya da daha üstü şehir yönetimleri ile kurulacak kardeş şehir işbirliklerinin İstanbul açısından daha önemli olduğu unutulmamalıdır. Ancak tüm bunların yanında İstanbul gibi bir şehrin ve İBB gibi bir yerel yönetimin uluslararası faaliyetleri, sadece kardeş şehir protokolleri ile sınırlandırılmamalıdır. Diğer taraftan, Türkiye'nin uluslararası arenada oynayacağı rolle de bağlantılı biçimde, İBB'nin daha az gelişmiş şehir belediyeleri ile çeşitli işbirlikleri kurmaya devam etmesi, onlara bilgi, deneyim ve teknoloji transferi yapması hem İBB'nin hem de Türkiye'nin çıkarına olacaktır.

KAYNAKÇA

10.04.2014 tarih ve 28968 sayılı "Belediye ve Bağlı Kuruluşları İle Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasıa İlişkin Yönetmelik. (2018, Haziran). Resmi Gateze: http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140410.htm adresinden alındı

1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanunu. (1969, Mayıs 5). Mart 2018 tarihinde http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1173.pdf adresinden alındı

1718 Sayılı İBB Meclis Kararı. (2017, Kasım 16). Temmuz 2018 tarihinde https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=50126 adresinden alındı

1934...1940 Sayılı İBB Meclis Kararları. (2016, Kasım 18). Haziran 2018 tarihinde https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/Index adresinden alındı

2005/36-62-65 Sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgeleri. (2005, Haziran 20). Mart 2018 tarihinde Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü: http://www.migm.gov.tr/2005genelge adresinden alındı

2017/4 Sayılı Başbakanlık Genelgesi . (2017, Nisan). Mart 2018 tarihinde Resmi Gazete: http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/03/20170316-37.pdf, adresinden alındı

(2018, Mayıs). İstanbul Büyükşehir Belediyesi: https://www.ibb.istanbul/SitePage/Index/82 adresinden alındı

202 Sayılı İBB Meclis Kararı. (2015, Şubat 11). Temmuz 2018 tarihinde https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=44166 adresinden alındı

2029 Sayılı İBB Meclis Kararı. (2018, Temmuz). https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=35851 adresinden alındı

269 Sayılı İBB Meclis Kararı. (2018, Şubat 16). Temmuz 2018 tarihinde https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=50721 adresinden alındı

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2004, Temmuz 10). Mart 2018 tarihinde http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf adresinden alındı

5393 Sayılı Belediye Kanunu. (2005, Temmuz 3). Mart 2018 tarihinde http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf adresinden alındı

637 Sayılı İBB Meclis Kararı. (2014, Mayıs 15). Temmuz 2018 tarihinde https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=42713 adresinden alındı

709 Sayılı İBB Meclis Kararı. (2016, Mayıs 10). Haziran 2018 tarihinde https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=46787 adresinden alındı

710 Sayılı İBB Meclis Kararı. (2016, Mayıs 10). Haziran 2018 tarihinde https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=46788 adresinden alındı

996 Sayılı İBB Meclis Kararı. (2016, Haziran 16). Temmuz 2018 tarihinde https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=47195 adresinden alındı

997 Sayılı İBB Meclis Kararı. (2016, Haziran 16). Temmuz 2018 tarihinde https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=47198 adresinden alındı

Ahunbay, Z. (2016). Dünya Mirası İstanbul. İstanbul: İBB Kültür A.Ş.

Akdoğan, A. (2007). "Yerel Yönetimlerin Uluslararası İlişkileri". A. Sabuktay (Dü.) içinde, Yerel Yönetimlerde İşbirliği ve Katılım, Yerel Yönetimler Reformu Destekleme Programı Kitap Dizisi 3 (s. s.76). TODAİE.

Akman, Ç. (2017). Türkiye'de Kardeş Şehir Uygulamalarının Dört Büyükşehir Belediyesi Üzerinden Nitel Bir Analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, ss. 228-254.

Akman, Ç. (2018). Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Uluslararası Kuruluşlara Üyelikleri Üzerine Bir Değerlendirme. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, ss. 485-510.

Aktan, C. C. (2017, Ekim). "Globalleşme, Bölgeselleşme ve Yerelleşme". www.studylibtr.com: http://studylibtr.com/doc/603990/globalle%C5%9Fme---b%C3%B6lgeselle%C5%9Fme-veyerelle%C5%9Fme adresinden alındı

Aktel, M. (2003). Küreselleşme ve Türk Kamu yönetimi. Ankara: Asil Yayın.

Aktulun, E. (2016, Ekim). Yönetişim Çerçevesinde Ortaklıklar ve Belediyelerin Kardeş Şehir İlişkileri: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Arıkboğa, E. (1998). Yerel Yönetimler, Katılım ve Mahalle Muhtarlığı. Yüksek Lisans Tezi, s.5. İstanbul.

Armağan, M. (2006). Ufukların Sultanı Fatih Sultan Mehmet. İstanbul: Timaş.

Atasoy, F. (2005). Küreselleşme ve Milliyetçilik. İstanbul : Ötüken Yayınları.

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi. (2018, Ocak). Cuncil of European Municipalities and Regions: http://www.ccre.org/en/article/introducing_cemr adresinden alındı

Avrupa Birliği Fonları. (2018, Nisan). http://www.abfonlari.gov.tr/index.php/katilim-oncesi-mali-yardim-araci-ipa/ adresinden alındı

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı. (1985, Ekim 15). Şubat 2018 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/haberler/2011/yerel_yonetimler_ozerklik_sarti.pdf adresinden alındı

Aykaç, B. (1999). Türkiye'de Kamu Yönetiminin Küçültülmesi, Yerel Yönetimler ve Yerel Demokrasinin Amaçları. Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.1, ss.2-3.

Aytaç, F. (1990). Belediye Kanunu'nun Oluşumu, Uygulama ve Değişiklikler. Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Uluslararası Sempozyumu (s. s.60). Ankara: Metropol İmar A.Ş. Yayıncılık.

Bakıcı, Z. (2004, Ocak). 21. Yüzyılda Yönetimler Arası Mali İlişkiler. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C.13(S.1), ss.28-29.

Batmaz, N. Y. (2010). Küresel Kentlerin Yönetimi ve İstanbul İçin Bir Model Önerisi. Doktora Tezi. Ankara.

Batmaz, N. Y. (2016). Yerel Yönetimlerin Üye Oldukları Uluslararası Kuruluşlar Üzerine Bir Değerlendirme: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği. Üçüncü Sektör Ekonomi Dergisi, ss. 103-128.

Berk, A. (2003). Yerel Hizmet Sunumu ve Belediye İktisadi Teşebbüsleri. Sayıştay Dergisi, s.47.

Bıçakçıoğlu, E. (2010). Belediye Birlikleri ve Türk Dünyası Belediyeler Birliği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler-Orta Doğu ve Batı Asya Teşkilatı (UCLG-MEWA). (2018, Mayıs). http://uclg-mewa.org/uclg-genel-bilgiler/ adresinden alındı

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP). (2018, Nisan). http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html adresinden alındı

Bozkurt, V. (2000). Küreselleşme: Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar. İstanbul: Alfa Yayınları.

Bozlağan, R. (2003). Belediyelerde Örgüt Geliştirme: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği. İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.

Bozlağan, R. (2011). İstanbul; Hayal ve Gerçek. B. Özoğuz, M. Aşkın, S. Karcıoğlu, & A. Can (Dü). içinde İstanbul: Marmara Belediyeler Bİrliği.

Bozlağan, R. (2012). İstanbul Derinlik, Değişim ve Güç. İstanbul: Hayat Yayın Grubu.

Bozlağan, R. (2013). İstanbul 2053 Vizyonu. İstanbul: Hayat Yayınları.

Buldaş, H. İ. (2018, Mayıs). Belediyelerin Yurtdışı İlişkileri. İde Yönetişim: http://ideyonetisim.com.tr/makaleler/h_i_buldas_byi.html adresinden alındı

Cangızbay, K. (2003). Globalleş(tir)me Terörü. Ankara: Odak Yayınları.

Coşkun Can Aktan, İ. Y. (2004). Globalleşme Fırsat Mı, Tehdit Mi? İstanbul: Zaman Kitap.

Çiçek, Y. (2014, Nisan). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetimler. Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Degisi, C.11(S.1), ss.53-64.

Çukurçayır, M. A. (2009). Küreselleşme ve Türkiye'de Yerel Yönetimler. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği (TBB).

Dalgıç, D. (2007). Belediyelerin Uluslararası İlişkileri. A. Sabuktay (Dü.) içinde, Yerel Yönetimlerde İşbirliği ve Katılım (s. ss.83-97). Ankara: TODAİE.

Daoudov, M. (2013). Yerel Dış Politikanın Temelleri. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği.

Davutoğlu, A. (2016). Medeniyetler ve Şehirler. İstanbul: Küre Yayınları.

Demirtaş, B. (2016). Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Dış İlişkilerinin Analizi: Merkez-Çevre Etkileşimi. Uluslararası İlişkiler, C.13(S.52), ss.151-173.

Dicken, P. (2006). Yeni Jeo-Ekonomi. K. Bülbül (Dü.) içinde, Küreselleşme Okumaları (A. Ağca, Çev., s. 47). Ankara: Kadim Yayın.

Doğan, İ. (2006). Parçalayan Küreselleşme. Ankara: Yetkin Yayınları.

DPT. (1995). Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşme. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

DPT. (2000). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu". Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı. Eylül 2017 tarihinde http://ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf adresinden alındı

Duman, A. (1998). "Yerinden Yönetim Mi? Yoksa Yerelleşme Mi?". Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 4(4), ss.467-483. Eylül 2017 tarihinde http://www.kuey.net/index.php/kuey/issue/view/16 adresinden alındı

Duman, A. (1998, Nisan). Eğitimin Yerinden Yönetimi. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C.7(S.2), s.84.

Duman, M. (2007). Kentsel Vizyon, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Durukal, O. (2013). Yerel Yönetimlerin Proje Bazlı uluslararası Fonlara Erişimi: Türkiye'deki Büyükşehir Belediyeleri Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi. Aydın.

Durukal, O., & Genç, N. (2015). Belediyelerde Dış Mali Kaynak Kullanımı: Büyükşehir Belediyeleri Üzerine Bir İnceleme. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, C.20(S.2), ss.333-359.

Erbay, Y. (2011). Küreselleşme Sürecini Anlamaya Yardımcı Bazı Kaynaklar. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi(S.32), ss. 280-294.

Ermiş, S. (2012). Kentler Arası İlişkiler ve İstanbul Vizyonu. İller ve Belediyeler Dergisi(S.776), s. 21.

Erol Esen, F. P. (2007). Türk Yerel Yönetimlerinin Uluslararası Ve Avrupa Birliği Kuruluşları İle İlişkileri. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi-AKVAM.

Ersoy, D. (2012). Post-Fordizm ve Yerel Yönetimler: Türk Yerel Yönetim Sisteminde Yaşanan Değişim. Yüksek Lisans Tezi, s.26. Ankara.

Eryılmaz, B. (1995, Mart). Küreselleşen Dünyada Yerel Yönetimlerin Yeri. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C.4(S.2).

EUROCITIES (Avrupalı Kentler Birliği). (2017, Aralık). EUROCITIES: http://www.eurocities.eu adresinden alındı

Geray, C. (2001, Ekim). Kentleşme Sorunalarının Çözümü Açısından Küreselleşme, Özelleştirme, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C.10(S.4), s.8.

Global Power City Index 2017 (GPCI). (2018, Nisan). http://www.mori-m-foundation.or.jp/english/ius2/gpci2/index.shtml adresinden alındı

Gönültaş, Y. C. (2017). Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Uluslararasılaşma Politikaları: Avrupa Birliği Mali Destekleri. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale.

Görmez, K. (1990). Türkiye'de Belediyeler ve Yerel Demokrasi. Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, C.6(S.2), s.484.

Görmez, K. (1995). Türkiye'de Yerel Yönetim Reformu Üzerine. Yeni Türkiye Dergisi, s.327.

Güler, B. A. (1992). Yerel Yönetimler, Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım. Ankara: 1992.

Güler, B. A. (1994). Yerel Yönetim Tarihi. Belediye Dergisi.

İBB 2017 yılı Faaliyet Raporu. (2018, Haziran). https://www.ibb.istanbul/Uploads/2018/4/2017-iBB-Faaliyet-Raporu.pdf adresinden alındı

İBB. (2018, Mayıs). Stratejik Plan 2015-2019: http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/StratejikPlanlamaMd/Documents/2010_2014/stratejikplan15_19.pdf, Erişim Mayıs 2018 adresinden alındı

İstanbul Tarihi. (2018, Nisan). Wordpress: https://istanbultarihi.wordpress.com/about/ adresinden alındı

Karaaslan, M. (2007). Türkiye'de Yerel Yönetim Rreformu Bağlamında Yerel Yönetimlerin Özerkliği ve Denetimi. Doktora Tezi, s.17. Ankara.

Karadeniz Ereğli Belediyesi. (2018, Şubat). http://www.kdzeregli.bel.tr/index.php/feature/kurum-hakkinda/kardes-kentlerimiz adresinden alındı

KAYA. (1991). Kamu Yönetimi Araştırması Genel Raporu. Ankara: TODAİE.

Keleş, R. (1981). Yerel Yönetimlerde Güncel Oluşumlar. İstanbul.

Keleş, R. (1999). Avrupa'nın Bütünleşmesi ve Yerel Yönetimler. Ankara: TDB - Konrad Adenauer Vakfı.

Keleş, R. (2016). Yerinden Yönetim ve Siyaset (10. Baskı b.). Ankara: Cem Yayınevi.

M. Kemal Öktem, V. G. (2016). Kardeş Şehir Uygulamalarının Yerel Politika Transferine Etkisi: Alanya-Gladbeck Araştrması. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, s.53.

MBB. (2017, Kasım). Marmara Belediyeler Birliği Stratejik Plan 2014-2019. İstanbul. Mart 2018 tarihinde http://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/12/20/8ad4cb48-5478-45a9-b353 d0bc4ef89b90.pdf, adresinden alındı

Meriç, P. Ö. (2012). Kentler Arası İşbirliklerinde Önemli Bir Araç: Kardeş Kent İlişkisi. İller ve Belediyeler Dergisi(S.776), s.54.

Mustaf Ökmen, U. Ç. (2014). Kamu Hizmeti İlişkisi ve Açılımları Üzerine Notlar. Yerel Politiklar Akademik Araştırma ve Düşünce Dergisi.

Mustafa Ökmen, B. P. (2000). Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimleri ve Yerel Haklar. Yerel Yönetim Sempozyumu (s. s.634). Ankara: TODAİE.

Mustafa Ökmen, B. P. (2010). Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler Yaklaşımlar ve Mevzuatlar (2.Baskı b.). Bursa: Alfa Akademi.

Nadaroğlu, H. (1978). Mahalli İdareler. İstanbul: Beta Yayınları.

NALAS (Güneydoğu Avrupa Ulusal Yerel Yönetim Dernekleri İletişim Ağı). (2017, Aralık). http://www.nalas.eu/AboutUs#About-NALAS adresinden alındı

Neval Genç, O. D. (2016). Yerel Yönetiimlerin Uluslararası Yerel Yönetim Birlikleri İle İlişkileri. TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi, s.230.

Ogava, A. (2012). Sister City As a Preservation Strategy. Master Thesis. New York, ADB: Columbia University.

OHAL Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin İçişleri Bakanlığı Genelgesi. (2018, Mart). http://web.mihder.org.tr/wp-content/uploads/2016/10/genelge-2.png adresinden alındı

Oktay, T. (2014). Türkiye'deki Belediyelerin Türk Cumhuriyetleri İle Kardeş Şehir İlişkileri. D. İşçioğlu (Dü.) içinde, Türk Dünyasında Yerel Yönetimlerin Sorunları (s. ss. 11-29).

Onur Durukal, R. T. (tarih yok). Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilir Hibe Kaynakları. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergici.

Ortaylı, İ. (1985). Tanzimat'tan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği . İstanbul: Hil.

Ortaylı, İ. (2005). İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Ökmen, M. (2005). Küresel Sistem, Demokratikleşme-Yerelleşme Dinamikleri ve Yerel Demokrasi. (K. Görmez, Dü.) Ankara: Odak Yayınları.

Ömer Bozkurt, T. E. (2014). Kamu Yönetimi Sözlüğü (3.Baskı b.). Ankara: TODAİE.

Özcan Sezer, T. B. (2014). Yerel Yönetimler Arası İşbirliğini Geliştirmede Yerel Ağların Önemi: Balkan Ülkeleri Yerel Yönetimleri İle İşbirliğini Geliştirme Potansiyeli. 1. Karadeniz ve Balkan Ekonomik ve Politik Araştırmalar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (s. s. 94).

Özcan, Ü. (2006). Yerel Yönetimler Arasında Ortaklıklar ve Kardeş Şehirler El Kitabı. 2018 tarihinde http://www.dapaturk.com/docs/siyasi/Kardes_Sehir_El_Kitabi_Son_Hali.pdf adresinden alındı

Paul Hırst, G. T. (1998). Küreselleşme Sorgulanıyor. (E. Y. Ç. Erdem, Çev.) Ankara: Dost.

Puştu, Y. (2005). Yerel Yönetimler ve Demokrasi. Sayıştay Dergisi, S.125.

Robertson, R. (1999). Küreselleşme Toplum Kuramı ve Küresel Kültür. (H. Yolsal, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanay Yayınları.

Rodoplu, G. (2006, Mayıs). Küreselleşme ve Yerelleşme. Yerel Siyaset Dergisi(S.5), s.5.

Sezer, Ö. (2008). Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü. Doktora Tezi. Ankara.

Sinan Özden, S. G. (2017). Belediyeler İçin Uluslararası İşbirlikleri ve Kardeş Şehir Rehberi. Ankara: TBB.

Sister Cities International (Kardeş Şehirler Uluslararası). (2018, Ocak). http://sistercities.org/faq adresinden alındı

Sister City International. (2018, Mayıs). http://sistercities.org/what-sister-city adresinden alındı

Somali İnsani Yardım Operasyonu. (2018, Temmuz). Türk Kızılayı: http://www.kizilay.org.tr/upload/Dokuman/Dosya/03101983_ekim-2015-somali-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden alındı

Stereger, B. M. (2006). Küreselleşme. (A. Ersoy, Çev.) Ankara: Dost.

Şengül, T. (2000). Siyaset ve Mekansal Ölçek Sorunu: Yerelci Stratejilerin Bir Eleştirisi, Küreselleşme: Emperyalizm Yerelcilik İşçi Sınıfı. (A. Tonak, Dü.) Ankara: İmge Kitabevi.

Şinik, B. (2007). Avrupa Birliği Yerel Yönetimler Ekseninde Örgütlenme Modelleri. Doktora Tezi. İstanbul.

TBB. (2012). Kardeş Şehirler: Uluslararası Belediye İşbirlikleri ve Birliğimizin Rolü. İller ve Belediyeler Dergisi, s. 7.

Tekeli, İ. (1983). Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi. Amme İdaresi Dergisi, C.16(S.2), ss.3-22.

Tekeli, İ. (1983). Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi. Amme İdaresi Dergisi, ss. 3- 23.

Tekeli, İ. (2001). Modernite Aşılırken Kent Planlaması. Ankara: İmge Kitabevi.

Tekeli, İ. (2002). Sivil Toplum Kuruluşları, Yerel Yönetimler ve Yerelleşmenin İç İçeliği, STK'lar, Yerleşme ve Yerel Yönetimler. (A. Çakmak, Dü.) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekeli, İ., & Ortaylı, İ. (1978). Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi. (E. Türkcan, Dü.) Türk İdareciler Derneği Bilimsel Araştırma Dizisi-2, ss. 172-173.

TOBB. (1996). Mahalli İdarelerin Yeniden Yapılandırılması (Yerel Yönetim Reformu). Özel İhtisas Komisyonu Raporu.

Toprak, Z. (2004). Avrupa Konseyinde Sınırötesi İşbirliği Stratejileri Açılımında Sınır ve Sınırötesi Komşularımıza Bakış. Z. Toprak, G. Tenikler, & M. E. Köktaş (Dü) içinde, 21. Yüzyıla Başlarken Türkiye'de Uzlaşmacı ve Çatışması Değerler. İzmir: Yerel Gündem 21 Yayını.

Toprak, Z. (2014). Yerel Yönetimler (9. Baskı b.). İzmir: Siyasal Kitabevi.

TUSELOG. (2018, Nisan). Türkiye Belediyeler Birliği: http://www.tbb.gov.tr/storage/catalogs/TUSELOG_summary_TR.pdf, adresinden alındı

Türk Dil Kurumu Online Sözlük. (2017, Eylül). Şubat 2018 tarihinde Online Sözluk: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a955106346a43.76440011 adresinden alındı

Türk Dünyası Belediyeler Birliği. (2017, Aralık). TDBB: http://www.tdbb.org.tr/?page_id=38&lang=tr adresinden alındı

Türk Dünyası Belediyeler Birliği Kardeş Şehirler El Kitabı. (2016). http://www.tdbb.org.tr/tdbb/wp-content/uploads/2016/01/kardessehirelkitabi.pdf adresinden alındı

Türkiye'de Kardeş Şehir İstatistikleri. (2018, Nisan). Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü: http://www.migm.gov.tr/genel-istatistik adresinden alındı

UCLG (Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı). (2017, Aralık). https://www.uclg.org/ adresinden alındı

Ünlü, H. (1993). Yerel Yönetimler Arası İşbirliği. İstanbul: IULA EMME.

Van der Plujim, R. M. (2007). City Diplomacy: The Expanding Role of Cities in International Relations. The Netherlands Institute of International Relations Clingendal, s.

Yayla, A. (2003). Siyasi Düşünce Sözlüğü. Ankara: Liberte.

Yıldırm, S. (2015). Yerel Yönetim ve Demokrasi Kavramlar-Yaklaşımlar (2. Baskı b.). İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği (MBB).

Yılmaz, E. S. (2011). The Incrising Sole of Cities in International Politics (Kentlerin Uluslararası Politikada Yükselen Gücü). Doktora Tezi. İstanbul.

Yusuf Erbay, Z. Y. (1998). Sınırötesi İşbirliği: Türk Yerel Yönetimleri İçin Yeni Bir Açılım. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C.7(S.2), s.18.

Zengin, G. (2011, Nisan-Eylül). Yerel Yönetimler Arası İşbirliği Modelleri: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerindeki Yerel Yönetiml Birlikleri Üzerine Bir İnceleme. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi(S.2).

EKLER

Ek 1 : Örnek Kardeş Şehir Protokolü

…….. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İLE

.....

ARASINDA

KARDEŞ ŞEHİR KURULMASINA YÖNELİK ANLAŞMA

Türkiye Cumhuriyeti …… Büyükşehir Belediyesi ve ..... Belediyesi (bundan sonra "Taraflar" olarak anılacaktır),

Türkiye Cumhuriyeti ve ..... arasında Diplomatik İlişkiler Kurulması hakkındaki Ortak Bildiri'nin ilkeleri gereğince hareket ederek,

Türk ve ..... halkları arasında ortak anlayış ve dostluğu geliştirmeyi ve bu iki şehir arasında dostane işbirliğini yoğunlaştırmayı ve geliştirmeyi arzu ederek,

Kültürel ve tarihi mirasların korunması alanında işbirliği yaparken İpek Yolu üzerindeki turizm, havayolu bağlantıları, ekonomi ve ticaret ile halklar arasında alışveriş konularında işbirliğini geliştirmeyi amaçlayarak,

Her iki şehir arasındaki demografik ve ekonomik benzerlikleri ve bu benzerlikler sayesinde yapılabilecek teknik bilgi ve tecrübe alışverişini göz önüne alarak,

Kardeş Şehir ilişkisinin kurulmasında iyi niyetli istişareler sonucu anlaşmaya varmıştır.

I. Taraflar, eşitlik ve ortak çıkar ilkeleri doğrultusunda, ortak refah ve kalkınmayı arttırmak amacıyla ulaşım, kentsel planlama, çevre koruma, kültürel mirasın korunması, Park bahçe çalışmaları ve Peyzaj, ekonomi, ticaret, bilim ve teknoloji,

kültür, eğitim, spor, turizm, sağlık ve personel vs. gibi alanlarda farklı şekillerde karşılıklı değişim ve işbirliğinde bulunacaktır.

II. Karşılıklı alış verişler ve işbirliğinin yanı sıra iki tarafı da ilgilendiren hususlarda istişareleri kolaylaştırmak için iki tarafın liderleri ve ilgili birimleri arasında düzenli irtibatlar sürdürülecektir. Taraflar, ... Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğü ve … Dış İlişkiler Müdürlüğü'nü irtibat noktaları olarak atamışlardır.

III. Taraflar ticaret, yatırım, finans, kültür ve turizm alanında düzenlenecek fuar, sergi ve festivaller gibi çeşitli faaliyetlerle birbirlerini tanıtmaya çalışacaktır.

IV. İşbu Anlaşma imzalandığı tarihten itibaren yürürlüğe girecektir. Beş (5) yıl boyunca geçerli olacaktır. Sürenin sonunda, taraflar sözleşmeyi feshetmediği takdirde geçerliliğini koruyacaktır.

V. İşbu Anlaşma, …/…/..... tarihinde …'de her biri aynı derecede geçerli olmak üzere ikişer nüsha halinde Türkçe, …….. ve İngilizce dillerinde hazırlanıp imzalanmıştır.

……. Büyükşehir Belediyesi Adına

.....

.....

..... Belediyesi Adına

.....

.....

EK 2: İstanbul – Rotterdam Kardeş Şehir Antlaşmasının İptal Edilmesi Hakkında İBB Meclis Kararı

Karar Tarihi :15 Mart 2017

Karar No :327

Karar Metni

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye ile Hollanda arasında 400 yılı aşkındır devam eden güçlü ve dostane ilişkiler geçtiğimiz dönemde yerel yönetimler dâhil olmak üzere birçok alanda zuhur bulmuş ve bu dostluğun bir yansıması olarak İstanbul ile Rotterdam arasında 2005 yılında kardeş şehir anlaşması imzalanmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Hollanda'dan gelen heyetleri geleneksel Türk misafirperverliğinin bir göstergesi olarak her zaman en üst düzeyde ağırlamıştır.

Ancak 11 Mart 2017 tarihinde, Türk toplumuyla ve diplomatik temsilcilerimizle bir araya gelmek amacıyla Hollanda'yı ziyaret etmek isteyen Dışişleri Bakanımız Sayın Mevlüt ÇAVUŞOĞLU'nun uçuşuna hiçbir haklı gerekçe gösterilmeden izin verilmemiştir. Yine aynı amaçla Rotterdam'a gelen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanımız Sayın Fatma Betül SAYAN KAYA, araç güzergâhının polislerle kesilmesi, ülkemizin Rotterdam Başkonsolosluğuna girişine müsaade edilmemesi ve sınır dışı edilmesi gibi akıl almaz, tarihte benzeri görülmemiş ve başta Viyana Sözleşmesi olmak üzere uluslararası hukuk normlarını hiçe sayan bir uygulamaya maruz bırakılmıştır. Mezkûr uygulamayı protesto etmek amacıyla barışçıl bir şekilde bölgede bulunan Türk vatandaşlarına Hollanda polisi köpeklerle saldırmış, Türk vatandaşları Nazi dönemi şiddet eylemlerini bilfiil yaşamıştır. Hollanda hükümetinin bu düşmanca uygulamalarına, Rotterdam Belediye Başkanı şehirde OHAL ilan etmesi ve demeçleriyle destek vermiştir. Demokrasiye ve insan haklarına bağlılığını her vesileyle vurgulayan Hollanda makamlarının, seçilmiş ve ülkemizi temsil eden bir hükümetin iki bakanına karşı gerçekleştirmiş olduğu düşmanca, korkak ve aciz davranışları tüm Türk halkının haklı ve büyük bir tepkisini çekmiştir.

Köklü diplomatik ilişkilerimizde maruz kaldığımız bu tehlikeli, hasmane ve önyargılı zihniyeti İstanbul halkı adına İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi olarak şiddetli bir biçimde kınadığımızı belirtir ve İstanbul – Rotterdam kardeş şehir anlaşmasının iptal edilmesi hususundaki teklifimizin teklif karar olarak oylanmasını arz ederiz.

Şeklindeki, Meclis Üyeleri Temel BAŞALAN, Ertuğrul GÜLSEVER, Muharrem YAMAN ve Hüseyin Avni SİPAHİ'nin önergesi; İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisinin 7. Seçim Dönemi 4. Toplantı Yılı, Mart Ayı Toplantılarının 15 Mart 2017 tarihli 3. birleşiminde okunarak, müzakereye açıldı:

Ahmet SELAMET (Meclis 1 inci Başkan Vekili) – Değerli arkadaşlar, teklifin Teklif – Karar olarak kabulünü oylarınıza sunuyorum, dedi.

- Oy'a sundu. Yapılan işaretle oylama neticesinde Oybirliği ile kabul edildi.

EK 3: İBB ile TİKA Arasında İşbirliği Protokolü İmzalanması Hakkında İBB Meclis Kararı

Karar Tarihi 12 Ekim 2012

Karar No 2127

BAŞKANLIK MAKAMINA

Belediyemiz tarafından; BM İnsani Gelişme Endeksi (İGE) kapsamında " Orta ve Düşük İnsani Gelişme Endeksi"nde bulunan ülkelerdeki ve bu ülkelerin yanı sıra kalkınmışlık düzeyine bakılmaksızın Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi, coğrafi, sosyal ve kültürel bağlarının bulunduğu ülkelerdeki yerel yönetimlere ve kamu kurumlarına, sosyo ekonomik gelişmeyi teşvik etmek amacıyla yapılacak maddi ve/veya teknik nitelikteki yardımların ilgili bölgelere, yerel yönetimlere, mahalli idarelere, gerçek ve tüzel kişilere Belediyemiz ve T.C. Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) işbirliğiyle ulaştırılması ve bunun için gerekli sürecin planlanması, yürütülmesi ve tamamlanması amacıyla Belediyemiz ile TİKA arasında Gelişmemiş ve Az Gelişmiş Ülkelere Yapılacak Sosyo Ekonomik Yardımlara İlişkin İşbirliği Protokolü'nün imzalanması düşünülmektedir.

Makamlarınca uygun görüldüğü takdirde, söz konusu protokolün imzalanabilmesi için 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 18. maddesi (g) bendi, 5393 sayılı Belediye Kanununun 38. maddesi (g) bendi gereğince yazımızın Belediye Meclisi'ne havalesi hususunu tensiplerinize arz ederim denilmektedir.

KOMİSYON GÖRÜŞÜ: Teklif Komisyonumuzca incelenmiş olup, teklif konusu ekte yer alan "Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı ile İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Arasında Ortak Hizmet" protokolünün imzalanması hususunda Büyükşehir Belediye Başkanı Sn. Kadir TOPBAŞ'a yetki verilmesi 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 18. maddesinin (g) bendi 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 38.maddesinin (g) bendi ile 75. maddesi uyarınca uygun bulunmuştur.

Meclisimizin onayına arz olunur."

Şeklinde hazırlanan Hukuk – AB ve Dış İlişkiler Komisyonları müşterek raporu; İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisinin 6. Seçim Dönemi 4. Toplantı Yılı, Ekim Ayı Toplantılarının 12 Ekim 2012 tarihli 5. birleşiminde okunarak, yapılan işaretle oylama neticesinde raporun aynen ve Oybirliği ile kabulü kararlaştırılmıştır.